

پای مکتب

М. Ф. Ахмедов эдына
Азербайжан Республика
КІТАБХАНАСЫ

ییل: ۱ - ۱۹۳۴

صای: ۳ - ۴ - تشرین اول

آذربایجان خلق و قومی بیلر
عالمی - مکتوب قوشونلارینا ایل قوشونلار
مکتوب قوشونلار

خ. م. ق. «آذر نشر» مطبعه سنده طبع اولندی.

عمومي مسئله لر

فعال معارف ایشجیلاری قونفرانسىنىڭ

نتیجهسى (يكونى)

يازانی : مصطفى قلى يوف .

تدریس سنهسى اولینده چاغریلمش معارف ایشجیلاری قونفرانسىنىڭ فوق العاده ضرورى اهمیتی واردى. كلهك تدریس سنهسىنده یاپىلاچاق فعالیتك بلائینی همچىن بیرطاقم اساسی مسئلهلری کنیش مذاکرهیه قویماق خلق معارف قومىسارلقى ایچین واجب ایدی. قونفرانس حقیقتاً فعال معارف خادملرینی بیر آراهه طوبىلامشدى مذاکره ایدیلهك مسئلهلر قونفرانس طرفیندهن اطرافلى مذاکره ایدیلهرهك، ایشلریك کیدیشىده جدی بیرسجیهیى حاوی ایدی.

مذاکره ایدیلهك مسئلهلردن الك باشلیجاسى - اصول مسئلهسى ایدی. عجباً قضا برنجى و ایکنجى درجه مکتبلرینده كلهك تدریس سنهسى قومىلقس اصوله کیچمك و کند تصرفاتى تمایلنى حیاته تطبیق ایتمك ممکنمى؟

یگى اصوللریك باكو مکتبلرینده تطبیق ایدیلهمسى هج بیر شبهه دوغورامادی. قضا مکتبلرینه کئنجه بوراده تدریجى صورتده یگى اصولره کیچمك حقنده قونفرانس بیر چوق پلانلاری قید ایتمشدر. آذربایجان معلملرینك حاضرانمادیقى، مکتبلرینك ضیف و تعمیردهن محروم قالدیقى بیر زماندا، «یوقارینك (حکومتك)

امیرینه مبنی « قوملقس اصولینی و کند تصرفاتی تمایلینی حیاته تطبیق ایتمک - مکتبلرمزی مشکل بیر وضعیت ایجریسنده بیراقاییلر - بیر جوق فضاالرده، اڭ استعدادلی پداغوزی قوملرمز طوبلانمش دارالمعلمین و صنعت مکتبلرمز (تحقیق) واردر. بوتالی مکتبلرمز شیمدیه قدر قابالی بیر حیات کیچرمش؛ بوتالاریک فعالیتی مکتبک دورت دیوارینی آشامیشدر مکتبلرمزیک یگی دهن دوزلهمه سی همان همان بو مکتبلردن باشلامالیدر. بو مکتبلر قضانک مدنی - معارف مرکزینی تشکیل ایتمه لی درلر، بو مکتبلر کنده تعلیق ایدن ناحیه و کوی مکتب و ادارلرینه نشر ایتدیرمه لیدرلر. یگی اصول و کند تصرفاتی تمایلینی تطبیق ایتمک ایچین پداغوزی مکتبلرینی جلب ایتمه یی قونفرانس تحت قراره آلمشدر.

پداغوزی فعالیتک مرکزینی تشکیل ایتمک، یگی اصوللری تطبیق ایتمک ایچین کنیش قامبانیلار آبارماق پداغوزی موضوعه عائد دائمی معروضه لر ترتیب ایتمک و نهایت معلملریک یگی دهن حاضرلانماسیندا جدی صورتده اشتراک ایتمک - پداغوزی و باشقا مکتبلریک اساسی مسئله لرینی تشکیل ایدیور.

اوییر طرفده هر بیر دارالمعلمینده کند تصرفاتی تمایلینی تطبیق ایتمک ایچین مکتب تصرفتلاری تشکیل ایدیور قونفرانسدا دوزولمش معین پلان اوزره دفنلی مکتب تصرفاتی ایتمکه، زحمنکش کندیلردن حقیقی رهبر ر معلم حاضرلاماغا پداغوزی مکتبلری موفق اولاجا قدرلر.

صنایع مکتبلری کییی باشقا بویوک مکتبلرمز عمومیت اوزره کند تصرفاتی معارفنک مرکزى اولدیقلاری ایچین کند تصرفاتی بیلکی لرینک کنیش معلم طایفه سی آراسینا نشر ایتمکی عهده لرینه آلاراق مکتبلرده کند تصرفاتی تمایلینک تطبیقاتجه سی اولمالیدرلر.

امید ایدەرز که تالی مکتبلمرزه استناد ایدەرزک برنجی درجەلی مکتبلمرزه قضا معارف اداره لرنیک و بوبوک مکتبلمرزهک رهبرلیگی ابله یگی اصوللری تطبیقه باشلایاراق بونگله کند مکتبک قارشیندا دوران نوبتی مسئلهنی برینه یئورمکه موفق اولورلار.

پداغوزی و اصول ایشلرینه جدی بیر صورتده گچیلمهسی دورنیک یتدیکنی و بونگله آذربایجان مکتبلمرزهک داهادا کنیش ترقی ایدەجکنی قونفرانس عضولرنیک بیر سسله اقراری اثبات ایدیور. کچن سنه کوی مکتبلمرزه یالگوز سواد اوکر تیورلردی. اوراده تریه ایشلری بوقدی. بو سنه ایسه بوتون یای زمانی دوام ایدەن حاضریق ایشلری عمومی وضیت - مکتبلمرزهک داخلا محکمله شمه سنه و بوراده پداغوزی ایشلرنیک ترقی بولماسینا کنیش بیر صورتده یاردم ایدەجکدر.

مکتبلمرزهک پک کنیش بیر ساحده چوقالتماق مسئله سیندن امتناع ایدەرزک، شیمدیلیک دوام ایدەن مکتبلمرزهک محکمله شمه سنه جدی بیر صورتده کیریشمه لیز.

ایکجی درجه اهمیتی حاوی اولان مسئله - عالی سیاسی معارف اداره سینک معروضه سی ایدی. آلان آذربایجانک بوتون قضالرنده، کندلی طبقه لری آراسینده مدنیّت یوکسلیشه بوبوک رغبت کوستریلیدیکی آشکار کوزه چاریور.

بویله فرصت زمانینی هیچ بیر وقت اونوتمیاراق، عینی زماندا حاضر کی وضیتدن استفاده ایدەرزک انقلاب قازانجیلارمزی داهای محکملندیرمه لی یز.

سیاسی معارف ایشلری، معارف قومسارلقی فعالیتده یئپ یگی بیر ساحه اولارق، معلملرنیک و قضا معارف اداره لرنیک دقتنی جلب ایدەمه میشدیر. دیگر طرفدن سیاسی معارف ایشلری محملنده

معارف اداره لری عہدہ سنہ (مخارجی) بیراقلدیققدان، بو ایش کیچن سنہ بلکه تمامیلہ تسویه ایدیلیمش (دایاندریلیمش) ایدی. بو سنہ آذربایجانک عالی تشکیلاتلاری بو مسئلهیه لازمی اهمیتی ویرمش و بو مسئله ایچین کافی مقداردا مادی ماخذلاری عقد ایتمشدیر. بو خصوصده قومونیست فرقهسی ۱۳ نجی قوهرانسک موافق کومستریشرلی (قیدلری) واردیر.

سیاسی سواد ایشلرینده دخی باشلیجا مسئله - سوادسیزلىق ایشلری در. اھالیسینک سوادسیزلىق لغو ایدیلمه یین بیر مملکتده، شورا قانونلارینک و اساسلارینک حیاته تطبیق ایدیلمه سی قطعاً ممکن دم کیلدر. سوادسیزلىق لغو ایدیجی قورصلاریک مخارجنک بیر قسمنی مرکز و قالان قسمنی ده محلی اداؤملر عھدەلرینە کوتورمشلر متفق قوہ ایله عالی سیاسی معارف اداره سی ایش پلاتنک بو سنه تمامیلە حیانه تطبیق ایدیلەجکەنە امید ایدەرز.

اڭ باشليجا مسئله - اجتماعى شورا اداره لارنىڭ نظر دقتى
 جلب ايتىمى، و معروضەسى فوق العادە بىر ھوسلە دىيىلگەن بولسا
 «رد اولسون سوادىزلىق» جەمئىيەت فەلئەتتىكى كىشىلەرنىڭ ھەرقايسى
 احوالىدىن. معارف ايشلارنىڭ باشقا ساھەلىرى ھەققىدە قوغدىغان
 طرفىدىن بىر چوق قارادىلار چىقارغىلىمىشدر كە بولسا بىزنىڭ دا ھېسسى
 عمومى قوۋايىلە، مەلۇماتلىرى سىياسى معارف ايشلارنىڭ جلب ايتىمى
 بولسا كۆپلەردە مەدەنىي بىر انقلاب ياراتماق اوليور. كۆپلەردە مەدەنىي
 موازەنىنىڭ لازىمى تەرقىيە بىنەمەسى - سىياسىي مەۋقە ياقلاشما بولسا
 مەمۇرىي مەۋقەسىنى تەشكىل ايدىيور.

مكتب بنالريك انشاسى (ديكلمهسى) خصوصندە اولان معروضە
قونفرانس طرفندەن بويوك مراقلا قارشيلاندى.

• انقلابه قدر ماضی (کشمش) بو خصوصه بیزه زو کورت (فقیر) بیر ارث بیراقمشدر. بیگدن زیاده اولان مکتبرمز بالکتر اوج یوز خصوصی بنایه مالکدر. بو بنالرده، حال حاضر مکتبنک، احتیاجنی تامین ایدمیر. بو بنالر ضیا میدا انچالاری، هوایی ده کیشن آلترکیبی بیر شیلردن محرومدر. قالان سکزیوز مکتب بیر ویا ایکی اودامی کندی قولالاریندا برلشمشدرلر .

مكتب ايشلرى تۈرۈپ سېغىناياچاق بىر درجەدە مشكلدر .
حكومت يوزدانامكتاپنىڭ انشاسىنى عەدىسە گوتورمش و
معلملىرىدە حكومتنىڭ بۇ فائىدەلى ئىشنى سىمىت ايله قارشىلامىش.
اوللىرى مىللەتنىڭ انشاآت قومىتىلارنى لازىم كەن ياردىمى ايدىمەيوردى ،
بونىڭ ايجىندە مىللەتنىڭ عەدىسە قويولماش لوازىمانىڭ داشىماسى بىر
قدر تاخىرە اوغرايوردى ؛ حال حاضرده ايسە مىللەت (قىزارمە)
باشقان بولداشلار بىر غىرتە كەلمەش ، ایشلردە آز چوقا ايلرمە مەيە
دوام ايدىيور.

يېڭى مەكتەپ ئىدارىسى خۇسۇسى قۇمبۇنىڭ تەدبىقى و مەكتەپ
اھتياجىنى تەمىنلەش ئامىنى ايدىجى بىر پلان اوزىرى دىكلمە دوللىر .
قونفراس بوتون معارف خادملرنىڭ نظر دقتى بو نقطه يە جلب
ايمەبى وبو اجتماعى منافعت اهميتى خلقه آگولنامى تحت قراره
آلمشدر. او مارزكه شورا حكومتىڭ باشلايدىغى بو تىشت آخره
قدر دوام ايدىر و فضالردى حكومت مصارفه دىكىلمش بىر مەكتەپ
اطرافندە اجتماعى مصارفله ياساش بو نازار ايله بنالىر بايلار.

معارف قوميسارلغىڭ نشرىيات شىعبەسى خەقئەدە قوفۇرائىس يىرخوق
قارارلار چىقارمىشدر. يالگىز شىبە دوغوران بىر مەسىلە واردىسە اوده
قومىتەڭك بوسە بىرنەچى غروپلاردان اعتباراً يىگى تورك العباسىڭ
حىاتە تەطىبىق ايدىلمەسى تەكىلىفى ايدى. قوفۇرائىس تەمابىلە معارف

قوسارلغىڭ نۇقتە نۇزۇرىنى تەقىب ايتدى يەنى: اىكەنجى د.جەلردە
موازى بىر طرزىدە اسكى وبىڭى خروقاتك كچىلمەسى بىرنى
درجەلردە ايسە صوڭ غروبىلاردا بىڭى القبايله چوجوقلارى آشنا
اىتمەك - طرفدارى اولدى.

عموميت اوزىدە قونفرانس طنطنەلى بىر صورتدە كىچەرەك
بىر چوق مەم مەشلەلرىدە حل اىتمەكە موفىق اولدى. آذربايجان
معارفى تارىختىدە بىرنىچى دىفە اولاراق بويە پىداغوزى و اصول
مەشلەلرى بۇنوع جدىت و مراقلا حل ايدىلەشدر. كلەجك سە
مەكتەپلەرىك مەكەملەمەسى اىچىن گوتورىلەن بو تەبىت (قورسى)
آذربايجان مەكتەپلەرىنە شەبە يوق بويوك تاثيرلار بىراقاقادر.

بولداشلارمىز، ناصىل جدىت و اهمىتە بوتون مەشلەلرى حل
ايتدىكلرى كىيى اوبەجەدە بونلارى حىاتە تطىيق اىتمەكە چالشمالىدلر.

سەلىم مەركىزى

يىڭى اجتماعى تربيە ايشچىلارنىڭ خاىرلىقى.

يازانى: ف. رضاكىلى

اجتماعى تربيە ايشچىلارنىڭ يىڭى دن خاىرلانمىسى مەشلەسى
كەندى كەندىدە دوغمەشدر. بونى ھىچ بركىمە دوشونەرك ايلرى
سوزمەمشدر. انقلاب مەكتەپ قارشوسە يىڭى مەشلەلر قويىمىش،
بو مەشلەلر داھا طوغروسى بونلرڭ تطىيقي مەملەلرڭ قارشوسە
يىڭى طلبلر براقمەشدر.

يىڭى مەكتەپ تەشكىلى و مەملەلرڭ خاىرلىق مەشلەلرى شىمىدى

بر عضویت کبی اوپله صیفی براشمشلر، که بونلری يك دیگریندن آیری اولاراق دوشونمك ممکن دکلدر. برنجی مسئله حل ایدیلمه‌دن ایکنجی مسئله‌نك حلتی دوشونمکه هیچ کیمسه اقدام ایدمه‌مز. مع‌ماقیه ایکنجی (معلملر حاضرلغی) مسئله‌سی برنجی‌دن سوگره میدانہ چیقمشدر.

آذربایجان شورا قورولوشنه کچدیکنن سوگره برنجی عموم آذربایجان معارف خادم‌لری قورولتاپنده بویله بر مکتبک تاسی و اوقتیابر انقلابی مسئله‌لرینه جواب ویره‌ییه‌جک کنج نسلی تریه ایتمک حقیقتی میدانہ چیقمشدی. یارادیلاجق مکتب یالکز زحمت مکتبی اولایلدی. بللی بر مسئله‌در، که بویله بر مکتب تاسیس ایتمک یالکز معلملرک درین پیداغوزی و سیاسی معلوماتلرینی قوتلندیردیکنن سوگره ممکندر مع‌الامسف بویله مکتب ایشجیلری بزده يك آزددر. اشته بونك ایچونده زحمت مکتبک تشکیلی مؤقت بر زمان ایچین تاخیره اوغرا‌دی. بونکله برابر اهالی‌نك احتیاجنی تامین ایتمک ایچین مکتبلرک عددینی آرنرمق عین زمانده یگی تورک معلملری حاضرلامق و موجود معلملرک پیداغوزی سوادسزلغنی تسویه ایتمک لازم گلیوردی. بونی نظره آلاراق معارف قومیسارلغی کیچن سنه‌یه قدر بو اوغورده جالی‌شیوردی.

تورک معلملری آراسنده پیداغوزی سوادسزلغنك لغو اولندیغی کیچن سنه بللی اولدیغدن سوگره. باش تریه اجتماعیه دائره‌سی معلملرک یگی‌دن حاضرلغی ایچون معین بر خط حرکت چیزدی. ۱ ابلک نوبده برنجی درجه‌لی مکتب معلملرک سیاسی حاضرلغی مسئله‌سی حیاته تطبیق ایتمک.

II سیاسی حاضرق ایچین یابیلیمش بوتون تشبثاتی، پیداغوزی حاضرقی مسئلهسی ابله برلشدیرمک.

III قورصلار آچمق یوليله، کتلهوی حاضرقی حیاته تطبیق ایچین تعطیل زمانلریندن اعظمی درجهده استفاده ایتمک.

IV کوی معلملرنیک روخنه ر علمی سویهسنه اویغون پیداغوزی ژورنالرنیک منتظم نشرینه اقدام ایتمک.

V قونفرانسلدعوت ایتمک ایچین قیش تعطیلریندن استفاده ایتمک. حاضرقنیک اڭ باشلیجه شکل و واسطهلری بنجه، منتظم

یای قورصلری و قونفرانسلدردر. حاضرقنیک هر بر طرز و شکلی آزده اولسه، هر حالده لازمی شرائطی تامین ایتمهلیدر.

عکس تقدیرده بوتون بونلر قیمت و ماهیتلرنی غائب ایدرک هیچ بر نتیجه و ارامیاجقلر، معین بر نتیجه الده ایتمک ایچین

قورصلار - مداوملرنیک معلوماتی بر سویهده اولراق، درسلی آز و کندیلرینه عائد مسئلهلری مستقل حل ایتمکه مقتدر

اولمالیدرلر.

قونفرانس لر معین زمانلرده تشکیل ایدیلهرک، مسئلهلرنیک مقداری چوق اولمالیدر.

هر بر طرز و شکله اولان حاضرق تشکیلاتنیک محکمکی، ایشه اولان مراق و فعالیت، حاضرقنیک هر بر شکل و طرزینی

تعقیب ایتمهلیدرلر. بو یاقین تعطیل زمانلرینده بیتمش یای پیداغوزی قورصلری، باش تریه اجتماعیه دائره سنک یوقاریده کوستریلن

نظام نامه سینه اساساً قورولمشدی.

بو قورصلرنیک باشلیجه مسئلهسی، معلملرک سیاسی حاضرق ابله برابر درین پیداغوزی معلوماتلرنی قوتلندیرمک. تعبیر دیگرله

یگی مکتب تملنی قورایلهجک و اوقتیایر انقلابنیک واحد زحمت

مەكتەپنى مەسئۇل سەنە جۈۋاب ۋە يەرەڭ مەقتەر مەملىرى ھازىرلا ماق ايدى.
مەزكۇر قورۇلارنىڭ درس پروگراممىلىرىدە يېڭى مەكتەپ ۋە سۈڭ
پىداغۇزى جەريانلارنىڭ اساسىي تەشكىل ايدان - اجتماعات سىياسى
سۈاد ۋە طەبىئەت ئىلمىلىرىدە بىرىنچى يىر ۋە يىرەلمەشدى.

قورۇلاردا درسنىڭ چوقۇلما ماسى ايجۇن درس جەدۋىلىدەن، ھالا
بىر چوقۇل ايتىدائى مەكتەپلاردا تەدرىس ايدىلغان جەغرافىا درسى يىلە سىلەنمەشدى.
قورۇلاردا دەرنىڭ ايشارلىرىدە ۋە مەستەل چالېشما يە كىشى مەيدان
ۋە يىرەلەرنىڭ قورۇلار لەقتۇرۇلارنى تەرەپلەن بۇ ايشارە آرتىق درجەدە
اهمىت ۋە يىرەلەردى. بۇ قورۇلار بۇ تەمطىل زامانى ۱۳۰۰ مەم
بىراق مەشلىرىدى.

قورۇلارنىڭ مۇققىتى ۋە نەتىجەسى سۈرۈلۈرسە، دىيە يىلرەزكە
قورۇلار شەپەسز مەملىرىنىڭ شۇرا ھەكۇمەتى ۋە قومۇنىست فرەقىسى
تەرەپلەن اولان تەملىرىنى آتەرمەشدر. اىشۇ ھەقىقىتى قورۇلارنى تەقىش
ايتىدىگىز زامان اورادە بولغان كىچ اجتماعات مەملىرى دىخى كەندى
مەروۇسەلەرىدە سۈيەلەدىلەر. دۈنكى دىنچى مەعارف ھادىمى - مەحرەم
كۈنلەرىدە رۈھانىلەر ئەلپەنە نەمەشەدە بولمەشلىرىدر. (كەچە قورۇلارنى
مەدىرىنىڭ مەروۇسەسى). شەپەسز، دىنچى مەعارف ھادىمەنە زەمت
مەكنەندە يىر ۋە يىرەلەمەز. نەچە بۇ بۈيۈك پىداغۇزى بىر ھەقىقەتدر.
يېڭى پىداغۇزى ايدەلەلە قورۇلار مەدەملىرىنىڭ آشنا اولماسى
طەبىئىي اولارنىڭ كۈزىنى آچمەش ۋە بۇ كۈندەن سۈڭرە كىچ
نەسلىك تەربىيەسەنە بىك ھەغلام بىر نەظرلە باقاراق سۈسەلېست ھەكۇمەتتە
كەچەڭ ۋە تەندەشلىر تەشەببۇسە جەكدرلەر.

تەنمەچە، قورۇلاردەن يېڭى بىراقىلەش مەملىرىنىڭ ۋە يەرەڭلەرنى
درسلىرىنى مەتۈدلىرى دۈز كۈن اولاقەدر. دەرنىڭ ايشارلىرىدە مەستەل
چالېشما بولنەرە تەشكىلات ايشارلىرىدە لايغەچە ئۈكرە تەمشدر.

بو معاملر کندی کولرینی اجتماعی ایتمکله برابر مکتبلرینی اهالی نك حسن رغبتی قازاناچق بر مرکز حاله قویاجلرینه اینانور و مکتبلرینک دائما بویوبوب ترقی ایتمه سنه امیدم واردر. طبیعی، ایشک کیفی چیتی یلمک یالکز تدریس زمانیه متوقدر، چونکه تدریس وقتی مداومار کندیلرینی بلا واسطه پیداغوزی ایشلرینده کوستره جک و اوزمان قورصلرک معلمری: یلگی و مه تودارله تجهیز ایدرک حقیقتاً ایلری سوردیگی آب آیدین گوروله جکدر.

بر زمانلر ایشزلک طولایسیله معلملرک آراسنه صوقولمش فنا غصرلر مملکتندن قاچاراق کندیلرینه موافق ایش بولدیفلریندن بو کونکی تورک معلمگی، معلملرک صاعلام ابدلی وایی بر قسمی تشکیل ایتدیگی ایچون دائما ایلریبور و ابربله به جکدر. ایشو ترقی بی معارف قومیسارلغی گوره رک معلملرک کندی ایشلرینده موفق اولمالری ایچین بونلره هرسنه، اخذی ممکن و غیر ممکن یگی، یگی روحی غدالر ویرمه لیدر. ایشته بویولله تیز بر زمانده مکتبلریمزده سوسیالیست حکومته بارادلی وطنداشلر یتشدیرمک ممکن اولاجقدر.

صافی ۳ - ۴

آز اولسون ئوز اولسون.

یازانی : ۱ . حکمت

ایشته بر دستور که ابتدائی تحصیلک روحینی تشکیل ایدره. همین هانکی مملکنده اولورسا اولسون، درس پروگراملارینا باقایلیرسا بوتون بیر کتبخانه سیاهیسی گورولور. آدی صایلمایان نه بیر علم نه بیر فن واردر. هر نه دنسه، بو عصرلاردان، ییللاردان بهری سورو کله نه سورو کله نه کله ن غننه لریک، گورمه کلریک، آلیشیکلیقلاریک تاثیریدر.

پروگرامدان لزومسیز بیر درس چیقارماق انسانلاره چوروک بیر دیشی سوکممکن داها چتیندر.

«شوندان ده بولونسون! بوندان ده بولونسون!..» و شو اُسکی به داغوغلاریک آیریلامادیکلاری بیر نظریه ایدی. کندیلرینه: بوقادار درسک نه اوقوتولماسی، نه نوکره تیلیمه سی امکان واردر!..» دهنلیدیکی زمان وبردیکلری جواب، معالی بیر یان باقیشله: «جانیم اونی ییزده یلیورز، آگلاریک یا دومانى دوغرو چیقسن!..» دبراردی. و بوتون گورولن ایشلر «دومانى دوغرو چیقماق» ایچیندی. بو سیدن ده یتیشن گنجلر چوق زمان دولو قافالی فقط سرسم اولورلاردی اوقودیلارینی هضم ایدمه میس، آگلایامامیش آگلادیکلارینی تطبیق ایدمه ک بیر ملکه الدمه ایدمه میس زاوالیلاردی. بونلار ایچین حیات آجی و ازیچی بیر یو کدر. بوگونیک تعلیم و تربیه سینده کی الیک غایه ویریلن علمیک عملی بیر قابیلیت حائز اولماسی مسئله سیدر.

حیاته تطبیق ایدیلمه یه ییلکینیک نه قیمتی وارددر. بویله
فیلسوفلار وارددر که جهان قادار معلوماتینه، دریا قادار علمینه رغما
ئوکلرینه بیر لوقما اؤکمک گه تیریلمه زسه آجلیقلاریندان ئولورلر
ئوزلری ایچین یه مک تدار کیندن عاجزدرلر.

بوگونیک اجتماعی حیاتنی بویله طفیللری - عالم دخی اولسا
انسانیت ایچین لزومسیر بیر یوگ تلقی ایدیور. یه تیشدیریله جک
انسانلاریک حیاتده بیر بهری، بیر ایشی، بیر تاثیر اولاجاقدیر.
بوده آنجا کوردو گونی آکلایاجاق. آکلادیقینی آکلایا بیله جک،
بیلدی کیندن حیاتنی ایچین بیر فائده چیقارا بیله جک، علمینی اؤکمکه
قلب ایدمه بیله جک کنجلریک یه تیشدیریلمه سیله قابلدیر.

بو کنجلرده قافالاری طقیلا باصیلا دولدورولموش ده گل،
ای حاضرانمیش، صاعلام تربیه ایدیلیمیش کنجلر اولمالیدر. بویله
کنجلری حاضرا یاجاق اولان معلملر بیلمه لی که معلوماتیک چوغی
ده گل آزی فقط ئوزی انسانی انسان یه تیشدیریر. فضله و لزومسیر
یه مک معدیه یی ناصل یورار، بوزار بو بیر فائده ویرمه زسه فضله
و لزومسیر معلوماتده دماغی ئویله جه یورار، بوزار و خراب ایدمه ر.

مشهور به داغوغلاردان بیرى ابتدائی تعلیم و تربیه دن بحث
ایدمه ر که ن دیور که: «ابتدائی مکتبلرده، بیلنمه سی ممکن اولان
هر شیئی ده گل فقط بیلنمه مه سی جائز اولمایان شیلری حقیقه
ئوگره تمک اساسی تعقیب اولونمالیدر.»

بو نقطه به بیراز اهمیت ویرمک لازمدر.

ابتدائی مکتبلرده چوجوقلاره اوگره تیله جک، حقیقاً چوق
شئی وارددر. فقط عجباً بوتون بو شیلریک حیاتنی قیمتلری
بیری بیرینیک عینیمیدر؟

آلته نویه بیلگیلر واردر که چوجوق اونلاری یلمه زسه، حیانه تطبیق ایدمه زسه کندیسی ایچین باشماق امکائی یوقدور ایشه نوکره تیلمه سی همده جدی، اساسلی، عملی و تطبیقی بیر قیمتی حائز اولاراق نوکره تیلمه سی لازم گلن بیلگیلر بونلاردور. شیمدی به قادار ابتدائی مکتبلرده چوجوقلاریک قافالارینه، یشیکه پالتار دولدورور کیسی قارماقاریشیق، ازوملو لزومسیز بیر چوق معلومات دولدور و یورلاردی.

بونندان فائده برینه ضرر گلیر. بیر کره هضم اولوناما یا جاغی ایچین او معلوماتیک یوزده سکسانی اونوتولور کیده ز. صرف اولونان غیرت ده، قوت، زمان ده بوشه گیتیش دیمکدر. بوشیه ایشله یه ن ماکینه ده قابلیتندن و مقاومتیندن بیر چوق شیلر غائب ایتیشدر. معلوماتی دائمی صورتده آرتیرماق، شبه یوق که آرزو ایدیلیر بیر نقطه در. فقط آنجا ق تدریج ایله، هضم ایله... اولکیلر بنمسه نوب اریتیلوب دماغیک، ذهنیک توز مالی اولمادان بگیلری ویرمک سؤ هضمه میدان ویرمک دیمکدر معلومات آنجا ق مشاهده، تدقیق، محاکمه و ادراک ایله ذهنیک مالی اولور. قابل تطبیق بیر حاله گلیر، او زمان، حیاتی قیمت قازانیر. بونیک ایچین ده زمان، ملکه، انکشاف لازم... علی العجله، اوست اوسته ویریلن معلومات تولومه محکومدر، اونده باشماق، دایانماق قدرتی یوقدر، هپسی اونوتولاجا قدر. نیه کیم آلتی یدی سنه مکتبه او قودوغی حالده حقیق دقدان، آینه بیر قوجامان امضالی، مهرلی، بالدیزلی شهادتنامه آلدیقدان صوگرا هیچ بیر شیندن خبری اولمایان، حیات دمنیلن بو ییک بیر یوللو میدانه دوشدر دوشمه ز نهرمه کیده جه گینی شاشیرمیش، نه یاباجاغینی یلمه ز بیر آلای زاواللی کنج کور و یوروز. بونلار جمعیت و انسانیت ایچین یاری یاری به غائب ایدیلیمیش قوتلاردور

هیچ تعلیم و تربیه کورمه‌میش. اولسالار یینه‌ای ایدی. فقط فنا و یا گلیش تحصیلیک فنا و یا گلیش اعتیادلاری اونلاریک اوزهرینه ضررلی ایئرلر و تئیرلر بیراقمیشدر که سلینمه‌سی چوق‌چتیندر. ایشته معلملریک چوق اهمیت ویرمه‌لری لازم کلن جهلردن بیرى بودر. بعضی معلملر ثویله ظن ایدهلر که شاگردلر نه قادار چوق معلومات ویریلیرسه او قادار ایللیک ایدیلمیش اولور. بونیک ایچینده یا بیر قرائت، یا بیر صرف نحو، یا بیر اشیاء، یا بیر تاریخ درسینده لزومسیر، حتی چوق زمان ضررلی ایضاحلاره دالارلار. بیلیمه‌زلر که سؤیله‌دیکلری سوزلر هپ هوا به گیتیمکه‌در. کنج جوجوغیک دماغی او قادار ایضاحی، او قادار گه‌نیش معلوماتی قاووریا بیلیمکه مساعد ده کلدر. قاووراماغا ئوزینی زورلاسا دماغینیک انکشافینه ضرر ویریر.

معلم کندی مهارتی، ادراکی، تجربه‌سی، بالخاصه، روحی معلوماتی سایه‌سینده ویردیگی درسیک حدودی نهریه قادار کیده-یله‌جکینی آیدین آیدینه کس‌دیلمه‌لی او حدودی آشامالی‌در. پروغرامیک ثویله ماده‌لری واردز که پروغرام بوتون حسن نیته. رغما اوماده‌نیلک نه چرچوه‌سینی، نه‌ده قادروسینی حقیله چیزه‌یلیر. او معلمیک ئوز ایشی‌در. شاگردینیک احتیاجینه، ویردیگی یلیکیک حیاتی قیمتینه، محیطینیک ایجایینه گوره آزالئاجاق و یا اوزاتاجاقدیر. بونیک ایچیندر که «ای بی نو گره‌ته ییلمک ای بی سه‌چه ییلمک ایشیدر.» دیرلر. سه‌چمک معلمیک اؤک اساسلی وظیفه‌لریندن بیریدر. ابتدائی تدریسده حقیقی دستور: «آز نو گره‌تمک!» اولدییینی اونوتمايان معلم درس‌لرینی سه‌چمکی، حدودلارینی چیزمکی ییلمک شرطیله حیات ایچین جدا جانلی، ای بی حاضرلانمیش، صاغلام قافالی، صاغلام محاکمه‌لی گنجلر به‌تیشدیره ییلر که بویله معلملرده مملکتیک اؤک بویوک شرفیدر.

آذربایجان مکتبلرینده یگی اصول ویگی

تربیه اساسلرینه کیچیلمه سی قارشیسیندا .

یازانی: پروفیسور فریدولین.

مجموعه نیک اشبو کتابچه سیندا، قضا معارف مدیرلری، پداغوزی و نمونه مکتبی مدیرلرینک یگی اصول و یگی تدریس قورصنک قورولوشی حقنده جاغریلمیش قونفرانسنک محاسبه و قراری طبع ایدیلیور. اشبو محاسبه ده او قویجیلر، قونفرانسیدا ویریلن معروضه لریک مختصر مضمونینی بولا جقدرلر. «قوملئق اصولنه» گلنجه، آتوخوفک چه وریلمش مقاله سنه نظراً همین اصولیک مضمونی و همین اصولیک نه دن عبارت اولدی، مجموعه نیک علاوه سینده طبع ایدیلیورمش. اشبو مقاله نیک غایه سی کوستریلن منبعارده کی موادلری (ماتریالی) تکرار ایتمک ده گیل، بلکه آذربایجان ساحه سینده یگی اصوله کیچمک حقنده در.

آذربایجان معلملرینک قارشیسیندا پک بویوک ایشلر دوریور. معارف قومیسارلقی طرفندن دوزلمش یای قورصلاری و قیش قونفرانسلاری مسئله یی ئولو بر خاللدان چیقاردی، فقط بو ایسه مسئله نیک ائک ابتداسی.

یگی شورا زحمت مکتبنک قورولوشی کیجه ایله گوندوز کیبی اسکی مکتبده ن آیریلیور. بونک ایچین ده اسکی مکتبده تحصیل گورمش، اسکی مکتبده تربیه آلمش بر معلم ایچین یگی اصوله کئچمک اوقدر قولای ده کیلدر. دیمک یالکز او کره تمک ده گیل او کره نمکده لازم کیلور. اسکی «او کره دره ک او کره نیریز» جمله سی بوزمانه ده دها آرتیق حیاه تطبیق ایدیلیمه لی در.

Р. В.

«Мини «Старая»

№

Научная библиотека

معلملریك چوق چوقلارینا یگی مکتب، پك مراقلی و پك جلب ایدیجی کوزو کیور. بونگله برابر بو یگی مکتب بونلار ایچین اوقدر اوزاق و شیمدییه قدر کوردیکلری مکتبلره نسبتاً اوقدر غریبه کلیور که حقیقتاً ایشك نرە سیندن باشلا یا جاقلارینی یله تصور ایده ییلمیورلر.

بیر چوق وقت بویله اعتراضلار ایشیدیلیور: «ئەوەت، یگی مکتبک ایدەسی پك کوزەلدەر و بونیدە حیاته تطبیق ایتەك لازمدر؛ فقط بونک ایچین بیز حالا حاضر دکلز، نرەدن ایشە باشلا یا جاغمزی یله ییلمیورز. یگی تدریس کتابلاری یوق، یگی اصول رهبرلری یوق؛ مکتبلرمز حالا یوقسولدر (فقیردر) مکتبلرمز لازمی قدر تعمیر ایدیلەمش؛ معلمرمز کوزەلجە تامین ایدیلەمش؛ اهالی معلمک قدر قیمتی ییلمە یور، اوکا لازمی معاوتی ایتە یور... الخ. بویله شرائط تحتیندە ناصل ایشە باشلاماق اولیور؟

ایشە بوسیدەن بعضی معاملردە امیدسز بیر بدبینلیک حاصل اولیور، اسکى مکتبی خاطرلایاراق غەملى آهالار چشکیورلر، باشقالاری بیر خلاص بولی آدایاراق بولاماینجە بوتون امیدلری قیریلر و روح دوشکونلکینە دوچار اولیورلار. حتی هیچ بیر جیتنلیک قارشیسیندا دایانامایان و تام استقامتله ایلری یوروین بیر طاقملری ایشیک هانسی طرفیندن باشلا یا جاقلارینی اکثرأ اونوتیوزلار. مع مافیە اڭ بویوک و اڭ جتین ایشک بوردەن بیرە یا پلمادیقی اونوتولمازسا بو قدر مشکلاتک بیر چوقی کندی کندینە رفع ایدیلە ییلور. بونگله برابر اڭ ازوملی مسئله - مشکلات قارشیسیندا بیر نقطەدە دایانمایاراق ممکن اولدیغی قدر نقصانلاری رفعە چالشارق، ایلری یورمکدن عبارتدر و بوزماندا پك تمجیلی اولاراق

یابلماسی لازم کلن ایشده-هر کس ایچین بللی در. بوکا کوره حیاته تطبیق ایدیله جک ایشاریک تاخیره سالناماسی اصلا نمره ویرمیه جکدر. مکتبه عائد مسئله لر اوزون مدت یابلمیاریق قالمایدن ایشه بیردهن بیره محکم باشلامالی، تصادف ایدیله جک نقصانلار تدریجا رفع ایدیله جکدر.

بو کونک شعاری یانگز بویله اولمالی در.

بو عموم ملاحظه لردهن سوگرا بیر طاقم اساس مسئله لره کچمک ممکن در.

بگی مکتب اوج شرائط تحتینده بولونمازا هیچ بیر فئده ویرمیه جکی شبهه سیزدر که بونلاردان بیرنجی سی-چو جوغی کله جکده تشکیلاتجی سی و یارادیجی سی اولاجاغی جمعیتله، کتاب یوزبندهن ده کیل، بلکه جانلی بیر صورتده آشنا ایتمک، ایکنجی سی زحمتک عادت و قانونلارینی چو جوغه آگلاتماق و اوچنجی سی سیاسی اجتماعی ایشلرله چو جوغی اوغراشدیرماق هر بیر معلم تدریس یانلارینک و پروگراملارینک حیاته تطبیق ایدیلمه-سیندهن اول یوقاریداکی شرائطی تطبیقه چالشمایدنر.

فئده لی مقصدله ترتیب ایدیلن تنزه (ته قسقورسیا) بیرنجی مسئله یه یاقلاشمایه امکان ویریور.

قوری کلمه لر تعلیمنی بیر طرفه بیر افاقاق چو جوغی جدی ایشلرله چالشدیرماق-چو جوغه زحمت عادتلارینی تانیبدیرماغا کافیدر. و نهایت چو جوقلارینک کندیبنی اداره ایشاری و چو جوقلارینک بیر طاقم مکتب تشکیلاتلاری (بیونئر و کنج له نین چیار کیبی)

اوچنجی مسئله اولان اجتماعی ایشجی وکله جک قوممونیست جمعیتک افرادینی تشدیرمکه خدمت ایده جکدر.

شیمدی بیرنجی مسئله حقنده بیر قاچ کلمه سویلیه لیم: آشکاردر که

مەكتەپ ئېسىنىدا اكلشمەكلە اطرافىدە كىيىمى و جىيەننى او كىرەنمەك مەكەن دە كىلدەر. حتى اڭ تەجرىبەلى اڭ استەدالى مەلمەك حەكايەسى بىلە بو خەسەسە مەبىت بىر فائىدە وىرەمىور. مەبىت و جىيەننى او كىرەنمەك اىچىن مەكتەپ دىوارلىرىنىڭ خارخە سوراقلار، فابرىقالار كەندە اىشلىرىنى چىقماق لازىم. چقار كەن داسەندە بىر و يا اىككى كىرە دە كىل بىلكە ھەر وەقت مەنتەزم سورتىدە چقماق لازىم. و ھەر وەقت مەشكىل چقماق بىرەنچى شەرتدەر.

بورادە «تەزە» (ئەقسەقورسىا) دىنلەن كەزىنىشكە نە قەدەرز كەن بىر شەكلە سوقولماسنىڭ فرقى اولدىقى مەدانە چقىور. «تەزە اصولى» كەنىش بىر سەخەدە جىيەنە تەبىق ايدىلمەسى لازىم كورولىور. بو اصول دىكەر اصوللار آراسىدا ھالا كەفى دەرچەدە ائشار بولماس و بو اصول ھەقەندە شەمەدىلىك پەك آز يازىلمىشەر.

لا كەن بو مەشلە يېڭى مەكتەپ تەشكىلاتچىلىرىنىڭ بومىيەمەن كىرەلىرىندە نوبەيە قويولمىش بىر مەشلەدەر، بىر چوق يىرلەردە بو اصول ھەقەندە جەدى مەنە كىرەلەر بورودىلىور، بىزەدە بو خەسەسە بىر چوق سواللار وىرەلىور، بو مەشلە ھەقەندە پەداغوزى مەجموعەلەرمەدە مەبەھلەر دوام ايدىور.

بىزىم اىچىن دە شەمەدىلىك آيدىن اولان بىر مەشلە وادەر. تەزە اصولنىڭ پەك كەنىش و پەك مەنتەزم سورتىدە جىيەنە تەبىق ايدىلمەسى مەكەن دە كىلدەر. و بونىدا قەئەمى سورتىدە مەكتەپ تەجرىبەلىرىنىڭ اىچىرىسە بوروتەلىدەر. تەزە تەخەققەسى بىلە مەلمەلمەزكە اكرى اطرافلى آشنا اولدىقى اىچىن، مەنەزجە بو خەسەسە جەدى مەنەتەرە تەصادف ايدەمەيز.

ھەر كەس بىلىور كە تەزە (ئەقسەقورسىا) - كەزەك دە كىلدەر و بوكا اولجەدەن يالغەز مەلمەك دە كىل بىلكە تەلبەلەرىك دە ھەزرەلانمەسى

لازمدر. منتظم و پلان اوزره حرىكت ايتىمىك يىرنىچى شرطدر. هر يىر تنزهىك مقصد، غايە و نتيجهسى اولجەدن طلبەلرە آگلا تىلمالى و هر يىر تنزه قورولوشنىك پلانى طلبەلرلە يىرلىكىدە ياپىلمالى در. تجربەلى و يىلىكىلى معلمىك رهبرىلىكى ايله (شېهەسىز كە بو ايشە معلم اولجەدن حاضر بولونمالي در) هر يىر تنزه دەن اولچوققلار يىرلىكىدە پلان ترتيب ايدىيورلر، تنزهىك غايەسىنى اونوتماق ايجىن لازىمى سواللر حاضرلايور، هر يىر لوازماتى تدارك ايدىيورلر؛ اوندان صوگرا معلمىك واسطەسىلە ياخود مىمكن ايسە كندىلرى زيارت ايدەجىكلىرى (كىدەجىكلىرى) مؤسسە مديرى ايله سازشە كلىورلر و بوسياق مىكمل يىر صورتدە سالاخلاق بوسياق تنزه كوتورلىيورلر. تنزه دەن قايتىدىقدا فكرارى آيدىن اىكن آلدىقلارى تاثيراتى بىكدىكرىنە سولىيور، بونون كوردىكلىرىنى و ايشىتدىكلىرىنى مذاكرە ايدىيور، مىمكن ايسە كوچك لوحەچقلىر، و دياگراملار دوزلىنيور، كندىلر بىندەن سواللر علاوہ ايدىيور، خلاصە تنزه ايشلرىنىك بىكونىنى طوبىلابوب محاسبەسىنى تدقيق ايدىيورلر.

اكر تنزلر تصادفى اولارق ترتيب ايدىلمىزسە يعنى اكر تنزه اوتەكى ذرىسك مابعدى ايسە و كچىن درسلىر ايله رابطهلى ايسە، او حالدا بونوع تنزلر مىكىتب درسلىرىنىك كىدىشندە منتظم يىر تنزه اصولى (نەفسقورس مەنودى) شىكلىنى آلمىشدر دىمىك اوليور.

تنزهىك تىحقيقى جەنى دە كىل، اساس نتيجهسى جەتتە كلىجە بورادە كىلە معلمنىك اوگىندە دوران مسئلە - طبىقى سىر ايتىمىك اولمايوب (ناصل كە اوللردە ياپىليوردى) بلىكە يىر طاقم استحصالى مؤسسەلرىنىك و حكومتنىك اجتماعى ادارهلرىنىك وضعىتى ايله صىقى يىر صورتدە تاننىش اولماقدان عبارت اولمايدىر.

قومىلقس اصولنە كىچىدىكىدە شېهەسىز كە مسئلە بوسياق ياقلاشماق

الویرشلی اولما باجاقدر. زیرا بوراده بیر طرفلی اولان تنزه اصولی آرزو ایدیلن غایه بی و آلماسی لازم کن فائده بی ویرمه جکدر. کله جک سنه ده بو ابکی مسئله بی حیاته تطبیق ایتمک ممکن اولاجاقدر می. بوده هله بللی ده کیلدر (یعنی تنزه اصولی ایله قوم بلیق اصولنک بلا واسطه صیقی بیر رابطه ده بولونماسی ممکن اولاجاقدر می و یا بوق) بونک ایچین کنه معلمنک کنده سی حاضر لانی، کنده سی او کره نمه لی در. ایسته بونک ایچین در که بوسنه دن اعتباراً هر بیر معلم طره قنده ن بیر چوق تنزه لریک عملی بیر صورتده یا بلماسی بک آرزو ایدیلور. ترهلرده یا یارکن یوقاریدا دیدیگمز کیبی طبیعتک آغوشنا ده کیل بیر چوق استحصال موسسهری واجتماعی اداره لره یا بلمالیدر.

بویله تنزه لریک شه ماسی (س-خیماسی) بو یاقینلاردا معارف قومیسارلی طرفندن ترتیب ایدیه جکدر. فقط بو یالکیز نمونه شه ماسی اولاجاقدر. زیرا محلنده معلمک کنده سی اشتراک ایتمه دن هیچ بیر شی یا بلاق ممکن ده کیلدر. بویولی تنزه لر، یوقاریدا سویله دیگمیز کیبی، بیر چوق معلملر ایچین یگی بیر شی اولاجاقدر حتی شیمدییه قدر چو چوقلارینی تنزه کوتورمنش بیر چوقلاریدا بو مسئله ایله مراقلا نراق کنده لیرنه بیر بعضی سواللر ویرمه که مجبور اولاجاقدر لر. تنزه لردن آلدیق لاری تاثراتی و کنده لیرنه ویرمه جک اولدیق لاری سواللری مجموعه مزیک صحیفه لرینده قید ایتمه لرینی آرزو ایدمه ردیک. بویول ایله طویلانان سواللری مجموعه مزیک اداره سی تنظیم ایدمه رک بونلارا جواب و بلکه بعضلرینک حقنده تفصیلات ویرر.

اشبو كوچك مقاله مزدهن مقصد-يىكى اصوللره كيچمك ايله مربوط اولان بير چوق سواللره جواب ويرمك اولديغندن شيمديده ايكنجى مسئله به كيچمكه جسارت ايدىورز. يعنى چوققلارى زحمت قانونلرى و عادتلى ايله آشنا ايتمك مسئله سنه كيچم.

بو قدر واردر كه سوسىاليست شورا جمهوريتلريده بش آلنى سندهن بيرى زحمت مكىبلى تطبيق ايدىلدبكنه باقمياراق بير چوققلارى بو وقته قدر زحمت فعاليتك نه اولديغنى دوشونه ميمش و بير چوق يئرلرده حالاده زحمت مكىبنى ال ايشى ايله برابر ايتمكه ميل كوستربليور. بوراده زحمت مكىبك انكشافه بير قدر قورقو حاصل اوليور كه بوده آرزو ايديلمه چك بلكه ده- تاسف ايديله چك بير حال اوليور. يعنى بويله چيقيور كه مكىب اوزى ايچين ال ايشى شعبهسى دوزلمكه مقتدر دكسه، نه اينكه ال ايشى شعبهسى بلكه ال ايشى ايچين لوازمات بولونمايورسه او حالده زحمت مكىبى يازانماق دا ممكن ده كيلدر و بونك ايچين ده اسكى مكىب ايله كنجيمك الويريشلى دكلمى. يىكى مكىبى دوزلمك ممكن دكل ايسه اسكى مكىبى نه ايچين ييراقمالى؟ ايشته زحمت مكىبى ايچين دوغرو بير قورقو و تهلكه!

لاكن بوراسنى بير كره دوشونملى كه ال ايشى زحمت مكىبك بوتون احتياجنى تامين ايدمه يور، زحمت مكىبى طلب ايتدىكى زحمت فعاليتك حياهه تطبيقى ال ايشى هيچ زمان اوده مهور.

بيرنجى درجه يى يتره نلر ايچين عمومى زحمت قانونلرينك نمونه سنى كوسترمكه جسارت ايدىورز.

(شولمانك ۱۹۲۴نجى سەنە ۶ نەمرەلى «يېڭى مەكتەپ بولتدا»
مجموعە سەندە درج ايدىلەش مقالە سەندەن)

برنجى درجەلىرى يېتىرلەر زەمەت ەقندە اقلى (مىنىموم)
نە يىلمەلى درلەر.

آ. زەمەت ەقندە

مەساحە ەقندە - وېرىلەش پەلان اوزرە يىر شەردە و يا
اظرافندە معلوم يىرىرى بولماق.

زەمان ەقندە - مەين يىر مەساحە يى كىچەك اېچىن سرف ايدىلەجك
زەمان مەقدارىنى بولماق (مەياس نوزرە)

كەمىت و ەددە - سابى و اولچو. (ەساب پوصە سەندەن، چوتكە
ەقندە ترازودەن استفادە، مەرو و باشقا اولچو آلەلرى
ايلە آشنا اېشەك)

ەسملرىك - اك ضرورى ەسملرىك سەيىط ەاللارىنى بولماق
ەاللارى ەقندە

اجەمەئى - ەرهانكى يىر موسە و يا اءارە ەقندە
موسەلر و دولەت
ەقندە (ەكومت) اءارە. اظرافلى معلومات آلاماق.
لرى ەقندە

ەرنوع - تراموا يەدان، ترەن دەن (شەندوفر) استفادە،
قونوشما و يېنىك
ەقندە آلەلرى ەقندە بوسطە، تەلغراف، تەلفون كىيى آلەلرىك قوللانماسى

ب. فىقەساتەسيون ەقندە.

۱. ابويك، باغچانك، كوچەنك (سوقاق) و اظرافك پەلانىنى
دوزەك.

۲. بىسپۇت جىسىملىرىنىڭ قۇتۇرلارنىڭ جىزماق و كىتاب يۈزىندەن شىكىل آلاماق.

۳. ياپىلىش ايشىنىڭ قىندە مەروۇى و مەسابە تىرىب ايتىك.

۴. ياپىلاچاق ايشىنىڭ قىندە پلان تىرىب ايتىك.

۵. ھىرھانىكى يىرھادىنى قىندە راپور تىزىم ايتىك.

۶. مەداخل-مەزارچ مەسابەلىرى، شەما و مەاش تادىيەسى جەدوللىرى تىرىب ايتىك.

ت- انساننىڭ ھىظ ھىھەسى ، ھىياتى و اشىاننىڭ

مەھافىزەسى قىندە

۱. ھىظ ھىھە، رەايت (كەندى تەمىزلىكەنە اھمىت وىرمەك خىستەلرە و يارالارە اىلەك مەاوتىدە بولونماق.

۲. بنالرىك و ابولرىك تەمىزلىكى (دوشەمەلرىك يقانماسى و سلىقەسى ، منزل ھوالرىك دكشەسى، دىزىنقىسى)

۳. البسە و جەماشىرىك تەمىزلىكە يقانما و يامانماسى (تەمىرى)

۴. بنا و موبىلەنىڭ قولاي تەمىرى، اىلقىرىكىك (مەمكن قەدر بىسپۇت تەمىرى، خەندەك آچماق سادە ماكىنەلرىك تەمىزلىكە و قورولماسى

۵. عادى يەمكەر ھاضىلاماق.

ج. فىنى- تىبە ايشلىرى قىندە.

۱. ھىرھانىكى يىرھادىنى قىندە مەنتىزم تەقىقات ياپماق.

۲. مەىن يىر مەسىلە قىندە اساسلى و ھىقىقى مەلۇمات طوبىلاماق.

۳. لىقت، قاموس، مەجموعە، غزىتە و رەھبەرلەرنىڭ ايتىك

۴. موزە، سركى، كىتەخانە و آرخىولردەن اىستفادە.

د. كەند تەصرفاتى ايشلىرى قىندە.

۱. ابو ھىوانلارنى و نىاتات بىلەمەك.

۲. ياشەنە كورە اكىن، باغ، و بوستان ايشلىرىندە چالماق.

۵. سیاسی - اجتماعی ایشلر حقنده.

۱. عمومی اجلاساردا اشتراك ايتمك، اجلاساردا آبارماق،
بروتوقول (مضبطة) ترتيب ايتمك.

صدرک، کاتبک و عضوک وظیفہ اری

۲. اجتماعی برایشی باپاقد منفرد فعالیت و قومیسونلاردا
اشترك اشترك.

۳. اجتماعی موسسہ ار تشکیلی (درنکلا، دستلر (آرتیل)
اسنہالاک (قورراتیف) جمعیتلری، قلوبلار عمومی تعطیل وسیرلر.)

۴. دیوار غزینہ لری، کتابچالار و مجموعہ لری دوزہ لٹمک.

سوز یوق یوقاریدان بری صایلان سیاهی بوسنه هریرده تمایله
تطبیق ایدیه ییلمز ال اوزاق قضالرده معلمدن موزه، آرخیو،
تراموای، تلغراف تیلفون نه اولدیغنی طلب ایتمک و ها بویله بردانه
کهنه غزیه بولونمایان قضالردهن یگی غزیه احوالرینی صورماق
یرسنز بیرایش در ظن ایدهرز.

[illegible]

چوققلاری آشنا اینمك پك قولای بیر شکل آلمش اولیور .
معلملر! چوققلارلا برابر مکتب دیوارلری آراسیندا قالیماراق،
چالشماق ایچین و طبیعت و جمعیت ایله رابطه ده بولونماق ایچین
دیشاریه کناره چیقمالیسکیز!

هیچ بیر وجهله تاخیره سالنمایاجاق اوچنچی مسئله چوققلاریك
تشکیلات و کنندینی اداره مسئله لریدر.

شیمدیه قدر بداغوققلاریك اکثری بو مسئله یه لایالی و منفی
بیر نظر ایله باقیورلار. اڭ شدتلی بیر صورتده گوزه چارپاجاق
بیر مسئله وارسا اوده معلملر ایله چوققلاریك کنج لینن جی و
یونهر کیی تشکیلاتی آراسندا کی علاقه و مناسبنده عبارت در.
حتی بیر چوق یئرلرده بیله چوققلاریك کنندینی اداره تشکیلاتلاری
معلملر يك رغبتی قازانامشدر.

نه ایچین؟ بو مقاله ده دوقور-دیغوز وظیفه سنی یایماغا چالشیماچام
(زیرا معلملر ایله چوققلار آراسندا کی اعتبار سیزلق و دوشمنجه سنه
اولان علاقه آرزو ایدیلیمه چك فنا حاللار دادر.)

چونكه بو مسئله ظن ایدیلدیکی قدر ساده و اهمیتسز اولیماراق
بلکه اڭ جدی و اڭ اهمیتلی مذاکره بی حاوی بیر مسئله در .
الان بین مکتبك خسته لیکی حقنده ده گیل، اونك منتظم (نورما)
قورولوشی حقنده بحث ایدیورز و دوغری خسته لیکی تداوی
ایتمه لی یز، خسته لیکی کنار ایتمه لی یز فقط بو قدر واردر که
چوققلاریك مکتب تشکیلاتلاری هیچ بیر وجهله «خسته لیک»
اولیماراق بالعکس اونلار یگی شورا زحمت مکتبك قورولوشیندا
نورمال و جانلی بیر اساس تشکیل ایدیورلر . یالکزه بویله
تشکیلاتلار کورمش ، بویله تشکیلاتلار یاشامش بیر چوقوق،
(مکتبدهن چیقارکن) بویودیکده، سعادتلی آتی نك (کله جیکك)

فەل بىر ايشىجىسى حەقىقىي بىر تشكىلات و يارادىجىسى اولايلىقور يالگىز كىچ باشلارنىدان اجتماعى دابىرەلرەدە چالشمىش تصرفات ساحەلرەندە بولونمىش سىياسى اجتماعى ايشىلرە آشنا اولمىش بىر چوجوق آتەنك فائەدەلى بىر عضوى اولايلىقور.

ايشە چوجوقلقدە اكسپ ايتەمكە باشلادىنى بو آڭلامىش، انتظام، تشكىلات، كەندىنى اداره، كەندىنە خەدمەت عادەتلەرنى چوجوڭ دماڭنا يوروتىن، چوجوڭ قەندە يتر ايتەدەرن بىر واسطە وارسە اودە يالگىز چوجوق تشكىلاتلارنى در. بىزىم ايتەدەيكىمىز نەدر ضەيف، چىلىز، باشقالارنىك امرىلە چالیشان باشقالارنىك كوسترمەسىلە خەركەت ايدەن بىر چوجوقمى، ياخود ايتە، صاڭلام، جسور، ھەرىشىي كەندى يابان، يالگىز شەخسى مەنەنى ايتەن دە كىل اجتماعى قايدە ايتەن و اجتماعى حياتك تشكىلاتىجىسى اولان بىر چوجوقمى؟ اكر ايتەدەيكىمىز ايتەنچى ايتە، اوحالەدە ھىچ بىر آنا ھىچ بىر مەلم نظرى اولارق اويەلەنى حاضىرلامايلاقدر. يالگىز چوجوق تشكىلاتلارنى چوجوق كەندىسى «كەندى الى ايتە» و قافاسىلە كەلەكەت حيات ايتەن لازىمى زمەن حاضىرلاماىە موفق اولايلىقەكدر.

عەجبا بىرنەچى درجە مەكتەپلەرنىك دەخى طەلەلرى بويە مەكتەپ تشكىلاتلارنى قارىشمايورارمى؟ ايتەنچى درجەدەن باشلاماق داھامناسىب دىكەلمى؟

ايشە ايتەلرى يورودىيان صوڭ اعتراضلارە دقتلە باقىلرسە مسئلەنك توحاف اولدەقى ميدانە چقىيور. خەنى اسكى مەكتەپدە يەلە چوچون مەكتەپ كەلرەكن، كەندىنە مناسب عنصرار جەمئەتە داخلى اولونجە (شەبەسىز كە مەلمەك كوسترمەسىلە) بو جەمئەتكە عضوى اولور، كەندى اخبار و آروزوسىنى بو جەمئەتكە قانۇنەتە تەسلىم ايتەيوردى. كورىيورز بويە تشكىلات ايشىلەرنە اسكى مەكتەپكە ايتەدەن باشلايورمىش.

بۇ ھالدا، يېزىكە تەشكىلاتىڭ چوقۇقلار ئىچىن واجب اولدىقنى،
 ۋە چوقۇق تەشكىلات ئىلە سىقنى بىر سورتىدە مە بۇت اولدىقنى ئىتىراپ
 ئىدىر كەن نە ئىچىن ئىشە ئىڭ ئىتتىدەن باشلا مەيلىم ؟

بۇ تەشكىلاتلارنى نە سورتىدە نە شەكىلدە باشلاماق ئىشتە - بام باشقا
 بىر سۇئال پىداغۇزى قىلغۇچىنىڭ ئىشە ئىتتىدەن كۆرە بۇ تەشكىلاتلار
 ۸ ئىشەندەن ۱۴ ە قىر سىنىلدەن باشلا مەيلىدۇر .

چوقۇقلار كەندىنى ئىدارە ھەققىدە پىداغۇزى دائىرە ئىدارە چوق
 ئازىلىمىش ۋە ئازىلىدۇر ۋە مەسىلىدە بىر قىر ئازىلىشەنمەن دۇر . قىر بۇنىڭلە
 بىر ئىكرار ئىدەرم بۇ مەسىلى ھەققىدە بىر ئاھا دىكر بىر مەقالەدە
 ئاز مەيلىز .

يېڭى نەتىجە نە ئولۇدۇر ؟

يېزىك مەكتەپ قۇرۇلۇش بۇلە بىر مەكتەپ شەكىلىدە قىر بىز
 قۇر مەدق قىر مەدق ئوزون مەدق بۇلە مەكتەپ قۇرۇلۇش ئىشتە
 يېزىك مەكتەپ بۇلە ئوزۇنمەن . بۇ يېڭى ئىشە كىچەك دۇورە
 سىنىدە بۇ بۇلەن سەمەمەن ئىچىن بىر ئىشە قارىشىمىزدا ھەمىن بۇلەك
 نە ئىشتە يېڭى مەكتەپ شەكىلىدە پارلايدىقنى كۆرەمەنلى، دىكر ئىشەندەن
 شەكىلدەن كىچەك بۇق، ئىشە مەكتەپنى يېڭىلەن خەرق ئىشە (ئىشە)
 بىر ئىشە ئىشە كۆزەمەندەن كەندىمەن ئىچىن مەكتەپ شەكىلىدە
 ئىشە ئىشەلى .

دۇئاغا ئىشە ھەمەن بۇ مەقالەدە ئىشە ئىشە مەسىلە
 ئولۇمەنلى : ئىشە ئىشەلىرى ئىشە ئىشەلىرىنىڭ ۋە ئىشەلىرىنىڭ ئىشەلىرى
 ۋە چوقۇقلارنىڭ كەندىنى ئىدارە ئىشەلىرىنىڭ ئىشەلىرى .

قۇمبەلە قىس اصولى ھەققىدە.

يازنى : ى. ق. آتۇخوف

چەۋىرەن: م. ر.

جەھەتتىكى دە كىشىدەرمەككە اولان ھەر يىر ايشىدە اولدۇغى كىي
ھۆكۈمەت ئىلمى شۇراسىنىڭ پروگراممىلارنى دا ئىلمى اولاراق تەتقىق
ايدەركن ايش مبالغە و افراطسىز كىچىمور.

بەئىي پىداغۇقلار اولە ظن ايدىيورلەر، كە قۇمبەلە قىس ھەر يىر
ايشىدە ھەر ساعەت ظەرقىندە تەتقىق ايدىلمەلىدەر.

غىر تەبىئىيلىك و ايشىدە بىدەتمە قالماق ايشىدە بورىدان نىشەت
ايدىيور. مىللا، پىداغۇقلار قارشولارنى «تەككىملىك ھەققىلە رىياسىيەت
ئاسل يىرلىشىدەرمەلى؟» كىيى سولالار جىقار يىورلار.

ھەر ئاسل اولورسا، اولسىن قۇمبەلە قىس، قۇمبەلە قىس! قۇمبەلە قىس
يىر بىت (صنم) ھالىي آلماي باشلايور.

اسكى مەكتەپلەردە اسكىجى مەملىر ھەر شىيىڭ تەلىمات كىتابلارنىڭ
تەلىم ايتىدىكى قاعدە اوزەرىنە كىتەمەسىنە جالىشىدىقلارى كىي شىمدى: -
بەئى مەكتەپ ھادىملىرى ھۆكۈمەت ئىلمى شۇراسى يىكى پروگراممىلارنىڭ
كەندىلىرىدىن ھەر شىيىدىن اول يارادىجى ھەلىيەت تەلىم ايتىدىكىنى
اونوتاراق رەسمىيەت نەقشە نظرى اوزىرىندە دورىيورلار.

يىر چوقلارنىڭ عادى دىداقلىق اصوللار بىلە قارىشىدەردىقلارى
قۇمبەلە قىس اصولنىڭ اڭ چوق آڭلاشلامازلىقى او ھەققە آرتىق مەسىلەنىڭ
آڭلاشلىماز نەقشەلەرنە بىلە ايشىق ساچان جارى ادىيات بىلە لازىمچە
تائىش اولمامازلىقدان ايلرى كىيور:

۱) سىتە قىس اصولى نەدر (اصولك پ. ب. بىلونسكى ظەرقىندە
تەكلىف ايدىلمەش اولان آدىنىي آليورز.)

- (۲) اونىڭ حياتىنىڭى نەدر؛
 (۳) او ھانىكى طلباتى تامين ائىمەلیدر؛
 (۴) بو اصول حقىدە ماتەريال ئاھىل الدە ايدىلمەلیدر؛
 (۵) اونىڭ رجھانىنى ئاھىلدر؛
 (۶) بو اصول ئتطبیقات چىنىلگىرى و علیھنە اولان اعتراضلار ئاھىلدر. - ائىشە، پىداغوزى تىجرىبەسىنىڭ مىدانە ئچىقاردىغى و جوابى، ائىشى پىك آیدىنلا تاجاق اولان اساسى سواللار.
 ھەر نە قىدر عمومى چىزگىلەرلە اولسا بىلە سواللار. ئوضعی صورئدە جواب وېرىمىگە چالیشالم.
 سىنتەقس اصولى نەدر؟

ھەر شى دن اول، ئىچىن قومبەقس دىگلدە سىنتەقس اصولى دىيورز؟ قومبەقس (مەركب = قارىشىق) اصطلاحى ئامىن، سىقتىلى ذر. بو اصول اېچىن باشلىغا خاسە اسكى مەكتىدە ھاكم بولونان ئىھلىلە مەكوس اولان رابطەدر. اسكى مەكتەپ، مەتمەلرۇ كەندى قوتلرلە پىك چىنىن رابطە ئامىن ایدەرك آئىچاق و آئىچاق ئىھلىل ایدىيوردى. يىكى مەكتەپ ائىسە سىنتەز - رابطەنىڭ ضرورىتىنى قىدايدىيور. بونا كۆرەندە سىنتەقس (رابطەدار = باغلايان) اصطلاحى داھا موافقدر. قومبەقس تدرىس اصولى «اېلە» «قومبەقس اصولى»نى ئقربىق ائىشەك اولار.

«قومبەقس تدرىسى اصولى» اصطلاحى اسكى «دوس اعتبارلە تدرىس اصولىنىڭ اسكىلىكى، رابطەسىزلىكى حياتدان قىربىق اولماسىنە مقابىلە ایدىيور، بئە علیھ «قومبەقس تدرىس اصولى» اصطلاحىنى ائىشلەتمەك داھا دوغرو اولور.

فقط، جىسم و ئظاھراتى «رابطەدار، بىرلىكدە، مەركب و انكشاف ھالىدە» او كۆرەندەن رابطەلىلى علمى بىر اصول اولاراق

«قومپله قس» یاخود، دها دوغروسی سینته قس اصولی اصطلاحی قوتلی اولاراق قایور. مع مافیه بو عالمی و تدقیق اصولی اولوب تدریس و تعلیم اصولی دگلدر. بونا گوره ق. ی، سوقولوف «قومپله قس تدریسینک اصوللاری». یاخود س. و. ابوانوف - «قومپله قس تعلیم اصولی» اثرلریله نظاهرات واجسام دگل، فزارک رابطه سی حقنده بحث ایدن پلاتون و قومهنسکی حقنده باکاشلق بولمشدیلار که اونلارک دیدیگری بورادا بحث ایدیلن سینته قس اصولیه نظاهرات و اشایی او گرنمک حقنده دگلدی.

۱ - قومپله قس تدریسین اصولینک حیاتیلیگی آتیده کی صورتده ابضاح ایدیلیر:

(۱) اسکي زمانک تعلیم ماته ریالینی تعلیم کتابلارینا توپلانماسینی تقریض ایدمک اولان نظاهرات واجسامک بیر عمومی آنا-غایه لر اطرافینده مرکز لشدیریلمه سی.

(۲) غایه لر - آرغونوی، حقیقت مختلف در: بونی بوتون یگونی (تفرعانی) ایله قاوراماق غایه سی یوقدر و اولاماز، حقیقتی تعقیب ایدمک ایچین واسطه اولاجاق، «غایه آرغون» لردن معین بیر مقداری قید ایتمک لازم در: بویله آرغونوی غایه لری عمومی موضوع - غایه سی اولان «بشریتمک زحمت حیاتی» نک حصه لرینی تشکیل ایدمک لار.

(۳) مختلف علم و فنلردن معلومات اخذ ایدمک اونلاردان تعقیبات اصوللاریله استفاده ایتمک، (تعقیبات هر طرفلی اولمالی، حقیقتیتمک مختلف جهتلرینی احتوا ایتمه لی، اونک قانونلارینی او گرنمک ایچین مختلف فنلری جلب ایتمه لی و اونلاری تعقیبات اصوللارینا مفید یاهمالی در.)

متعاقباً، قومپله قس تدریس اصولی درس اعتباریله اولان اصولدن باشلیجا اونگلا تمایز و تفریق ایدیلیر که او؛ هم ماته ریالک ترتیبی اصولی، همده اونلاری تعقیب ایتمک اصولدر.

بو (اصول) علم کاتاته مارقسیزم نقطه نظریندن یاقلاشمدان دوغان مکتبک عالی مفکوره سی (انسانلارک زحمت فعالیتیک تعلیمی) اطرافنده ماته ریال ترتیبینی و آرغونی غایه لری (عالی مفکوره نك تشکیل ایدیلجی حصه لری) آگلاتیور.

قومپله قس اصولی سایه سینده درس اصولی تعلیمینده یر دوتمیش اولان اصولسیر تدریسات گورولتولاردان اوزاقلاشمیش بولونیور. ایشک ایچینه یالکز انسانلارک طبیعت و جمعیت ایله قرشولقلی زحمت فعالیتینی تعلیم ایچین بلاواسطه علاقه دار اولانلار داخل ایدیلیرلر.

قومپله قس تدریس اصولی بویله جه ماته ریالک ایشله نمه سینده ده معین بیر اصول طلب ایدیور؛ بو اصولدا سینته قس اصولی در که هر دورلو تظاهراتی دیگربندن اقتباس ایدرک دگل، کندی حیاتی مناسبات و فعالیتینده مطالعه ایدیور.

بو یوللا دیگرم علمی تعقیبات اصوللاری ده لغو ایدیلیمیش اولما یورلار.

۴ - سینته قس اصولینیک حیاتیلگی بونلاردر:

۱ - تظاهراتک رابطه دار، طویلی، بوتون حالدا تعقیبی.

۲ - بو، تظاهراتک مارقس دثاله قتیق تعقیبات اصولی در.

۳ - سینته ز ایلری کیدیجی تحلیلله استاد ایدیور.

۴ - بو، موجود تعلیمات و سائنطینی، آیری- آیری علمی سیسته ملری

دگل مشخص حقیقی تعقیب ایدیور.

۵ - ايش، يالڭىز ايشك كىندىسىندىن اوتىرى، «خالص علم» ايجىن دىگىل. موجودات تەلىماتىنىڭ مەنىن علمى غايەلەرلە اجرا ابدىلەر.

۳ - سىنتەقس اصولى ھانكى طلباتى تامين ايتمەلى در.

آ - موضوع اعتبارىلە سىنتەقس اصولى آتيدە كى

طلباتى تامين ايتمەلەر:

موضوعلار تصادفى ماھىتە اولمالمالى، بلاواسطە باش موضوع اولان: انسانلارڭ زحمت فعالىتى موضوعندىن جريان و نشات ايتمەلەر؛ بداغوزى ادبياتىندە تصادف ابدىلەر: «قويو»، «زەمى»، «تاووقچى»، «واپور» كىيى، (تەخانووېچ؛ «يېڭى مەكتەپ بوللارېندا» صاىي: ۱ ۱۹۲۴ يىل ايجىن) «صو»، «دڭز»، «قابلان» كىيى موضوعلار، كە حكومت علمى شوراسىنىڭ پروگراممىنى تەطبيقات تەجرەبەسىندە تصادف ابدىلمەكەدەر؛ بونلار موفىتلى عد ايدىلەمزلر.

مەكتەپ ايشىجىسى بو كىيى چوق زمان صرف ابدىلمەسىنى طلب ايدەن. دار موضوعلارلا قارشولاشىر كە، بالمجورىە اوپلە يىر وضعىتە دوشمىش اوليور كە ياخود چوققۇللارلا آنچاق بو «قورما» اولان - اھالىنىڭ زحمت فعالىتى - موضوعە آنچاق قسماً تەماسدا بولوناجاق ياخود بو تصادفى موضوعلار اونڭ ايجىن تەلم ساحتەسىندە تصادفى يىر ماھىت آلاچاقدر.

ايشىجى (مەلم) «ورمانڭ حياتى»، «داش كومور» («معارف خىرجىسى» ۱۹۲۳ - يىل صاىي ۷۸ - فلەرونڭ مقالەسى) كىيى موضوعلارى تام يارىم اياملىڭ يىر ايش ايجىن گوتورەجك اولورسا، اووقت، يقىن كە ايش قاعدەسىز اولاراق قالاچاقدر.

موضوع دار اولمالمالى، كىندىسىلە انسانلارڭ زحمت فعالىتىنىڭ مەم يىر قىسمىنى قاورايا يىلەجك قادار حال اعتبارىلە زىنكىن اولمالمالى در.

بونگ ایچین بوتون دیگر، هر وقت دقت و سعی افعال ایدن و اوزاق دوشمه به امکان و برمه بهن موضوعلار اوزره بنده توفیق ایدمک اولان کسکین، مرکزی موضوعلار تعیین ایدیلمه سی ضروری در.

حکومت علمی شوراسینگ پروگراملارنا پلان ترتیب ایدمک صانکه هر زمان بوتون ایشار ایچین مرکزی موضوعک کیچمبده و گله جگده انسانیتک زحمت فعالیتی اولدیفینی و بونگ دا I - نجی درجه نك آیری - آیری ییللری ایچین بیر طاقم کوچوک موضوعلارا آیریلدیفینی اونوتورلار: بیرنجی ییل ایچین - عائله ایچریسینده و مکتبده زحمت فعالیتی؛ ایکنجی ییل ایچین - کوی داخلی یاخود شهر منطقه سینده؛ اوچنجی ییل ایچین - برلی مملکت داخلنده و دوردنجی ییل ایچین ده بوتون دنیا داخلنده؛

اگر نظره آلیناچاق و غایه اولاراق - انسانیتک زحمت فعالیتی و اونکلا علاقه دار اولاراق طبیعت و جمعیت حرکاتی بوتونلگیله - قاوراماق اعتبار ایدیلجک اولورسا او وقت «سامووار»، «سقامیا»، «قابلان» کبی «قومبله قس - موضوعلارینا» پلانلاردا یر بولونماز. موضوع چوجوغی یاقیندن چه ویرمیش اولان حیاتدن آلینمالی در.

البدنه، بو او دیمک دکلدر که - تدریس ایچین موضوع اولاراق یالکز گوز قارشوسیندا بولونان هر شئی کوتورولمه لیدر. بوندن صاقینماق ایجاب ایدمک. نهایت، مناسب اولماق ایچین، یالکز اونکلا صیقی صورتده علاقه دار اولان همده نظری و عملی یر قیمتی حائز اولان، دیگر بیر ماته ریال کوتوروله یلیر.

«اڭ چوق انکشاف ایتدیرن نظریات و اڭ چوق لزوملی اولان عملیات (تطبیقات)» ایشته، ۱۹۲۴ ییل ده چیقان «خلق معلمی»

فقط موضوعی حدیندن آرتیق یوکلندیرمکده لازم دگل. موضوع یوتولمش اولمالی، ایچریسیندن بوتون آرتیقلا چیقریلمالیدر.

هرشیدن اول - قوت و وقت اقتصادی لازمدر.

موضوع کندی ایچریسینده کی رابطه ایچین آتیده کی طلبانک تامینی ضروریدر:

آ) رابطه میخانیک کی دگل، عضوی اولمالیدر. مثلا، فراسیلینکوف کندی «شورا مساعی مکتبده قومله قس» کتابنده (آلارسکی قضا معارف شعبه سی نشریاتی) دیدیکی «هر ایسته نیلن شیئی ایسته نیلن طرزده»، «مسیحی خیارلا» ربط ایتمه مالیدر.

ب) موضوع ایچریسینده کی رابطه منطقی اولاراق تمادی ایدیه جک صورتده اولمالیدر.

مثلا، «دانه دن اکمکه» سرلوحه سیله کوتورولمیش موضوع ایشله ندیکی زمان اکمکدن دانه به کچیورلر، زیرا بو ایشک ابتدالرینده (۳۰ - ۴۰ درس) چوجوقلار اول اوندان اکمک یشیریر، صوگره ایسه دکرمان و اونک ایشینی اوکره نیرلر. ب) موضوعلارک کندی آرالاریندا کی رابطه ده

مطلقا «بسیطدن مرکبه» قانونینه رعایت ایتمک ضروریدی. بو چپندن حکومت علمی شوراسینیڭ سخه مالاری تعقیبات نمونه سی اولیورلار که بونلاردا اکثرأ تطبیقات زماتی اونوتوبورلار؛ مثلا: تدریساتک ۸ نجی ییلینده بحث ایدیه جک اولان («قدیم انسانیتک مسکنی» کبی) موضوع حقنده ۳ نجی ییلده بحث ایدیلیر، فقط، تدریساتک دوردنچی ییلینده ایسه، بیرنجی ییلده کچیلیمه سی لازمکلن («صوگ بهار»، «خران») کبی موجوعلاردا دوردنچی ییلده کچیلیر

۴ - سینته قس اصولیه ماته ریال حاضر لائماسی موضوع
اتخابی کندیسنه بک جدی دقت ایدیلیمه سینی طلب ایدیور؛ بورادادا
صابقلیق موضوع اتخایینه اولدینی کبی بک چوق اولایلیر.
ایش زمانی باشقا - باشقا علملردن آلیان معلومات همان
علملرک اصولیه افاده ایدیلیرلر.

جوجوقلار یلکز معنوی نظاهراته دگل، مشخص حقیقه
دوغرو علمی اصول تطبیق ایتیمگه آلیشمالیدرلار.
بورادا حیات و علمک رابطه سی الدمه ایدیلیمه لیدر.

بالکز گه زیستی (تنزه) لرله بلا واسطه حقیقنی تعقیب ایتیمگه
دگل ماته ریالک صنفده گوستریش واسطه اری ایله ایشله دیلدیگی
زماندا منفعتدار اولماق اولور.

قومبله قس تیجده بک دواملی بیر حاضریق حالتی ده آلا ییلیر.
(حکومت علمی شوراسنیك پروگراملاریندا I - درجه لی مکتبک
۱-نجی و ۲-نجی غروپلاری ایچین جمعی ۵-۷ دوره قید
ایدیلیمشدور.) ۴۵ دقیقه ده نه کبی بیر قومبله قس ایشله دیله ییلیر؟
اویله ایسه بونلاردان ییلده نیچه سی اولمالیدر؟

او وقت غروب مشغولیتلر نیك پلانی نه کبی بیر حالدا بولونمالیدر؟
بویله «قومبله قسلر» نه ایله باغلانیلاچاق و بیرلشه جکلر؟ پلاندا
«قومبله قسک» مقداری اولدینی کبی اونلارک ایشله نمه سی ایچین
صرف ایدیلیمه جک وقتکده تعیین ایدیلیمه لیدر.

(سینته ز) رابطه ایله کیدیجی تحلیلله مستند اولمالیدر.

سینته قس اصولی تحلیلی رد ایتیمه بوب بونی تخمین ایدیور.

بالکز شعورسیز اولاراق مربوط بولوناچاق اولان بیر شیئی
موقتی تحلیل سیز اولاراق ربط ایتیمه لی.

ایشله نه جک اولان ماتهریال حاضرلانیش اولاراق دگل منظملردن مستقل چالیشما، تدقیق و تجربه طلب ایدن حیاتی بیر مسئله طرزینده ویریلمه لیدر.

ایشک اساسینه چوجوقلارک مستقل تصورات و انطباعات تجربه لرینک احتیاطی صرف ایدیلمه لیدر.

هریر ایش اولدن حاضرلانیش پلان اوزره آپاریلیر، البته، بوندان ایش زمانی گذشتده اولونا بیلیر.

پلان اوزره یورودیلمه یین ایش پک آز مفید اولماغا معروض در؛ ماتهریالی بیر طرفلی ایشله مک، اونی صوگ درجه آز حاضرلاماق، تفرعات اوزرینده چوق دایانماق (یوبانماق) - موجود اولان شیئه هیچ شی آرتیراماز.

بیز بورادا اونا یاقلاشیورز که هر دورمه بیر دفعه دن آز اولمایاراق یگونئی یوقلاماق و سگله جک ایچین پلان ترتیب ایتمک پک ضروری در.

بو ایسه چوجوقلارلا بیرلگده آپاریلیر.

زحمتک علمی تشکیلات عنصرلری چوجوقلارلا بیلدیریلیر و اونلارک حیاتی احتیاجلارینا داخل ایدیلیرلر.

چوجوقلار متشکل اولاراق چالیشما به آلیشمالیدرلار. بیزه دیگرلرینک امرو حکملرینی کور - کورانه اجرا ایدمه نلر دگیل، حیات تشکیلاتنجیلاری لازمدر.

چوجوقلار :

(۱) کندیلری بیر غایه بولمالی،

(۲) پلان اتخاذ ایتمه لی،

(۳) احتمالاتی نظره آلمالی

(۴) روللاری آیرمالی

۵) ایشلىرى طوبىلى (يىزىلگەن) اولاراق اجرا ایتەلىدۇر.
موضوعلارنىڭ حاضرلانماسىدا معلمنىڭ ۋەزىپەسى بىك مەرتىلى اولمىلىدۇر.
معلم ئىچىچوقلارنىڭ باشىنا اونلارنى مەرقاندىرمايان مەنەرياللارنى
مەسلۇ ایتەمەلى، عىن زاماندا اونلاردا «كەندىلەرنىڭ فەكر دۇغۇرماغا»
بىر تەشەببۇس اوياتمىلىدۇر؛ او، اونلارنىڭ مەرق و ھوسلىرىنى ھەمبە
ايدىيور؛ اونلارنىڭ (ئىچىچوقلارنىڭ) فەالىتى اوباندىيور، اونلارنى كەندى
نەقۇذىلە اۇزەمەيور، كەندىسىدە فەال بولۇنيور.

مەنەريالنىڭ سىنتەقس اصوصىلە ايتەنەمەسى اىچىن قەد اولونان
زەرورىتەرە بىر داھا علاوۋە ایتەمىلىدۇر كە بونلار. مەكتەپنىڭ دەرىجەسىنىڭ
آسىلى اولارق شەكىللەرنى دىگىشىيورلار.

بو، بىرىنچى دەرىجەدە اىكەن، «غروپ اىجىرىسىندە كى بوتون بىر
مەلمىك اندە توبلايور» كە بودا ايشى بىك آسانلاشدىرييور، اىكىنچى
دەرىجەدە ايسە ايشىنىڭ شەكىلىنى دىگىشىرييور؛ «مەخلف اىختەصاصلار
مەلمىرىنىڭ شەنڭ ايشلىرىنىڭ تەشكىلەندە كەندى آرالارىندا بىرلەگە
اولارق پلان تەرتىب ایتەملىرى و چالیشمالارنى لازىم كىلىر. پروگرامدا كى
مەخلف فەنلەرلە تەماسدا اولان ھەسلەر، بەئىس موضوعلارنىڭ بىرلەگە
حاضرلانماسى اقتىا و اىجاب ايدىيور. «(قۇمبەقس تەدرىسى ھەقەدە»
ھەكومەت عەلمى شوراسىنىڭ مەكتۇبى. ص: ۱۱)

اكتۇر، موضوعلارنىڭ حاضرلانماسى، تەرتىبەندە سىنتەقس اصوصىلەندىن
كەندىشە بولۇنماق تەصادفلىرى آتەدە كى سىلەردىن اىلەرى كىلىر:

آ) يا، تەدرىسنىڭ عومۇمى سەھەسى اىجىرىسىندە آبرى
آبرى قۇمبەقسلىرى بىك آز و نەدر بولۇنيور،

ب) ياخۇد آبرى - آبرى. تەدرىسات و سەئىپىنىڭ
مەنەرياللارنى قۇمبەقس ھالىندە تەمىن ايدىلەش بولۇنيورلار.

ھەم يېرىنجى، ھەمدە ايىكەنجى ھالدا ايشلارە ھىياتىدىن علمە دىكل تدرىسات و سائىطى ياخود دوشونولموش قومبەقسدن ھىاتە دوغرو گىتمەلرىندىن ايلرى گىليور.

يەدە پىك چوق تصادف ايدىلن گىزىشلىر بولونيور كە بودا ماتەريالىك يىر طرفى (مثلا: يالگىز طبيىيات نطقە و نظرىندىن) ترتيب ايدىلمەسىندىن نشات ايدىيور.

«طبيىت» «چەمن»، «باغ» موضوعلارىندا بويلە اوليور. بو موضوعلار ھەم زار، ھەمدە پىك فىكر داغىنجى درلار، اونلارىك مەتبوياتى نظره آلىناچاق اولورسا، ھىچ يىر صورتلە نە انسانلارك زحمت فەالىتەندىن نەدە، طوبلى اولان اجتماعى زحمت دن يىر شى بولونمادىنى گورولور.

۵ - سىنتەقس اصولىنىك زىنگىنىلىكى .

بو ھىياتى اصولدر. بو، مثال و تظاهراتى چوجوقلارك كوزى اوگىندە بولونان موجوداتدان. اونلارى احاطە ايتىش انسانلارك زحمت فەالىتەندىن گوتورييور.

بو اصوللا ماتەريال ايشىلەدىلمەسى اسكى مەكتىبە اولدىنى كىي ھىاتدان اوزاق و قىرىق ابتلاسىندە بولونمايور.

او مشخص موجوداتك معاصرلىگىلە تەجەبىز ايدىليور. چوجوقلار باشلىجا اولاراق اوزاق كەچمىشلىرە دىكل «معاصرلىكلە» مشغول بولونيورلار.

دائىمى اولاراق باشلىجا مەركىزى غايە - موضوعلارلا مناسباتدا بولونان ماتەريالك ايشلەنمەسى. و ترتيبەندە سابىقىلىقلاردان مەحافظە ايدىيور.

بو ساىدە بو اصوللا ھاضرلانمىش ماتەريال واحد، غايەيە موافق و قطعى يىر ماھىت آليور.

بو اصولا چالیشماق ابی دوغرو کوتورولہجک اولورسا ییلگیلرک آرتماسی. عضوی بیر ماہیت آلمیش اولاجاقدیر. ییلگیلرک کسب ایدہجگی! ماہیت حقندہ قید ایتمک لازم کلیور کہ. موجودات کندبسی مختلف اولدیقی ایچین چوجوقلار اونى بلا واسطہ تعقیب ایدہر کن حیاتک مختلف ساحہ لریندن بیر چوق فنی ییلگیلر کسب ایدیورلر، باشلیجا اولاراق بو ایش علمى صورتدہ یورودیلدیگندن چوجوقلار بیر چوق اطرافلی معلومات حقیقت قازانیورلر. کندبسی بک ابی بیر گوستریش واسطہ سی اولدیغندان آرتیق بو صوگنجیلرہ (گوستریش و سائطینہ) کسکین بیر احتیاج قالمايور.

بو فعال بیر اصولدہ. بو باشلیجا اولاراق چوجوقلارک کندی فعالیتلرینہ، اونلارک فعال ایشلہمہ سینہ، فعال اوگرنہ لرینہ استاد ایتمکدہر،

یالگنز و آنجاق کتاب ماتہریالہ اشتغال ایتمک بر اصولا ممکن دگلدر.

ماتہریالک توبلی - دہرنہ ک حالندہ ایشلنمہ سی بر اصولک دوغرو بیر ہمراہی دہ: زیرا، ماتہریالک مستقلا چوجوقلار طرفیندن ایشلنمہ سی تجربہ ایلہ تعین ایدیلمہ سینى و اصلاحات یایلماسینى طلب ایدیيور.

۶- سینتہ قس اصولینیک تطبیقا تئندہ کی مشکلات و اونک علیہنہ اولان اعتراضلار فاصلدر،

حکومت علمى شوراسینک پروگرامی و بالخاصہ سینتہ قس اصولینک تطبیقا تئندہ مہم بیر طاقم آفاقی ممانترلہ تضادف ایدیلدیکینہ گوز یومامالیدر.

هر شیدن اول بو ممانت په داغوقلارځ لازمجه تکامل ایتمه میش اولمادغندن ایلری گلیور.

فقط نه قادار حکومت علمی شوراسنځ پروگرام ایشی حاضرلانا اساسینه وضع ایدیلیر، نه قادار بو ایش، دیمک که، پداغوزی ادیاتینځ اساسینی تشکیل ایدیورسه، او قاداردا بو ممانت دها آز دویولماغا باشلابور.

علاوه مادی و معنوی (ایده تولوزی) ممانتلرده گوستریلبور. مکتبک مادی و سائطینځ نقصانی، مملک ضعیف صورتده تاهین ایدیلیمه سی، مکتبک تدریسات و سائطیله لازمجه تجهیز ایدیلیمه سی بوتون بونلار آفاقی ممانتلردر؛ مع مافیه، عکسینه اولارات، قید ایدیلدیگی کبی، سینته قس اصولینک تطبیق ایدیلیمه سی ایله بوصو گنجی (تدریسات و سائطی) احتیاجی بیر او قاداردا قوتلی حس ایدیلیمه یور؛ بو اصوللا چوجوقلار، اولجه تانیش اولدقلاری برلرده بلاواسطه حقیقت، موجودات ایله تانیشیرلار، که بوده ایی وضعیتده مودمل و لوحلر، فنا وضعیتده ایسه مملک سوزلریله اولور؛ (که بو تانیشلوقده عموماً نادر اولیور.)؛ حقیقت، موجودات کنديسی تدریسات و سائطی وظیفه سینی گوریورلر.

مکتبک مادی تجهیزاتده کی بحران دائمی و ابدی اولاراق قالاجاق دگل که؛ ییز گوریورز که، مکتب بو جهندن یاقین کیچمشلره نسبتاً پک ایریله مشدر.

دیورلر که اهالی مکتبلرده سینته قس اصولیه ایشلهمه نځ علینه در بو کبی حاللارا تصادف ایدیلن برلرده بو مکتبک اهالیدن اوزاق و قیریق اولماسیندان ایلری گلیور.

عکسینه اولاراق، اگر اهالی مکتبک حقیقی و جدی صورتده چالشدیفینی اونځ «مکالمه ایله اشتغال» ایتمه دیگینی گورده جک اولورسا مکتبله حیاتک رابطه دار اولماسینی تقدیر ایدمه.

اھالى ايله مەكتەپكە رابطةسى اكثرأ مەكتەپكە كەندى زەھمەتلىك
ياردەم ايتەلمەسە ايله بىك دائىمى و مؤبد اولايلىرى؛ (صەھبە تەقەببەتلىك،
چوچوق باغچالارى. تەشكىلى و الخ.)
بو جەھەتەن مەلم و اھالىنىڭ «نەزەر دۇقتى»، «يېڭى مەھسەرلىكە»
جاب ايتەمكە ضرورىدۇر.

سەنتەقس اصولىنىڭ تەتبىقىنىدە بو مەمانەت و مەشكلات اونىڭ ئالەھنە
اولان اەتراضلار كەبى قەبول ايدىلەجەك اولۇرسا، بونلار اصولكە
كەندەلگەنە ئەئەد اولمايۇب تەبدىلاتە اوغرايىلەجەك اولان چىقان شرايط
اولدقلارنىدان ھەدەفە اثابت ايدەمزلار.

ق. ن. سوقولوف «قەمبەلمەش تەدرىسنىڭ اصوللارى» غەوائلى
اثرىندە دىيۇر كە: «قەمبەلمەقس اصولى» - بو بوتون، بوتونە مەھسەر
اصوللاردۇر، فقط بوتون - بونلار ايسە يەر ھىچ دىمەككەر «
يەر آرز يو قارودا او، دىيۇر كە: «بو دوشونۇش صوك دەرەجە
نامەين و داغىنىق دۇر».

ايش بوراسىندادۇر كە، بو مەشلەنەك مەزاکرەسىندە ق. ن.
سوقولوفلا سەنتەقس اصولىنىڭ مەدافەچىلىرى آراسىندا مەخسۇسى يەر
فرق وادۇر: سوقولوف قەمبەلمەقس اصولىنە (سەنتەقسى)، تەدرىسى و
يىلگىلىرى افادە اصولى كەبى باقەدىنى ھالدا يىز ايسە اونى او كەرنەمەسى
لازم كەلن آفانكە تەقررى، تەتبەات اصولى، او كەرنەلمەسى لازم كەلن
نەظاھرات آراسىندا علمى يەر رابطة طلب ايدەن اصول عد ايدىيۇرز.

سەنتەقس اصولى مەدافەچىلىرى نەزەرىندە بو، دىگەر اصوللارا
آئىدە كى سەبىلرە كۇرە تەفوق ايدىيۇر: سەنتەقس اصولى مەجىزە
علمى تەنزە (ئەقسۇرسىيا)، زەھمەت، لابوراتۇر، تەصویرلى، نەزەرى و
رەسمى طەرزىندە ادمانلار بو صوگىجىلار كە لزومىتى ھىچ زەمان
ايشلر كە غەمۇمى فەمالىيەندە نەزەردن اوزاق دوتولمايۇر.

ع. ن. سو قولوف ایسه قوهله قس اصولینی تدربس اصولی عد
ایده رک اوننی دیگرار یله قارشدیردور.

ق. ن. سوفولوف تدریسك طبیعت اطرافند، مرکز ششدر بله سیندن
 امتناع ایدیور، همده حقلی در، زیرا بو ذهنیت هم دار همده
 داغنیق در، زیرا - انسانلاریك زحمت فعالیتینی احتوا ایتمه یور؛
 هم غایه سیز - همده عقله صیقلماز بیر حالدار،

فقط او، تدریساتىڭ انسانلارڭ زحمت فعالیتی، اطرافینده مرکزله شیریلمه سینیکده علیهداری در و کندی تصوراتینک مدافعه سی ایچین نافله اولاراق پروفه سسور قورنیلوفاڭ، اونک ظننجه، عینی زماندا هم فکری، هم ده بدنى زحمتک بیرلشمه سینک امکان خارچنده اولدیغینی اثبات ایتمه سینه مراجعت ایدسور.

فقط، نیچین بو ایکی فعالیت عینی وقتده کیچمه لی ایمیش؛
موجوداتی انسانلارک زحمت فعالیتی اطرافینده مرکزشدیرمگله
تعلیم ایتمک طرفداریندن هانکیسی استحصالات غایه سیله، باغچا
سدلرینده بدنی ایش یورومتگله، همان اوراداجا هر دقیقه ده
فعالیتی ایچربسینده اونلارلا علمی تعقیبات ایشلرینی تکلیف ایتمیشدر.
ق. ن. سوفولوف کندپسی مکتیده ایش اساسنه:

۱ - چوچوقلارڭ حياتى تشكىلاتى و

۲ - سیستہ ماتیک فنی اشغالات اساسلارینی وضع ایدیور.

او، ششی تدریساتک طرفداری اولیور.

دیورلر کہ، سینتھ قس اصولی مر کبدن باش لاماقلا «بسیطادن هر کبه»
برنسینی اخلال ای دیور.

حکومت علمی شوراسينځ «قومپله قس» تدريس اصولي حقنڊه» کي ايلکٽ مه تود مڪوئينڊه بونک عليهنه پک موفقيتي بيړ عڪس افاده قنڊ اړمپور.

چوچوق ایچین ھانکیسی داھا قولایدر - صومی، یوقسا اونک
یر عنصری اولان مولدالما،

علمی قولایلق ھر دائم بسیقولوجی ایله توافق ایده مہز.
سینتھ قس اصولی علیہ بویله یر اعتراض بورودیورلر کہ اونک
تطبیقینده چوچوقلار اوقویوب یازمایا چاپوق آلیشامایورلار.
بو، چوچوقلاری داھا زیادہ فمال اولماغا سوق اییدیور؛ یازی
و اوقومای او گرنمک ایسہ باشلیجا اولاراق چوچوقلارک مستقل
چالیشمالار بلا اکتساب ایدهلمه لیدر.

بونا چوچوقلار کندیلری آلیشمالیدرلار.
نہایت بو اعتبارلاری الہ ایده یلمک ایچین آیریجا اشتغالات
امکانی ہیچ دہ ممنوع دہ گلدر.

موضوعلار انتخابی، اونلارک ھر ییری آراسیندا اولان رابطہ،
اونلارک آرالاریندا کی علاقہ، اونلارک حاضرلناماسیلہ مربوط اولان
طلبات حقندہ کی مباحثہ ایله علاقہ دار اولاراق دینیلدی کہ اونلاردا
علمی و تعاقبی طلباتی نامین ایتمه لیدر؛ مع مافیہ، بعض محاکمہ چیلر
بو تجربہ لارک موفقیتسیز لکریلہ ماتہریالک سینتھ قس اصولیلہ حاضرلناماسینده
یر سیستہ مسیزلک و غیر عادیلک کورمک تمایلینده بواونیولار.

یر چوق اعتراضلارہ نظراً بومہ تود، اصولک تطبیقندہ بعض
آیری - آیری فنلرک علمی اصوللاری غیب اولیورمش.

حالبو کہ، آیری - آیری فنلرک تعقیبات اصوللاریندان استفادہ
ایتمک، سینتھ قس اصولیلہ ماتہریال حاضرلناماسینک طلباتی صیراسینہ
داخل بولونیور.

آیری - آیری علمی دیستیلینلر اصوللاری دگل علملرک
افرازاتی اولان اسکیمیش شئی مہتودیقلااری و فنلر کندیلری
غائب اولیورلار.

تيجه اولاراق ديمك ايجاب ايدىيور كه، سينته قس اصوليله
دوغرو اولاراق وضع ايديلميش اولان ايش، بيرره درس اولاراق
اشتغالانك ساعت سينته منك تبدليه، اوزون مدتلى درسره چه وريلمه سينه
و علمى صورتده دالتون، بلانينه كيچمه سينه سوق ايدىيور.

كچن ييلكى ايشلارنك يگونيندن گورولييور كه په داغوزى
قولله قبولرى كندى ايشلرينده هر دورلو اصول تطبيق اينمشار كه
بير كره، اونك هر هانكى بير ايشجى طرفيندن آگلاشلماسى
تامين ايديلمه شدر؛ بالخصه شيمدى بايراغى آلتيندا بوتون مکتب
ايشلرمزك جريان ايدم جگى سينته قس اصولى حقه ده كى، تصورات
آيدين دكلدر.

حكومت علمى شوراسينك يگى پروگراملارى، پروگرام ماته ربالينك
حاضرلانماسى اصول حقه ده نلر تايد ايدىيورلر، بو اصول معلملر
طرفيندن ناصل آگلاشيلير، بو تجربه ده ناصل تطبيق ايديلير؛ يگى
پروگراملار اونكچين مرجع بولونيورلار: اولنلار اويله اساسى
اصولى، او، دنيا ييلكى اصولينى عكس ايتديرييور كه آنجاق
بونك محافظه سى سايه سينده مکتب ايشلرينده معلملر دنيا - عالم
حقنه ده علمى - حقيقى، مكممل بير تصورات الدم ايدم ييلرلر.
اسكى مکتب «تدريساتك اسكيلگى» آبرى - آبرى فلرك
پارچالانديريلماسينا معروض ايدى. يگى پروگراملار اونى دنيا
ييلگينه علمى صورتده باقلاشمدان دوغان بير طاقم ييلكى آفاقيه
بير سخما طرزينده ربط ايدمرك بو نقصانلاردان آييرييورلار.
بىز، حكومت علمى شوراسينك پروگراملارينى دقتله آراشديرير كن
گورييورز كه عادى مکتب ديستيلينى اولان - تاريخ، رياضيات
ادبيات و سائرمدن باشقا اوج اساسى شى داها موجود درسطيعت،
زحمت، جمعيت: يگى پروگراملار ييزى آبرى - آبرى وسائط

تدریسه دن دگل، احاطه اولوندیغیمیز طبیعت و حیاتی بلاواسطه اوگر نهمیه سوق ایدیورلر.

اورادا (اسکی مکتبه) هر شی حاضر بولونیور و بوبوك بیر فکری فعالیت طلب اولونما یوردی؛ بویه لگله چوجوقلارگون گوندن «علملر» تابع اولمایا مجبور و معروض قالیوردیلار. مکمل علمی ماهیتده اولان دنیایه نظر حقنده پك آزلا ری دوشونیوردیلر. او وقت هر هانکی بیر وحدت حقنده، حیاتی تظاهراتك عمومی کتله لری ایچریسیندن اساسلارینی انتخاب ایدهرک اونلارک او گره دیلمه سی ایچین چوجوقلارا دنیا حقنده بیر تصور وبره ییلمک حقنده دانیشیق ییله یوقدی. متعلملرک نظرینده حیاتی تظاهراتك بوتون مهمیتی، علمی آکلاشما یولیه واحد بیر قومیه قس حالینه گئیریلمه لیدر. بو باغلامایی نه وبره ییلیر، آیری - آیری اولان بو حیات تظاهراتینی بیر وحدت تام حالینه نه سالا ییلیر؟

بو تشکیلاتچاق رولی - پداغوق و چوجوقلارک بوتون ایشلری اوندان کیچمه لی اولان - آنجاق بیر علمی اصوله عائد اولاییلیر. بویه بیر مه تود اصول ایسه، علمی - فلسفی اصول، دییاله کتیق - مادیت اصولی. مارکسیزم سیستمی، مکتب تطبیقاتنده ایسه سینته قس تعقیبات اصولی در. معلم بو اصولدان استفاده ایدهرک همیشه حیات نهرنیک باشلیجا منبعینی کشف ایتمکله اونک آرقینا اویارو موفقیتله غایه لرینه ایریشه ییلیر.

سینته قس اصولی - بو دییاله کتیق و تاریخی مادیت اصولدر آنجاق سینته قس اصولی نك یاردیمیه یگی بروغرام ماته ریالینی ایشله مک یولیندا دوغرو دورماق اولور.

مکتب خادملری بو اصولی حالاپك قاربشیق اولاراق ییلورار،

فقط تجربه بولی گوستریور. معین و سائط تدریسیه بی محافظه
ایتکله سینتھ قس اصولینه ایریشمکه چالیشماقلا غایه به ایریشله مز.

بعض پداغوزی قولله کتیلوری حکومت علمی شوراسی
پروغزاملارینک داها ایلک تطبیقات دوره سینده اورایه گلدیلر که:
قومله قسه صنفده تدریسات و سائطله چالیشماقلا دگل، بلاواسطه
احاطه ایدن طبیعتی و اجتماعی معیشتی او گرنمکه ایریشمک اولور.
بوتون فنلرده طبیعت وضع ایدیلرک انسانلارک بلاواسطه زحمت
فعلتیندن جریان ایدیور. بو منبع، اونک حقیقی، طبیعی وارلنی،
علمانک طلبانی ورولی، متعلملرک کندیلرینه بالکیز حیاتی صنفدن
چیقمادان فناء او گرنمکه دگل، فنی حیاتک واسطه سیله او گرنمکه
چالیشا جاقلاری وقت قاورا یابیلیر. البتده صنفدن دیشاری چیقمادان
قومله قس اصولیه ایشله نه ییله جک بیر موضوع دوشونه ییلمک پک
چتیندر؛ هر هانکی حیاتی تظاہراتی ایسه بلاواسطه اطرافلی او گرنه
یلمک پک قولایدیر که بورادا هم تاریخ، هم ریاضیات، هم طبیعیات،
مختلف طرزده «مبادل» موضوعلارک عوضینه حیات کندیس میدانه
چیقور که آنجاق بونک او گرنیلمه سی، مکتبدن اسکیلک و شئی
تدریساتینی قوغا ییلیر. حکومت علمی شوراسینک پروغراملاری
موجینجه چالیشان قولله قیولرک حسابات دوری سرگیسی ماته ربالاریله
تانیش اولماق، قومله قس اصولینیک آگلاشما و تطبیقات درجه سینی
پک آیدن بیر شکلده افاده ایدیور. اکثرأ ایشله نیلمش ماته ربالک
شئی طرزده منتظم ایدیلیمش اولماسینا تصادف ایدیلر که بورادا
قومله قس بالکیز پروغرام ماته ربالینک بیر لشمه سینه تاثیر ایتمش اولیور:
ریاضیات، اجتماعیات (تاریخ و ادبیات) بیواوزی کبی، بورادا تمایل
طبیعی حقیقی بیرلشمه و اویوشما جهتده در.

پک نادر اولاراق ماته ربالک موضوع اعتباریله ایشله نیلمش اولماسی دا

تصادف و إنعكاس ایدیور: بورادا اساس موضوعلارڭ ایشله نیامه سینده بوتون دیتسیپلینلردن معلملر اشتراك ایتمش و موضوعی هر طرفلی سینته قس اصولیه قاورامشدرلار.

بویله لیگله، سینته قس اصولی پروگرام ماته ربالی انتخابی و اونڭ ایشلنمه سی استقامتینڭ عمومی ماخذی اولماقلا مکتب ایشلرینده کندی موقعینی اشغال ایتمه یه باشلايور.

پروگرام ماته ربالی ایشلنمه سینڭ دیگر دیدا قتیق جهتیه کلنجه بورادا معلملر بڭ آسانلقلا حسابلاشیولار؛ و مکتبڭ هرگونلڭ احتیاجینه: علمی تنزه (ئەسقورسییا)، لابوراتوار، درنهك و سائرہ اصوللاری داخل اولیورلار.

ماته ربالڭ سینته قس اصولی ایشلنمه سی و محیطده کی طبیعتدن موضوع انتخابی مهم هم قیژیه نی بیررول اوینامایا باشلايور: مکتب ایشلری گوزه چارباچاق درجه ده جانلانیر، یگى حرکت وبرهن قوهرلر دوغیور. معلملرڭ قارشوسیندا یگى پداغوزی تجربه سینڭ گنیش افقلى آچیلیور. ساعتق صنف ایشی چوق داها دوغرو اولان و معلملرڭ اعظمی شخصی فعالیتلرینی دعوت ایدهن لابوراتوار - درنهك ایشلرینه تبدیل ایتمگله، یقیلیيور.

طبیعت و جمیعته دوغر اولان علمی تنزهرلر معلملرده بیر حرکت اویناندیریور. معلم اجتماعى حیاتڭ نبضینی داها دقتله دیگله یور. مکتبده بڭ پارلاق بیر صورتده عصریلگله معیار اولاراق اونگله داها صیقی اولان بیر وحدت حائنده جریان ایتمه یه باشلايور.

يىڭى تەلىم كىتابلىرى مەسىلەسى خەسۇسەندە

يازانى: قىروپىسقايا

چەۋىرىنى: ۱. بابازادە

خەلق مەمەرى قىستەمى. تەدرىس مەزمۇنى، (سەخەما ۋە پروگرام) يىڭى مەمەلەر خەسۇرلاماق خەسۇسەندە اولان مەسىلەلىرى بۇتۇن مەتقى سوسىيال شۇرا جەمەۋىتى داخەندە آز چوق تەخلل ۋە حل اولمەش حساب ایتەك مەكەندەر، بو مەسىلەلەر دائىرەسەندە اساس قورولمەش ۋە فەالىت مەىن مەجرایە سوق ایدىلەشەدر، اىمدى مەركز ئقلت بوتۇن بوتۇن جىزىللار ك تەطىقى دائىرەسە كەچىرىلمەلیدەر. دولتى، قنى شۇرا نەزدىندە موجود علمى، پیداغۇزى سەقسىون مەلمنى لایقەنچە مەراقەندەرمەق، مەكەن قادار ایشنى آسانلاشەرمەق خەسۇسەندە چالیشەلیدەر. مەلمەك اوموزلەرىندە سورۇكلەدیكى آغیر زەمەنلى حیاتى بونگوللەشەدیرەك، اونك اىچىن كۇمەكچىلك وظیفەسنى اىفا ایدەك واسطەلەردەن اك دەكرلى ۋە بىرنەجىسى درس كەلیدەر. انقلابك بىرنەجى گولەرىندە مەزمۇنچە ضررلى، فورماچە ياراماز كەنە درس كەتەلەرىنە قارشو بويوك قەرت ۋە عداوت بىلەنلەدیگەندە دولایى كەتەك مەكەندەن آتەلدى ۋەبو حالك دائىمى بىر صورەندە دوام ایدەجەكى ظن ایدەلەردى. فقط هر بىر حالەدە يارارلى ماترىال تەشكىل ایدەن، مەلمە بول گولەسەرن، بىر طاقم يىڭى شىلەر اوگرنەسەندە بىلەكىسنى يوقلاماغە، بىر دفعە ایشەتەدىكى شىبى يىڭى دن خەسۇرلاماغە مساعەدە ۋەرن كەتەسەز چالیشماق، ایش آبارماق مەلم اىچىن تەصورى غەیر قەبل بىر صورەندە چەنەن ایدى. كەتەب يوقلەقى عەن زەماندە مەلمەك استەقلانلى ائەن آلیر ۋە اونى بوتۇن بوتۇنە مەلمەن آسەلى بوراقەردى. مەعارف ایشلىرى كەش بىر دائىرە آلدەقچە، مەكتەلەر مەنظەم بىر حالە كەیرەدیكچە كەتەب مەسىلەسى غەیت بويوك بىر اەمەت كەسب ایتدى. درس كەتەنك يازى

تخته‌سی، تابشیر، لوازمات تحریریه و باشقالری کبی زحمت ایچین لازیملی بر واسطه و آلت اولدیغی مسئله‌سی گیت-گیده اوزینی گوسترمکه باشلادی. اساس اعتبارله آلدیقه او زمان و حال حاضرده ده درس کتابنه احتیاج واردر؛ فقط بو احتیاج بیس، یاراماز دگل یاقشی، دگرلی درس کتابی ابله برطرف ایدلمه‌لیدر. یاقشی، معلمه دگرلی بر یاریمچیلیق وظیفه‌سی ایفا ایده ییله‌جک درس کتابلری حاضرلاماڭ غایت بویوک اهمیتی واردر. فقط بونکله اکتفا ایتمک اولماز. کتاب حاضرلاماقله برابر درس کتابلریندن نیجه استفاده ایتمکی ده او کرتمک لازیمدر. دولتی فنی شورا نزدینده موجود علمی - پیداغوزی سه‌قسیون درس کتابی خصوصنده سه‌قسیونک نظریه‌سی آلیوریز:

۱ - دولتی، فنی شوراده هر بر شیدن مقدم درس کتابنه اولان کندی علاقه‌میزی و درس کتابنک رول و وظیفه‌سینه نظریه‌میزی قید ایتمه‌لیز. بونسیز درس کتابلری اوزه‌رینده صرف ایتدیگمیز امک بوتون بوتونه عقیم بورا قیلا جاقدر. درس کتابی خاطرده محافظه ایدیلمه‌سی لازیم حقیقی ماتریال ویرمه‌لیدر. درس کتابی برنجی نوبده معلومات ماخذی و حاضرلابش واسطه‌سیدر.

اونابناء درس کتابی قیمتندیرمکه باشلار کن هر بر شیدن ایلری کتابک ویردیگی ماتریالی قیمتندیرمه‌لیدر. برنجی اولاراق ماتریاله فی نقطه نظرله یاناشمالی، تکلیف اولتان ماتریالک فنی نقطه نظرله کافی درجده بوقلانیلدیغی، لایقنجه مکمل اولدیغی و قیمتدن دوشمه‌دیگی تعین ایتمه‌لیدر. ایکنجی واک چتین مسئله ماتریالک فنی نقطه نظرله دوزگون بر صورتده سه‌چیلوب سه‌چیا مه‌دیگی، یمنی گوستربلن فاکتارک (حقیقتارک) همان فن ایچین برنجی، ایکنجی، اوچنجی والخ درجه اهمیتی حائز اولدیغی بللیشدیرمکدر. صوگرا

فکرک، جانلی سیمانک، سیستہمک موجودیتی بر شئیک قولایقلہ یاددا ساقلانلماسنی آرتیق درجہدہ آسانلاشدیریر. درس کتابندن طلب اولٹان یوقارودہ کوستردیگمیز عاملر کتابک قیمتی تعین ایدورلر.

۲ - بوندان باشقہ درس کئانک قورولوشی کوستریلن ماتریالر اوزرہ ایش بلانی ویرمگہ مستعد اولمالیدر.

صوگرا اوگرہ نیلن یگی فاقت متعلمک «کورمک» استعدادینی کنیشلندیرمہلی، یعنی محیطدہ، بشریتک الدہ ایتدیگی تجربہسندہ مترادف حادثہلری آراماق و فاقتیلہ سلسلہسندہ همان فاقتک یرینی تعین ایتمک باجاریغی ایلہ مربوط اولمالیدر. بومقصدہ چاتماق ایچین شہہسیر بر صیرا تجربہلر یایماق لازیمدر. اوتہ کی اولدیقجہ اہمیتلی جہت، یگی دن الدہ ایدیلن معلوماتلردن عملی تیجہلر چیقارماق، الدہ ایدیلن معلوماتی یاشایشہ، حیاتک یگی اساسلر اوزرہ قورولماسنہ تطبیق ایتمک استعدادینی ترقیلندیرمکدن عبارتدر. اوکا بناء ہربر یگی معلومات، مذکورۃ حیاتہ تطبیق ایتمک باجاریغی قوتلندیرن مسئلہلر ایلہ مراجعت ایتہلیدر. بوقاداردہ کوستریلیدیگی کبی برنجی درجہلی مکتبلرک پروگرامی بوتون بوتونہ بتریلوب قورتارمشدر. بو پروگرام ہانکی سنہ ایچین نہ کبی درس کتابی لازیم اولدیغی تعینہ یول ویربور. برنجی درجہلی مکتب ایچین نہ کبی درس کتابی لازیم اولدیغی تعین ایتہلیدر. اوندان صوگرا آبری آبری اولاراق ہر بر درس کتابک خاصہسی، مضمونی تعین ایتہلمہلی و بلانی حاضرلانمالیدر. برنجی درجہلی مکتبک ۳ - ۴ نجی ییللرنہ مخصوص درس کتابلریندہ بریسنک حاضرلاندریلماسی ایچین ویرلن مصلحت و کوستریشی (دیریقتیوا) نمونہ آلیورم:

«قوتلى و صاغلام اولاليم»

«درس كىتابى ۱۰ - ۱۱ ياشلىرىنىڭ چوقۇقلارنىڭ آڭلاپ بىلەجىكى
بىر طرزىدە انسان وجودىنىڭ ئاھىل قورۇلدىغىنى و ئاھىل ياشادىغىنى
افادە ايتىمەلىدۇر. ئىك آڭلاشپان لساندە يازماق دىگىل، درس
كىتابنىڭ مەھسۇر اولمايدىمە شىرطىندۇر.

درس كىتابىدە چوقۇقنىڭ فەكرىنى. جانلاندۇرماق و ھەركەت
گىرە بىلەجىك مەنى و آيدىن نەمۇنەلەر اولمايدۇر. بىر سۆزلە افادە
كلام چوقۇقنى مەھسۇر قىلماق و دىققەتتى چىلىپ ايدەجىك بىر سۆزىدە
قورۇلمايدۇر. بۇنداق باشقا صىھىيە جەمئىيە دائىرىسىنىڭ اساس خۇسۇسىيەتلىرىنى
مىثال: جەمئىيە سۆزىگە جى، بازارلاردا ما كىلات اوزىرىدە
قاتىرول مەسىلەسى، مەنزل ايشلىرىنىڭ صاغلاملاشۇپ بىلەمسى، دىئىفەقسىيۇن
ايشلىرىنى و غىرە بى آيدىنلاشۇپ بىلەمسى، صىھىيە جەمئىيەنىڭ كىلىردە
نە ياپا. بىلەجىكى مۇتلەق گۆستۇرمەلىدۇر.

۳-جى ھەسە داھا اھمىيەتلىدۇر. بۇ ھەسەدە فەردى كەندى ايلە
علاقەدار ھەفظ الصىھىيە دائىرىسى بىلەن مەلىدۇر. بۇرادە چوقۇقنىڭ دولانىشە
تەئىر بۇراقماق مەلۇماتلەر و مەھسۇرلەر بىر مەلىدۇر. مىثال ھەفظ الصىھىيە
قانۇنلىرى: نەمىز اللە ايلە بىنتى يىمەك؛ بۇنىڭلە علاقەدار اولاراق؛
ھەمىشە يىمەكەن ايلەرى اللە بىكەزى بۇيۇك، بۇ مەھسۇرلە تۇپلاشكۇز،
يادداشلى اولمايانلەر، مەسىلە بى سەھەق قانۇنلۇق ايلە باقان چوقۇقلەر
اللە بۇماق لازىم و واجب اولدىغىنى خەتەرلەنماق اېچىن اوز
سەھەقەن سەھەق ايلە قاتىرول سەھەقەن كىي دولانىش قانۇنى اورنالغە
چىقىپور. سەھەق بۇجا سەھەقلى و ايشىق اولماسى چوقۇقلەر عەندە
مەسىلە دىگەندۇر. بۇ خۇسۇسە كى قانۇنلارنىڭ چوقۇقلارنىڭ دولانىشە ھىچ
بىر تەئىر باغىشلاپا بىلەن مەھسۇر شەھەقەن؛ بۇبارەدە دانىشماق آرتىقدۇر.
فەقەت مەھسۇرلارنىڭ دولانىشە ھەركەتتى تەمىن ايدەن سەھەق فۇرتۇچقەنسى

آچماق، صنفی توزیسز و تمیز صافلاماغنی گوسترمک لازیم و واجیدر.

مکتبله کوی یاشایشی آراسنده بر رابطه عمله گنورمک، ایش ایجروسینده بو یاخود اوتنه کی حفظالصحه قانونینی نیجه حیاته تطبیق اینمکی گوسترمک غایت اهمیتلی در. ماخذلرک سیاهه سنی دوتوالی، جائلی لوحه لار ایچین نمونه آبرملی، سینا، ایچین موضوعلر قید ایتمه لیدر. درس کتابلرینده ابکی نوع اصول ماده لازیمدر: بریسی کوی، اوتنه کی ایسه شهر مکتبلی اری ایچین. ایش پلانی: ایش مکتب طبیینه محول اولینور، او بر دسته امگداس توپلایور. صوگرا عالی علمی - پیداغوزی قورصلرده بو ایسه اقدام ایدن طبی تحصیل گورمیش طلبه لردن دسته لر تشکیل ایدیر.

مکتب طبییی ایشله یه جک طابهلری توپلایوب اونلر ایله ایشی نیجه آبارمق لازیم اولدیغی خصوصنده صحبت ایدبور. کوی ایچین یازانلر قروینه کویی یاقشی صورتده تانیانلر داخل اولیورلر. ایش بتدیگدن صوگرا الدل ایدیلن نتیجه آچیق اجلاسده عمومی بر صورتده مذاکره ایدیلر.

اشبو گوستریشلر (دیریقتیوالر) اوزره درس کتابنک پلانی حاضرلانیور و باقلماق ایچین دولتی فنی شورا نردینده موجود علمی - پیداغوزی سه قسبوته تحویل ویریلر. آنجاق پلان تصدیق اولندیقدان صوگرا درس کتابنک ترتیبه شروع ایدیلر. بوکبی اصول ماتریال توپلایشینک د. و. ش. علمی - پیداغوزی سه قسبونینک آرزوسنه موافق کله جگنی و پروگراملر ایله نه قادار ممکن ایسه گوزل صورتده اویغولاشاجاغنی تامین ایدبور. کتاب یازمادان ایلری پلان حاضرلایوب تصدیق ایتدیرمک، درس کتابی یازانلر ایچین اساسلی بر تأمیناندر (قارانتیادر). بویه ایکن چکیلن زحمتنک

هەر کیتمه به جگنه مکتبه ادخال ایدیله جگنه امید باغلاماق اولار. لکن بونگله برابر فورما و ماتریالجه درس کتابی موفقیتلی اولاجاغمی؟ الیه ایدیلن تجربه ییزی آتیده کی نتیجه به وارد بر یور. یگی درس کتابی آنجاک مشترک زحمتک ثمره سی اولاییلر. یگی یگی، دگرلی درس کتابی بر دسنه قروپ واسطه سی ایله اورتالغه چیغارماق ممکندرم درس کتابی یاراتماق ایچین توپلاناتان بوکی قوللقتیوارک هر بر بسنه حاضرلاناتان کتابده ویریلن معلوماتله تانیس متخصصر (مثلا «قوتلی و صاعلام اولالم» درس کتابی قوللقتیو نه طیب، «ناناتک حیاتی» درس کتابی قوللقتیو نه نباتیون داخل اولمالیدر و غیره) سوگرا همان درس کتابی او قویاچاق باشلرده مکتب چوجوقلربی گوزل صورتده تانیان، همان چوجوقلری نه کی شیلرک مراقلاندیرا، جلب ایده و آفتیولغنی حرکته گتوره ییله جگلی یاخشی ییلن معلملر داخل اولمالیدرار. بوندهن باشقا حاضرلاناتان علمی یوقلانیلمیش ماتریاللری جانلی بر صورتده افاده ایده ییلن شخصک موجودیتی واجب و لازیمدر. بو نوعله حاضرلاناتان درس کتابی چوجوقلر ایله ایشلرکن یوقلانیلمالی و نظردهن کیچریلمه لیدر.

د. ف. ش. علمی - پیداغوزی قورصلرینک مداوملری طرفندن برنجی درجه لی مکتبک ۲ نجی ییلی ایچین بر قرائت کتابی یازیلیمیشدر. عمومیتله گتوردیکده گوریلن ایشی موفقیتلی حساب ایتمه لیدر.

حال حاضرده همان قرائت کتابی دولتی، فنی شورانک گوستریشه گوره بر قادار تبدلاته اوغراتیلر. یگی درس کتابی بولمه سینک تصوراتجه بولمه به دولتی، فنی شورا نزدینده موجود علمی - پیداغوزی سه قسیونک، اجتماعی تربیه اداره سنک، پیداغوزی فنی

يوقلاش اينستىتوتلارنىڭ ، پىداگوژى مەكتىپلەرنىڭ ، موسقوف باش پىداگوژى ئالى مەكتىپلەرنىڭ (مدرسلىرىڭ و قورساتلىرىڭ نايمىندەلىرى)، موسقوف دائىرە نايمىندەلىرى داخلى اولمالىدىرلىرى. ئالى پىداگوژى مەكتىپلىرى ئىلە صىقى رابىطە صاقلامالىدىر: محاضرى او قوماق، پىداگوژى درىنگلىرى اداره ايتىمىڭ، درس كىتابلىرى يازماق، ماخذىر حاضىرلاماق ايشلىرى ئالى پىداگوژى مەكتىپلىرى سامىنىنى اوزىنىه آتالمالىدىر. موسقوف شىرى خلىق معارف شىبەسى مختلف دائىرەلەرنىڭ، ايش و قى بو ياخود اوتە كى اصولىڭ چوجوقلىرى ايجىن نه قادار الوىرىشلى اولدىغىنى بو ياخود باشقا بر پارچانىڭ چوجوقلىرى نه قادار حر كى گىوردىگىنى يوقلايا يىلەجىڭ، معلملىرىنى ايشە چىكىمىڭ بوبوك اهمىتى واردىر. بىللى اولدىغىنى اوزىرە موسقوفىدە مىشركا درس كىتابلىرى حاضىرلاماق دائىرەسىندە فعالىت آبارىلىرى و ايش خىلى دائىرەلىدىر. آتجاق بو ايشى حق حسابە آلىماق، ترقىلىندىرىمىڭ و محكمەلىندىرىمىڭ لازىمدىر. د. ف. ش. علمى - پىداگوژى سەئىيونى يىڭى درس كىتابلىرى حاضىرلاماق ايشلىرىنى دولاندىرىماق ايجىن يىورو تشكىل ايدىيور. تشكىل ايدىلەجىڭ يىورونىڭ قارشوسىندە كورىلمەسى لازىمى گىنىش تشكىلات. ايشلىرى دورىيور. مىشركا كىچىلەجىڭ يول آسان اولماسادا، فقط «لايىقلى» درس كىتابلىرى الدە ايتىمىڭ خىصوصىندە فردى زىحمىتىدىن دفعەلر ئىلە امىدىلى و تىجىلەلىدىر. بىن مقالمى قورتارىر و مساعىدە گىزلى مىشرك قوۋ سايەسىندە حال حاضىردە مەكتەپ، معلم و مەكتىپلىلەرنىڭ احتىياج حس ايتىدىگىلىرى لايىقلى شورا درس كىتابنىڭ يارادىلاجاغى دائىرەسىندە موفقىت الدە ايدىلەجىڭكە امىد باغلايورام.

برنجی درجه‌لی کتلی کوی مکتبده کوی تصرفاتی فکرینی
یوروتمک مسئله سنک حلی.

چهره‌نی: ۱. بابا زاده

یازانی: سه‌روغ

اوقتیا بر انقلابدن آتی یلدر کیچور. آلتی یلدر که روس
مکتبی کندی اوزرینده اولان کهنه سخولاسنک، یکرنگلیک
توزینی سیلوب، یگی زحمت مکتبی قورولوشی بولدا گله‌جک
نسک تریه و تحصیلی ایچین یگی اصولر، و مه‌تودلر آقارماق
بولنه قدم باصمیشدر. زحمت مکتبده کوی تصرفاتی فکرینی
یوروتمکی آقاریلان یوللر و اصولر صیراسنه داخل ایتمه‌یار.
هر بر مکتب‌نزدینده بوستانه ترتیب ویرمک خصوصنده قضا خلق
معارف شعبه‌سنک امری هر کسک یادینده اولسون گرک. اوزمان
آز بر مدت ایچروسنده بوتون جمهوریت، متعلملرک و مکتب
امکداشارینک زحمتله حاضرلانا، بوستانلر ایله دولدی. بو حال
خصوصاً ۱۹۱۹ - ۲۰ نجی یللرده ایتمی صورتده گوزه چارپوردی
ایمدی مسئله‌نک اوته کی طرفتی آیدینلاشدیرالم. مکتبده کوی
تصرفاتی فکرینی یوروتمک مسئله‌سی بونگله حل اولندیمی؟ البته
یوق. مکتبلرک نزدینده اولان اکین یرلری بوتون - بوتونه
خراب بر حالدله قالدی.

قضا خلق معارف شعبه‌سی حال حاضرده بو اکین یرلریندن
هئچ بر امیدبکله‌مه دیگی کبی مکتب اکینلرینک مقداری خیالی
آزالمشدر بو حالی نه ایله ایضاح ایتمک اولار؟

بوراده ایشلرک یازلاق بر صورتده ایلریله‌مه‌سنه سبب اولان
باش معائنلر ایله توقوشماق مجبوریتینده قالیوربز. بو باش معانت
ایلک بهاردان کوی مکتبلری متعلملرینک والدینلری ایله برابر
اوز تصرفاتلرینده چالیشماق ایچین مکتب مشغولیتلریندن آیریلمالریدر

او گره نیلمه لیدر. بو حال بیزی کوی تصرفاتی ۱۲ یاشلرینده کی اوشاقلرک سنی مساعده ویردگی قادار او گره نیلمه سنه سوق ایدبور. بوراده مسئله بر قادار یونگولله شیر، چونکه متعلملر والدینلری ایله برابر باغدا، زمیده، بوستانده ایشله مک سایه سنده تجربه حاصل ایدبورلر.

آنجاچ چوجوقلرک ایلمک بهاردن تا بایزک آخرلرینه دک نه ایله مشغول اولدیقلرینی دوشونمهلری لازیم و واجیدر. مسئله یه نیجه یاناشمالی؟ چوجوقلری کندی تصرفتلری اوزرینده ترصد یابوب گوردیگلری خصوصنده یازمالری ایله اکتفا ایتمه لیدر.

هر گاه یای زمانی چوجوقلر ایچین منتظم صورتده بوستاندا چالیشماق ممکن اولماسا او زمان مکتب ایله علاقه ساقلا یا ییلرلر و چوجوقلرک بو ایشی بویوک هوسله عمله گتورجکلرینه امید باغلاماق اولار. آنجاچ مکتبک هر بر زمانده چوجوقلرک اوزینه آجیق اولماسی غایت اهمیتلی در. اولرک جمعه گونلری و یا خود آقشاملر بر ساعت وقت تا پایله جیگلری شبهه سیزدر. عمومیه چوجوقلر وظیفه شناس اولبورلر، اوزرلرینه آتلان وظیفه بی عمله گتورمکی غایت سورلر، متعلملرک ترصد و یازیلر خصوصنده ابتدائی تجربه حاصل ایتدیگلری احوال اوئار بو تجربه لر معلم طرفندن قیش مشغولیتلری زمانی و بیرلیمه لیدر. بر چوق مکتبلرده بو تجربه لر طبیعتک حادثه لرینی یازماق، متعلملرک درسه گلایشنی، خسته لقلرینی قید ایتمک و غیره صورتده ویریلر. بهار زمانی چول ایشلری باشلانمازدان ایلری مکتب امگداشی متعلملر ایله برابر، بوتون چول ایشلری مدتده ترصد یابماق و یازماق ایچین سخما حاضر لایورلر سخما آشاغیده کوستریلن نمونه اوزره حاضر لانا ییلر.

۱ - یینگی نڭ آدی.

۲ - همان یینگی ایچین هانکی زمی آیریلیمیش.

۳ - او گجه توپراغڭ مدنی چولله اعمال ایدیلیمیش.

۴ - هانکی آلت ایله،

۵ - توپراقدن وقت، نه مقدارده نه یولله سمیرتلمیش.

۶ - سېگی و اکین وقتی.

۷ - سېگی نڭ خاصه سی (برمیشاق و یاخود صیرا ایله)

۸ - نه قادار تخم سیلیمیشدر.

۹ - تخمیر نه ایله و نه درینلگده باصدیریلیمیش.

۱۰ - یینگینڭ ایلک کوگریش وقتی.

۱۱ - یینگیلره قولوق نه دن عبارت اولیمیش.

۱۲ - گل وقتی.

۱۳ - میوه نڭ یشین وقتی.

۱۴ - محصولڭ یقیلان وقتی.

۱۵ - نه قادار محصول یقیلیمیشدر.

متعلم بو سخما اوزره کندیلرینه منسوب زمیده کی یینگیلرڭ
یشیدیریلمه و تریه سی اوزرینده ترصد یایور. متعلمڭ یابدیغی
ترصد خصوصنده جواب ویرمه لی اولدیغی سواللری نظردن
کیچردیگده بو ایشك ۱۲ یاشنده چوجوق ایچین آغیر اولدیغنه
شبهه ایتمك لازیم گلمه یور. لکن متعلمه برچتینلک یوز ویردیگی
تقدیرده آتاسی بك قولایقله یاردیمده بولنایلیر. بوتون یای مدتده
چوجوقلرڭ معلملر ایله صیقی رابطه صاقلامالارینك واجب اولدیغنی
تکراراً قید ایدیورم.

متعلم بر مسئله نی باشا دوشمه دیگی و یاخود ایش زمانی بر
چتینلکه تصادف ایندیگی زمان مکتبه وارسین، معلمڭ باته قوشسین

و يىلمەدىكى شىئىرى اوگرنىن، مەكتەپ امگداشى چول ایشلریندن
 آسوده وقتارینی بو یاخود اوتە کی مدنی یتکی نڭ گوگردیکی
 گل آچدیغی، میوه لرک یتشیدیگی آنلری تعیین ایتەك ایچین
 متعلملر ایله برابر زمیلره، چوللره فنی سیاحت یاپور. هرگاه
 مەکتەپ امگداشى کندیسی بو خصوصه معلوماتلی اولمازسه اوزمان
 ایلریجه دن معلوماتلی بر کندیلردن بو خصوصه معلومات آلایلر.
 بویله معلوماتلی و استفادەلی کوبولر کندلرده چوق اولیور.
 فنی سیاحتدن باشقه معلم هر دم بو متعلملری توپلايور، یابدیقلری
 ایشلری نظردن کیچیریر و گله جک ایچین نه ایش گورمک
 لازیم اولدیغی خصوصه کوستریشر یاپور. متعلملر طرفدن
 یاپلان بو ایشک مثبت و منفعتلی طرفلری نه دن عبارتدر؟

چوچوقلر مدنی یتکیلرک گوگریش و نشونماسی اوزرینده ترصدلر
 یابماغه آلیشیورلر؛ گوی تصرفاتی قاعده لری خصوصه اولان
 معلوماتلرینی سیستهمه سالیورلر؛

بو یاخود باشقه مدنی یتکیلر ایچین آبریلان زمینک سطحی
 حق حساب ایتەك ایچین تجربه اولچولری یاپورلر، کوی تصرفاتی
 خصوصه اطرافلی معلومات آلیورلر.

بونلردن باشقه کوستریلان واسطه ایله یاین زمانی، چول ایشلرینک
 آخرلرینده هر بر متعلمک مکمل ترصد روزنامه سنه مالک اولماسی
 غایت اهمیتلی در. بو روزنامه لر قیش درس لرینده مشترک امک ایچین
 زنگین و جانلی ماتریال تشکیل ایدیورلر. چوچوقلر طرفدن
 یابلوب، روزنامه یه ایدیلن ترصدلر برنجی و قتلر تام معناسی ایله
 مکمل و دوز گون اولماسالرده فقط بر طرفدن پیداغوزی نقطه
 نظرله، اوتە کی طرفدن دائره آغرونوملرینک قضا ستاتیسیتیک

بيوروسىنىڭ ستىفادەسى ايچىن ھەمان دائىرەنىڭ كۆي تىصرفاتىڭ ۋەستىنى
آڭلاتان موفىقىت تىشكىل ايدىيورلر.

مەلىك رولى بىر تىشكىلاتچى رولى كېي سىھنە ھىيائە آتيلر.
قىمتلى دە اولسا بو خام ماترىيالى درس ۋقتلرىندە مۇشەركا، قلوب
ايشلرى صورتدە، لايىقچە پىك چوبىر اىتمەلى ۋەمطابق تىيىچەلر
چىقارماليدير. مەلىم ايشى ايله قورماليدىر كە فەالىت زامانى مەتەلملر ۱۰۰
فۇض تىشېت شىخسىيە نىشانەسى كوسترسىزار. مەتەلملرە ترصد اوزرە
ياپىلماسى لازىم ۋەظىفەلرى موفىقىتلى صورتدە عملە كىتورىلدىكى
تقىدىردە ھەمان مەلىدە نە كېي يىتىكىلرڭ مەنىلەشدىرىلدىكى، توپراڭىڭ
نىچە زىرە ايدىلدىكى، ھانكى اصولىڭ اتشار بولدىغى، كۆي
تىصرفاتى آلاتى: سېكىڭنىڭ خاسەسى ۋە غىرەبى كوسترمە قىمتلى
ماترىيال تىشكىل ايدىيورلر. چوچوقلر ھاضىرلانان باشقە باشقە روزنامەلرى
نظامە سالماق ۋەمقايسە اىتمەككە توپراڭىڭ ناصىل، زىرە، ۋە ياخود
باشقە مەنى يىتىكىڭ ناصىل نىشونما ايدىلمەسى، غومومىتە تىصرفاتىڭ
مەنتىزم صورتدە، قاعدە سىنچە آبارىلماسى خىصوصندە تىيىچەلر چىقاروب
موجود اقايم اىچىروسىندە اكىن ۋقتى آيدىنلاشدىرىلر ۋە غىرى
بو كېي مەسئەللىرى ھەل ايدىيورلر.

چوچوقلر اىكى تىصرفاتى مفايسە ايتدىكىلرى زامان ۋە ياخود باشقە
تخىمىڭ، كوگرىنىتىلرڭ بىر تىصرفاتدە اوتە كەندىن دىھا مەھسولدار اولدىغى
كورىيورلر. چوچوقلر روزنامەلرى دوتوشدىرىدە بىر تىصرفاتدە
مەھسولنىڭ اوتە كەندىن قوتلى اولدىغىڭ سىيلرىنى آراشدىروب بولىور؛
بىللى اولدىغى اوزرە مەھسوللى آرتىق اولان، مطابق اصوللر ايله
دىھا ايلرىنەن توپراغى قوتلندىرىمىش مەنى يىتىكىلرى احاطە ايدىن
يابانى اوتلرى تەمىزلەمىش: دىھا مەكەل اكىنلر، ماكىنەلر تىطىق
اىتمىش ۋە تەمىز تخىم سېمىشىدر. بو ھال چوچوقلرى مرقاقلاندىرىيور.

بوايشك نيچين اويله دكل شويله يابلماسى ياقشى اولدينى خصوصنده فكرلرينه بوزلرجه سوانلر كليونر . بو خالده مکتب امكداشك وظيفهسى كوى تصرفاته دائر معلومات كتابچهلرى و باشقا اديت بولدير اراق چوجوقلره فنى ايضاحات ، فنى موسسه لرده ، تجربه زميلرينده تصرفاتك نيجه آبار بلدينى خصوصنده معلومات وبرمك . محصولات خصوصنده عددلار ، رقملىر كوسترمك و محلى كنديلرك محصوللرى ايله مقايسه ايتمكدن عبارت اولوب قاليور ،

روزنامه لر چك - چوير ايديلر كن چوجوقلرى قروپلره بولمك اولار: بر حصهسى ياز اكينى ، اوتة كى قيش اكينى ، ۳نجى حصه توپراغى استراحتده قويماق مسئلهسى ايله مشغول اوليورلر . هر بر قروپ ايشلرك كيديشى و چيقازيلان تيجه لر خصوصنده متعاملرك عمومى يقنجاغنده معروضده بولتيور . بو ايش مکتب طرفندن هر ييل عمله كتوريار . بويله لكله بير نيجه يياك مدتده كوى تصرفاتى قاعده سنجه آبارماق خصوصنده لازيمى مقدارده اعمال ايديلميش چوجوقلر ، مکتب ايشچيلرى ، محلى كوبولر و دائره آغرونوملرى ايچين بويوك اهميتى حائز ماتريال توپلانير .

دائره آغرونومى عمله كتوريان بو ايش ايله آرتيق درجه ده مراقلاما ليدر ، چونكه مکتب و مکتب امكداشلى واسطهسى ايله كوبولرله تثير باغيسلاماق اك دوزگون بر يولدر ، بو ايشده جدى اشتراك ايله ييلن روسيه قومعونيست گنجلر اتفاقك كنداوز گلرى آنلان يوقدان بابانجى قالماليدرلر . بوندان باشقه كوشك - قرائتخانه لرينك كوى تصرفاتى او كرنمك دائره سندن آباردېقلرى ايشلى مکتبلرك يوقاروده كوستريلن ايشى ايله برلشديرلماه ايدز .

محلى اهالىنك بيرنجى وقتلر بو ايشه شېه ايله باقاجاغى و اينانماق ايسته مه به جگى بللى در . فقط خام ماتريال مکتب طرفندن

اعمال ایدیلدیگدن بگوئلر ووردلیدندن سوگراکند شوراسی روسیه گنج قومونستلر اتفاقی اوزه کی و محلی آغرونومک اشتراکی ایله مکتب طرفندن گوریلن ایشلرک نتیجه لری خصوصنده اهاالینگ قارشوسنده حق حساب ویریلدیگدن و او گون مناسب ایش سرکیسی ترتیب ایدیلدیگدن سوگرا شبه و ایلانامازلوق زائل اولار. او زمان بو ایشک چوققلربنه تصرفاتلرینی گوزللتشیرمک ایچن بر طاقم یگی شیلر او گرنده یگنی کیدیلربنه غایت خیرلی اولدینگی کورن کویلولر یگی ییلده مکتبک بو دائره ده کوردیگی ایشلره یاردیم ایدرار. مکتب بویله لکله محلی کوی تصرفاتی دائره سنده قورولان کنیش فعالیت بویله اهاالی، محلی شورالر، معارف موسسه لری، قرائت - ایولری، مدنی - معارف اداره لری، گنج قومونستلر و روسیه قومونست فرقه سنک اوزه کی ایله صیفی علاقه به گیربور. کوی مکتبی حال حاضر کی مکتبک سوف ایدیلمه سی لازمی بولا طرف قدم آتور. بو ایش مکتب امکداشنک کوی تصرفاتی خصوصنده معلومات دائره سنده آز حاضرلق کورن اولدینگی تقدیرده آبارماق منکن در یا بوق مسئله سی اوقوبوچیلری مشغول ایده ییلر. ظنمنجه آرزو ایدیلدیگی کیی ممکندر. بو ایشده معلمدن چوق آز شتی طلب اولنیور. بوراده معلم بوبوک بولداس کیی متعلم ایلله برابر مدنی یتکیلرک کوگریشی، توبراغک زرع اصوللری اوزرینده ترصدلر یایمالی و ترصد روزنامه لرینی اجمال ایدره رک داها یو کسک محصولک سیلری خصوصنده نتیجه لرچیقارمالیدر. معلم گوستریلن ایشلرک عمله گتوریلدیگی زمان کندی فنی زراعتی نیج، آبارماقی او گره نهجک، بودا کوی تصرفاتی دائره سنده اختصاصی قالدیرماق ایچین اگ کوزل بولدر، دائما کویلرده آرانیلما سی آسان تجربه لی کویلولر بو خصوصده مکتب امکداشنک معلمی اولاییلرلر

ايمىدى بو ايشك برنجى درجەلى مەكتەپ چوققىلىرى ايچىن
مەمەن و مطابق اولوب اولمادىنى مەسئەلىسى اورتالغە چىقىور.
چوققىلىرىڭ نەرسەچى و تەتقىقاتچى رولى كوزل آپاردىقلىرىنى، نەرسە
تەجرىبەلىرىڭ مەكتەپكە وىرىلدىكىنى و وىرىلەۋەلى اولدىنى، برنجى
درجەلى كەند مەكتەپى تەلىملىرىڭ والدىلىرىنە ياردەم ايدىر كەن كوى
تەصرفاتى ايشلىرىڭ اشتراكچىسى اولدىنى نەزەر اعتبارە آلاراق
بو سوئالە مەتبە جەۋاب وىرمەلىدۇر. ۲-۴ يىل تەتقىقاتچىلار ايدىن چوققىلىرىڭ
بو دائىرەدە وىرىلەن ايشى لايىقەچە ئەمەلگە كەتسە جەڭگى شەبەسىز دۇر،
فەقەت بو خال داھا تېز ايشە باشلاماق مەمەن اولدىنى ائەتمەلى.
بۇچ ائەتمەلىدۇر.

برنجى درجەلى كوى مەكتەپكە كوى تەصرفاتى فەكرىنى كەچەرمەك
مەسئەلىسى بۇقارودە كەستەرىلەن پلان اوزرە «وئارودە» قۇرۇلمە تەشكىل
اولتان خەسەسى كوى تەصرفاتى قۇرۇلمەسىدە حاضەرلەنوب كەش قۇرۇ
مەمەلىرى بىرلەشمەنىڭ مەدا كەرسە وىرىلمەشىدە، مەھەتتە اعتبارەلەھەچ
بىر ائەتراض اولمادى. بائارودە ائەتمەلى تەربىيە ائەدارەسى ۱۹۲۳ نەچى
سەنەڭ باشىندە بو ايشە باشلاماق فەكر ايدىدۇردى. لەكن مەكتەپ
امكەداشلارى فەرقە مەكتەپى نەزدىندە مەمەلى پەداغۇزى قۇرۇلمەسى
كەندەرىلدىكىلەرنەن بو ايشك كەچەرمەنى ۱۹۲۴ نەچى سەنەڭ
بەرنەدە تەخىرە سالماق لازىم كەلدى. خال حاضەدە خەسەسى حاضەرلەن
آپاروبەر. مەمەلەر تەلىمات كەندەرىلەشەدۇر. مەكتەپ تەلىماتچىلەرى
مەمەلەر ناھىيە بىرلەشمەلىرىدە تەلىمات خەسەسى مەروۇشە اوقۇبۇرار.
مەكتەپ امكەداشلىرىڭ ائەتەسەنى بۇ كەستەمەك ايچىن وظيفە اولاراق
«كەلەلى كوى مەكتەپكە كوى تەصرفاتى فەكرى» مەمەلى وىرىلمەشەدۇر.
خەلق مەعارف شەبەسى نەزدىندە بىر طاقم نەبىي مەمەلى مەسئەلەر

دوربور. ١) مکتب پروگرامنده کندهالدارلغنگ حالي او گرنمکي داخل ايدن کوي تصرفتي فکري درينلشديرمک خصوصنده،
 ٢) کوي تصرفاتي برنجي درجهلي مکتبه حاضرلاناان عمومي خاصهلي ماترياللرک مضموني ايله طوبيدبرماق (شعلندبرمک)،
 ٣) آغرونوم و اجتماعي تشکيلاتلرک ايشه جلب و اشتراك فورمالري.

مکتب و کوي معيشتي.

يازاني: شاتسکي . پديرهني: م. ر.

حال حاضرده کوي ايشلري پک بويوک بير اجتماعي اهميت کسب ايديور. کوي کندی عصري عاطلليکيندن چيقاران باشايشينک تشکيلينه چالشيور.
 شيمديکي حالدا انقلاب کندی انشا آت قسميله کويه قادار آنجاق ايمدی نفوذ ايدميايش و بير کرم گيرمش اولديقي حالده آرتيق کدی تاريخي ايشيني باپايا باشلاياجاقدرد: (آرتيق باشلامشدر ييله). يگي مدينک نه ماهيته و هانکي يوللارلا گيدهجکي مسئلهسي اگ چوق ييزم اجتماعي حياتمزدن آسيلي در. بءاعليه کويلر ايجريسينه تائير ايدمچک اولان بوتون مدني قوتلرک قيمت و تطبيقاتيني دريندن - درينه مطالعه ايتمک، کوي ايشلرينک ماهيت، اصول و تشکيلاتيني مطالعه و تدقيق ايتمک تمايله طبيعي در.

مسئلهنک بويوکلک و عظمتي کندی - کدينه معلومدر. فقط کويلر ايجريسينه يگي قوتلر سوق ايتمک امکاني فوقالعاده آز اولديقي و بونلارک معين بير شکله صالينماسي ايجين اينايلمياجاچ

قادار چوق چلیشماق لازم گلدیکی ده مجهول ده گیلدر. بو چابوق
تأثیر ایدمک اولان قوتلردن بریسی کوی معلمیه مکتبدر.
بیز کوی معلمی حقه ده کی مسئله بی (بودفه، اویله گایور که،
داها حقیقی نتیجه لرله) پک حقیقی اولاراق قلدیریور و اونک
اوزرینه داها چوق اجتماعی بیر آغراق بیراقیوروز. کندی - کندی ییگینه
آکلاشیلور که معلم، بوبوک یاردمدا بولونماق ایجاب ایدیور؛ فقط
بو ایش یاردمک حقیقی اولماسی، حقیقی حیاتک شرائط و
احتیاجلاری، اونلارک اوگره دیلمه سی و ایش پلانیگ تدقیق -
آراشدیرلماسی مکتب تشکیلاتینک بوتون فعالیتله اداره ایدیلرک
بیر صورتده قورولمالیدر. حیاتی پلانلار - پک مشکل بیر ایشدر.
بونا کورده مدنی ایشلرک حیاته تطبیقی ایچین دوشونولمش هر
بیر تجربه یه معین درجه ده دقت ایتمک لازمدر.

خلق معارفی حقه ده ایلک تجربه موقفی دائره نک (۳۱ - کوی)
اقتصادی احتیاجله ایچرینه بند کی مدنی ایش (باشلیجا اولاراق
مکتب) تشکیلاتی آراسندا کی موازنتی نظره آلماق مسئله سینى
میدانه قویدنى. بر مربوطیت ایکی استقامتده تقرر ایدمیلیر:

۱) (معیش شرائطیه بیرلکده) برلی اقتصادی حیاتک مشکللری
مکتب سیستمی (پروگرام، اصول تشکیلات) نه بو ویا دیگر
استقامتی شرط اولاراق ویریورلر،

۲) مکتب سیستمی غایبه موافق اولاراق برلی اقتصاده حیاتک
استقامتده اشتراک ایدیور. هم اونا، همده معیش نظاهرانیه
تأثیر ایدیور.

تجربه موقفی بو ایکی حاللا کندی فعالیت پلانیگ اساس
چیزگیلرینی تعیین ایدمک بو پلانی تدقیق ایدمک بیر طاقم
تجربه یایور.

بوتون پلان بو تصورڭ اوزرىنه قورولمىش دركه انقلاب كويده تصرفاتك ايبى شىكله. گيرمه سینه دوغرو بير مجلوييت دوغورمىش، او، (انقلاب) كويليلر ايجرىسينده بىڭى قورولوشا ممانت تشكىل ايدىن اسكىمىش عادتلىرى، اجتماعى اعتياد و معيشت موھوماتىنى آتمايا مجبور ايدىيور. تصور صوڭ درجه خىر خواھانەدر. ييز، متعاقباً، انقلاب دورنىڭ كويللىرى حقندە قونوشمالى بىز .

دوغروداندا اکر - خلق تعبیر نجه - کوی ابی باشماق ایسته بور،
خقط ناصل یابماق لازم کلدیگینی یلمه بورسه او وقت دوغرو
بیر ایش گورمک ایچین بوایی حیاتک نه دن عبارت اولایله جگینی
بولمالی و بو چاره لری بیر یرم توپلایاراق اونلارا حیاتی بیر
شکل ویرمه لیدر. مکتب کندی معلم و متعلم لریله بوانهما کی
و حیاتی شکل لری کندی ایشلرینده عکس ابتدیریور. آنجا ق
یگی مکتب ایشلرینک جریان ایدم جگی بوتون بو شکل لری
فوق الماده ساده لشدیرمک و بو صورته اوننی آکلاشیلاجا ق و مفید
اولاجاق بیر حاله سالمالیدر. بو شرائط تحتندم کوی کندیس
ایچین حیاتی و فائده لی بیر ایش اولماق اعتباریله مکتبی قوتلی
صورتمده حمایه اتمه لیدر.

انقلابك بوتون كندى بويوك پلانلاريله كېچمىش اولدىغى
بىر كۆپدە (كۆي ايچىن دومانلى اولسا يىلە) بىزە بو حر كنى
كۆستۈرەن چىزگىلار موجودمىدۇر؟

بیزم مشاہدہ ایتھس اولدیغمز آئیده کی بگوننی تشکیل ایدیور:

۱. اکین تقسیماتینہ کتلوی گیریش،
۲. استحصالات قونوبراسیونینک انکشافی،
۳. اولچو، تعمیرات، قونلی غروپلارک یگی منصر فلکە

قَلْبِي،

۴. کندی اجتماعی ایشلرینک جدیدله تنقیدی.
 ۵. هر دورلو دهرنک و غروپ تشکیلاتینک دائمی جالیشمالاری.
 ۶. کنجلك ایجریسینده کی قیناشما،
 ۷. ایشجی غروبلاری آراسیندا کی علاقهلر . (هممهرلیک)
 ۸. بوتون تصرفات و معیشت تبدلاتینه بویوک دقت.
 - ۹ - کلباسیه رغبتک آزالماسی و ارنگ تنقیدی.
 - ۱۰ - روس و خارجی سیاسی مسئلهلرله بویوک رهغت و اعتنا.
- دوتالم که - بونلار هبسی دوغرودر. مکتب بو شرائط تحتده ته یابمالی و کندی ایشینی ناصل کورمه لی در؟
- اونوتمامالیدر که مکتبک باشلیجا وظیفه سی چوجوقلارلا اوغراشما قدر؛ فقط چوجوقلاردا اهالی دن آیرلماز اولدیفیندان اونلارلادا اوغراشمالی داها دوغروسو اهالی ابله بیرلیگده جالیشمالیدر. مسئله چوجوقلاری آیری آیری اوفوتماق و مکتبدن خارج ایشیده آیريجا آپارمقدان عبارت ده گلدر؛ بونی کندی قوت و وسائطیه اویغون اولازاق واحد بیر حاله قویما قدر. البته کندی ایشلرینده اگ مهم برلی مکتب حقنده قونوشماق لازم گلیر، مسئله نی ساده لشدیرلم. دییه لم که کوی فرضیاتی اوج غصردن منشکلدر: (آ) بگی تصرفات، (ب) اونیک قونوبراسیونلاشماسی و (ت) بگی معیشت تشکیلی.
- کویلرله - اکین تقسیم، استحصالات و احتیاجاتک قونوبراسیونلاشماسی، اجتماعی بگی شکلرینه قابلیت - کبی ایشلرک سوق ایدیلمه سی ایچین مدنی چاره لرک اگ مرکب بیر میخانیزمی، قوتلی بیر تصرفات مبادله سی، بگی زحمت تشکیلاتی و اجتماعی انکشافک بگی درجه لری لازمدر. مکتبده کندی قارشوسیندا بوکبی فرضیه لر بولوندریور. اوده عینله کویک یابدینی ایشی اجرا ایدیور. یالکز اوکویک احتیاجاتینی کندی پروگرامی ایجریسینه آلاراق مکتبک

داخلی اولدیغی کبی خارجی ایشلری ایچین ده یگی اصول، مهتود یارادیور و کندی تشکیلاتینه کوک ایلری کلن طبقاتینی جلب ایدیور.

تجربه موقفی بو ایشه ییگیرمی ایکنیجی ییلده باشلامشدر. یگی فعالیت آرتیق، شیمدیک گیزلی بیر وضعیتده اولسا ییله نایر ایتمکده اولدیغینی عد ایتمکله ییز طبی - صحنی بر طرزده اوزون بیر قامانیا یورودمهی قطع ایتمشیز. متعاقباً، ییز باشقا ساحه لر نسبتاً بو یولله چالیشماڭ داها دواملی و آسان اولاجاغینی نظره آلاق ایشه معیشتدن باشلاق؛ هر حالده مکتب ایتده بیر طاقم عصری عادتار و باطل اعتقادلارا تصادف ایتمه لی و اونلارلا مبارزه ایتمه لی ایدی. ییز کندیمیزه گوره تصور ایدیوردق که اگر انقلاب ای حیاته دوغرو بیر طاقم میل و رغبتلر اویانديرایلمیشه او وقت بو اویاتیللق اهالی طرفیندن مکتبک تمیزک و صحت ساحه سینده کی ایشلرینک آکلانماسی و حسن تلقی ایدیلمه سینده عکس ایتمه لی در.

ایش ال ایتداده اوله وضع ایدیلیمیش ایدی که چوجوقلارک حفظالصحه عادتلری یالکز مکتبده ده گیل باشلیجا عائله لری آراسیندا تکامل ایتمه لی ایدی. مکتب - ادمان، مصاحبه، یازما و نهایت بیر تفتیش یوقلاما بری در.

حفظالصحه و تمیزک ایشلری (اشتغالانی) ایشه عائله ایچیریسند اجرا ایدیلیر. ایشی یولینا قوبماق ایچین ایشه مکتبک عائله اوزرینده مفتش اولماسی لازمدر،

تدریس ییلی بیر طقم ابکی هفته لک دورملره آیریلیمیشدی، که بونلارک هر بیرینه ییزم ۱۴ مکتب معین وظیفه ارگوتورمیشدیلر. هر دورک صوگیندا معلملر کلیور و کندی ایشلری حقنده ایضاحات

و بریدیلر؛ یگی وظیفه‌ار آلاراق تکرار اونلاری یاماق ایچین کندی یرارینه، مکتباره گیدیدیلر.

مسئله‌ار بو طرزده ایدی: چوجوقلار مکتبه کلیر کن اللری تمیز بولونیور، سوکرا بویونلارینی اییجه یوبورلار، ساجلارینی ووردیرلار. (کسیدیرلر)، پالتارلارینی، آیاق قایلارینی و اوست گهیملرینی تمیزلیورلر؛ صنفی توزسیر اولاراق سوپورورلر، اورالاری هوا به ویربرلر، یمکدن اول اللرینی، یوبورلار، آغیزلارینی ینابورلار، قولاقلارینی تمیزلیورلر، ابولرینده تمیزلک و انتظامه رعایت ایدیورلر، حشراتلا مبارزه ایدیورلر (میری سهیمه تیفو خسته‌لقی واردی)، خسته‌ار حقنده معلومات ویریورلر، دوقتور دعوت ایدیورلر و الخ... بیرنجیلر ایچین اساسی مسئله کندی صحتلری، ایکنجیلر ایچین عائله‌لرینک صحتی، اوچینجیلر ایچین کویک صحتی، صوگ غروپلار ایچین ایسه اجتماعی حفظ‌الصحه ایدی، فقط عمومیتله گورولوردی که هر کسه شخصی عادلر آشیلماق لازم ایدی. بیرنجی ییل ایچین بو ابی ایدی.

نه نتیجه‌الده ایدیلدی؟ هر یاشدا اولان چوجوقلار بویوک بیر مراقلا بو ایشه دوام ایدیوردیلار. مکتبه گیریر کن چوجوقلارک اللرینی اوزاداراق اونلارک لازم اولدینی کبی بابوب یامادقلارینی اوکرنمک ایسته‌دیگلرینی کورمک پک مراقلی بیر منظره تشکیل ایدیوردی: «بوق، سن دیرناقلارینا ابی باق کوربیورمیسک اوزانه‌شدر.» هر کس مفتشی بویوک بیر مراقلا دیگله‌یوردی. ایلک اول معلم سوکرا نوبه‌چیلر تفتیش ایدیوردیلر: سوکرا عادت اوزره معلمی تفتیش ایتمکه باشلایدیلار، بو وت اوکندپسی جانلی بیر گوستریش واسطه‌سی اولیوردی، بو تفتیش چوق دقتلی ایدی: چوجوقلار هیچ بیر لکه، هیچ بیر یرتیق بیراقماور، کوزدن

قاجیر مایوردیلار. اولہ گلیور کہ معلملرک کدیلمر نہ یلہ جدی صورتدہ صاقینماق لازم گلیوردی.

کوی عمومیتلہ بو یگیلکی سەودرک - ایستەبەرە قبول ایتدی. دیوردیلر کہ: «سیز، دیمک، یالکز سوان او کرتمک دە گیل ناصل یاشامی دە او کرتمک ایستەبورسکیز... نہ اولور، ییزم چوجوقلار، اولور کہ، انسانچاسینا باشارلار. ایستە سیز بیر ایش بولد گز» بعض آتالار. چوجوقلارک صیجاق صوبا اولان تمایللریندن «چوغون قبی قیزدیرمای ییلہ بیتشدیرەمبورسک...»

(احتیاج ایچین صابون پک آز بولونوردی.) بیر مکتبە آتالاری چوجوغا بیرەر دستمال گتیرمیشدیلر: «ایو کیرلی در. هیچ صورتلہ تمیز بوماق (بیقماق) اولمایور. قوی مکتبە او کرەنسیلر.» هر شئیدن مراقبسی او ایدی کہ کویلی عئلەلری معلمی أبوہ تفشیشە بیراقمایا راضی اولیوردیلار. اونلار معلمک مین بیر حقینی تانیوردیلار. آنجاق ییز بو حقنی تانیماق ایچن قورقوردق: مثلاً؛ بلکه دیوہ یایردیلر کہ - «سیزک قولوبالاردا نہ ایشکیز وار.» اسلس اعتبار ایلہ بو پک ضروری ایدی. کویدە مکتب یگی بیر موقع کسب ایدیوردی؛ بو موقع چوجوقلارک یاشایشی اوزربندە کی اجتماعی تفشیش موقعی ایدی. ییز حس ایدیوردق کہ گیت - گیدە دوغرو وضع ایدیلەجک اولورسا مکتب چوجوقلارک محافظە سینی کندی عہدە سینه گوتورەر و مکتبک بورولی کوی اهلای سی طرفیندن دە تصدیق ایدیلە ییلەر، بوايسە آرتیق پک بوبوک بیر موفقیت در.

حقیقت پک دہشتلی ایدی. بیر چوجوق دیوردی کہ: «ییزم کویدن سانکہ بیت بولوطی کیچمیشدر؛ بیت ایلہ نہ یاپاجقسک؟ او پک موردار بیر شئیدر. نہ قدر یوبورساک. ینہ دەرینک آلتیندا قلیر، اورادا یاشایوردا...» دستەبلہ چوجوقلارک تولومی، ورم.

سېفلىس ، مەدە - باغىرساق خىستەلقلىرى . . . قارىلار ، يىلچىلار ،
فالىچىلار . . .

ايش سانكە كوچوك كورولور ، فقط بو ، گوسترييور كه
مەكتەپ ايشلىرىنى او استفامدە گيت - كيدە دوام ايتدىرمك مەمكن
اولاجاقدىر . مەكتەپدە چوچوق زىمىتى ايشلىرىنى باشلامشدر .

مەلەملەر ، بوتون چوچوقلاردان اُبودە نە يابدىقلارنى سورىيوردىلار ،
بوزە قادار مەختەف بدنى ايشلىرى ميدانە چىقىدى ، كه بونلار ك هېسندە
چوچوقلار اشتراك ايدىيوردىلر . بالخاصە توقونوجىلىقلا علاقەدار
اولان (چارخ سارىلماسى ، يالىقلارك باغلانماسى) كىيى ايشلردە
يىر چوق آچىق استىمار تصادفلارى چوق اوليوردى ، فقط
چوچوقلار ك خوشينا كيدەن و اونلار ايجىن بونگول اولان باشقا
طرزىدە زىمىتلردە واردى . مەكتەپدە كويدە چوچوق زىمىتك
دوغرو تشكىل ايدىلمەسى مسئلەسىنى حل اىتمەي كندى قارشوسىندا
بولوندىرييوردى . چوچوقلار كندى دقتىرلىرىنى زىمەت موضوعە
عائد اثر و رىسملرە دولدورمايا باشلايدىلار ؛ كوكك زىمەت
حياتىدە كى يىر چوق شىلىرى «تقدىر» ايدىلمش ، نەيت هر مەكتەپ
چوچوقلار طرفىندىن كندى حياطلارنىدا ياپىلمش اولان (باغچىلىق ،
حېوانلار ك بىلىمەسى ، تويوقچىلىق ، چىچىكچىلىق ، بوستان ، قويو ،
حېاطك تەمىزلىكى ، آغاچ اكيلىمەسى كىيى) تصرفات زىمىتنىك مەختەف
شىكللىرى اوزرىندە دوردى ؛ بونلار باشلىجا اولان ايلك بهار و
ياز (باي) زمانلارنىا عائد ايشلىرى ايدى كه مەكتەپك تقيش و
نظارتى آلتىندا بولونىيوردى .

كويدە چوچوق زىمىتلىرىلە يىرلىكدە ياشلىلار زىمەتىدە بولنىيوردى ؛
يونلاردا اكشراً بارد اولاراق «تقدىر» ايدىلىرىدىلر . مەكتەپ ، كويلە

زحمتك حياتينه نه قدر ياقلاشوردیسه اونك قارشوسیندا بو ساحهده او قاداردا جدی بیر ایش اخذ موقع ایدیوردی.

چوجوق حفظالصحه سیله آچیلما یا باشلامش اولان حیاتك دولاشیق یوماغی کیت - کیده معلّمه ایشك بکی محیطنده ناصل داورانماق ایچین بیر طاقم وسیله، دویغو و کوستریشار ویرمکله باشلادی. بونلار دوغروداندا بکی ایشلار ایدی: بو، احتماعی بیر مؤسسه اولماق اعتباریله مکتب طرفیندن اجرا ایدیلماش اولان حقیقی وارلیغینك تفتیش و تقدیر ایدیلمه سی ایدی.

ایشته، بیر مکتب مسئله سی اولاراق چوجوقلار غروپنه ویرلمیش اولان بویله بیر تقدیرك مثالی بودر: (قوسته نقا) کونك سوروسی چایك اوطرفینده چمنده، اوتلابور؛ اونلار ایچین آتلارك دالینجه سورویه کینمکه حتی یاریم کونك بیر زمان صرف ایتمک لازم کیلر. اگر بو کویلیلر چمنه مستقیم یوللا کیتمش اولسالار $\frac{1}{4}$ چاغیریم (وهرست) مسافه اولاجقدر. بونلار مستقیم یوللا کیده مزلر زیرا جای (نهر) مانع اولور، بونلاردا دولاناراق (اوقوبسکی) کوپروسیندن کیچمك مجبور تینده درلر. بودا مستقیم یولدان دورت کره آرتیق بیر مسافه تشکیل ایدیور. یایدا اونلارلا مثلا: ۱۲۰ دفعه اوطرفه کیچمك لازم کیلر. اونلار هر دفعه ده $\frac{3}{4}$ وهرست آرتیق مسافه کیتمش اولورلار. بیر حیاط صاحبی ایسه یاز (یای) زمانی ۹۰ وهرست آرتیق مسافه کیتمش اولور. هر ایش کونینه ۳۰ وهرست مسافه حساب ایتمیش اولورساق اوقت هر بیر اوج ایش کونی صرف ایتمه لی در. اگر (قوسته نسقی) کویلیلری جای اوزریلدن ۲۰ آرشین اوزونلقدا بیر کوپریجیك باسالار بیزم حسابمه گوره هر آیوه بیر ایش کونی صرف ایتمک لازم کیلردی؛ زیرا (قوسته نقا) کونینده ۲۰ آیوه موجود ایدی: ۲۰ نفر ایسه بیر کونده هیچده عجله ایتمه دن کوپروجگی

دېگەن بىلىرلەر. بونا كۆرۈم دەۋرلار يىز يازدا ۴۰ ايش كۈنى قازانمىش اولورلار.

اشتە دېگەر «تەقدىر» مثالى :

مەكتەپ غروبى كويىدە يىز آمبارى مەينە ايدىيور. «ايكىنجى درسبە يىز آمبارا گيتەك. يىزم ايچن قابۇسى آچدىلار. چوروتتو قوقوسى وبرەن آغىر يىز هوا چىقدى. آمبارك سقى بىك چوق دامجىلامىش، مانظارلار كۆگرمىش، دىوارلاردا بوجاقلاردا دوغرو ايسلانمىشلار.

ايسلاق، قىزمىش، چورومىش، كۆگرمىش، قازنوفلار راطب بولونيور، بوقارودان چوروتتولار سارقمىش، كەلم فوجىلارى كوفلنمىشلر. يىز ايسلان بولونيور. يىز آمبارى آچدىق. اۋل هوا چوق آغىر و بوغوجى ايدى صوگرا هوا سافلاشمايلاشلادى. گوتش دوشدى. آمبارى آچماق لازمدر؛ او وقت چوروتتو اولماز، هوانك چىقماسى و كىرمەسى ايچن باجالار دىكمەك لازمدر.»

آمبارك صاحىبەسى مەكتەپ قوشارق معلمەدن صورييور كە: «باقالم، بىم حەقمە نەلر يازمىشلار؟» «تەقدىر» ى اونك ايچن او قودىلار. او، ايسە كۆچە نەرك باغىرماغاباشلادى :

«امادە ايش ها...، بىن دە باجا آچماق ايسە يوردىم. شىمدى قاجوب بابارام...»

اوجىنجى «تەقدىر» :

مەكتەپ يانغىن (اطفائىه) قواۋاسىنا كىدىر. چرخ (تكر) و بورولار توپراغا سانجىلمىش، اونلارى حر كەنە كىرىمەك مەمكىن دگل. بورولار چورومىش فوجى (بوجقا) بوقدىر. (ايش ابلەك بەردا جريان ايدىيوردى.) معلم تەكلىف ايدىيور كە يىغىجاغا كىدوب اورادا مەروۇسەدە بولونىشلار.

كەندى خەسەينە دوشەن قادار اشتراك ايتىمگە چالشيلاچاق اولورسا، اووقت بويىلە «پروگرام» نىڭ غايەيە موافق اولدىغى تىظاھر ايدەر. قىش و ابلەك بەرادا (يازدا) كەندى علاوھ ايشلرېنى ياپىقدان سوڭرا مەكتەپ خال حاضرده ياي ايشلرېنىڭ پەك مەسئولېتى اولان پلانىنى حياتە كچيرمگە باشلامىشدر. بوتون بونلار ايلرىدە سويلەنمىش اولان اساسلار اوزرىنە، يەنى. مەكتەپ ياي اجتماعى ايشلرېنە حقيقى سورىندە. اشتراك ايتمەسى اساسلارى اوزرىنە قورولمىشدر. پلاندا اوچ مەسئەلە قىرارە آلمىشدر - كوپك اعمار ايدىلمەسى، عدم نظافت و مضر غىصرلارە مبارزە.

يىز كوي اعمارى مقصدىنى ميدانە چىقارماقلاھلە زورلا تمام كەندى كوينى دوشونمەك فەكرىنە قدر بو كەسلەيىلەن كوي اجتماعى حياتىنىڭ اساسى قىصانىنى اصلاح ايتىش اولورۇز. ھەكەس آتەچاق ئوز خصوصى تىصرفاتى حقندە دوشونبور. يىر كەربەن چوجوقلارلا يىرلىكە كويىدە گەزمەكە چىقمىشدم. ھەكەس نە كەندى ايلورېنى گوستىريولردى: «ايشتە، باق بىم قولوبام، - باق - باق اودرە - بىم، آمبارم، باق، اورادا، ھەمان او قاواق آغاچىنىڭ دالىندا بىم ابوم - دامىنى، ھەلە يىڭى اورتەك...»

ھېسى «بىم - بىم» دىيە باغىرييور. سانكە كوچوك ابوصاجلېرى طرفىندەن احاطە اولونمىشەك. بونا گوردە مەكتەپ، كويىدە بوتون جەمىيت حقندە دوشونمەك «ايتەك بولونماماسىنىڭ كويە نە قادار ضررلى اولدىغىنىنى يىلمەككە چوجوقلارلى بوتون كوپك ايشلرېنى دوشونمەيە آلىشدىرييور. متەقبا، اگەر كويىدە جەمىيتنىڭ ايشلرېنى دوشونەن بوبوكلر نظارتى بولونيورسا، چوجوقلاردا بو ايشلرى كەندىلرېنچە قدر ايدەرك، كەندى ايشە قارىشماق و اونلارنىڭ قورولوشىندا اشتراك ايتەك پلانىنى قىد ايتەمەككە كەندى نظارتلىرى بولونيور.

بو ایشی بو استقامتده دوام ایتدیرمک بیرده چوجوقلاری
 بک چوق ایشله دهن کوی اهاالیسندن چوجوق غروپلارینی . بیر
 قدار آیرماق و تفریق ایتمک ایچین ضروریدر.

کوی، چوجوق تشکیلاتینی قانیمالیدر. بو عملی اولراق
 قورولموش بیر کویده یالگن چوجوقلارک کندیلرینی گوستره جکلری
 و اولارک ایشلری مقبول گوروله جکی تقدیرده اولایلیر. ییز
 بونی ایسه آرتیق بیر چوق تصادفلرده گوریوروز.

بوتانیما نك تمامیه امکانی عمومی حفظالصحه ده بک باجاریقلی
 بیر تجربه گوسترمیش اولان بیر مکتبه بک آبدین گورولمیشدر.
 او (مکتب) کندیس ایچین و مسئلهلری قبول ایتمیش ایدی:
 (۱) سوراق، بول، قولوبا، آمار و چای اولان زییل، قیریتی
 و پیسلیکلرک تهیزلنمسی (۲) گبرمش حیوانلارک لهشین باصدیرماق
 (کوممک)، (۳) چای و قویوخلارینک محافظه سی، (۴) دیوار
 غزنه سی واسطه سیله صحیه معلوماتینک انتشار و تبلیغاتی.

مکتب، چوجوقلارا صحیه آلا یلارینا یا یلملارینی تکلیف ایتمیش.
 کوی دورت حصه به آیرمیش. صحیه نظارتجیلری تعیین ایتمیش،
 ایکی سده یابدیرمیش و ایشه باشلامشدی. بوتون کوی دولاشراق
 بوتون انتظامسیرلقلاری قید ایتمیش ایدیلر. صوگرا چیزیلیمیش
 اولان پلان اوزره ایشه باشلامشیدیلر. بیر چوق چوقورلار قازاران
 قیشدا حیاط قارشوسینا آتلمیش اولان حیوانلاری کومیشیدیلر.
 بیر چوقلاری تمامیه بر به بر ایدیلیمیشدی. باشدا قازما، چهنک
 و سدیله ایله ساحلانیلمیش اولان اختیار معلمه چوجوقلارک بو
 فعلیتی کویده بویوک بیر ابتباه او باتدی اولار دیوردیلر که:
 «بو ایش ییزی اوتاندیریور، بویله بیر ایشی چوجوقلار
 ده گیل، ییز کندیمیز یامای ایدیک».

آلاڭ بەزى وىطنداشلارغا مەراجەت ئىدەرك. كۈچەدە ئبولرېنىڭ قارشوسىندا اولان زىيىل و ياكۈبرە يېغىنىڭ تەمىزلەنمەسەنە مەساعەدە ئىستەمەلرى بەزى پەقەت مەقۇلى ئولئوردى. چابۇق ئوتانمىش اولان وىطنداشلار چوقۇقلارغا ياردەم ئىدئوردىلەر. چوقۇقلاردا بوبۇك يىر رۇچ بۇكسەككىسى وادى. زېرا، اھالى تەمىلە بۇ اىشى تەقدىر ئىتەك مەنسەبتەدە بولونمىش و ياقىندا كى اىشاردە مەكتەپلە اھالىنىڭ يىرلىكدە چالشاچاغى حل ئىدئىلمىش ئىدى. ھەمان بۇ مەكتەپدە اكيەلەك تەخمىرى ھەينە ئىتەك و چەنكە اجماعى اولاراق يىچەك اىشى تەطبىق ئىدئىلمىش دەر كە بونۇدا نەقدەر مەقبۇل يىر اىش اولدئىغى كەندى - كەندە ئىدئىندەر. چوقۇقلار ئطرفىندە چەنكە پالانى چىزئىلمىش اوزرىندە ئىسە تاكىمەك نەزەبى يىچەككى ئىچىن قەرە ئابىلان بىردەن چەنكە نەبىئە قادار يىچىنچىلرۇ كىدەككى خەتلەر كوسترىلمىشدر: بورادان يىچىنچىلرۇ ياكلىش كىتەك ئىچىن سەرف ئىتەكلىرى آرتىق وەقەت طەرح ئىدئىلمىش و دۇغۇرۇ تەشكىلات پالانى الدە ئىدئىلمىشدر. بوندان باشقا مەكتەپ بوبۇك چەن مەدانچالارنىڭ قوملارلا اۇرتولامەسى سىلەرنى او كەرە نوبۇقۇفەك قارشوسىنى كۇگرتىلەرە آلماق تەرتىبائىنە قالدئىشمىشلار. بونون بونلار كۇبىلەر يېغىنچاغىنە يىلدەرىلەككەر.

دېكەر مەكتەپ ئىسە خىياطلار قارشوسىندا اسكىلمىش، يىراقلىمىش اولان باغچالارى اصلاخ ئىتەككە چالئىمىشدر. آلمانا آغاچلارنىڭ قازىنمەسى، كۈبرەئىمە، يىچەك و تەمىزلەمە اىشلرى اجرا ئىدئىلمىشدر. مەكتەپ نەزەندە چوقۇقلاردان تەفتىش ھەتتى تەشكىل ئىدئىلمىشدر كە بۇ خىياطلارنى كەزەرك اجرا ئىدئىلمىش اىشكە درجە و قەدرىنى قەد ئىدئوردلەر. غەرىدەر كە، بۇ مەقتىلرۇك ابلەك تەفتىلرى ئبو صاحبلرى

طرفىندىن استىزا و گورولتو ايله قارشولانمىشدى، فقط صوگرا لارى آرتىق ايشلار بولسا قوبولمىش، آيرىجا اعتراض فلان اولمايوردى. اوچىنچى مەكتەپدە بولە بىر ايش ايو بوستانلارى اوزرىنە اجرا ايدىلمىش ايدى. چىڭ (آلاغ) يابانى اوت و داشلاردان تەمىزلىمەسى، يول و كوپرولارنى تەمىرى. آغاچ اكيلىمەسى، كوچەلەرنى سوبورولمەسى، قويو و ياتىن (اطفائىه) قولوبالارىنا نظارت ايتىمىك عادىتى بىر ايش حالىنى آلبوردى.

يېڭى بىر ايش اولان - چىچىك يىتىدىرىمىك پەقەت بىر سورتدە اتشار ايتىمىش ھەمان بوتون كويلەردەن بوخسودە چوقۇق قونۇپراتىقلىرى مەيدانە كىتىرىلمىشدى.

چىچىكچىلەك قونۇپراتىف و دەرەھە گلەرنىڭ مەركىزى چوقۇق زىھىت مەستلىككە (قولۇنىيا) سى اولان «فەال ھايات» ايدى؛ بو چىچىك تەخلىمەلەرنىڭ پائالىيەتلىرىنى، اكيلىلىرىنى و اكيلىلەرنىڭ بىرلىرى تەيىن ايدىر و چىچىك سىرگىلىرى تەرتىپ ايدىيور.

چوقۇقلاردا اويانماپا باشلاپمىش اولان جەمئىيەتتە دويغولارنىڭ بىرىدە بىر - بىرى ياندا كىتىمىك، تانىش اولماق ايتەگىنى مەشھەد ايتىمىكدر. چوقۇق كويى آرتىق اولكى كىيى دىگەن.

بوتون بو مەخفاف ايشلار، اولارنىڭ قورۇلۇشى، يىغىنچاقلاردا چىقىشدا بولۇنماق، ھەسابات، مەسجىتلەر. سىرگىلەر ھاھىشقا داھا چوقۇق فەال تەبىقىلەرنى اچەرسىنىدە كىت گەيدە بويۇك مەزاق اوياندىرىيور مەكتەپ تەزىنىدە پەقەت كوزەل چالاشان مەكتەپ قومىتەلىرى تويلاشپورلار. بوردادا سەيلىمى بىر يېڭىلىك وارد.

بولەيلىككە، ايكى كويىدە ايلەك بەلەردەن باشلاپراق موسقۇا اعمالاتخانى و فابرىقالارنىڭ چالاشماقدا اولان كويى ھاھىشلىنىدىن ايشىچى ھەم شەرىكلىرى تەشكىل ايدىلمەككە باشلانمىشدى. بو باشلانغىچ آرتىق

ھەقىقىي اولاراق داھا مۇۋەپپەقىيەتلىك شەكىللەر ئاراماقلا كۆي و شەر آراسىندا كۆي
 رابطىيى تەمىن ائىمەككە باشلامىشدر . ھەم شەرىكلىرى مەكتەبى پەك كۆزەل
 ھەمىيە ائىدىيور و اونىڭ ايشلىرى ائىچىن داھا دواملى تەملىر ياراتيورلار .
 بويەلەككە مەكتەپ تەشكىلاتى - ھەممىي ائىش باشىندا چايشماقدا اولان
 چوقۇقلار مەملىر و اھالى نەمەندەلىرى غروپلارنىدان عبارت بولونيور .
 شىمىدى آرتىق يىر طاقم ھەقىقتلر گىرەتورىيور كە مەكتەپ اولكى
 اھالى ائىلە ائىشلەمەك تەرقى شەكىلنىدن اھالى ائىلە يىرلەگەدە ھالىشماق
 شەكىلنىنە تەبدىل ائىتمىشدر ، ھەقى ، اھالىنىڭ چوقۇقلارنىڭ ماددىي ھەيالىتى
 ائىچىن بويۇك يىر سەرسەنى ياراتماقلا مەكەبلە يىرلەگەدە گىنىش پەداغوزى
 ايشلىرى بوردەجەككى امكانى مۇجۇد بولونيور . كورولىيور كە كۆي
 مەكتەبى بويەلەككە ائىجتماعى - قورۇلۇش طەرزى اطرافىندە ائىدى و
 دواملى چوقۇق ھەركەتلى ياراتماغا چالشييور . بويۇك ، ياشلى اھالى
 طەرفىندەن ائىتماد و ياردەم كورەن ، مەستقل و ھەيالىتە چالشايلهەن
 چوقۇق قوئۇپراتىف ، دەرەك و جەمەتلىرى ياراتماق كۆي ائىچىن
 سوكى دەرەجە ضرورىدر .

كۆي ، ھەرخالدا ، بومقالەدە تەسۋىر ائىدىلەمىش اولان تەپىدە
 مەكتەبلە قوتلى سۈرەندە ھەمىيە كۆستەرجەكدر .

کوى ايشلرى حقنده *

(اون اوچنجى فرقه قورولتاينىڭ قطعنامه لريله علاقه دار اولاراق)

يازانى : قروپسقايا

چەۋرەنى : م. م. ر.

اون اوچنجى فرقه قورولتاىى هر كوچوك ناحيه يە ۴ سياسى معارف ايشچىسى تحكيم اتمەككە كويلردە سياسى معارف ايشلرينىڭ تحريك ايدىلمەسى ايچين مادی بير تەل ياراتمىش اولدى .
بو ايشك بعض ساحەلرېنى عمومى چيزگيلرلە قيد ايدەلم .
بىز هر كوچوك ناحيه دە ناحيه تشكىلاتچىسىنە مالك بولوناچاغز .
او، نه ياپماليدير ؟

ناحيە تشكىلاتچىسى هر شتيدن اول ناحيه كويلريندە سياسى معارف مركزى تشكىل اتمەلى بونك ايچيندە ناحيه قرائتخاۋە قولوباسىنى قوللانماليدير . بونك ايچين كويك مركزيندە ، ناحيه اجرائيه قوميتەسى ، قونوبراتيف چايخاۋەسى ، بازار قارشوسيندا و بالعموم خەلقك اوز ايشلريندن اوترى توبلاندېنى يرلردە بير ير آراماليدير : بنايى تقويه اتمەلى ، غزته و كتابلارلا تەجېز اتمەلى اېصينماسى و ايشيقلېقى ايچين چالېشمالى در . بو حقده يالگىز چالېشماق دگيل ر . ق . ف . ، گنجلر اتفاقى ، ناحيه اجرائيه قوميتەسى ، يرلى قوميتە ، معارف ايشچىلرى اتفاقى ، كوى قارشولقلى ياردم قوميتەسى ، قونوبراتيف و باشقا اداره و مؤسسەلرە فعال عضولريندن دەرته گلر قورماليدير .

بويلە بير فعال غروپ سەچمك - ناحيه تشكىلاتچىلرينىڭ اك

(*) مقاله « قومونست معارفى » مجەۋعەسىندە درج ايدىلمىشدر . صاىي ۳ - ۴

مهم مسئله لریندن بیریدر. بو قوت، قرائتخانه - قولوبا ایچین گنیش تبلیغات آپارمالیدر. اگر کویده - سوادسیزلنی تسویه منطقه سی یاشیلار مکتبی، سیاسی معارف اداره سی ناحیه کتبخانه سی - کبی هر هانکی بیر سیاسی معارف مؤسسه سی بولونیورسا قرائتخانه - قولوبایی بونلارک یاقینیدا تشکیل ایتمک، اونلارک ایشله قرائتخانه نك ایشلرینی اویغونلاشدیرماق داها ایی در.

قرائتخانه - قولوبا قورولوشی ایشینه موجود بوتون سیاسی مارف اداره لرینی، بوتون شورا و فرقه تشکیلاتلارینی، بوتون فعال ایشچیلری جاب ایتمک ضروری در: قرائتخانه - قولوبانك بونلارک سهوگیلی بیر اولادی عد ایدیلیمه سی ضروری در.

قرائتخانه - قولوبایی اداره ایتمک ایچین بو ایشی سهوون، اونك اهمیتی تقدیر ایدم یلن بیر آدام آرمالی در. که اهالی و ایشچیلری جلب ایتمگله ایی بیر تشکیلاتجی اولسون. قولوبا قومونست گنجلر اتفاقینی آیرارسا، بک ایی اولور. زیرا، قرائتخانه - قولوبانك قومونست گنجلر اتفاقی قلوینه چه وریمه سینه امکان ویرمک اولماز، اونك غایه سی - بوتون اهالی به، بوتون بوقسول و اورتا طبقه لره نافع اولماقدر.

قرائتخانه بوتون کسویه عائددر. قرائتخانه نك کویک بوتون فعال عضولرینه استاد ایتمه سی و هر کسک اونك ویره یله جگینی آلمایی، باجارماسی ضروریدر.

ایشک بو جهینه مستشا بیر اهمیت عطف ایتلی در. قرائتخانه قولوبا ایشلرینک حرکتی و تمایلینک گنیشلکی قرائتخانه - قولوبا نردینده کی تشکیلاتی قورمایی باجارماقدان آصیلی در.

مکتبی کوتورلم. معلم قرائتخانه - قولوبا ایچین فوق العاده چوق ایش کوره ییلیر. او، نقل ایتمک، آکلامک، قرائتخانه

قولوبا نزدینده درنهك، سوادسیزلی تسویه منطقه سی، مکتب تشکیلاتی. کتبخانه چی و محاضره چیلره یاردم ایتمك والخی باچارماقدان علاوه قرائتخانه - قولوبا نزدینده مکتبیلر تشکیلاتی قورایلیر، اونلار واسطه سیله اهالی ایله رابطه تشکیل ایتمك، بوبوك چوجوقلاردان قولوبادا غزته ارقوجوسی یابماق، متملر واسطه سیله غزته لردن تلگراملاری، مقاله لری مستتا مهم یرلره نشر ایتمك، چوجوقلاری بایرام شنگلرینه، لوحلر ترسیمینه، خور تشکیلنه جلب ایتمك اولور. چوجوقلار اونسیزدا مباحثك، بالا (شیرنی به) یغیلدیغی کیبی، قرائتخانه - قولوبایه طوباشیرلاز. بعضاً حتی بقدیر بیورلار،

موسقوف قضاسی قرائتخانه چیلریندن بیرى چوجوقلاری قرائتخانه قولوباسیندان قوغماق ایچین اونلاری ویدرولارلا صو آتاراق ایصلاتماغا باشلامشدر... باشقا یول واردر. بو، چوجوقلاری تشکیلاتلاشدیرما ایله اولور. بو خصوصده قرائتخانه چییه مکتب و قومونست گنجلر اتفاق یاردم ایتمه لی در.

فقط معلمك قرائتخانه - قولوبادان کتابچا و غزتلر آلا بیلمه سی اونك قولوبا واسطه سیله اهالی به مراجعت ایده رك اونلاری مکتبک ایشریله تانیش ایده بیلمه سی ایچین و. بونگله خلقك ده مکتبه نه به ناصل و نیچین حاضرلادیغینی آگلایا بیلمه سی ایچین قرائتخانه نك مکتبه یاردم ایتمه سی ضروریدر.

اگر کوبده سیاسی - معارف اداره سی بولونورسه قرائتخانه نك نفقه مسامره لر ویرمکله اونا مادی یاردمدا بولونمالی، په سی سه چکیسینی قرائتخانه به اویغون انتخاب ایده رك قرائتخانه - قولوبا داخلنده تبلیغات آبارمالی، بونماشالاری قرائتخانه طرفیندن تشکیل ایده جك معروضه لرله بیرلشدیرمه لی در.

كەتەبخانە و سوادسىزلىقى تەسۋىيە مەنطەقىسى ھەققىدە قونۇشمايە يىلە گەلمىز : كەندى - كەندىنە مەلۇمدىر كە، بونلار ك ايشلرى قراتتەخانە قولوبالار ك ايشلرىلە يىرلشمەلى، اون ك يىر ھەسەنىنى تەشكىل ایتەلیدىر.

اگر كۆيدە خەستەخانە، طەيب، خەستە باقىچىسى بولونىورسا - بونلار ك قراتتەخانە - قولوبا واسطەسىلە ھەجى تەلەفاتدە بولونمالارى ضرورىدەر.

قونۇپراسىون قراتتەخانە قولوبايا ھەر دورلو مەدى مەاونتەدە بولونمالیدىر. زىرا اون ك بونا امكانى واردەر.

قراتتەخانە - قولوبادا بويلەجە قونۇپەراتىف تەلەفاتىنە چالیشمالیدەر . زىرا بونىسىز قونۇپەراتىف كەندى، خەلقى تەمین ایتەك و اقصادى يىرلشمە مەئلەارنىك يارىسىنى يىلە ھەل ایدەمز . قراتتەخانە - قولوبا، آرزوسى اولانلارلا قونۇپەراتىف ھەساباتىندە چالیشماقلا ، اولارلا ضرورى مەھاسبە ياپماقلا ، مەقتەر مەلۇمات ویرمەكلە، قونۇپراسىون ھەققىدە كەتاب اتتەخاب ایتەمەكلە، بونا مەتەلق مەقالەلرى اوقوماق و اېضاح ایتەمەكلە قونۇپەراتىفە ھەردورلو ياردەمدا بولونمالیدەر .

قراتتەخانە قولوبا جەنبەدە آقرونوم نەمونە (گوسترىش) قولوبان ك ايشلرىلە ھەقىقى صورتەدە باغلانماقلا پەك مەستتا يىر رول اېفا ایدەیلیر . زراعت تەلەفاتى قراتتەخانە - قولوبا واسطەسىلە ھەم مەكتەپ ايشلرىنە ، ھەمدە كەنجەر درەنگى و باشقا بۇكەبى ايشلرە عەكس ایدەرك ھەر شیدن قونۇلى يىر صورتەدە يورودیلە ییلیر .

قراتتەخانە - قولوبا واسطەسىلە اېبى مەتەرفلق، شورا مەتەرفلەكلىرى و تەطبیقات تارالارىنا كېتەك اوزرە علمى گزېتیلر تەشكىل ایتەك اولور . قراتتەخانە - قولوبا واسطەسىلە دواملى تەدقیق و تەجرەلەر ، قوللەقسىون تەرتیبى و سائرە تەشكىل ایتەك اولور .

قرائتخانه - قولوبادا قوشچیلیق، داوشان ساقلاماق، مالدارلق ایجین قیصامدتلی قورصلار تشکیل ایتمک اولور؛ قرائتخانه - قولوبا جیبینده کوی تصرفاتی و باشقا دهرنه گلر تشکیل ایتمک اولور.

قرائتخانه - قولوبا کوی قارشولقلی یاردم قومیتلری ایجین ده بوبوک بیر یارارلق گوستره ییلیر. اونک واسطه سیله کوی قومیتلری هر دورلو معلومات آلا ییلیرلر. قرائتخانه - قولوبا اهالینی بیرلکده قارشولقلی یاردم طرزینک مختلف شکالربله تانیس ایتمک واسطه سیله کویلی قومیتلرینی باشقا کویلی قومیتلرینک ایشارله تانیس ایتمک بوليله اونلارا یاردمدا بولونا ییلیر.

خلق محکمه سیندند، قرائتخانه - قولوبا خلق شورا قانونلاریلا تانیس ایتمک و اسکی محکمه ایشلرینی تویر ایتمک ایجین استفاده ایتمه لیدر. نمونه - تطبیقات ایشلری قرائتخانه - قولوبادا محاکمه اساسینی تشکیل ایتمه لیدر.

ناحیه اجرائیه قومیته سی (ده قرمت) قرارلار و کندی تشبثاتی ایضاح ایتمک ایجین قرائتخانه - قولوبادان استفاده ایدر.

قرائتخانه - قولوبایه حالا اکین و تارلا ایله علاقه دار اولوبدا فقط شهرده فابریق و اعمالاتخانه (زاوود) لاردا جایشان سابق قیرمیزی عسکر و کوبلور پک حقیقی بیر خدمت گوستره ییلرلر. بیزده قیرمیزی اوردو بوبوک بیر مدنی قوه، معین بیر مکتب حاله تبدل ایتمشدر؛ او، جهالت و کوله لک سلاحی حالیندن کتله لرک تویر ایدیلمه سی (معارفله شه سی) و اونلارک ییلگیلرینک یوکسلمه سی سلاحی حالینه کیچمشد.

ایشته قیزیل عسکرلر بونک ایجین ده کوبلرده ترقی و تعالی عنصرلری بولونیورلار.

یرلی کوبیلردن اولان شهر ایشجیلرکده اهمیتی آزده گیلدر.

اونلار یالکیز فابریقادا ایشله مگله قالامیشلار ، همکارلار اتفاقلارینا یازلمیشلار، اونلارک بیر چوقی روسیه قوم، ونیست فرقه سی اعضای بولونیور، فرقه ده اولمایانلاردا میینغلرده، نماشلرده بولونمیش، انقلابی مبارزده اشتراک ایتشار، فرقه نی کندیلرینه رهبر عد ایدیورلر، بونلار کویه پک جوق شی وبره بیلیرلر. قرائتخانه - قولوبانک بو کبی ایشجیلرک کویه دوغرو حسن توجهلرینی قوتلندیرمه یه جالیشماسی واجبدر. قرائتخانه هر حالده بونلاری کندی ایشلرینه جلب ایتمه لی، یاردمچی و مشاوره جیلگه آلمالی، بونلارلا صیقی بیر رابطه باغلایارق بونی محافظه ایتمه لیدر.

قرائتخانه - قولوب، اونلارک شهرده یاشادقلاری وقت قرائتخانه یه نه صورتله مفید اولایله جکلرینی کندیلرله بیرلگه حل ایتمه لی و اونلاردان بوتونلگیله استفاده ایتمه لیدر.

اون اوچنچی فرقه قورولتانیك اهمیتی قید ایتیش اولدینی همشهریلک حقنده بیر قاج کلمه - سوبله یلم ازلارک کیچمشیندن باشلا یالم. یزده شیمدییه قادار بیله اسکى طرزک همشهریلگی قوتلی در. پک جوق گورولیور که بیر کویک کویلیری ایشله نك ایجین معین بیر فابریقابه گیر یورلر. بو اویله کور - کورانه دوام ایدیور. بو داها تحکیمچیلک حقوقی و قتلریندن قالمشدر. او وقت فابریقالاردا ایش تحکیمچیلک حقوقیله بورودولوردی. ملکدار - صاحبکارلار کندی تحکیم ایدیلمیشلرینی کندی فابریقالارینا چالیشمایا گوندریرلردی. تحکیم ایدیلمیشلار قیشده ملکدارک فابریقاسیندا، یایدا ایسه ینه ملکدار تارلا سیندا چالیشیوردی. فقط تحکیمچیلک زحمتی لنو ایدی لنجه کویلیلر او قادار اقناع ایدیجی مزد آلمایوردیلار که شهره پارا قارانماغا گیتمگه مجبور اولدیلار و جوق زمان اونلار اولجه تحکیم ایدیلمیش اولاراق چالیشدیقاری

فابریقالارا گیردیلر. ایشته همشهریلك بویله لگله وجوده گلمشدر هر فابریقا نزدینده کندی همشهرلی ارینه ایش بولان معین زحمت بورصالاری مثیدانه گلمشدی فابریقا صاحبلی بویله همشهری ایشجی اتخاینی ترجیح اییدیوردیلر. اونلار، (فابریقا صاحبلی) آگلایوردیلر که کندی آداملاری آراسیندا بولونماق امکانی ایشجیلر آراسیندا همان فابریقایه مستنا بیر قیمت وبریور و اونلار اوزون زحمت مدتی و فناء اوجوز، دینجی و الخ شرائطیه راضیلاشیورلار. مثلا ۹۰ نجی ییلرده له نینغراددا «نه و سقی» حصارینک آرقاسیندا بولونان بوبوک ماهوت فابریقاسی صاحبی «تانتون» هر زمان ایشجیلرینی (سموله نسکی) قضاسینک معین کویلریندن اتخاب اییدیور، حتی اونلارا ماذونیت و سائر ویرمگله کندی کوی بایراملارینی تعطیل ایتمگه مساعده اییدیوردی. بو، بویله لگله کندی ایشجیلرینی دیگر ایشجی گتله لریندن آبری بولوندورماق و بویله لگله کنديسينی باشلامیش و انکشاف ایتمگده اولان ایشجی حرکاتیندن مصون بولوندورماغا چالیشیوردی.

او وقتدن بهری چوق آقینتی اولمیش، حرب و انقلابلار اسکیلگك چوق شیارینی سیلکینوب گوتورمشدر؛ فقط همشهریلك حالاده محافظه اییدیور.

بیز بو یگی دوردن استفاده ایتمه لی و اونی ایشجی صنفی و کویولک آراسیندا کی رابطه سلاحینه تبدیل ایتمه لی بز. فقط ایشجیلرک همشهریلكی غایبه موافق و کوی ایشلری ایچین استفاده لی اولایلمه سی ایچین اونلار کویده کی تشکیلاتلارا - کویلی قومیته سی (کویلی قارشولقلی یاردم قومیته سی) و اونلارک ناشر افکاری اولان قرائتخانه قولوبایه استاد ایتمه لی در.

همشهریلك فردی اولاراق ایوان یاخود سیدور ایچین ده گیل

عمومىي اولاراق كۆي، قرائىتخانى - قولۇبا، مەكتەپ ۋە كۆيلى قومىتەسى ئىچىن چاللىمىلىدىر. ھەشەرىلىك ھامىلىكى كۆيدە پەك بوبۇك بىر ھەمىتى ھائىزدىر.

ناھىيە تەشكىلاتىچىسىنىڭ مەسئەلىسى - قرائىتخانى - قولۇبا ئىچىن ھەر ھەنكى بىر فابرىقا، ھەر ھەنكى بىر ھەنكى (زاۋود)، ھەر ھەنكى بىر ھەنكىلەر ئاتاقى اولماق ئۆزى بىر ھەمى (شەف) بولماق دىر، قرائىتخانى - قولۇبا ئىشلىرىنىڭ تەشكىلاتى، قرائىتخانى - قولۇبا نىزدىندە بوتون مەدنى ۋە فعال قۇۋەتلەرنىڭ تەشكىلى، قرائىتخانى - قولۇبا شۇراسىنىڭ تەشكىلى - ناھىيە تەشكىلاتىچىسىنىڭ ھەل ئىدىلەشكە مەسئەلىسى دىر. (اۋ، ئافەلە اولاراق تەشكىلاتىچىسىنىڭ ئادىنى داۋىمىيەتتە)، اۋ، بوتون بونلارنى قرائىتخانىچى ئىلە بىرلەشكە ۋە اۋنا استاد ئىدىرلەك ھەتە تەتلىق ئىتمەلىدىر.

فقط بو ناھىيە تەشكىلاتىچىسىنىڭ مەسئەلىرىنىڭ يالغىز بىر قىسمى دىر، اۋنىڭ مەسئەلىسى - بوتون ناھىيەدە سىياسى مەعارف ئىشلىرىنىڭ تەشكىلى ھەققىدە چاللىشماق دىر: اۋ، ئافەلە اولاراق مەھال تەشكىلاتىچىسى اولماشەدەر. اۋ، ئىلەك اۋگەجە ناھىيەنىڭ ھەر كۆيىچىگىنىدە قرائىتخانى - قولۇبانىڭ فەدانى اولاجاق - قىزمىتى بوجاق ياراتماغا چاللىمىلىدىر. بويە بىر «قىزمىتى بوجاق» مەكتەپ، استەھلاك (قۇتۇپراتىف) چايتخانىسى، (موجود ئىسە) مەدنى - مەعارف ئادەمىسى نىزدىندە دىنەك نىزدىندە، ھەر ھەنكى بىر فعال مەدنى اۋجاق جەننىدە قورولا بىلىر. بوتون بونلارنىڭ بولونمايدىغى بىر بىرە توبلاماقلا بويە بىر رابطە ياراتمالىدىر. مەتەلىسى ئىچىن بىر بىرە توبلاماقلا بويە بىر رابطە ياراتمالىدىر. دائىمىي اولاراق توبلى ھەلدە غەزەتنىڭ مەتەلىسى ۋە مەھكەمە ئىدىلەمەسى - ئىشەنە، ئىشلىرى تەدرىجىي اولاراق آرتوب چوغالاجاق اولان ئىتەدائى مەدنى ئۆزەك، اصلاح بىن ئىدىلەشكە «قىزمىتى بوجاق» بۇدەر.

چو جو قلاڻك ياشليلره تعرضي

(عائلہ و مکتبہ توتون)

بازائی: ۱. شالومو ویج.

چھویرہ نی : ۱. بابا زادہ

معلملر، طبييلر، والدين حاصللى هر كس عادت اوزره
چوجوقلر ك توتون چكك بلاسنه آنجا، مكتهده دوتولديقلرني
يايلرى سورير و مكته توتونچيلكى ايله مبارزه آپارماق لازيم
اولدينى گوسترورلر. مسئله يي ياقيندان تحليل اينديگمه بودوشونجه نك
ياكلش، اساسين اولدينى، ايچروسنده بر پارچه حقيقت اولسا
فقط بوتون بوتونه حقيقتدن عبارت اولمادىنى اورتالغه چيقر.
بو مسئله يي موضوع بحث ايدن ضياليير سويله ديگيميز بر پارچا
حقيقتك اوچيندان دوتاراق، چوجوقلر ك توتون چكك بلاسنه
اونلردن، عائلهده باشليجه اولاراق ينه عائلهده دوتولديقلرني
برده ليورلر.

هرگاه بیز بو عادی دوشونجه نك ياگليش اولديني نوب
ايمك ايسته سەك بر چوق رقلر آلايلربز! مثلاً: كيچن گون ياشلى
قادينلر آراسنده ويريلن محاضره ده اشتراك ايدنارك ۳۳۳ فائضى
توتون چكنلر ايدى. ۲نجى درجه لى مكنيك ۱۱۷ يگى ييشمش
گىچ معلملى آراسنده ۲۳ نفر ياخود ۱۸ فائض توتون چكن
وار ايدى. ديمه لى معلملر آراسنده توتون چكنلر ك مقدارى هاله
ياشلى قادينلره نسبتاً ايكى دفعه آزدر. چوقوقلر ك بو كيبى درس
اوطه لرى تركيينده تقليد ايجين آز ياشلى لى مكنيندن داها چوق
ضررلى مانىر ياللره راست گله چكلىرى آشكار بر مسئله در.

چو چوق ایوده داها چوق وقت کیچیریر، صیقارا توتون کبی شیار ایله مکتبه نسبتاً داها تیز - تیز تصادف ایدیور. توتون چکمک خسته لغی ایله مبارزه آپارماق واجب حساب ایدیلدیگی تقدردده (بونگله هر کس: والدین ده، معلملرده، چکنلرده، چکمه بئلرده راضیدرلر.) بونگ ایچین بیر طاقم چیقیش یوللری، استادگاه و اصول حاضرلامالیدر.

ییز بو مسئله ده باش محاصره و مبارزه نقطه سنک عائله اولدیغی اساسنه استناد ایدیوریز.

بر طاقم آداملر اوپله ظن ایدیرلر که ییز یاشلی توتون چکنلر دن اسکی عادتلرینی ترک ایتمه گی، صیقارالرینی آتماغی طلب ایدمه جگیز. لکن بو تصورات یا بگیش بر تصور ائدر. توتون چکمک اراده ایله علاقه دار اولمایان صنعی صورتده عمله گتوریلن، غایت محکم، مشروط بر حرکتدر که دوغما بر خاصه کبی توتون چکنلری اوزینه مربوط بوراقمیشدر. توتون چکمک عادتی چوق زمانلر انسانک عادی ایشلرینی بونگوللشدیرمک و یولنا قویماقله بویوک، جدی یاراراق کوستیریر و بو عادتدن ال چکمک ایشلرک معتدل بر صورتده ایریله مه سنه نوع - نه نوع انگلر چیقاریور.

اوخا بناء چوق زمانلر بو عادتدن ال چکمک بویوک چتیناک تشکیل ایدیور. بر طاقم انسانلر چوق آسانقله توتوندن ال چکمکه موفق اولسالرده، لکن بوتون یاشیلارک ترک عادت ایدمه جگلیرینی بکلمه مکه هیچ بر جدی اساس یوقدر. بو یولده اجتماعی قوه لری صرف ایتمک موافق دگلدر.

«یاشیلری آتجاق قبر دوزلدر» آنالار سوزینه استناداً یاشلی توتون چکن دوشگونلرینی ده راحت بوراقمالیدر. بوتون وقت، بوتون اهمیت توتون چکمکه آلیشمایان بو خسته لک زهری ایله

یا قشلاشما یا جاق بر طرزده زهرلنه بن چو جو قله جاب اولمالیدر.
 یز بویه دوشور، بو دائرهده قدم آتماق ایسترن کن، ییقلماز
 طلسم خطاری ایله احاطه اولندیغمیزی گوریوریز. یاشیلر توتون
 استعمال ایدیورلر، بو عادتدن ال چکه بیلهدیگری ایچین،
 پیس عادتلی ایله خیرده چو جو قله زهرله یورلر. بویوکاری تقلید
 ایدن خیرده چو جو قله گیت - گیده توتون چکمکه آلیشیرلر
 و کندی نوبه لرینده باشا لرینده اوز پیس حرکتلی ایله زهرله یورلر.
 بو حال دوره خط اوزره اتهاسیز بر صورتده دءام ایدوب گیدیور.
 ایلریده نیجه اولمیشسه حال حاضرده ده ایله واردر. فقط گله جگده
 بویه اولمالیدر. ایشته ییزیم وظیفه میز بو قیریلماز تصور اولنان
 طلسم خطنی یارماق و داغیتماقدان عبارتدر، چو جو قله توتون چکمک
 بلاسندن محافظه ایتمک - حلی ممکن و لازیم بر مسئلهدر.

مسئله نك مراقلی یری بو وظیفه نك کیمک طرفندن و نه کبی
 یوللر ایله، واسطه لر ایله عمله گتوریله جگندهدر. ییزجه یاشیلرک
 حل اینمگدن عاجز اولدیقلری بو مسئله نی آتجاق چو جو قله عمله
 گتوره ییلرلر. بو مسئلهده چو جو قله یاشیلره بر عبرت درسی
 ویرمه لیدرلر. داها دوغروسی بر پارا برارده ویرمک اوزره درلر.
 ییزیم وظیفه میز، چو جو قله کندی صحتلرینی یاشیلره قارشو مدافعه
 مبارزه سند قولا نتماق ایچین سلاح ویرمگدن عبارت اولمالیدر.
 چو جو قله یاشیلردن داها دوشونجه لی، صاعلام فکری و صادقدرلر.
 اونلر جانبازلق (رستم بازلق) ایله مشغول اولماغی باچارمازلر.
 بز بو طلسمی دائردنی ناصل یاریر، چیقیش یولی آچیوریز؟
 بو مسئلهده نه کبی اصول تعقیب ایدیوریز؟ بز هیچ بر حاضرلق
 معلوماتی ویرمگسیزین ۲نجی درجه لی مکتبک ۱ - ۲نجی صنف

مەملىرىنى بىر آرايە توپلايورلار؛ اونلار، توتون استعمالنى ضررلى حساب ايدىيورلارمى و نىچىن؛ توتوننىڭ ضررلى اولدىغىنى كىمدىن اوگرندىلار؛ انسانلار نىچىن توتون چكىيورلار انسانلار نە وقت توتون چىكىمگە باشلايورلار؛ توتون چىكىمك ايله ناصل مبارزە آپارمالى، و غىرى بوكىي سواللار وىرىيورىز. بوبوك، گورولتلىلى يىقىنچاغى اداره اىتمك چىن اولدىغى اىچىن، اىكىى صنفدىن آرتىق اوشاقلرى بىر يە توپلاماق اولماز.

بىز اوز فكىرلىرىمىزى مصاحبلرىمىزنىڭ بوشىنە يوكلەمگىدىن قاچىر، آز دانىشماغە چالشىر، ختى توتوننىڭ طبى ضررلى خصوصىدە بىلە معلوماتىردازلقدىن چىكىيورىز. بىز آتچاق نە اىتمك لازىم اولدىغى مسئلهنى مذاكرەدە اونلار ايله برابر اشتراك ايدىر، مسئلهنىڭ حلى اىچىن بول تاماق تىكلەيدىدە بولئورىز. بىزىم وظيفەمىز قى مباحثە مجلسىنى، مېتىنى اداره اىتمىگىدىن عبارت اولوپ قالئور. بىز خصوصاً توتون چىكىارى دقتلە دىگىلەيور، اونلار ايله آچىق صمىمى دوستلق و سازشلق. عملە گتورمگە چالشىيورىز. بىز بورادە بوتون صنفى اىكىى قروپە (توتون چىكىمەنلر و چىكىنلر) بولئورىز و آخرنجى غروپ ايله فنا بىر حال واقع اولدىغىى تىن ايدىيورىز. اونلار معلوماتسىزلقدىن، تجربەسىزلىگىدىن، ھىر بىر شىئە تىقىدجى نظرى ايله باقا بىلمەدىگىلىرىدىن، آڭلاقىزلىقلىرىدىن (بور گلىرىنى سىندىرماق مەناسىدە يوق) دولابى كاغىزنىڭ اىچىنى توتون ايله دولدئوروب آغىزە آلاماق و ھوانى آغىرلاشدىرماق كىي احمق، مەناسىز، ضرلى، ختى گولونچ بىر ايشلە زھىرلىمىشلر. توتون چىكىنلر باشقەلرى ايله برابر بو ايشنىڭ ضررلى اولدىغىنى، مەمكىن اولارسە ترك اىتمىگى ياقشىلىغىنى تصدىق ايدىيورلار. بىز بورادەجە چوچوق مەكتىپنىڭ اڭ بوكسىك تەللىرىنە توقۇر، انسانلارنىڭ ھىسلىرىنى ھىركە كىتىرىيورىز،

نە ايتىمىك، بىرىنچى درجەلى مەكتەپكە خىردە بالالارنى توتون بلاسندن ناصل قوروماق مسئلهنى اونلار ايله برابر مذاكرە ايدىيورىز. مباحثەنىڭ ھەر بىر آنى مەين مضمونى و خصوصىنى ھائز اوليور. توتوننىڭ ضررى خصوصىدە آپاربالان مباحثەدە طبىي جەتە نە قادار مەمكىن ايسە آز اھمىيت وىرمەك اولار و اولەدە ياپمەلىدر.

چونكى چوقۇقلار لايىقچە ھاضر اولمادىغىلىرىدىن دولايى توتوندان آلنان تىگە نەفسلىك و باشقا خستەلقارى باشا دوشمىزلىرى بوندان توتوننىڭ طبىي جەتدىن ضررلى اولدىغى مسئلهنى دائىر چوقۇقلارنىڭ بىر طاقم سوزلىرى، اعتراضلىرى واردىر. اونلار ھەر كۈن تەھادىف ايتىدىكلىرى يىڭىلار ايله توتون چىكىنلارنىڭ صاۋوقلاما، ورم، خرىچىك خستەلغە دوتولانلار كىي خستەلەنوب ئولمەدىكلىرىنى كوزيورلار. بىز مسئلهنىڭ طبىي طرفىنى محاضرىچىنىڭ وىردىكى ماتىرياللار اوزىرە دىكل سامەنىڭ بىلىدىكلىرى شىلار ايله ايدىنلاشدىرىرىز. بىز اونلارە «بولدالار! توتون چىكىمىك ضررلىدىر ياقۇ؟» سۈالنى وىرىيورىز. بىر صىرا سىلار «ئەوت ضررلىدىر» جۈابى وىرىيورلار.

«نەچىن؟ بونى سىز نەردىن بىلەرسىڭىز؟»

مەكتەپلىلەر: «ھەر كىس دىيور» دىيە جۈاب وىرىيورلار. بىز آنىچاق توتون چىكىنلارنىڭ تەجرىبەلىرىنى قىد ايدىيورىز. بىز بوتون توتون چىكىنلارنىڭ تەجرىبە اوزىرە بۈيۈك ضررلى اولدىغىنى سۈيەدىكلىرىنى ايشىدىيورىز. البته بۈ ھقىقتىدر و بۈگۈ اىنانماغە بىزىم ھىچ بىر اساسىمىز يوقدر. بىز دىنلەن سوزلەرە توتوننىڭ چوقۇقلار اىچىن داھا ضررلى اولدىغى خصوصىدە بىر پارا مەلۇماتلار علاوه ايدىيورىز. بوندان صوگرا يىقىنچاقدە اشتراك ايدىنار دوشونىش و آڭلاقلە تەكلىف اولنان اشاغىدە كۈستىرەلەنلارنىڭ بىرىنچى مادەنىنى قبول ايدىيورلار: «توتون چىكىمىك بۈيۈكلىرە، خصوصاً مەھكەملىك و تەرقى ايتىمىك اوزىرە اولان اعضا اىچىن غەيت ضررلىدر. اۈڭا بىنا توتون چىكىمە يول وىرمەمەلىدر»

مىسىلەن ئاقتصادى - آلمان، چورك، قىققىت و بدنه خىرلى باشقا شىلرى قوبوب پولى مىناسىز، ضررلى توتونه صرف ايتىمك مىسىلەسى چوجوقلر طرفندن داها جانلى بر صورتده مذاكره ايدىلر. عائله ايجروسنده چوق زمانلر سوت، يمورطه، آياغ قابى، دقتر و باشقه لازىملى شىلر ايجىن پارا تابلما دىنى حالده توتون ايجىن داش باش ايدىلدىكى حقيقتى دوشونجه سىزلك تىيجه سنده اورتالغه چىقان حاللردن برىسى در.

چوجوقلر بو حقيقتى آشكار بر صورتده آيدىنلاشديرىر، بر چوق نمونه لره حياتى لوحه لركوستره رك مىناسىزجه سىز بو تون، صرف اولتان پارانى نوع به نوع غداى شىلره و بدنى احتياجلره خرج ايتىملىدر مضموتده اولان ۲ نجى ماده نى بويوك ممنونىته قبول ايدىورلر. توتون چىكمىك شىلرى مىسىلە سنده معروضه چىنك رولى داها بويوكدر. بو خصوصه ده اساس ماتريال حاضرونندن آلئير. حاضردن توتون چىكلرك (ار كىكلر) بو ايشه چوجوقلق جوانلق ياشلار يندن باشلا دىقلىرىنى تعيين ايتدىككن صوگرا، معروضه چىيه دوشونجه نك و تنقىدك يوقلىنى فكلىرىنى بر قادار آيدىنلاشديرماق قالىور. بو فكرك يىگىلىككن دولابى درىن دوشونجه ده اولماسا فقط هر بر حالده آگلاقله توتون چىكمىكه نه ايتدىكلىرىنى دوشونمه بن، پىس ايشلره كوركورانە تقليد ايدن، اطرافلرىنده كى لره بصيرت كوزيله باقماغى باجارمايان، دوشونجه سىز مەكتەپ عنصرلرى اوليورلر مضموتده اولان ۳ نجى تەزە قبول ايدىلر. بونك تىيجه سنده يىگى دنيا قورماق وظيفه سى ايله موظف كىچلرك كىنه جمىعتك ضررلى و كىچ عادتلرىنى آتوب، يىگى، خىرلى، صاعلام اگلىنجه فورمالرى يارادماسى مىسىلە سى اورتالغه چىقىور. هوانى دومان ايله يوزماغه يول وىرىله چك بر حركت اولما دىنى فكلىرى بو تون حاضرون طرفندن ممنونىته قبول ايدىلر: تىيز هوانك بو تون

انسانلار ئالىي خىسۇس چوقۇقلار ئىچىن نە قادار قىممەتلىك اولدىنى
 خىسۇسنىدە (ياقۇن و تانىش مۇسۇئەدر) بىر نەتىجە كەلمە سۈيەنلەر،
 بۇ خىسۇسنىدە سۈيەنلەر خاىرون ئۇرۇنىدىن مەھكەم و گۈزەل سۈرئەتتە
 نەمىسەنلەر: «ئىلەنلەر مەش مەنى گەنچەك كەندى مەھىطىندىن چىقار
 او تۈتۈنى قاۋىيور، اطرافىندە كى ھوانك بۈش يە پەسلەشەنلەر سەنە
 بول و بىرە يۈب، مەكتەپ داخلىندە بۈتۈن مەتەلمەرك و مەكتەپ قوللۇقچىلەرنىڭ
 تۈتۈن چەكمەكنى قەغىن ئىدىيور» قانۇنك ئاساسىنى تەشكىل ئىدىيور.
 بۈيەلەككەن بىر نەچچە ئىلمى تەنچە مەكتەپ داخلىندە كەمسە: نە مەلم،
 نە مەكتەپتە نەدە مەكتەپ قوللۇقچىلەرنى تۈتۈن چەكمە مەلەندىن ئىبارەت
 اولوب قالىيور. بۈندەن سۈگرا نۈبەتلىك تەدبىر، تۈتۈن چەكلەر
 (مەلمەلەندە) كى سىياھەسنى دۈتۈب سەفەردىن ئاسماقەندەن ئىبارەت اولمايدىر.
 تۈتۈن ئىستەمال ئىدىنلەر كى سىياھەسنى ئىلە يان يانا چەكمەنلەرنىڭ دە سىياھەسنى
 و مەنە ئىدىلەندىگەندىن بۇ تەدبىر ئىلە بۈتۈن چەكلەرنىڭ سەنەك
 ئارتىمەنك قارشۇسنى ئالماق ئىستەمال ئىدىلەر و بۈتۈن سەنەك ئۇرۇندىن
 تۈتۈنك سۈررى خىسۇسنىدە چىتارىلان قەطەنەمەنى خاىرلەنلەر. بۈندەن
 سۈگرا مەنى-مەنى چوقۇقلارنى تۈتۈنلە زەھەرنەك بىلاسىندىن مەھافىزە
 ئىتمەك مەسئەلەسى خىسۇسنى سۈرئەتتە مەزكۇر ئىدىلەر؛ بۇ بارەدە
 ۸ نەچچە ماددەنك تەكلىفى: «چوقۇقلارنى تۈتۈن چەكمە بىلاسىندە دۈتۈلماقەندەن
 مەھافىزە تەدبىرلەرنى خىسۇسنىدە يەشلى تۈتۈن چەكلەر بۈتۈن
 مەلمەرك ئىلمى يەنچەغى ئادىندىن مەراجەت ئىتمەك ۹ نەچچە ماددەنك
 تەكلىفى ئىسە، ئائەلەنى سەغلاملاشەنلەر ماق امكانىنى ئىدىنلاشەنلەر ماق و
 كۈچۈك چوقۇقلارنى پەس و سۈررىلى تەقلىدەن مەھافىزە ئىتمەك ئىچىن
 يەشلىلەر ئاراسىندە ئىكەنە تا كەچەرنەك دىن ئىبارەت اوليور. قەطەنەمە سەسە
 قۇيىلەر و بۈتۈن مەلمەلەر ئىچىن مەجبۇرى ئىلان ئىدىلەر. بۈندەن
 سۈگرا يەشلى تۈتۈن چەكلەر و بىرەلەك مەراجەتەملەرنى و ئىكەنەنلەرنى
 خاىرلەنلەر ئىچىن ھەر سەفەردىن بىر اوچەك ئىتخاب ئىدىلەر بۇ كى

مىسىلەنكى ئىقتىسادى - ئالما، چۈرك، قىققىت و بدىنە خىرلى باشقا شىللىرى قوبوب بولى مەناسىز، ضررلى توتونە صرف اىتمەك مىسىلەسى چوققۇلر طرفندىن داھا جانلى بر صورتدە مذاكرە ايدىلر. عائەلە ايجروسندە چوق زمانلر سوت، بىمورطە، آياغ قابى، دقتر و باشقە لازىملى شىللىرى ايجىن پارا تاپلامادىنى حالە توتون ايجىن داش باش ايدىلدىكى حقيقتى دوشونجەسىزلك تىيجەسندە اورتالغە چىقان حاللردن بىرسى در.

چوققۇلر بو حقيقتى آشكار بر صورتدە آيدىنلاشدىرر، بر چوق نىمۇنەلرە حياتى لوحەلر كوشترەك مەناسىزجەسندە بوتون، صرف اولئان پارانى نوع به نوع غدايى شىللىرە و بدنى احتىاجلرە خرج اىتمەلدر مضموتدە اولان ۲ نجى مادەنى بويوك ممنونىلە قبول ايدىورلر. توتون چىكمەك سىللىرى مىسىلەسندە معروضەچىنك رولى داھا بويوكدر. بو خصوصەدە اساس ماترىيال حاضرونندن آللىر. حاضردن توتون چىكنلرك (ار كىكلر) بو ايشە چوققۇللىق جوائلق ياشلارىندىن باشلايدىقلىرىنى تەيىن ايتىدىگىن سوكررا، معروضەچىيە دوشونجەنك و تنقىدك بوقلغى فكىرىنى بر قادار آيدىنلاشدىرماق قالىور. بو فكىرك يىگىلىكىدن دولايى درىن دوشونجەدە اولماسا فقط هر بر حالە آڭلاقلە توتون چىكمەك نە ايتىدىكلىرىنى دوشونمەن، پىس ايشلرە كوركورانە تىقلىد ايدىن، اطرافلرىندە كىلرە بصىرت كوزىلە باقماغى باجارمايان، دوشونجەسىز مەكتەپ غىصىرلى اوليورلر مضموتدە اولان ۳ نجى تەزە قبول ايدىلر. بونك تىيجەسندە يىگى دىنا قورماق وظيفەسى ايلە موظف كىچلرك كەنە جىمىنك ضررلى و كىچ عادىللىرىنى آتوب، يىگى، خىرلى، صاعلام اڭلەنچە فورماللى يارادامسى مىسىلەسى اورتالغە چىقيور. ھوانى دومان ايلە بوزماغە يول و بىرىلەك بر حرىكت اولمادىنى فكىرى بوتون حاضرون طرفندىن ممنونىلە قبول ايدىلر: تىمىز ھوانك بوتون

ماہیتی حائز برنجی قدمدن سوگرا چوجوقلر ایچین توتون چکمک چتین، معلملر ایچین ناممکن اولیور. کهنه ده صیقاربه قارشو بسله نن صمیمی بی طرفلک و آیری سه چکینسیزلک اورتالقدن کتوریلر. توتون چکمکه قارشو عملی، تیجہ لی بر دوشمچیاک باشلانر. بو نوعله دائره طلسم خطنک یاریلماسی باشلانلر. بر هفته مدتده بوتون صنفلرده توتون چکن و چکمہ یلارک سیاهه سی رفع ایدیلر؛ باشلی توتون چکنلر ایچین آشاغیده کی مضمونده مراجعتامه حاضرلانیر: «معلملرک عمومی یقنجاغی توتون استعمال ایدن یاشیلارک نظر دقتی آشاغیده کی نقطه لره» جلب ایدیور:

۱ - توتون چکن یاشیلارک اکثریتی توتونی صحتلری ایچین ضررلی حساب ایدوب توتون چکدیگلرینه تاسفلنیورلر. توتون چکن یاشیلر اکثریتله کندی چوجوقلرنک توتون استعمال ایشمہ سنی آرزولامابورلر.

۲ - اولئر کندیلری توتون چکمکه دوام ایله برابر چوجوقلرینه نوع به نوع یوللر ایله توتون چکمہ کی قدغن، چکمہ مه کی توصیه ایتدیگلری کی، اوللری بو خصوصده تعقیه بویله حاضردلر.

۳ - چوجوقلقدن توتونک ضرربنی آگللامایاراق ییس، ضررلی ایشه تقلیددن دولایی توتون چکن یاشیلری کناهکارلاندیرماق اولماز ییلر اوزونی عمله گلن عادتلی آتماق چتیندر و بونی هر کسدن طلب ایتمک اولماز،

۴ - فقط توتون استعمال ایدن یاشیلر عمومیتله باشقالرینی و خصوصی اولاراق چوجوقلری اوز ییس عادتلی ایله زهرامه مه لیدر. اوشکا بناء بیز اوللری چوجوق اولان یرده صیقارا چکمکه و هوانی فالشدیرمکه حفضر حساب ایدیوریز.

۵ - توتون چىكىمەك - پىس و ضررلى بر عادتدر. توتون چىكىنر بو عادتلىرى ايله نمر و صاتمالي و نمايش ياپمالمىدلر.

۶ - توتون چىكىمەك، داھا دوغروسى هوانى قىلشدىرمەك اجازە آلماق، صىقارە «قوناقلنى» يېماق كېي رىياعى «تزاكندە» اولدىقچە چىكىلمەزدلر. اوڭا بناء مەاملر: توتون چىكىمەك اولورمى؟ سىوالنە «هوانى بوزماق اولماز و بونڭ ايچىن اجازە ايسەمەك تىرىيەسىزلىكدەر» جوابنى وىرمەك خصوصە قىرارداد چىقاربورلر.

۷ - اىمىدىكى منزل بحرانى اىچروسندە توتون چىكىمەك ايله بوتون عالەنڭ خصوصاً چوچوقلرڭ بوتدىقلىرى هوانى آغىرلاشدىرماق بول وىرىلمەكك بر حالدر. اوڭا بناء برىنجىرەلى، حتى فورتوچقالى اىلوردە بىلە كىمەسە توتون چىكىمەك اذن وىرىلمەسەنى و بو خصوصە بوتون مىزىلاردە آشاغىدە كوسترىلدىكى اوزرە اعلانلر و ضە اىدىلمەسەنى طلب اىدىبورىز: «توتون چىكىمەك اولماز» «توتون چىكىمەك ضررلىدر»، «توتون چىكىمەك عىيدەر»، «بورادە توتون چىكىمەك يىگىز»، «بورادە توتون چىكىمەك قىغندەر»، «توتون چىكىمەك ايچىن اجازە ايسەمەك يىگىز - چونكە اجازە آلامازسىگىز»

۸ - مەكتەپ مەاملرىنڭ عمومى

يىغىنچاقى بوتون والدىنى، تانىشلردن خىردە چوچوقلرى توتون چىكىمەك بلاسندن قوروماقدە و بورادە كوسترىلن آرزولرڭ عملە كىورىلمەسەندە باردىمدن بولنملارنى آرتىق درجەدە رجا اىدىبور. بو مىراجىتنامەنڭ ياشلىلرە دىدىكىنەدر؟ بو مىراجىتنامە توتون چىكىن ياشلىلردن عادى ترك اىتمەكى طاب دىكل، برقادار منطق ايسەيور. توتون چىكىنلرڭ حياتىدە كولونچ حاللر چوق اوليور. اكىرىتلە آخىرنىچى قىكارىنى توتونە صرف اىدن، صحتى درىن اوجوروملرە طوغروبووالاتان ياشلى صىقارايى سورىر و آغزىندان بوراقدىغى قالىن دوماللر اىچروسندە بوزەرك، دوتون سىسلە چوچوغە:

«توتون چىكمە، بوقاشى ايش دىگل، ضررلى، حتى احمق حر كندر» دىيور. بوراقلان بو مراجعتامە توتون چىكن ياشلىلرى اوگولونچ خالداں چىقاربور. مراجعتامە توتون چىكن ياشلىلردن چۈجوقلرى پس عادتارە آلىشىدىرماماغى و اولىرك. يوتدىقلرى هوانى يىشلىشىدىرمەمەگى رجا ايدىيور. آتچاق بوقادار بونك ضدىنە نە دىمك اولار؟

عجبا بو طابلىرك حددن كىنار و عملە گىتورىلمەسى ناممكىنى؟ بوندان كىم و نە ضرر چىكىور.

هر بر شىدىن آز آتا، آنا و مريىلرك احترامى.

دائىما «بىم اىچىن اولار، سىك اىچىن يوق» كىبى اىكى مرقلى اويون اوينايوب، اوزلرىنى گولونچ وضعىتدە بوراقدىقلرى حال حاضرده والدىن و مريىلرك احترامى داها چوق ضرر چىكىور. بو چۈجوقلر اىچىن اطرافلرىندە اولان حقيقتلرى آڭلاق و تنقىد ابالە سىر اىتمىكى، سوزدن ايشە كىچىك اقتدارنى تريبە ايدىن كوزل پىداغوزى بر اصولدر. ياشلىلر اىچىن حاضرلاناں مراجعتامەلر اىولردە نشر اولىمق و اوقونماق اىچىن بوتون مكىبلىلرە پايلانلىر. صوگرا مراجعتامەلرك تىجەسى، كىمك طرفىدن نە عملە گىتورىلدىكى، عائىلەلرك بو ايشە نىجە باقدىقلرى و غىرە خصوصىندە معروضەدە بولنماق اىچىن (صنف وياخود قورويالار اوزرە بر وياخود بر نىجە) يقىنچاقلر چاغرىلر. حق حساب ايدىلر، يارادىلان حال اوگرەنلر، يگون وىرىلر. ۱ - ۲ هفتەدن صوگرا يىگى مجلسدن مەكتەپ صنفلىرك نمايندەلرى طرفىدن حاضرلاناں آنكەتا پروژەسىنى مذاكرە ايدىر و دولدىرماق اىچىن عائىلەلردىن اولان عضولرك صابىنە مطابق مقدارده اىولرە بوراقر. آنكەتا آنونىم (امضاسىز) و آشاغىدە كى مسئلەلرى حاوى اوليور:

مقصودیمیز- توتون چکمک ایله مبارزه در و دراکه صاحبی
توتون انسانلرک ییزه کومک ایده جگنه ایمان بسله یوریز. آنکه تا
آنایم اولدینی ایچین فاملیا، آدقید ایتمک لازیم دگلدن. آنکه تاده
یاویریان سواللرک آلنی چیزیلر، یاخود لازیم کان یرلرده مرکب
ایله یازیلر؛ لازیم اولمایان شیلر ایسه یوزیلر.

آنکه تا والدینیک احترامی ایچین هیچ بر قورقو تشکیل ایتمه یور.
اولا آنکه تا امضاسیز اولدینی ایچین اورنالنه چیقاییله جک
هر بر کوچوک اختلاف عائله ایچهریسندن قلاجا قدر؛ بوکی اختلاف
اوج بول ایله جریان ایده ییلر:

- آتا و یاخود- «احترام صاحبی توتون چکنلر»: صارصلماز
و محکم بر صورتده: «سنگ ایچین اولماز، بنم ایچین اولار»،
«اورنالغا سوقولما»، «سنگ ایشک دگل»، «یومورطا، طاووغه
درس اوگرتمز» و غیره. شبهه سیز بوکی عائله دن آنکه تا
دولی قایتاریلما یاچاق. تحقیر اولنمیش، قلبی سینمیش چوجوق:
«برشتی، چیقما دی، بزیمکیلر آنکه تانی دولدی رماق ایسته مه یورلر،
آجیقلا نرلر» بونگله مکتب و آنکه تا ایچین مسئله ییتور. بو حادته
بر نمره ایله آنکه تالرک نتیجه حق حسابنه قید ایدیلمه لی در،
و بو خصوصده صوگرا دان هیچ بر سوز سویله نیلمه یه جگدر.
فقط بو حادته چوجوغک قلبنده بر چوق مسئله لرک اویانما سنه سب
اولاچاق، چوجوغک کندی کندیلمگنده بو مسئله لره ویره جگی
جوابله عائله احترامنه بویوک ضربه لر اوراچا قدر. بو حاله تاسف
ایتمک لازیممی؟

شبهه سیز یوق- چونکه عائله هیچ بر زمان بو بول ایله احترامی
صاقلایا ییلمز. معین زمانده مکتبی و توتون چکمک ایله مبارزه ده
بو حادته دن هیچ بر شئی ایترمز.

۲- اىكىنچى ھەسە داخىل اولان ھاللىرىدە ئائىلە مەسىلىسىدە دراكا و دوشونجە ايله ياناشماق، مەسىلەنى اطرافلىغە دوشونوب ايدىن تەكلىفى بويىچە باشقە بىر اولچۇدە ئىشلەپچىقىرىش. توتون چىكىلەر تەقدىم اولان طلبىك يىلى، توتون چىكىمە ھە باشلاركن كوچۇك دوشونجەسىز اولدىغىنى ايمىدى ايسە ترك عادت ايتىمىك چىن و بونىكلە بىرلەشكەن ھۈنەرۋانلىرى بوزوب، باشقىلار پىس نەمۇنە كۈستىمىك ياقش اولمادىغىنى تەسدىق ايدىمىك. بۈگۈن توتون چىكىمە اونىڭ خەسەسى ايشى اولماق و بۇ بارىدە باشقىلار چوق از مەلۇمات آلاچاقلىرى، بۈگۈن ھادىلارنىڭ چوق اولماقلىرى ايشى مۇۋەپپەقىيەتلىرى تامىن ايدىمىكلىرى شەكىللىنىدۇ.

۲-۳ نىچى و عىن زامانەدە سوڭىنچى اتفاق تەقەبىر اولنىش توتون چىكىمەنىڭ بارىشماز، چىكىچى بىر ھەسەت آلاچاقلىرى. عىن ھالەت بىر نىچى ھەسە مەكتەپ مەدرىسى و تەبىئىيەت رەسەسلىرى ايله بىر نىچى مەكتەپ تەجرىبە ياپىدىم زامان تەسەدەف ايتىدىم. مەلۇمات بىر نىچى بۇ پلان و اصولە ھەسە قارشى ھەسەتدە اعتراض ايدىم بىر ھەسەت چىرىدى، بىلكەدە دىمۇغۇزىيەت و غىرەتدە تەبىئىيەت. اوزلىكىدىن چىقىمىش، سۆزلىرىنى بىر نىچە باغلاپا بىلەن مەلۇم دىگەنلەر بۇ ئانگەتادان اوڭا ئانچاق ايكى سۇال بىردىم: ۱) او ۸-۱۰ ياشلىرىدە اولان چۈچۈڭ توتون چىكىمەنى آرزۇلايۇرمى؟ ۲) توتون چىكىمە ايتىدىكى عادتىدىن رەسەسلىرى؟ مەننى ھەسەت آلدىغىدىن سوڭرا، بۇ مەسىلەنىڭ ھەسەت ايتىدىن تەبىئىيەت بىر ھەسەتدە داھا كۈزىل پلان و اصول كۈستىمە توتون چىكىمە ايله مەسەلە ايتىدىن چىرىدىم بىر پلان و اصولدىن واز كېچەچىكى خەسە بىردىم. مەسەلەت ايتىدىن بىر ھەسەتدە دوزگۈن فقط... بىر قانداق «چىن» و غىرە اولدىغىنى خەسەسەندە بىز چاقۇق ھەسەتدە سەسەتلىك.

«چىنىلىكك بويوكلىكى شېھسىز دوغرودر . اوطاقدە تەمىز هوا
 ايچىن چوجوقلرۇ باشلىرى قارشو آپاردىقلىرى مبارزەنك شەتتى،
 ايتلىكنى آزادلىق، يونگوللىشىدىرىك ايچىن يىگانە بىرول وارە
 اودە چوجوقلرۇ ايكى كوجوك، عادى-پىس عادىلىلە لوغلاناما،
 يىزە پىس يول كوسترن و يىزىم يوندىغىمىز هواى پوزما - كىي
 طلبلىرىنى قبول ايتەلىدر . معلملەر مەكتەپ طىيىلىرى توپلاشوب
 مەكتەپدە معلم و طىيىلىرۇ توتون چەكمەمەلى اولدىقلىرى خىصوصندە
 قراردار چىقارماقلىرى ايله چوجوقلرە بويوك يارارلىق كوسترە يىلرلر .
 دولتى باش معارف ادارەلىرى مەكتەپدە مەنظىن بىر صورتدە توتون
 چەكن، آبرى توتون اوطەسى طاب ايدىن و ياخود توتون بولوطلىرى
 ايجىروسندە معلملر اوطەسىنى بوراقوب صنفە واران معلملىرى عقە
 كتورەكك امرار ويرەمكە، بو ايشە بويوك كومك ايدەيىلرلر .
 جماعت رهبر ايچىن دگل رهبر جماعت ايچىندىر . چوجوقلر
 معلم ايچىن دگلدرلر، لىكن معلم، خلق معارف قومىسارلىقى عالي
 اجتماعى تربىە ادارەسى و باشقەلىرى چوجوقلر ايچىندىرلر . مەكتەپدە
 چوجوقلرە اذن ويرىلمەدىكى خىصوصندە چىقاريلان اونە قادار
 پىداغوزى علمنە ضد، ناموافق و كولونچ اولسا، مەكتەپدە چوجوقلىرى
 پىس ايشلردىن ساقىدىران معلملرە توتون چەكمىگى قەدىن ايدىن امر
 اوقادار مەكتەپ وعائەلرۇ صاغلانلاشماسنە بويوك خەمت ايدىر .
 بويلەلىكن توتون چەكمەگە اولان عمومى مەئىلە قارشو مەكتەپنىك
 دوشونمەسندىن داها بىر ممانەت قوللىمىش، توتون چەكمەك كىي
 يولوقما خىستەلىقى جىيەسى بىر نەقتەدە يارىلىمىش اولار .

توتون چەكمەك ايله مبارزە تەجرىبەلىرى يىگى تىشىنلر ايچىن
 كەنە خام خياللر و عادىلرۇ اوچورولماسندە جانلى-انقلابى بىر
 فعالىت اولار . بو مبارزەدە چوجوقلر اوزلرىنى اصلاحاتچى، صاغلان

ياشايش بارادىجىسى، صاغلاقام ايدە آل طاشىجىسى حس ايدر. بو
ايشدە چوجوقلر صحىه اساسارنى، قاعدەلرنى قىتماندېرەكە و
صىرا ايله حىانە تطىق اىتمەكە آليشارلر.

معارف ايشجىلرى ايوونىك رولى.

يازنى: اوقارەفا.

چاورەنى: ر. م.

معارف خادملرنىك اجتماعى-سىياسى معلوماتىنك اولدىنى كېي
تحصيل-پىداغوزى معلوماتىنك دە يوكسامەسى احتىاجى مدنى شعبە
و قومسيونلار قارشوسىندا بو ايشىك تشكىلات و اصول، مەتود
شكىللرنىك جىزىلماسى و ميدانە كىترىلمەسى مسئلەسىنى قالدېرەمشدر.
مدنى ايشلر ك اساسى شكلى: محال، قضا و دائرە معارف
ايشجىلرى اىولرى اولمالىدلرلار. معارف ايشجىلرى ايوى اجتماعى
تربىه ايشجىلرى تكاملى يوكسەلىشىنك اساسى استناد نقتەسى
اولمالىدر. ايشتە بومقالە معارف ايشجىلرى ايوونىك بالخاصە بو
ساحەدە كى وظىفەسىنى تەيىن اىچىن يازىلمشدر.

معارف ايشجىلرى ايوونىك باشلىجا مسئلەسى، معارف ايشجىلرىنى
اوقتىابرك اونلار اىچىن ميدانە قويەش اولدىنى مسئلەنك اجراسىنە
ياردم اىتمەكدەر- كىچ نىلى علمى- سوسىيالىزم مفكورەسى روچىندە
حاضرلامالى، بينالملل پرولە تارياتك آرزوسىنە موافق اجتماعى
دوشونجەلى، حساس، متشكىل كىلەلرلە پرولە تار انقلابنىك موفقيياتىنى
مدافقە اىتمەلى و قومونىزم- سوسىيالىزم جىمىتىنك عمومى مشكىللرنىك
ياقلاشماسىنا و تحكىم ايدىلمەسىنە چالشاچاق يىكى انسان كىلەلرى
حاضرلاماقدەر. يىزم معلم اوقتىابرك بو شعارىنى تەمىل اىتمەلىدر. او،

۲- ايىكىنچى ھەسە داخىل اولان ھالار دە ئائىلە مەسىلە دە راكە و دوشونجە ايله ياناشماق، مەسىلەنى اطرافلىقە دوشونوب ايدىيان تەكلىفى بوياخود باشقە بر اولچودە عملە گئورەجىگر . بوتون چىكلەرە تەقدىم اولنان طلبك ىرلى، توتون چىكمە كە باشلار كن كوچوك دوشونجەسىز اولدىغنى ايمدى ايسە ترك عادت ايتىمىك چىن و بونىكلە برابر ھوانى پوزوب، باشقەلرە پىس نمونە كوسترىمىك ياقش اولمادىغنى تەصدىق ايدەجىگر . بوگون توتون چىكمە اونىك ھىصوى ايشى اولماق و بو بارەدە باشقەلرى چوق آز مەلومات آلاچاقلر، بو كىبى ھادىلەرك چوق اولماچاقلرى ايشىك موفىقىتى تامىن ايدەجىكلرى شەھەسىزدر .

۲-۳ نىچى و عىن زماندە سوگىنچى اتفاق تەقەبر اولنىمىش توتون چىكەنىك بارىشماز، چىكىچو بر وەضىت آلاچاغىدر . عىن ھالە بن برىنچى دىقە مەكتەپ مەدىرى و طىببىنىك راضىلىقى ايله برىنچى مەكتەپدە تەجرىبە ياپدىم زمان تەصادف ايتدىم . مەلملردن برىسى بو پلان و اصولە جدى قارشو سورتدە اعتراض ايدوب بر طاقم جىردن، بىلكەدە دىموغوزىيان و غىرەدن بىت ايتدى . اوزلىگىدن چىقىمىش، سوزلىرىنى برىرىنە باغلايا بىلمەين مەلمى دىگىلەبوب آنىكەتادان اوڭا آنىچاق ايكى سول وىردىم : (۱) او ۸-۱۰ باشلرىندە اولان چوچوڭنىك توتون چىكمەنى آرزولايورىمى ؟ (۲) توتون چىكمە ايتدىكى عادتىدن راضىدىرمى ؟ منى جواب آلدىغىدن سوڭرا، بو مەسىلەنىك ھلى اىچىن تىز بر سورتدە داھا كوزل پلان و اصول كوسترىمە توتون چىكمە ايله مبارزە اىچىن چىزدىگىم پلان و اصولدىن واز كىچەجىكىمى خىر وىردىم . ماھىت اعتبارىاھە پروژەنىك دوزگون فقط ... بر قادار «چىن» و غىرە اولدىغى ھىصونىدە يىز چاپوق سورتدە سازشە كلىدىك .

۲- ايىكىنجى حصە يە داخل اولان حاللار دە عائلە مسئلە يە دراکە و دوشونجە ايله ياناشماق، مسئلە نى اطرافلارغا دوشونوب ايدىلان تەكلىفى بويلاخود باشقە بر اولچودە عملە گۆرەجگەر . بوتون چىكلەر تەقدىم اولنان طلبك ىرلى، توتون چىكمە كە باشلار كن كوچوك دوشونجە سىز اولدىغى ايمدى ايسە ترك عادت ايتىمىك چىن و بونىكلە برابر هوانى يوزوب، باشقە لرە پىس نمونە كوسترمىك ياقش اولمادىغى تەصدىق ايدەجىكلر . بوگون توتون چىكمك اونىڭ خىصوصى ايشى اولاجاق و بو بارىدە باشقە لرى چوق از معلومات آلاچاقلر، بوكى حادثە لرك چوق اولاجاغلر ايشىڭ موفىقىتى تامىن ايدەجىكلرى شەپەسىزدر .

۲-۳ نىچى و عىن زماندە صوگىنجى اتفاق تەقير اولنىمىش توتون چىكە نىڭ بارىشماز، چىكچو بىروضعىت آلاچاغىدر . عىن حالە بن بىرنىچى دفعە مەكتەپ مەدىرى و طىبىنىڭ راضىلغى ايله بىرنىچى مەكتەپدە تەجرىبە ياپىدىمىز زمان تەصادف ايتىمى . مەملەردن بىرسى بولان و اصولە جەدى قارشو سورىدە اعتراض ايدوب بر طاقم چىردن، بىلكە دە دىموغوز يادىن و غىرە دن بحث ايتدى . اوزلىگىدن چىقىمىش، سوزلرىنى بىر بىرنە باغلايا بىلمە ين مەلى دىگىلە يوب آنىكە تادان اوشا آنچاق ايكى سول وىردىم : (۱) او ۸-۱۰ ياشلىرىندە اولان چوچوغنىڭ توتون چىكمە سىنى آرزولايورىمى ؟ (۲) توتون چىكمە ايتىدىكى عادتىدن راضىدىرمى ؟ منى جواب آلدىغىن صوگرا ، بومسئلە نىڭ حالى اىچىن تىز بر سورىدە داها گوزل بلان و اصول كوسترمىسە توتون چىكمك ايله مبارزە اىچىن چىزدىكىم بلان و اصولدىن واز كىچە چىكىمى خىر وىردىم . ماهىت اعتبارىا ، پروژە نىڭ دوزگون فقط ... بر قادار «چىن» و غىرە اولدىغى خىصوصىدە بىز چاپوق سورىدە سازشە كەلدىك .

«چىنىلىكك بويۇكلىكى شېھىزى دوغرىدور. اوطاقدە تەمىز هوا
 ايجىن چوجوقلارنىڭ ياشلىرى قارشو آپاردىقلىرى مبارزەنىڭ شەتتى،
 ايتلىكنى آزالماق، يونگوللشدىرمك ايجىن يىكانە بربول وارسە
 اودە چوجوقلارنىڭ ايكى كوجوك، عادى-پىس عادىلىلە لوغالانما،
 بىزە پىس بول كوسترن و بىزىم يوندىغىمىز هوانى بوزما-كېى
 طلبلىرىنى قبول ايتەلىدور. مەلىملەر مەكتەپ طىپىلىرى توپلاشوب
 مەكتەپدە مەلىم و طىپىلارنىڭ توتون چىكمەمەلى اولدىنقىلىرى خىصوصندە
 قاراردار چىقارماقلىرى ايله چوجوقلار بويۇك يارارلىق كوسترە بىلرلر.
 دولتى باش مەارف ادارەلىرى مەكتەپدە مەلىم بىر صورتدە توتون
 چىكن، آبرى توتون اوطەسى طلب ايدىن و ياخود توتون بولوطلىرى
 ايجىروسندە مەلىملەر اوطەسىنى بوراقوب سىنفە واران مەلىملىرى عىقلە
 كىتورەجك امارار وىرمەك، بو ايشە بويۇك كومك ايدە بىلرلر.
 جىمەت رەبىر ايجىن دىگل رەبىر جىمەت ايجىندور. چوجوقلار
 مەلىم ايجىن دىگىلرلر، لىكن مەلىم، خىلق مەارف قومىسارلىقى عالى
 اجتماعى تىرىيە ادارەسى و باشقىلىرى چوجوقلار ايجىندورلر. مەكتەپدە
 چوجوقلار اذن وىرىلمەدىكى خىصوصندە چىقارىلان اونه قادار
 پىداغوزى علمەنىدە، ناموافق و كولوئىچ اولسا، مەكتەپدە چوجوقلىرى
 پىس ايشلردىن ساقىدىران مەلىملەر توتون چىكمىكى قىدىن ايدىن امر
 اوقادار مەكتەپ وعائەلەرنىڭ ساغلاملاشماسە بويۇك خىدمەت ايدور.
 بويەلىگىن توتون چىكمەك اولان عمومى مەيلى قارشو مەكتەپنىڭ
 دوشونمەسندىن داها بىر مەمانەت قونلىمىش، توتون چىكمەك كېى
 بولوقما خىستەلىنى جىيەسى بىر نەقشەدە يارىلىمىش اولار.

توتون چىكمەك ايله مبارزە تەجرىبەلىرى يىڭى تىشىنلر ايجىن
 كەنە خام خىياللر و عادىلەرنىڭ اوچورولماسندە جانلى-اقتىلابى بىر
 فەالىت اولار. بو مبارزەدە چوجوقلار اوزلىرىنى اصلاحاتىچى، ساغلام

باشلىش يارادىيىسى، ساغلام ايدە آل طاشيىچىسى حس ايدر. بو ايشده چوقۇرلر صەھە اساسلىنى، قاعدەلرنى قىتمەندىرەكە و صىرا ابلە حىانە تطبيق اىتمەكە آلبشارلر.

معارف ايشجىلىرى ايوونىك رولى.

يازانى: اوقاروفا.

چاۋرەنى: ر. م.

معارف خادملرنىڭ اجتماعى-سىياسى مەلۇماتىنىڭ اولدىنى كېيى تحصيل-پىداغوزى مەلۇماتىنىڭ دە يوكسەمەسى احتىياجى مدنى شعبە و قومسئونلار قارشوسىندا بو ايشىك تشكىلات و اصول، مەتود شكىللرنىڭ چىزىلمەسى و ميدانە كىترىلمەسى مسئلەسىنى قالدىرەمىشدر. مدنى ايشلارنىڭ اساسى شكىلى: محال، قضا و دائرە، معارف ايشجىلىرى ائولرى اولمالىدلرلار. معارف ايشجىلىرى ائوى اجتماعى تربىە ايشجىلىرى تىكاملى يوكسەلىشنىڭ اساسى استناد نقتەسى اولمالىدر. ايشتە بومقالە معارف ايشجىلىرى ائوونىڭ بالخاصە بو ساحەدە كى وظيفەسىنى تەمىن اىچىن يازىلمەشدر.

معارف ايشجىلىرى ائوونىڭ باشلىجا مسئلەسى، معارف ايشجىلىرىنى اوقتايبرك اونلار اىچىن ميدانە قويمىش اولدىنى مسئلەنىڭ اجراسىنە ياردەم اىتمەكدر-گىنج نىلىلى علمى-سوسىيالىزم مەفكۇرەسى روچىندە حاضرلامالى، بىنالمىل پرولە تارياتىڭ آرزوسىنە موافق اجتماعى دوشونجەلى، حساس، متشكىل كىلەرلە پرولەتار انقلابنىڭ موقىياتىنى مدافەە اىتمەلى و قومونىزم-سوسىيالىزم جەمىيەتنىڭ عمومى شكىللرنىڭ ياقلاشماسىنا و تحكىم ايدىلمەسىنە چالاشاجاق يىڭى انسان كىلەرلى حاضرلاماقدەر. بىزم مەلم اوقتايبرك بو شىعارىنى تەمىل اىتمەلىدر. او،

كەندىيىنى تەربىيە ايتىملى و بالىلار آدلا دىگەل حەقىقەتدە جەمئىيەت رىيە ايشىچىسى اولمايدىر. بۇ اساسى مەسىلەدەن سوڭرە، مەعارف ايشىچىلىرى ايوونىڭدە ايشىلىرى قورولمايدىر.

مەعارف ايشىچىلىرى ايوو، مەلىم كەلەسىنى كەندى تەنرىي آلتە آلاراق اونلاردان مەاصرلەشمەكە آڭلاشلا بىلەك كەندى تەھسىل - سەنتلرنىڭ مەسىلە و غايەلەرنى آڭلايا بىلەك و جەمئىيەت تەظاھراتى تەھلىل ايدە بىلەك اېچىن عەلىمى - مەرقىسىز مەتودى اىلە تەجەيز ايتىملى، مەشرك دوشونجە ضىياسى آلتەدا مەتەد اىستە كەلرە يىڭى مەكتەپ نورولوشى مەسىلەلەرنى قومونىستىچا سىناھل ايتىملىدە.

مەعارف ايشىچىلىرى ايوو، كەندى ايشىنى ھېچ ۋەقت اويە بىر سورتدە قورماغى اونوتمايدىر كە، او (ايش) مەعارفچىيە اونىڭ آرتىق اكنرىتە كەتمەن. اولدىغى استقامەت اېرە بىلەك اېچىن مەمكىن قادار اك قىسا يولى كوسترە بېلىسەن.

ولادىمىر اېلىچ لەنىن بويە دېمەشكەن: «خەلق مەلىملىرىنىڭ تەشكىلاتى ايشىنى اويە بىر اصوللا قوتلەندىرەلى كە اونلار، بىلاستىنا بوتون سەرمەيەدار مەملىكەتلەرنىدە اولدىغى كەي، بورژوا آريا قورولوشىنىڭ استناد كەھلەنەندەن چىقۇپ، اونلارنىڭ واسطەسىلە كويۇبى بورژواز اتفاقە داخەل اولماقدەن اجتناب ايتدىرۇپ بىرولەتەر اتفاقە جەلپ ايتەك اېچىن شورا قورولوشىنىڭ استناد كەي اولسەنلەر.»

مەعارف ايشىچىلىرى ايوولرنىڭ تەكامل و ېداغۇزى - مەتود مەسىلەلەرى سەھەسىندە كەي ايشى، شەھەسىز، بۇ مەسىلەلەرنىڭ مەرقىسىز دوشونجەسىلە آيدىنلاشماسى و عەمۇمى جەمئىيەت - سىياسى تەھسىل و تەربىيەنىڭ اساسى اوزرىنە قورولمايدىر. آنچاق بۇشرائط تەختەدە مەعارف ايشىچىلىرى ايوو لىزومىتلى صائىلەر و اوۋەقت تەلەپ ايتىدىكى قوت، ئەنەرۋى و وسائەتنىڭ سەرف اولونماسىنى تەمىن ايتەش اولۇر. بۇ، شەھەسىز،

مەركەب و جەتەن مەسئەلەڭ خەلىقە عەجىبا تەختىكى صورتىدە ئاھىل ياقلاشمەلىدەر؟ ايلەڭ شەرت اولاراق كەڭەش جەمئىيەت (قوالە قىتۇ) اساسى تەطبيق ابدىلەمەلىدەر. بو ايشە ھەمكارلار تەشكىلاتلارنىڭ اولدىنى كېيى مىئالا، خەلق مەعارىف شەخەسى كېيى اىستەك، جەريانىلار بىلەن علاقەدار اولان ادارەلەر، عالىي پەداگوگىيە مەكتەپلىرى، پەداگوگىيە تەتقىقاتچىلار، اكر موجود ايسە مەتود پېروروارى، پەداگوگىيە موزەلەرى، تەجەربەلىي مەكتەپلەر و الخ جەلپ ابدىلەمەلىدەر؛ فەرەقەوى قىوالەردە يەڭ دىقنە بو مەسئەلە ايلە علاقەدار بولونمايدىلەر. ايشە ھەر يەر مەعارفچى كەتەلىنىڭ استاد ايدەمەكچى مەدنى قوتلەر جەمئىيەت! فقط بونا استاد ايدەر كەن ايشەڭ آرتماسى و مەھكەمەنەسى ايجىن ايرى - ايرى، مەدنى قومەسئونلار، يەرلى قومەتە، دائىرە مەكتەپ دەرەكلىرى و الخ كېيى ئوزە كەلرەك نەمەندەلەر واسطەسىلەن اولاجاق كەڭەش مەشكەل و آچىق اجلاسلايدىن اىضاحات و يەرمەك يولەن رەھبەرلەر ايدەن كەتە ايلە مەربوط بولونمايدەر. بو كەڭەش اشرەك، ائەمەدكار، فەعال، مەشەت بولونماغا، مەشەرك و مەربوط اولماغا و عەمومىي يەر مەراقلا نەمايە سوق ايدەر و مەملى بولوندىنى غەيرە اجتمەئە تەكلىكەن چىقاروب، شورا جەمەورەتلەرنىڭ مەقدەمەلەشنى ايلە يورومەكە امكن وىرەر.

مەعارىف اىشچىلەرى ايونىڭ ايشلەرى تەمىنلىي اولدىنى كېيى اصولى مەھىتەدە اولايلىر: داھا دەرىن اولان دەكەرلى مەسئەلەلەر اصولى اولاراق آڭلاشاسى ايجىن مەھزەلەر، مەروۇزەلەر، رەفەرئاتلەر، مەتېنلەر، مەھكەملەر، مەمەرلەر كېيى؛ فقط، شەبەسىز، مەركەزى موقەي، اصولى، دەرىن پەلەن اوزەرە اولان ايشلەر دوتەمەلىدەر؛ بودا دەرنەكەر، دارالمەلەمىنلەر، قوتەرەلەر، طەرزىندە اولمەلىدەر و ايش اصولىڭ مەركەز ئوقۇتى دەرنەك، قورۇق و دارالمەلەمىنلەردە اشرەك ايدەنلەر كەندى اوزەرنە سەلمەلىدەر، بو وقت مەسئەلەڭ نەظرىيە صورتىدە خەلىقە عەملىي

ايشى بيرلشديرمك و نظر ياتى جالى مجسم حقيقته تجويل ايتمك لازمدر. بو، كتاب تعليماتيندن و باطل آقاده ميزمدن اجتناب ايتمكه امكان ويرير، دهرنه ايشلرينده جانلى عملى بير مراق دوغورور، اونا احتياج دوغورور و اونكلهده تامين ايدىيور، بو ايسه شبهه سيز ايش اصولنيك اڭ بويوك موفقيتلريندن بيرى عد ايديلمه ليدر. آنجاق او وقت معلم كتلهلرينيك فعال و آزاد مناسباتىنى موجود عد ايتمك اولور. فقط معارف ايشجيلرى ايوى دهرين اصول ايشى آباريركن كندى - كندينه بوش دورمامالى كنديسيله حد اعتباريله مربوط اولان بوتون اوزاق بوجاقلارلا زابطه تامين ايتمكه چاليشماليدر؛ هيچ اولمازسا معلومات و استخبارات بيوروسى واسطه سيله جمعيتاره اولديغى كى معلومات آله ق ايسته يهن آبرى - آبرى ايشجيلاره ده تحريرى و شفاهى شكلده ايضاحات و جواب ويرمه ليدر، البت، بونى آنجاق تعليمات ايچين گونه ريله چك مخاضره جى قوتلرينيك كافى گلدبگى، يتديكى قاداردا اجرا ايتمك لازم كليلر. بو صوكنجى ولايت و محال معارف ايشجيلرى ايوى اعظمى صورتده چاليشمالى و گنیش معلم كتلهلرينيك جلب ايديلمه سى ايشينده مدنى - اجتماعى و همكارلق رابطه سينيك اڭ محكم تحليلنى ياراتماليدر. معارف بوى مركزى رولى ايفا ايتمه لى در.

بو ايشك علمى صورتده وضع ايديلمه سى غايه سيله حسابى مقدارى چهندن اولديغى كى وصفى چهندنه دوغرو تعيين ايتمك ضرورى در؛ وصفى چهندن ايضاحات دهرنه گلرلر مه تود و تشكيلات ايشلرينيك منفى و مثبت جهتلرينى آيدىنلاتمالى - فعاليت، تشبث، موفقيت، عدم موفقيت بو و يادىكرينيك سييلرى - كى داخلى حياتى ايضاح ايتمه لى در، بو ايجايينده بو و يادىكر تبدلات يابما و ايشى ايسته نيلن غايه به سوق ايتمكه امكان ويرير آنكه ت

ورقەلىرى، دەرنەككە مختلف زەمانلارداكى مەسجىتلەرنى، دەرنەكلەرنى
مەسجىت قوناقخانىسى، مەسجىتلەرنىڭ بىر تەرەپلىرى، دەرنەكلەرنىڭ
سەمەنىسى ۋە رەھبەرلەرنىڭ مەسجىتلەرنى تەسۋىفىي مەسجىتلەرنىڭ بىر شەكلى
ئىدىيە بىلەن بىلىپ. مەسجىت مەسجىتلەرنىڭ ۋە مەسجىتلەرنىڭ بىر
قۇر مەسجىتلەرنىڭ بىر تەرەپلىرى مەسجىتلەرنىڭ بىر تەرەپلىرى
ئاممىۋىيە.

مەسجىت، ھەر زامان مەسجىت بىلەن شەرتلىك ئىدىيە، ئۇلارنىڭ
مەسجىت بىلەن مەسجىتلەرنىڭ بىر تەرەپلىرى مەسجىتلەرنىڭ
ئاساسى دېگەنلىرى!

علمى - اقتصاى

اسكى تدریس اصولی و صوڭ نظریه لر *

يازانی : ع. ازا قېكلى .

I

اسكى ديداقتیق ەصفىلى ائىرلىرىڭ مەخلىلەرنە تەخمىنەن بولە
سولەردىلەر؛ «دیداقتیق ەر علمك و ەر دورلو درسلىك اوقودولماسە
ئەندە عمومى تدریس قانونلارندان بىت ایدن علمەر. دیداقتیق
عمومى قانونلارنى تىك تىك علملر اوقودولوشنە تطبیق ایدن
خصوصى علملر واردىر كە بوللارە مەتود دیورلر. مثلاً: تورك
دیلى مەتودى، ریاضیات مەتودى، جغرافیا مەتودى و ەكذا...
درسلىك گیدەشى باشىن باشە چوچوغلک طبیعى یارادىلىشىدن،
فكر و ذكاسنىڭ انكشافىدان و شعورنىڭ فەالىتىدن آسىلىدەر. بوڭا
گورە دیداقتیق تەماملە عمومى بەداغوزى بە (فن تربیە) سو كىلىدەر.
اونىڭلە صىقى رابطەدە بولمىلىدەر. فى الحقیقە: معلم تدریس واسطەسىلە
چوچوغلک خىلىنى، ذكاسنى، حسنى و ارادەسىنى تربیەلەمەلى و بو
قورلرڭ ەپسىنى بر برىلە واسطە بەگتورمىلىدەر.

(•) مولك ایلرى سوردىگى فكرارىك بر چوقىلە اداره راضىلاشماسا
برابر اسكى اصول و دیداقتیق خصوصندە تارىخى بر ماترىال اولسون دیە مباح،
بولە بوراقلر.
اداره

تدریس چو چو قلره بالکز ییلکیلر قازاندیرمق ایچین دگلدر، بلکه اونیک اڭ بویوک وظیفه لرندن بری چو چوغی اخلاقچه یوکسلدوب عالیجناب ایتمک، حیاتک چوروک سفسطه و عقیده لرندن ایراقلاشدیرمق، اوڭا گوزل مفکوره لر قازاندیرمق و اونک عقل و ذکاسنی انکشاف ایدیرمکله حسلرینی یومشالتمقدیر. بوندان سوای تدریس اراده قوه سینی بساه بور. اثبات ایدیللمشدرکه انسانی انضباطه آلدیران واسطه لرک اڭ بیرنجسی و اڭ قوه لیس تدریس علمیدر. سوق طبیعی گوجی ایله نشو و نما بولان هوسلر تدریسک تاثیر سایه سنده اراده طرفندن جیلاولانور و تدریج اوزره دگیشیلهره ک گوزل تمایللرله عوض ایدیلیرلر. یالکز کندی نفسنی تانیان، طبیعت و یاشادیغی محیطه اطرافی ایله آشنا اولان انسان نفسنه حاکم و صاحب اولاییلر، اونی چیدارلایوب صاقلار. معین مسلکی، عقیده سی و رفتاری اولمایان انسانده قاراقته ر (سجیه) اولاماز. بویسه هرشیدن زیاده اوقومق سایه سینده وجوده کلیر.

نوه ت، بشر اولادی تعلیم و تربیه سایه سینده اخلاقلی و باجاریقلی برانسان اولاییلیر. فقط هانکی تربیه و هانکی تعلیم بویله مهم بر غایبه ایدیرمه ز؟ غیر طبیعی و اکثریت اوزره صورتا حقیقت قریته ریتموملارینه سوکنن اسکی تدریس و تربیه اصوللاریمی، یوقسه طبیعی جریانیه طرف دعوت ایدن و یالکز هادتا حقیقت قریته ریتموملاریلهرشینی یوقلاماق تکلیفی ایدن یگی تربیه جریانلاریمی؟ اسکی مکتبک معناً تولمیش اولدوغنی بوگون کیمسه انکار ایتمه بور. یگی مکتبه کلدیکه، بوڭا بز «مفکوره صورتده دوغمشدر» دپه ریز؛ چونکه بومکتبک مفکوره سی میدانده موجود نمونه لرک هر برنیک نسبت قبول ایتمه یه جک درجه لرده یوکسکدر. مفکوره یه مطابق مکتب تاسیس ایتمک ایچین حاضرلانش

معلملریمز اولمادیغیندن بز اسکی اصول ایله شیمدیده ن علاقہ یی تمامیلہ کسه ییلیریز؛ اونک اڭ چوروك و اڭ مضر جهتلرینی آتمقلہ برابر یگی مفکوره یه دوغری ایری آدیملارله یوروملییز .

بو مقصدہ نائل اولمق ایچین هر معلم اسکی و یگی تدریس و تربیہ نظریہ لرینی یاتاشی صورتده گوزدن کیچیرمیلیر؛ هانکی فکرک داها قوہ لی و داها اساسلی اولدیغنی بلا واسطہ آکلا یوب او گرتمیلیر. دیلمزده بو خصوصده یا اسکی اصول و یا خود یگی جریاتلارلا عائد اولسون کنیش و استفادہ لی بر اثر بولمہ دیقندن به داغوقلاریمزک بویئنہ آغیر بر وظیفه کلبور: جوان معلملی اسکی و یگی نظریہ لرله اطرافلی صورتده آشنا ایتمکدر. بزده وظیفه نڭ اوزہ ریمزہ دوشن قسمنی بقدر قوہ ایفایہ چالیشاجغز و بونک ایچین شمديک يالکز تدریسه عائد مقالہ لرله اکفا ایدہ جکیز. بو مقالہ ده اسکی به داغوقلارک تدریسه نه نظرله باقدیقارلارن و اونک تیجہ سنده نه کبی غایہ لر بکلدیکلریندن و همده عین مسئله لر خصوصنده میدانہ آتیلان یگی نظریہ لرک نەدن عبارت اولدیقلاریندن بحث ایدہ جکز.

تدریسک نظری و عملی جهتلری .

دیداتیق عصرلر اوزونی ییگلرجه به داغوقلار، فیلاسوفلار و متفکرلرک تجربہ لرندن کنشچش، فن نقطه نظرندن تمیز و تشخیص ایدیلش و عمومی قانونلار شکله صوقولدیقن صوگرا معین سیستمه دیزیلش بر تدریس نظریہ سیدر. بو گاکورہ دیداتیقک اهمیتنی چوق بویوکدر. معلمک حاضراشان شخص دیداتیقی نظری صورتده او گرنورسده، اوراده گوستریلن حاضر تجربہ لرندن و همده اڭ بویوک به داغوقلارک تجربہ لرندن بویوک استفادہ لر

گوربور. عمومیت طرفدن قبول ایدیلمش قانونلاری معلم ایشه تطبیق ایتمکله کندی زحمتارینی آزالدیر؛ طلبه‌لره فنا تاثیر ایدمک و تدریس ایشنی اوچوروملاره سوروکلهمک خطالردن معلم‌لری صافلابور. معلمک فعالیتک اساسی ماد.لرینی بر سیستم آلتینه آلان دیداقتیقاً صارصیلماز بر «بوتونلک» تشکیل ایدبور، تدریس نظریه‌لرینی موافقه‌کتورور و وسعتلندیبور، معلم‌لری بر طرفلی تدریس فعالیتدن صافلابور. بالکز بر شخصک خصوصی تجربه‌لریله قازانیلمش ییلگیلر تصادفی اولدیقلاری ایچین رابطه‌سز و دوامسز اولیورلار. بونگلا برابر تدریس ایشنده مهارت کسب ایتمش و شهرت قازانمش بر آدامک ایشلتدیگی قاعده‌لری تامایله اوکرنمکده عمومی دیداقتیقاً قانونلارنیک بیرینی ویره‌مز؛ اگ مهارتلی بر آدامک تجربه‌لری، نه قدر کنیش اولورسه، اولسون، بر چوق عصرلرک و به‌داغوقلارک اللرندن کلوب کیچمش و دفعه‌لره تفتیش و تنظیم ایدیلمش قانونلارله مقایسه ایدیلهمز. بالکز پراقتیق اصولی ایله قازانیلمش ییلگیلر، عمومی قانونلارک تحقیقاتیله تفتیش ایدیلهرک هر کس طرفدن قبول ایدیلرسه، قوریجه بگزمه‌دن عبارت قالاجقلار.

دیگر طرفدن بالکز تدریس نظریه‌سنی اوکرنمکله‌ده انسان لایق‌لی معلم اولاماز هر شئی بالکز اوقوماقلا ییلمک، همین ییلکینک ایشه تطبیقنی باجارق دیمک دکلدر. بوراسنی دخی نظردهن بوراقماملیدرکه تدریسک نظری جهتی تشکیل ایدن دیداقتیق اوقوتوق اصولنی غائبانه صورتده اوکرتیور، یعنی حاضرلادیخی معلمی خیالی طلبه‌لره مجرد صورتده چالشندیبور. حالبوکه طلبه‌لره بلاواسطه تماسه کلمه‌ین، جانلی علاقه‌لره

گېرىشمەن، تدرىس شىرائىتىنى دوغرىدان دوغرىيە او گىرىشمەن
 آدم ھم چوقۇقلار عالمىنە و ھم تدرىس ايشىنە صىمىيى مەجىت
 بىلەن مەز (تدرىس شىرائىتىنىڭ اڭ بىرنىچىسى مەجىت اولدىغى شىبە
 خارچىندە درە) معلم، معلم اولدىغىنى آنچاق عملىي صورتدە گۈستىرە بىلەر.
 دىمەلى ھەر معلمە نظرىيە صورتدە بىلمەسە دىگىنى مەلۇماتىي عملىي
 صورتدە تەتبىق ايدىمەك يوقلامالى و تەقسانلارنى آڭلاپاراق ساغلام -
 لاشدىرمايدىر، تدرىسك ھەر اىككى چېتە بىلەن اولدىقدان سوڭرا
 بوراسنى نظىرە آمايدىر كە بونلاردىن ھەر بىرى دىگىرىز باراماز؛
 يەنى بونلار لازىم و ملزومدىرلر. نظىرىيە سىز عملەتە گېرىشمەك جائىز
 اولامادىغى كېيى عملەت سىز نظىرىيەلر كە دەخى مەناسى يوقدەر؛ بونلار
 ھەر اىككىسى؛ بىرى دىگىرىنى تەماملاپاراق، تەقسانلارنى كىدىرملى و
 كمالە اېرىدىرمايدىر. معلم ھىمىشە جانلى، چۈشۈنۈش ھەركەتلى و
 نامتەھى خاسىيەتلەرە مەنسۇب چۈچۈقلار عالمىلە علاقەدار اولمىدىغى اېچىن
 تدرىسە تەتبىق ايدىمەكچى قانۇنلاردە بىر دىفە تەخت قىرارە آئىنىش
 رىياسىيات قانۇنلارى كېيى دوڭۇب قالاماز، جانلى و ھەمدە آلاستىقلى
 اولمالى و ھەر مزاجە تەتبىق ايدىمە بىلمەيدىرلر، تدرىس پىشە دىگەن
 ھەقتە و ھەمدە صنایع نەفسەنك اڭ بو كىسك بىر قىسمىدەر؛ معلمك
 استىمدادى طەبىئەت و ىرگىسىدەر، كىسبى دىگەندەر.

بوڭا گۈرە معلمك فەكرىنە دۈشۈن شەخس بولمە بىر پلان اوزىرە
 ھازىرلاشمايدىر. اڭ اول او آدم تدرىس نظىرىيەسىنى او گىرىنمەيدىر،
 يەنى دىدەق تەقلىرى (عمومى و خەسۈسى) او قومائى، تەجىربەلىي معلملر
 طەرقەندىن و ىرىلەن نەمۇنە دەرسلەرنى گۈرەملى بونلاردان سوای علملىي و
 تەجىربەلىي معلملر كە نظارىيە آلتىدە دەرە و ىرەك كەندى قۈەسىنى
 يوقلامايدىرلر (تەتبىقات دەرسلرى كېيى) بو تەجىربەلىرى يىتىردىگەن
 سوڭرا ھازىرلاشان آدم يىڭى بىر معلم سايبىلار و مستەقىل دەرە

آبارماغه باشلاپا ييلز. فقط يىكى معلم بوراسىنى اونون تامايدىر كه اونك داها صوگكى وظيفه لارى يالگىز اوگرتىمك دگل، بر داها اوگرنمكدىر. تفصالى معلوماتلارنى دوغرو تاراق و يىكى معلومات قازاناراق ترقى ايتىمكدىر. په داغوزى ادبياتنى نظردن بوراقماق، يىكى جريانلارله آشنا اولمق، باشقه معلملرله جانلى علاقه لرله گىرىشمك و كندى فعاليتنى هميشه تفتيش و تنقيد ايتىمكدىر.

تدریسك غايه سی.

تدریسه باشلامازدن اول اوندن مقصد نه اولدیغنى بيلمیدىر. تدریس طلبه یی هانكى غايه یه دوغرى یونانملى اولدیغىنى بيلمه ین معلم سكاني قیريلمش كمییه بگزمه. بویه گمی مستقل حر كندن عاجز قالوب هوا و صو جریاته دوتولاراق نهایت داشه قایایه توقونوب تلف اولدیغى كبی معلم ده غايه یی بيلمىد بىكى ایچین تدریسنى آغزی دوشدوگى سمته سوروكلەر و نتیجه ده هیچ بر شى حصوله كتوره بيلمز، بویه حال حقیقى معلمه باقیشار حاللاردن دگلدىر. تدریسك غايه سی ایسكیدىر: برى بیلگیلر قازانمق دن عبارت اولان مادى غايه در، دیگرى ذهن و ذكانشوونماسدن عبارت اولان فئى غايه در.

معلملردن بر چوقى غايه لرك بالگىز برینه اهمیت وىروب دیگرىنى نظردن بوراقورلار؛ فقط بویه معلملرده واردىر كه هر ابكى غايه یی برىكدىر مكه چالیشیرلار. مادى غايه طرفدار لارینك راینجه ذكا نشوونماسى بیلگیلر قازاندیرمق طریقى ایله حصوله گلبور. فئى غايه طرفدارلارنىك راینجه چوجوغل تدریسی ایچین بیلگیلر کیفیتینك اهمیتی بوقدر، اهمیت بیلگیلری قازانمق ایچین قابلیت بىلممكدىر؛ بو قابلیته مالك هر بر طلبه حیاته

داخل اولدیقدان سوگرا ییلگیلری تیزی تیزی قازاناقدیر. بونلارک فکرینجه بویله بر قابلیت هر هانکی طریق ایله قازانیلیر قازانیلسین، فرقی یوقدر، تک قابلیت الیه ایدیلین: وارسین، مثلا بنیمسنمش ماتیرالک حیات ایچین اهمیتی اولماسین، عیبی یوقدر، تک ماتیرال 'ذهنه و ذکا به غذا و برسین...

چوچوق ذکاسینک نشوونماسی ایچین اوکا یالکز ییلگیلر قازاندیرمق، یعنی اونک حافظه سنه جوربه جور فاقتلاره عائد ماتهریالی بیرلشدیرمک کفایت ایتمز بویله چوچوغک باشی ییلگیلر آتباری اولور؛ اونک کوربه ذهنی بو قدر ماتهریالی هضم ایدمه مدیکیندن شاشقین اولوب قالار. بویله ییلگیلر جانیسز، حرکتسز و استفادسز بر سرمایه تشکیل ایدرلر؛ بویله چوقلق فکرک مستقل فعالیتیه مانع اولدیفی ایچین بو قییل تدریس تربیه اهمیتی غیب ایدره، چوچوغک حسسلرینه و قراقره رینه سجه سنه تاثیر ایدره.

دیمنک تدریسده مادی غاییه دوغری یورونلر همین تدریسک هر ایکی جهتی (ذکا نشوونماسی و تربیه) بوزمش اولورلار. دیگر طرفدن ماتهرالک ده گهرینی نظره آلمایاراق یالکز فنی غاییه دوغری قوشانلار هب ثمره سز زحمت چکیورلر دیمکدر. ذکا ایچین معین بر معنا، آجیق بر موضوع اولمازسه، ییلگیلر قازانماغه هوس دوغماز، فکر همیشه مجرد فعالیتیه مال اولار، تدریس محصولی اولان معلوماته اعتنا ایدیلمز. بویله مکتبده تحصیل گورن آدام مسلکسز اولور، عقیده قورولوشی ایچین اساسی اولمایور، فکرنده، دویقولارنده نظام و انتظامه اوقشار هیچ بر شی بولنماز، دیملی بویله تدریسک تربیه جهتی بوجه چیقارمقله برابر ذکایی معناسز مقصدسز و منفعتسز بر فعالیتیه آلیشدیراجقدیر. (اسقولاستیق عصرلرده اولدیفی کبی).

اساس تشکیل ایتلیدر؛ تریه و تحصیل گوروش آدام دنیایه اخلاق علم و فن نقطه نظرندن باقمالیدر، صاغلام و ایدمه آل بر عقیده به مالک اولمالیدر. یالکز بویله تریه و تحصیلی وبره بیلن مکتبی یتیرمیش آدام مستقل یاشار و کندی تشبثلری سایه سنده یو کسه له ره کوندن گونه ترقی ایدر.

یر یوزنده اویله بر مکتب یوقدرکه، اوراینی یتیرمیش طلبه مکمل صورتده تریه لئمش و لازمی معلوماتک هبسنو، نیمسه مش اولسون. بو ایش امکان خارچنده در. لکن حقیقی مکتب طلبه لرینه هر علمه و هر فقه عائد و همده برنجی اهمیتنده دوتولان اساس ییلکیلر او گرتملی و بو ییلکیلری اویله محکم بیرلشدیرملیدر که: هر طایفه مکتبی یتیردیگدن صوگرا مذکور اساسلاره سوکنه ره هر یوزنه ترقی و انکشاف ایدمه ییلسین.

اساسلارک اولنجیسی ییلکیلرک دقت سایه سنده اتخابی، مقدارجه آز فقط ماهیت و قیمتجه چوق اولمالاری، اخلاق و مادی منفعت نقطه نظرندن ده گرلی اولمالاری، منتظم سیستم تحتنده دماغه بیرلشدیریلمه لیدر. ایکنجیسی مستقل ذکا فعالیتته آلیشدیرمه و بو یولده گوزل اعتیادلار قازاندیرمادر، و نهایت اوچنجیسی طلبه قازاندیغی علم سرمایه سندن استفاده ایتمک یوللارینی اوکا گوسترمکدر (بویله ایدمه آل نتیجه بی مادی و فنی غایه لارک آرقاسنه دوشمکه لده ایتمک ممکندرمی؟).

یغی نظریه جه تریه و تدریسک غایه سی.

بوچاغاچان بویلدیکلرمز هپ اسکی په داغوزی به عائددر بو فکرلرک بر چوقی یگی معارف شعاری نقطه نظرندن دخی قیمتی ایتدیرمه مشدر، بوگون بو فکرلرک آلتده یگیچیلرک برنجی

مەجتەبىدى اولان پروفەسسور بەداغۇق بىلەنسىكى «دوغرىدەر» دېيە
 ھەمما آتار. فى الحقيقە. مىللا، مەقالەمىزنىڭ باشلىنىپ بارىشى: «يىڭى
 كەندى نەفسى تائىيان، طەبئەتدە و ياشادىغى مەھىطە اطرافى اىلە
 آشنا اولان انسان نەفسە ھەكەم و صاحب اولايىلەر، اونى چىدارلايۇپ
 صاقلار...» كىيى دوغرى سوزار انكار ايدىلەر، تصديق ايدىلەر.
 اسكى دىداكتىكى بىز نەھىتە كىيى نەزەردىن كەچىرىدىگە دەخى يىڭى
 نەزەرىلەردىن اورادە چوق فەكر بولامىچىز؛ نەك نەك فەكرلەردە كىيى
 ضدىتار دەخى نەزەر چارباچاق كە اولارنىڭ ھەمىيىتى اولمايچىدەر.
 بىز ايشىك ھەتتى عەكسنى بولاجىز: يىڭى نەزەرىيە بىز داھا صىقى
 سورتىدە اسكى بەداغۇزنىڭ اساسى قانۇنلارلىق رابطەلىنىگە
 كۆرەجىگىز، بولىە اولدىغى سورتىدە اسكى نەزەرىيە اىلە يىڭى
 نەزەرىيەنىڭ فەرقلىرى نەدە اېمىش؟ انقلاب نەھىيى يىقىلىدەر و نەھىيى
 اونىڭ يىرىنە نەسب ايدىيور؟ انقلاب يىقىدىغى تەربىيە و تەدرىسنىڭ
 اسكى غايەسى چوروك بىناسى و صەنئىي اصوللارلىدەر،
 ياخۇد بىر سوز اىلە انقلاب اسكى مەكتەپنى يىقىلىدەر!

بو مەقالەمىز بىز يىڭى غايە بىھىيى اىلە تەماملانچىز.

بىز بوقارىدە كىيى اسكى بەداغۇزنىڭ تەدرىسە اىككى غايەسىنى
 كۆردىك: يىلگىلەر قازانمىق اىچىن ھەمما و دىكانشۇونەمەسى
 اىچىن فەنى بىر غايە تەقىيى كۆيا بو غايەلەر دوغرى
 كەيدىن تەدرىس تەيىجەدە ھەر ايشىلەرنىڭ گەلەن، مەھكەم عەقىدەلى،
 صاغلام دوشۇنچەلى و ھەر طورلو تەرقىيە مەستەد انسانلار
 يەتتىدەرەچكىدەر. اسكى اصول بو تەيىجە ايرەمدى: فقط
 ايرەملىرىدىمى مەسئەلەنى ھەل ايتەك اىچىن اولجە تەيىجە آدلەندىرىدىمىز
 جەملەيى كەلمە - كەلمە اىضاح ايدەلىم: (۱) «ھەر ايشىلەرنىڭ گەلەن»
 دىمەك دىنا كەيچىنەجىگەننىڭ ھەر بوزۇنە بىلەن اولمىق، ھەر پەشەيى

ییلَمْک و هیچ بر مانعه قارشوسنده عاجز قالماق دیمکدر: (۲)
 «محکم عقیده‌لی» دیمک دنیایه؛ علم و فن اساسلاری اوزره
 تأسیس ایدیلَمْش، اخلاق و وجدان قوتورلی ایله تمیز و
 تشخیص ایدیلَمْش نظریه‌لر نقطه نظرندن باقمق (۳) «صاغلام
 دوشونجه‌لی» دیمک هر شیک کهنه ال آبارمق و هر شیده
 حقیقت آراشدیرمق؛ (۴) «هرطورلو ترقیه مستعد» دیمک هم بدن
 و هم روحجه انسان اوילה ترییه گورمیدرکه هر هانکی بر
 ایشه قدم قویارسه، همین ایشه گوندن گونه ایلریه‌مکه قابل،
 یاخود بر سوز ایله روینزون استعدادلی» اولمالی، دیمکدر.

اسکی اصول تدریس (تیجه‌ده اوڭا ایریشه‌جکم) ادعاسنده
 بولندیغی و یگی نظریه‌جه ترییه غایه‌سی تشکیل ایدن بو تصویر
 اولدوقجه مکمل بر انسان تصویری دگلمی؟ بویله نتیجه‌بی
 ویریلن ترییه ترییه‌لرک مکملی سایلمازمی؟ اسکی اصول مکتبلرینک
 اڭ محکمنده بیلکه، هر هانکی غایه‌یه دوغری لکن تدریس یورویور
 یوروسون، بو ایده آل انسان تصویرینک قوقوسنی بیلکه طلبه‌لره
 دویدوراماز. چونکه بو تصویر روینزون تصویریدر بوڭا گوره
 اسکی ترییه‌مزده روینزون یشدیرمک قابیلیت اولسه ایدی، او
 صورتده مدنی مملکتلرک هپسی بو گون روینزونلارله دولمش
 اولوردی. حالوکه اڭ مدنی مملکتلرک اوقویانلارندن بیگده بری
 آنجق روینزوننی خاطرلاده بیلیر؛ و بو صورتده دخی کیم
 دیه‌بیلرکه بو روینزون سیمالی شخصی ترییه ایدن عامللر همین
 شخصک فطری استعدادی، باشادیغی محیطک و کیچیردیکی تاریخک
 شرائطی دگل اسکی اصول اوزره ترییه و تدریسدر؛ روینزونک
 کدبسنی روینزون ایدن حیاتی احتیاجلار و طبیعت اولمادیغی
 بوش گورولتی و باتیلتن دن عبارت «مادی و فنی» غایه‌لری کیم

تعقیب ایدبور؟ اسکى به داغوزى فابریقلارندن چیممه معلم ما کینالاری!
تجربه لر کیم لر اوزه رنده پاییلور؟ حقوقی یوق، دوشونجه سی
باطل، هر طورلو اعتباردان ساقط طلبه لر نامنده محبوسلار نره ده؟
مکتب نامنده حبس خانه لرده. هانکی اصول ایله! طلبه لر صنف
اوطه لارنده اگلش لر؛ چاتلارند، هر طورلو علملره و دیل لره
مخصوص کتابلار موجود اولور. معلم ما کینالاری نوبتله اوطه لاره
داخل اولار و هر کس کدی ایستدیکنی یابار ریاضیات ما کیناسی
مثلا، ایکی اوج ساعت جوان عمرلرینی نیوتونک ینومی ایله
اشغال ایدم جکدر و نتیجه ده ینوم هامونک خاطرندن چیقاجق و
عمری اوزونی کیمسه به کرک اولما یا جکدر. بویه اولسه ده اونى
اوقوتمق واجیدر. چونکه هم کتابده واردر. همده پروغرامه
داخلدر. طبیعیات، روحیات، لسان، تاریخ و سائر ما کینالاری
دخی عین اصولی تعقیب ایدم جکلر. پس روینزون یتشدیره جک
حیات، طبیعت و آزادلق نره ده؟ مکتبک خارچنده! قالمادیمی؟
ایشته بو اسکى مکتبک خارچنده بولنان حیات، طبیعت و آزادلق
ایچین هم مکتب، هم مربی و همده معلم در. و بو آنه کی
بزلر مربی معلم دیدیگیمز آداملارک نوزلری ده عین طبیعتک و
حیاتک آنجق طلبه لری اولماغه یار اولار: یالگز فرق بوراسنده در که
بونلار کوچیک طلبه لره نسبتاً داها تجربه لی و داها معلوماتی
طلبه لردر. بوکا گوره بو شخصلر بالاا «مکتب» آرقاداشلارینه
ایجاب ایندیکی تقدیرده آرقاداشجه سنه برقلاغوزلق یابارلار ایجاب
ایتمزه بو گاده اجازه یوقدر. چوجوقلار حیات و طبیعت داخلنده
مستقل صورتده یاشامق او گرنه جکلر.

دیمل بگی به داغوزى نك تریه غایه سی (تدریس تریه دن آیربله بور)
روینزونلار حاضرلامقد: یعنی چوجوق جانلی و جانسز طبیعتله

بىلا واسطە تەسەدە بولتاراق حەكەتى و جىياتى طەبىئەت مەكتىپىدە
 اوگرنەجىدەر؛ طەبىئەت مەدەش قۇۋەتلىرىنى كەندە تەبىئەت ايدوب
 اوز نەقەنى ايشەتمەكە آلاشچەقدەر: مەرزە: حەتەدە انسانە خەس
 اولان بىرنەچى يىر دوتماغا لايىق اولاقچەقدەر؛ ھەر طاقم پەشەلەك
 سەنئەتلەك اساسلار بىلە آشنا اولدىقەدن و انسانەك كەچىنەجىكە بوللارى
 يىلدىكەن سوغرا جوان، فەال، تەشەببۇلى، ئىتائەتلى، باجاريقلى و ھەمدە
 قۇۋەتلى و ئىلمى بىر ايشەجى اولاقچەقدەر كە نەزە بىر اقساقان كەندىسىنى
 كەچىشەدە، كەسەبىنى اىنچەتمەز ھەر كەسە نەقەتى دە كر و اىستەبىگى
 پەشەدە مەتخەس و ھەمدە بو پەشەكە ئىلمى اولايلىر. ايشە يېڭى
 جىريان بو غەبەبە دۇغرى يورۇمەك قىرارىنى وىرەشەدەر.

حساب دىرسلەرنىڭ اصولى.

يازنى: ئالى رەئىب.

بىرنەچى اون (10) داخلىدە .

۱. ايلروپە و كىروپە دۇغرى سايى (تەداد مەزەند و مەتەقەس).
۲. بىر وادە علاۋە ايتەك و چىقماق.
۳. بىر قاچ وادە علاۋە ايتەك و چىقماق.
۴. جەم و طەرخ ئىملەلەرى اوزەرنە چابوق سايى.
۵. ضرب.
۶. تەقسىم.
۷. دۇرت ئىملە اوزەرنە چابوق سايى.

ايلروپە و كىروپە دۇغرى سايى .

بىرنەچى درجەلى مەكتەپلەك بىرنەچى غروپەلەرنە قبول ابدىلەن ۷-۸
 ياشىندا چوقۇقلارەك، كوستردىكەز چارچىوا داخلىدە، بىر قەدەر
 مەلۇماتلەرى اولدىنى بىلەدەر. اونا كۆرەدە مەلۇم، حسابدە ايتەك

در سینی ، بزجه ، شاگردلرینک ییلککرینی یوقلامایه صرف و حصر ایتمه لیدر. بو کبی یوقلامای یایمادن مقصد: قبول ایدیلمش یگی شاگردلرک اون داخئلنده دوزکینجه سینه سایماغی باجاردیقلا رینی تحقیق ایتمکدر.

بویله تحقیقی یایماق ایچین ده شاگردلردن بر قاجینی، اولجه دن برر ، داها سوکرا برلکده ، بردن اونا قادار طوطی واری صورتده سایدیرماق ، تعلیمک دوزکین گیدیشینه سوء تاثیر ایده- ییله جکدر؛ ^(۱) زیرا چوجوقلاردان بر قسمی ، عیانی واسطه اولماق سزین یالکیز ذهنآ ، سایب ساییلیر کبی گوریرسه ده ، لاکن او چوجوقلار (هپسی خایر) ، سایی پی نوخود ، لوییا ، قیندیق ، اللرینده کی بارماقلاری ، مکتب اوناغیندا کی اسکمله لر؛ خلاصه شاگردلره داها و اڭ یاقین و تانیس اولان شئیر واسطه سیله سایدیقدا ، بونلاردان بعضلرینک دورت سایارکن ، ۳ و یا ۵ نوخود ، بارماق آبردینی، دیگرلرینک ایسه ، بالعکس اوچ و یا بش نوخود بارماق آبرارکن ، ۴ سویله دیکلری ایشیدیله جکدر.

ایشته بونی بن ، کندی تجربه مده گورمیشم و باشقا معلّم آرقاداشلاریمک دخی ، حسابدان اینلک درس دیدیکلری وقت ، بو کبی حقیقته تصادف ایتدیکلری شبهه سزدر، ظن ایدیورم .

بویله فاقتلار دخی ، بو کبی شاگردلرک ، سایی سایارکن ، بربرینک آرقاسینجا سیرا ایله گلن عددرلرک آدلارینی یا گلیش ییلدیکلریندن میدانه چیقیور و آنجاق اونا گوره ده «بش» دن سوکرا «بدی» و یاخود «اوچ» دن سوکرا «بش» سویله یورلر.

(۱) قضالرده کی مکتب مزى نقّش ایدن زمان مکتبلرک بر جوغیندا بو حادثه یی مشاهده ایتمش .

یلمک و هیچ بر مانعه قارشوسنده عاجز قالماق دیمکدر؛ (۲)
 «محکم عقیده‌لی» دیمک دنیا به علم و فن اساسلاری اوزره
 تأسیس ایدیلمش، اخلاق و وجدان قوتورولی ایله تمیز و
 تشخیص ایدیلمش نظریه‌لر نقطه نظرندن باقمق (۳) «صاغلام
 دوشونجه‌لی» دیمک هر شیک کهنه ال آبارمق و هر شیده
 حقیقت آراشدیرمق؛ (۴) «هرطورلو ترقیه مستعد» دیمک هم بدن
 و هم روحیه انسان او یله ترییه کورمیدرکه هر هانکی بر
 ایشه قدم قویارسه، هین ایشده کوندن کونه ایلریه مکه قابل،
 یاخود بر سوز ایله روینزون استعدادلی» اولمالی، دیمکدر.

اسکی اصول تدریس (تیجده اوکا ابریشه جکم) ادعاسنده
 بولندیغی و یگی نظریه‌جه ترییه غایه‌سی تشکیل ایدن بو تصویر
 اولدوقجه مکمل بر انسان تصویری دگلمی؟ بویه تیجه‌بی
 ویره یان ترییه تریه‌لرک مکملی سایلمازمی؟ اسکی اصول مکتبلرینک
 اڭ محکمنده ییله، هر هانکی غایه‌یه دوغری لکن تدریس یورو یور
 یوروسون، بو ایده آل انسان تصویرینک قوقوسنی ییله طلبه‌لره
 دویدوراماز. چونکه بو تصویر روینزون تصویریدر بوکا کوره
 اسکی ترییه‌مزده روینزون یتشدیرمک قابلیتی اولسه ایدی، او
 صورتده مدنی مملکتلرک هپسی بو گون روینزونلارله دولمش
 اولوردی. حالبوکه اڭ مدنی مملکتلرک اوقویانلارندن بیگده بری
 آنجق روینزونی خطرلاده بیلیر؛ و بو صورتده دخی کیم
 دیه بیلرکه بو روینزون سیمالی شخصی ترییه ایدن عامللر همین
 شخصک فطری استعدادی، باشادبغی محیطک و کیچیردیکی تاریخک
 شرائطی دگل اسکی اصول اوزره ترییه و تدریسدر؛ روینزونک
 کندیسنی روینزون ایدن حیاتی احتیاجلار و طبیعت اولمادیمی
 بوش گورولتی و باتیلتی دن عبارت «مادی و فنی» غایه‌لری کیم

بىلا واسىطە تەسىدە بولتاراق ھەكىمىي و ھىيائى طەبىئەت مەكتىپىدە
 اوگرنەجىدەر؛ طەبىئەتنىڭ مەدھىش قۇۋۋەتلىرىنى كەندەنە تايىق ايدوب
 اوز نەغنىە ايشاتىمىگە آلاشاقىدەر؛ مەبارزە ھىيائەدە انسانە خاىس
 اولان بىرنەچىي يىر دوتماغا لايىق اولاقىدەر؛ ھەر طاقىم بىشەلەرك
 سەنئەتلەرنىڭ اساسلار بىلەن آشنا اولدىقەن و انسانىڭ كەيچىنەجىكى يوللارنى
 بىلدەيىكەن سوڭرا جوان، فعال، تەشەببۇلى، ئىبتالى، باھارىقلى و ھەمدە
 قۇۋەتلى و ەلىملى بىر ايشىجى اولاقىدەر كە نەزىيە بوراقسان كەندەيسىنى
 كەيچىشەيدەر، كەيسەيىي ايتىنەنەز ھەر كەسە نەغنىە دە كر و ايتىندەيىكى
 پەشەدە مەنخەس و ھەمدە بو پەشەنىڭ ەلىملى اولايىلەر. ايشەنەيىكى
 جەريان بو غايەيە دۇغرى يورۇمىڭ قارارىنى وىرمەشەر.

ھەساب دەرسلەرنىڭ اصولى.

يازنى: ەلى راغب.

بىرنەچىي اون (10) داخلىدە.

۱. ايلرويه و كىرويه دۇغرو سايى (تەداد مەزانەد و مەناقەس).
۲. بىرر وادە ەلاۋە ايتىمىڭ و چىقماق.
۳. بىر قاچ وادە ەلاۋە ايتىمىڭ و چىقماق.
۴. جەم و طەرح ەملىيەلەرنى اوزمەنە چابوق سايى.
۵. ضرب.
۶. تەقسىم.
۷. دۇرت ەملىە اوزمەنە چابوق سايى.

ايلرويه و كىرويه دۇغرو سايى.

بىرنەچىي دەرەجەلى مەكتەپلەرنىڭ بىرنەچىي غروپلارنى قبول ايدىلەن ۷-۸
 ياشىندا چوقۇقلارنىڭ، كوستردەيىكىمىز چارچىوا داخلىدە، بىر قەدەر
 مەلۇماتلارنى اولدىنى بىللىدەر. اونا كۆرەدە مەلۇم، ھەسابدە ايتىمىڭ

درسىنى ، بىزچە ، شاگرىلرىنىڭ يىلىكلىرىنى بوقلامايە صرف و حصر
 اىتمەيدىر. بۇكى بوقلامايى ياپمادىن مقصد: قبول ايدىلمىش يىڭى
 شاگرىلرۇ اۇن داخلىندە دوزگىنچەسىنە سايمانغى باجاردىقلارنى
 تحقيق ايتىمكىدەر.

بۇيلە تحقيقى ياپماق ايجىندە شاگرىلردىن بىر قانچىنى ، اواجىدەن
 بىرر ، داھا سوڭرا بىرلىكىدە ، بىردىن اونا قادار طوطى وارى
 صورتدە سايدىرماق ، تەلىمىك دوزكىن گىدىشىنە سۇء تاثير ايدە-
 يىلەجىكىدەر ؛ ^۱) زىرا چوقوقلاردان بىر قىسمى ، عىانى واسطە
 اولماقسىزىن يالڭىز ذھنآ ، ساىى سايايىلىر كىبى گورىرسەدە ، لاكن
 او چوقوقلار (ھېسى خاير) ، ساىى بى نوخۇد ، لۇيا ، فېندىق ،
 اللرىندە كى بارماقلارى ، مەكتەب اوتاغىندا كى اسكىملەر ؛ خلاصە
 شاگرىلرە داھا و اڭ باقىن و تانىش اولان شىلر واسطەسىلە
 سايدىقدا ، بونلاردان بىضلىرىنىڭ دورى ساياركن ، ۳ و يا ۵
 نوخۇد ، بارماق آيردىغى ، دىكىرلىرىنىڭ ايسە ، بالەكس اۇچ و يا
 بش نوخۇد بارماق آيراركن ، ۴ سۇيلەدىكىلىرى ايشىدىلەجىكىدەر.

ايشتە بونى بن ، كەندى تەجرىبەمدە گورىمىشم و باشقا مەلۇم
 آرقاداشلارنىڭ دخى ، حسابدان اىناك درس دىدىكىلىرى وقت ،
 بۇكى حقيقتە تصادف ايتىدىكىلىرى شېھەسزدر ، ظن ايدىيورم .

بۇيلە فاقتلار دخى ، بۇكى شاگرىلرۇ ، ساىى ساياركن ،
 بىربرىنىڭ آرقاسىنجا سىرا ايلە گلەن عددلرۇ آدلارنى باڭلىش
 يىلدىكىلرىندىن مىدانە چىقىور و آنچاق اونا گورەدە «بش» دن
 سوڭرا «ىدى» و ياخۇد «اۇچ» دن سوڭرا «بش» سۇيلەيورلر .

^۱) قىزاردە كى مەكتەپ مىزى نەشە ايدەن زمان مەكتەپلرۇ بىر چوغىندا
 بۇ ھادىئە بى مەشھەدە ايتىشۇر .

ايشتە ، شاگردلارڭ ۱۰ داخلىنىدە ھىسابدان مەلۇماتلارنىڭ درجەسىنى بللى ايتىمىڭ مقصدى ايله صوڭ ھىساب اصولچىلارنىڭدان آرژەنىقوف و دېكرلرى طرفىندىن «كىمىڭ نېچە قارداشى و باجىسى وار ؛ ساغ الدە نېچە بارماق وار ، ايكى الدە نېچە بارماق وار ؛ بر ھفتەدە نېچە كۈن وار و النخ» كىبى سۇاللارنى تەكلىف اولونمالرىنى توصىە ايدر و بلكە مناسب كوريرلر .

برنجى غروپ شاگردلرىنە ايلك دفعە تەكلىف اولونمالارى توصىە اولونان ايشبو سۇاللارڭ ھېسبەنە دوغرو جواب آلماق ممكن اولسايدى ! . . .

لاكن ؛ تاسف اولسون كە بو سۇاللارا ويرىلەجك جوابلارڭ ھېسى تامامەنە دوزگون و دوغرو اولمايماقتادىر :

بناءعليه ، شاگردلردىن ايلك اول دوغرو و دوزگىن جواب آلماق مقصدى ايله بز ايلك درسى داھا باقىندان داھا اوافقاندان و داھا آساندان و ھر كىسجە آڭلاشلايىلەجك بر طرزەدە باشلاماق اىستەردىك .

ظەنمىزجە «آغىزى» ، «بورونى» ، «باش» ، «قولاقلارى» ، «أللىرى» «آياقلارى» ، «كوزلىرى» ، يىلەمەن شاگرد ، تەصور اولناماز .

بويلە ايسە ، مەلم ، باشى ، آغىزى ، بورونى ، كىتابى ، قابوبى ، پىنجىرەبى ، والنخى آبرى - آبرى كوستىرەرسە ، آيدىن و ايشىدىلن سس ايله شاگردلرىنە «بو ، نەدر ؟» سوالىنى ويرىر ، شاگردلردە ، يەنەدە آبرى - آبرى اولاراق ، بو «باش» در ، بو «آغىز» در ، بو «بورون» در ، بو «كىتاب» در ، بو «قابو» در ، بو «پىنجىرە» در ، والنخ دىيە ، بو كىسە كىدن و ايشىدىلن سس ايله جواب ويرىرلر .

لكن ممكن كە مەلمىڭ «بۇنەدر» سوالىنىڭ جوابىدە شاگرد بو «قولاقلار» ، «الار» ، «آياقلار» ، «كوزلار» دىيە بوپ ، قولاقلارنى ،

اللہ ربی، آباقلارینی و گوزلرینی گوسترسینلر. پترکه بو، «قولاق» در، «ال» در، «آباق» در، «گوز» در دیمه‌لی اولسونلر. معلم بوکبی جوابلاری قبول ایتمه‌لی در.

بوکبی جوابلاری آیریلقدن شاگردلردن دوزکین صورتده آلاندان سوکرا، معلم اولجه بو جوابلاردن برینی، سوکرا ایکسینی، اوچینی و الخ اوج شاگرد برلکده، سوکرا بش شاگرد برلکده، داها سوکرا غروپک یاریسینا برلکده و انک نهایت بوتون غروپ شاگردلرینه برلکده یو کسه‌کدن و اوزاتماراق تکرار ایتدیرمه‌لی و کیت - کیده آلتدیرمالیدر،

معلم آلدیغی جوابلاردان قناعت حاصل ایتدیکدن سوکرا شاگردلرینه: معلم - بدیع! باشک آغیزک هانی؟ باشک هانی؟ بورونک هانی؟ قابو هانی؟ (شاگرد برر گوستریر) معلم، شاگردلریندن بر قاجینابو سوللاری ویریر و دوغرو جواب آلدیقدان سوکرا ینده سوزیور،

معلم - ضیا! سنک نیچه آغیزک وار، نیچه باشک، نیچه بورونک وار؟ بوراده نیچه قابو وار؟ (طبیعی، بر قابولی درس اوتاغی نظره آلتیر)

شاگرد - بنم بر آغیزیم وار، بر باشم وار، بر بورونم وار. بوراده بیر قابو وار (باشقا شاگردلردن برر سوروشیلوب کافی جواب آلدیقدان سوکرا برلکده تکرار ایتدیریلیر).

داها سوکرا معلم ینده بوبله سوال ویرییور. معلم - والد! سنک نیچه قولاغک وار؟ نیچه انک وار؟ نیچه آباغک، نیچه گوزک وار؟ بوراده نیچه سوبا وار؟ (طبیعی، ایکی سوبالی درس اوتاغی نظره آلتیر).

شاگرد - بزم ایکی قولاغیم وار؛ ایکی الیم وار؛ ایکی آباغیم،
ایکی گوزیم وار؛ بورادا ایکی سونا وار.

ینه ده بر قاچ شاگرددن بوجور دوزکین جواب آلاندن
سوگرا معلم بو جوابلاری شاگردلره برلکده تکرار ایتدیریر،
تقریباً بورابه قادار پیشین آباریلان بوقلاما مشغله سینی گنیشله تمک
ایچین، معلم، یازی ناختاسی اوزره رینده، درسه گیریشمه دن داها
اول، ایرکن چیزدیگی اوچ جوپی، درت نقطه بی، اینده کی
بش بارماغی، محسبه تیلی اوزره رینده آبردیغی آلتی بومرولی شکله کی
چکیلش و یاخود کندبسی رسم ایتدیکی ایکی الده یدی
بارماغی والنخ صیرا ایله شاگردلره گوستره رک اوغون سوالار
تکلیف ایدیر. کافی جوابلار آلدیقدان سوگرا شاگردلرک
کندیلرینه بوکی شیتلری یازدیریر، صالدیریر، چکدیریر، یابدیریر
و ینه ده سوروشیر.

خصوصاً بوکی درسارده عیانی و یاخود عینی واسطه لرک
اوینادیقلاری روللار و حائز اولدیقلاری اهمیت دیدیکجه بوکسه ک
و فائده لی اولدیغی ایچین گنیشجه سینه قوللانیلما لارینی معلم
آرقاداشلاریم عا جزانه توصیه ایده ردیم شاگردلرک کندیلاری بیه
ایسته نیلن قدر درلو - درلو عیانی واسطه لر یابوب گتوریرلر که
بو بولدا، شاگردلر طرفندن ابراز ایدیلن سربستلک، دوشونجه لی
و فکری فعالیت، اشتراک و چالیشقانلق پیداغوزیا طرفندن تقدیر
اولونان اڭ ده گهرلی و اڭ قیمتدار مقتضیاتلاردن حساب اولونورلار.

II

ایلرویه دوغرو سایماق، خصوصاً گوستردیکمز مه تود اوزرینه،
پک قولای و آسان اولور، لکن کیرویه دوغرو سای آبارماق

۷-۸ یاشلی چوچقلارا او قاداردا الوبریشلی اولمایور و بعضا کوچ اولور،

بناء علیه، شاگردلری چاپوق سایبی یا آلتدیрмаق ایچین، بو کبی درس لر، هیچ وقت عیانی واسطه سزین، آپاریلما مالیدرلار بالعکس عیانت، بو کسه ک درجه ده تطبیق ایدیلمه لیدر لر.

بزه قالیرسه، مه تودچیلاردن بعضلری توصیه ایتدیکلری و اویغون حساب ایتدیکلری «اون دن کیرویه دوغرو سایمایی» تطبیقاً قوللانمالی و غایت احتیاطلی اولاراق ایشه گیریشه ملی. دها آیدین و آجیق سویلمه؛

بوراده درسی تدریج له آپارمالی و بلکه ده بشدن یاشیلاراق عیانی صورته کبرویه دوغرو گیشملی، مثلاً بو صورته:

محسبه تیلی اوزمه رینه سالینمش بش بومورودن، یازی تاختاسیندا یازیلمش بش قارا نقطه دن، بش آجیق نقطه دن، بش خاچ دن (†)، بش چوبدن، بش بارماق دان والخ صیرا ایله برر سیله رده و یاخود یوماراق، اورتورده، قانلارینی شاگردلردن سورمالی، معلم - عطیه! بو تیل اوستینده نیچه بومورو کوربرست نیچه قارا نقطه، نیچه آجیق نقطه، نیچه خاچ، نیچه بارماق والخ وار؟ (شاگرد جواب ویریر)

سوگرا معلم، صیرا ایله برر سیله رده و یاخود یوماراق ینه ده سوروشیر:

معلم - عنایت! ایمدی نیچه بومورو، نیچه قارا نقطه، نیچه آجیق نقطه، نیچه خاچ، نیچه بارماق والخ قالیر؟ (شاگرد جواب ویریر)

معلم، ایسته دیککی کبی جواب آلدیق دان سوگرا، ینه ده ایلرویه دوغرو حسابلا دینی زمان برلکده تکرار ایتدیردن کبی. ایمدی ده،

گیرویہ دوغرو سابی آپاردیقده، جوابلاری سیرا ایله یو کسک سس ایله برلکده سویله تیر.

معلم هینچ وقت بوگا لاقید قالمالیدر و اصلاحی شاگردار قوه سیله بغیر ممکن اولان جوابلاری، کندیبی دوزملیدر، بر قاج شاگردده دیدیردیر و اڭ نهایت برلکده تکرار، ایندیریر.

بو قدرلیک حساب چارچیوه سی ایچرو سینده شاگردار گیرویہ دوغرو سایماغه، آشدیقدن سوگرا، طبعی، معلم همان عددلر دائره سینی کیت - کیده، گیشله دیر، یعنی ایکنجی بش ایچرو سینه گیربرو اوراده گزیشیر و آنجاق بویله یابدیقان سوگرا، یعنی شاگردلری اولجه برنجی بش، سوگراده ایکنجی بش داخلنده گیرویہ دوغرو حسابلاماغه آشدیرماق یولی ایله اونلاردا تکمیل چاپوقلق، سربستلک، باجاریق و اعتیاد بسله دیگینی گوردرکن معلم، بو دفعه آرخاتلقله برنجی اونیدان باشلیقاراق (عیانی واسطه اړک هر یرده و هر دفعه قوللانیلمالاری عمده شرطدر) گیرویہ دوغرو آیری - آیری و برلکده سایدیریر.

ایشبو «یرویہ و گیرویہ دوغرو سابی» درسینی بر قاج دفعه تکرار ایندیکدن سوگرا معلم بو مشغله سینی صیرا عددلرینی اوکرمه تمکله ریتیریر، بویله:

ساغ طرفده، برنجی ایستامیا اوستنده اوتوران شاگردک آدینی اولجه اوکرمه ندیکدن سوگرا معلم سوروشیر.

معلم - قباقده کی (اولک طرفده کی) اسکمه نیک اڭ ساغ طرفده اوتوران شاگرد قانجی شا رد اولور؟ برنجی شاگردک آدی نهدر؟ حیینه نڭ صول طرفده کی قانجی شاگرددر؟ آدی نهدر؟ والڭ (بو سواللارک هبینه شاگردلر جواب ویریرلر).

بو صورتله یوقارویه (ایلرویه) دوغرو قالقان کبی بوراداده شاگردلره، طبیعی، یازی تاختاسیندا یازیلمش ۱۰ چوپدن ویا اللرینده کی ۱۰ بارماقدان برینی یوزدیکدان و یاخود یومدیردیکدان سوگرا، قالانلارینی، «بورادا نیچه چوپ، نیچه آجیق بارماق» قالدیفینی سوردیکدا، یقینادوغرو جواب آماق ممکن اولایله جکدر. بویله ظن ایدیریك که، «تعداد متزائدو تعداد متناقص» آدی ایله مشهور اولان «ایلرویه و گیرویه دوغرو» چاپوق سایي درسلی تقریبی صورتده یوقارودا گوستردیکمز یوللارا موافق و مطابق اولارق آپاریلیرلارسه، (عیانی واسطه لارک گنیشجه سینه و باجاریقلی صورتده قوللانیلمالاری شرطی ایله)، بو زمان شاگردلرک برنجی اون داخئلده، گرهك ایلرویه، گرکسه گیرویه دوغرو، سایماقدا حقیقی صورتده چاپوقلق، مهارت و اعتیاد کسب ایدم یله جکلرینه شبهه قالمايور.

اوافق - توفك مهارتسزلر بولونارسه ده یقیناً اونلار دخی یاپك کوچيك یاشلی لار اولاجقدر و یاخود فطرتاً خسته و علتلی اولان چوجقلار اولایله جکدرلر.

پىداغۇرى تەجرىبىلىرىنىڭ

مەكتەپتە آزادلىق.*

(نوخو نەمۇنە زىھنىي مەكتىپى تەجرىبەلىرىدىن).

يازغۇچى: و. مەسئۇف زادە

۲. مەكتەپتە اوشاقلارنىڭ ھىسايات و اسئىسادلارنى مەھو ايدىن و اونلارنى ھىيائى باھارقدان مەھروم ايدىن ايسكنجى عامل، مەكتەپ مەشغوليتلىرىنىڭ پلان، جدول، پروگرام و غىرە تەرتىباتنىڭ مەلم اوطەسندە مەلمەك كەندىنىنى طرفىدىن تەرتىب ايدىلوب مەكتەپتە اجرايە قونولمەسىدەر: اوشاقلارنىڭ بىرىدىن ھىيائى بوق، نە اىچون مەكتەپتە كەلىرلەر، نە باباچقلار يىلميورلەر؛ اڭ باقىن كەلمەك اونلاردان اوتۇرى قاراقلىقدەر. طلبەلەر دائىما تەردد اىچرىسىندەدرلەر: مەلم ايمەدى بىزە نە يىورەجكەدر، نە اوقوداچكەدر، نە ايش كوردىرەجكەدر كەبى دوشونجە اىچرىسىندە بولنورلار؛ ياخود بى ھىس لايالىدرلەر آرتق بىرىنى دوشونمەيورلەر: مەكتەپتە كەلىر چاتتالارنى آتار، چىقار، اوينار، اوتورور، مەلم چاغرىرسە كەيدەجك، چاغرىرسە ساعىتلەر كەيچىنچەبەقدەر عىنى ھالەندە دوام ايدىرلەر و بىرايشە تەشەت ايتەمەزلىر. بو ھال بىر طرفىدىن چوقچىقلىرى اسارتە آلىدردىنى كەبى

(۰) باشى «يىگى مەكتەپ» ك ۲ نچى سايىسىندە درج اولمىشدر.

ديكر طرفدن بك لزوملى حياتى قابليتدن تشكىلاتچىلىق قابليتدن محروم ايدىر. ايشينه بلان توكه يىلمهين، ايشىنى ائينه توبلايا يىلمهين بر شخىك حياتدا باشايا يىلمهيهجكى معلومدر؛ بر عائله صاحىي، بر دولكر، بر معلم، بر كندلى گوندهليك، آيلىق ايللىك ايشىنى قباقجهدن تعين ايدى. يىلمهلى، ايشىنىڭ عمدى و كوچوك طرفلرىنى سچمىلى، ايشى عمله كىرىمك واسطىلرىنى تاپا يىلمىلىدر. بويله اولمادقمىد فعاليتىد پرا كندهليك، موفقيت سزلىك ميدان آلاخىي شىبه سزدرد. ايشته كلكجك كىشلىرى، كلكجك حيات شىخلىرىنى بو موفقيتسزلىكدن قورتارمق اىچون چوققلىغىدن اونلارنى تشكىلات قومىسى وىرىمك لازمدر. و ظىفەنى مكىب، كندى چوققلارىنى هر بر ايش بلانى تريتىنە اشتراك ايتدىرمكلى و اونلارنىڭ فكر و قومارىنىڭ ميدانە چىقماىنى آزادلق وىرىمكلى اىفا ايدىمىلەجىگىدن نوخو نمونە زحمت مكىبىدە آزادلىقى برپا اىچون اىككىچى عامل چوققلارى يوقاىزىدا سويلەنن فعاليتە جلب ايتىمك اولمىشدر. بو مقصدە اىرىشمك اىچون اىكى نوع يول كوتورولمىش، برنجىسى عمومى دىكرى خصوصىدر. عمومى يول اىللىك، آيلىق، هفتەلىك و كوندهلىك مشغوليتارنىڭ پروگرام و پلاتنىڭ چوققلارنى برابر تريتىپ ايدىلمەسىدر. مىلا، اىلك اولندە مكىب اوطاقلارنىڭ غروپلار آراسىدە تقسىمى، مكىب عادى مشغوليتارنىڭ باشلانمە و قورتارمە مدتىنىڭ، مكىب اجلاسى عمومىلارنىڭ طوبلانمە و قىلرىنىڭ تعىنى، مكىبىدە نوع بە بوغ انتظام، اداره، تمىزلىك، تصرفات و غىرە دستىلارنىڭ تشكىلى و غىرە كىي. ھايىلە مذكور سە مدتەدە مكىبىدە تىلىمە عائد كورولەجك عمومى اىشلىر پلاتنىڭ تريتىي؛ مىلا؛ تاسىسى مكىبىدە اكىنچىنىڭ باشلانمەسى، بر زاوود يا قابرىقى اوكرىمك اىچون مكىبىڭ ھەمان زاوودە تحكىم ايدىلمەسى و

غېرە. ھەمىن سۈرئەتە آيلىق مەشغۇلىتىلار بىلەن ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسى،
 مىلادى قىش آيلارى ئىچىن اولان دە كېلىشكەنلىكى، قىش باغچىلىرىنىڭ
 مىقدارىنى. ئۆزىنى سېنى ئۆزىنىڭ؛ ئىنسانلارنىڭ ھەيۋەتلىرىنى ئۆزىنىڭ
 قىش ھەيۋەتلىرىنى ۋە قىش ھاياتى بىلەن، قىشنىڭ لارم اولان مەنى،
 ئىشلىق، ئالتار ۋە يەككە مىقدارىنى ھەسابلاش، قىشنىڭ ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىرى
 ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ، ئۆزىنىڭ سۈيۈمى، قىش ئۆزىنىڭ يازمى قىش
 ئۆزىنىڭ دۆلەتلىك ۋە غېرە كېي ھاياتە آيلىق مەشغۇلىتىلىك ھەيۋەتلىك
 ۋە كۆندۈرۈشكە تەقسىمى مىلادى قىش ئۆزىنىڭ بىر كۈنى ئىچىن؛ ئالتارنىڭ
 ھەيۋەتلىك ئۆزىنىڭ پارچەلەردىن ۋە پارچىلارنىڭ ھەيۋەتلىك ماتېرىيالىدىن (يۈن
 بامۇق، ئېلىك، كىتەندىن) ئۆزىنىڭ گەۋدەسىنى باقۇپ ئۆزىنىڭ، پارچە ۋە
 ماتېرىيالىدىن قوللىنىش ئۆزىنىڭ، ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ بىر ھەيۋەتلىك بىر ھەيۋەتلىك
 ئۆزىنىڭ، بىر ماتېرىيالىدىن بىر پارچەنىڭ ئۆزىنىڭ گەۋدەسىنى يازمى
 (مىلادى يۈننىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ گەۋدەسىنى) بىر ئۆزىنىڭ بىر دەست،
 ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ دەست ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ پارچىلەردىن ئۆزىنىڭ
 كەڭلىكىنى ھەسابلاش ۋە كاغىز، ياخۇد پارچەدىن كۆچۈرگەن مۇدەل
 ھەيۋەتلىك (ياخۇد مەمكەن. اولان بىر دەست بىۈك مەيۋەتلىك) بىر ئۆزىنىڭ
 قاتلاملىق ياخۇد بىيچىلىك تېكىلىك كېي. ئۆزىنىڭ بىر ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ
 بىلەن دۆزىمە سىراپىلىرىدىن. خەيۋەتلىك بىلەن ئۆزىنىڭ، ئۆزىنىڭ،
 كۆندۈرۈشكە ئۆزىنىڭ ھەر بىر كۆچۈرگەن ھەيۋەتلىك كۆچۈرگەن ۋە كۆچۈرگەن
 ھەيۋەتلىك ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ، مىلادى كاغىز،
 يا پارچىلەردىن ئۆزىنىڭ مۇدەل قەيۋەتلىك زامان ئۆزىنىڭ مىقدارىنى چۈشەنچىلىرىنىڭ
 قەيۋەتلىك گۆرۈشكە ئۆزىنىڭ دەستلىرىنى ئۆزىنىڭ، ھەر بىر قەيۋەتلىك
 ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىك تەيىن ئۆزىنىڭ، ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ،
 ئۆزىنىڭ باشلامەن ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ھەيۋەتلىك، چۈشەنچىلىرىنىڭ ئۆزىنىڭ
 تەيىن ئۆزىنىڭ. قەيۋەتلىك ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ئۆزىنىڭ ۋە غېرە

[illegible]

• هر بىر پلان تەقسىمى مەھلىك ياخۇد طلبەلەردىن اولان صدرىك ،
ياخۇد غروپ نوئېتچىسىنىڭ كۈچۈك مەروضەسى ياخۇد نىۋالى ايله
باشلانغۇچ، طلبەلەر سىرىست صورتدە فەكىزلىرىنى سويلەرلەر؛ ھر كسدىن
قورى تەكليف اولارق دگل سبب دليللاريله ايضاح ايلمەسى طلب
اولنور؛ چوقۇقلارك ياگدش دوشوندىكلارى و ياخۇد ھيچ خياللىرىغە
كتيرەمدىكلارى جەتلەرى مەلم سويلەيور . قەلم سبب و دليللاريله
فەكرىنى بيان ايدىر . نتيجەدە تەكليفلەر ميدانە قويولاراق ياتمام
غروپ ھيتى طرفندىن قبول اولنور ، ياخۇد اختلافلى چيقار .
اختلافلى چىققان زامانلار اكترىتىك خواھشى قبول اولنور و اجراسە

باشلانیر. معلمك اشتراكی اكثریتی راست كله ییله جك یا ككشلقلاردان ساقندیرماقله پلانك دوزگونلیگی تامین اولونمش اولور.

۱. بو نوع پروگرام و پلان ترتیبی فوق‌العاده بوبوك منفعتلر ویریر. چوجوقلار بوقاریدا سوبله‌ندیکی کییی تشکیلاتچی‌لیغه آلیشیرلار و پراکنده‌لیکدن قورتاریلار.

۲. چوجوقلار گوزلرینك اوگنده قریق دو كوك، بیره‌لیه علاقه‌سی اولمایان مشغله‌لر دگل بریره‌لیه باغلی عمومی مقصده آپاران بتون بر حیات مشغله‌سی گورورلر و بونكله حیاتی گورمكه حیاتی آگلامنه حاضرلاشیرلار.

۳. قارشولاریندا قویدیقلاری بر موضوعی بر مسئله‌یی هر دفعه ایفا ایدوب بتیردیكجه بر فعالیت ذوقی، سونچ و بر روح یوكسه‌لیگی كسب ایدیرلر.

۴. چوجوقلار هر مشغله‌نك پروگرامی كندیلری‌نك اشتراكی ایله ترتیب ایتدیكلریندن قبول ایتدیكلری پلانی‌دا سه‌وه - سه‌وه عمله كتیریرلر. ایشته بوراده اوشاقلار اسارت روحیندن قورتاروب آزادلیق روحی كسب ایدیرلر، هر بر اجرا آتی باشقاسنك امریله دگل، اوز ایستكلری اوز قرارلاری اولاراق و تانیاراق سه‌وینجه اجرا ایدیرلر.

۵. چوجوقلارنك آزاد صورته، بیان اولونان فكرلرینی ییلدیكندن دولابی معلم‌ده مشغولیت پروگرامی ترتینده اوشاقلارنك پسیخولوژیسنه اك باقیندان یانا‌شایلر.

۶. چوجوقلار مکتبه معلم اولمادینی زمان كندیلری مشغول اولایله‌رك مکتبدن چیقیدقا مستقل حیاته حاضرلانمش بولنیورلر.

۷. چوجوقلارا فكرلرینی، استعدادلارینی میدان چیقارماغه آزادلیق ویریلدیكیندن و دیگر طرفدن چوجوقلار دوغرودان دوغرویه حیاتی مسئله‌لر قارشوسیندا دورازاق دوشونمكه، دقت

و تدقیق ایتمگه مجبور بواندیقلاریندان اونلارڭ دقت ، تدقیق ، تفکر قوملری فوق‌العاده بر صورتده انکشاف ایدیر؛ بو خصوصدا معلمی حیرته بوراقاقاق درجه‌ده تیجهار گورولمشدر. او بلانلار پروگراملار که معلم کندیسسی ترتیب ویریردی و آنجاق کندیسسی باچارار ظننده ایدی، او فکرلر که معلمک ییتده عمله گلیر و معلم اوننی کندیسینک کشفی حساب ایدردی بونلارڭ بر چوقنک اوشاقلارڭ اوزلری طرفندن کشف ایدیلهجکی، ترتیب ویریله- ییلهجکی گورولمشدر. بو قادر استمدادی بوخلاداراق، اونلارڭ بویوک یولینی قاپاباراق و بن بویوک فکرلر ایدیرم، بویوک ایشلر ترتیب ویریرم دیهرک، معلمک بتون ایشلری کندی اوزهرینه کوتورمهسی، اوزینی ییهوده بورماسی، اوشاقلاری دا عاقل بوراقماسی نه قادر یاکشلیش اولدوغی گورولمشدر. مثال اولاراق ایکینجی غروب طلبه‌لرینک ترتیباتدن مارت آیندا یاز گلهمسی مناسبتله یاز دوری ایچون ترتیب ایدیلن مشغولیت بلانیسی کوتورملم. «ایمدی یاز کلیور، هر شئی ده گشیور، قیاقمزا اوج آی یاز آیلاری واردر، بو یاز زمانی مدتده غروبمزڭ هانکی ایشلری گورمهسی لازمدر و نه‌ری بز او گرنمه‌لی‌بز» سوالنه قارشو. طلبهار بو تکلیفلرده بولنمشلار :

۱. محله باجامزی دوزلدەك، باغچه‌نك چیرنك سو كوك برلرینی یوراق. باغ قایسینی دیكه‌لدەك. سو امله‌لرینی تمیزلیك، سو حوضینی بوشالدوب تمیزلیك. زییل نوكمگه قوبی قزاق، باغیش سوپی توربالارینی قایتدیراق، سو توربالارینك آباغندن آرخلار قزاق.

۲. باغچه‌مزی غروب‌لار آراسندا بولوشدیرەك، آکین ایشاربیزی باشلاپاق، چیچەك سبزه، میوه آغاجلاری اکەك.

۳. اکمك ایچون چیچەك بوستان توخومی کوتورەك.

۴. کورت، باسدیراق، جوجه چیه راق بسلیهک .
 ۵. بال آریسی ساقلیق .
 ۶. داغه گرمکه گیدهک، چبچه کلری، یابراقلاری توپلیق، آغاجلازی او گره نهک .
 ۷. باغلارا تماشا بیه کیدهک، آغاجلارک چبچه کامه سینه بافاق او گره نهک .
 ۸. شهر قیشلاغه گیدهک بوستان و اکین ایشلرینی او گره نهک .
 ۹. کینک ار توپلیق .
 ۱۰. ایپک قوردی ساقلیق .
 ۱۱. چلاق جالایاق .
 ۱۲. کودو کچینی گورهک مالاری سورمک .
 ۱۳. قوشلارا یاتماقدان اوتری یازلق بر قایراق .
- معلم برنک اوزه رینه هوا، باغمور و سویک دم گیشمه لرینه و جول قوشلارینک یاشاماسنه باقمایی و او گره نمه بی علاوه ایتمش و آرتیق دور پروغرامی بیتشدرد. صوگرا بو پروغرامک هفته لیک و گونده لیگه تقسیمی چوجوقلارا تکلیف اولنجه مذاکره دن صکره چوجوقلار هفته ده برگون داغلارا جول لر، برگون ده باغلارا اکین لر، سیاحت گیدیلمه سینه، قالان گونلرده مکتب ده پروغرامدا گوتیریلن ایشلرک ایشلنمه سینی قرار ویرمشلر.
- عین زمانده سیاحت و ایشلرک سحردن تیزدن اجرا ایدیلوب ویتیریلوب ایشدن صوگرا غروب اوطه سینده اوقو، یازی، حساب، رسم و غیره کییی مشغولیتلری آبارمه بی تکلیف ایتمشلر و قبول ایتمشلردر. معلم کندی سینک ده دوشوندیگی اشبو بلاندان بو قادیرنی چوجوقلار ترتیب ویرمگله، معلمه آنحاق صدارت

اينىڭ ، علاوه لار و تصحيح لار ياپماق وظيفەسىنى بوراقىشلردىر .
غىنى حال ھەفتەلىك ، كۈندەلىك بلانك تەرتىپىدە واقع اوليور . بو
نقطة نظردن چوقۇقلار و بىر يان آزادلىك كۈزەل نەتىجەلى اولدوغى
بىر داھا اثبات اوليور .

يېتەمدى .

اجتماعيات درسلىرىنى خالق معارف قوميسارلىغىنىڭ مەھمۇت زەھمەت
مەكتىپلىرى ايچىن اولان پروگراممىلىرى اوزىرە تەدرىس .

يازنى قوتۇتۇزۇف .
چۈرەنى ۱ . بابازادە .

(روسىدە ۲ نچى درجەلى مەكتەپ تەجرىبە يىگۈنلىرىدىن)

يىز نىزە قورۇد اھالىسى مەھمۇت زەھمەت مەكتىپلىرى ايچىن اولان
پروگراممىلىرى ايله آنچاق اوقىتايىر آينىدە ، بىنى پروگراممىلىرى دولتى
ادارەسى مەھمۇتلىرىدە ساتىشە قوبۇل بىنى كۈندىن سوڭرا اطرافلى
صورتىدە تانىش اولدىق . بىر ئاز وقتىدىن سوڭرا ولايت خالق معارف
شەبەسى طرفىدىن جارى درس يىاندە بىرنىچى و ۲ نچى درجەلى
مەكتەپلىرىك ايلك صىفلىرىدە پروگراممىلىرى كىچىرىلمەسى و قالان صىفلىرىدە
پروگراممىلىرى سەھمەسە مطابىق حەركەت ايدىلمەسى خصوصىدە امر و بىرىلدى .
ولايت خالق معارف شەبەسى طرفىدىن نەمۇنە مەكتىپلىرىنى اىستىر بىرنىچى
اىستىر ايكىنچى درجەلىك بوتون غروبلىرىدە چاپوق صورتىدە يىڭى
پروگراممىلىرىك درس ماتىرىياللىرىنى جازىرلا ماغە كىچىمەك تەكلىف ايدىلدى .
بىن اولا نىزە قورۇد پىداغۇزى انستىتۇتى نەزەرىدە و . ا . لەنىن
نامەنە آچىلان ۲ نچى نەمۇنە مەكتەپلىرىك معلىمى و ايكىنچىسى پىداغۇزى
انستىتۇتىك اجتماعيات اصول تەدرىسچىسى صىفىلە يوقارۇدە كۈستىرىلن

پروگراملرک تحلیل، ترتیب و باشایشه کیچیرامه سنه باشلامالی ایدیم. بن بو ییل ۲نجی درجه لی مکتبک ۲نجی غروپی اداره ایدبورم سخما اوزره بر غروپده مصنوعات و اونک باش یارادیجی سی فعلیه دائر ماتریاللر کیچیرایلمه لی، متعلماری روس و غیره آوروپامه قایتالیست (ثروتدار) جمعیتی ایچروسنده فقرای کاسبه نك حالی، زحمت و باشایش شرائطی فعله لرک ثروته قارشو آباردیقلری صنفی مبارزه نك تاریخی امله تانیش ایتمک لازیم در. فقط بو غروپ متعلملرینک کندلی زحمتی، کند "تصرفاتی و حیاتی خصوصنده معلوماتلری اولمادیقه گوره مکتبک اجتماعی درس لر قومیسوتده ۲نجی درجه نك ۲نجی غروپده ییلک برنجی حصه سنده برنجی غروپک ماتریاللرینی، بخی کندلی زحمتی، بو زحمتک مقصد، سابقده و ایمدیکی حالده تشکلی سطحی صورتده او گرنمک، ییلک ایکنجی حصه سنده ایسه ایکنجی غروپک کندی ماتریاللرینه کیچمک قراره آلدی. درس قومیسونو طرفدن یگی پروگراملره کیچمیش چاپوق بر صورتده عمله کتورمک قراره آلدیغندن سخما و پروگراملرینک ماتریاللرینی ایتی صورتده او گرنمک و مطابق فنی و بدیی - ادبی ماتریال انتخاب ایتمک لازیم کلیوردی. ییک پروگراملرک یای تعطیللری زمانی اورتالغا چیقمامالری تاسف ایدیله جک حاللردن ایدی. پروگراملر اوزره ۲نجی درجه لی مکتبک برنجی غروپنده اجتماعیات درس لری قورسک وظیفه سی متعلملری کندی استقلال و تبعلری اساس اوزره کوی تصرفاتی دنیاسنک حاللری، کوی تصرفاتینک نوعلری و کند اجتماعی حیاتی ایله تانیش ایتمکدن عبارت ایدی، او کما بناء هر بر شیدن ایلری متعلملری واسطه سیز بر صورتده کندلی تصرفاتی باشایش و کند مدینیتی ایله تانیش ایتمکه احتیاج حس ایدیلردی. یعنی هیچ اولماسا تبع مقصدیله کویه فنی سیاحت ترتیب ویرمه لی

ایدی کند باشیشی ایله تانیش اولمایان، کوی تصرفاتی خصوصند.
معلوماتسیر شهرلی مکتبلی لری کوی ایله اطرافلیجه تانیش ایتمک ایچین
بر دفعه بابلان فنی سیاحتک کافی اولمایاجانی آشکار مسئله ایدی.
محلتده کوی تصرفاتک، اساسی عنصرلرینی واسطه سیز بر صورتده
اطرافلیجه او گرانک ایچین بر کننده ویاخود کوی تصرفاته
هیچ اولمازسه ۵-۶ گونلک سفر ایتمک غایت موافق ایدی. فقط
بو مسئله نک تطبیقی غیر ممکن ایدی؛ چونکه الوبریشلی، موافق
زمانلر (آوغوست، ستمبر) کیچیرلمیش قارشوده کولچکی، ساووقلی
یابز دوربورددی. اوزاق یرلرده اوزون مدتلی فنی سیاحت بایماق
ممکن د گل ایدی. بونک ایچین مکتب فولقتیونده هیچ اولمازسه
شهردن اوزاق اولمایان کویلردن بریسنه بر دفعه فنی سیاحت بایماق
قراره آلدی. فنی سیاحت قارشولاناجاق برنجی الوبریشلی، گوزل
کوندی یابلاجاقدی قبول ایدیلن قرار حیاته تطبیق اولنمازدان ایلری
جن متعلملرک کند حیاته و باشلیجه اولاراق کوی تصرفاته عائد
معلوماتلرینی یوفلاماق مقصدیه آنکه تا دولدیرلماسی ایشنی کیچیرمکی
لازم کوردیم. دولدیرلماق ایچین چوققلره طرفمدن آشاغیده کی
آنکه تا وبریلدی:

۱ - هیچ کننده اولمسیک و کندیلرک تاخیل تصرفات قوردیققرینی
وااداره ایندیگقرینی ییلزمیسک.

۲ - تربوخوله (*) اصولی نه در؟

(*) دو-ده بری اکک ایچین موجود اصولدن بریسه تربوخوله
(трехполье) اصلیدر. بر اصول اوزره زراعت ایشی اله مشغول کویلی
زمیننی لوچ حصیه بولیور. اولجه برنجی حصه سنی استراحت بوراقیر، ۲ نجی
و ۳ نجی حصه لرینی اکیر؛ سوکرا ۳ نجی حصه سنی استراحت بوراقیر ۱
و ۲ نجی حصه لرینی اکیر، آخرده ۲ نجی سنی استراحت بوراقیر. ۱
و ۳ نجی سنی اکیر.

۳ - بو اصولك نقصانلارینی بیلر-گمی؟

۴ - ییزلرده نه کییی تاخیل اکیرلر؟

۵ - تصرفات شوراسی نه در؟

۶ - كند ایله شهرك متقابل علاقهمی نه دن عبارتدر.

آنكه تا بر ساعتق درس مدتده، صنفده دولدیریلمالی ایدی. آنكه تانی حاضرلاماش اجتماعیات درسلی اصول تدریسندن مشغول اولدییم پیداغوزی اینستیتوتی اجتماعی - تاریخی شعبه سنك ۴ نجی قورس طلبه لرینه تاپشیرمیشدیم.

دولدیریلان آنكه تالرك تحلیل و آرشدیریلما سندن آلان تیجه لر: ۱ نجی سؤاله ۳۰ نفر (۳۲ دن) متعلم مختلف وقتلرده کویده یاشادیقلىرى جوابنی ویرمیشدر، انجاق ۲ نفر عمرینده کویده اولمامیشدر؛ کویلوارك تصرفات ایشلرینی نیچه آپاردیقلىرى ۱۷ نفر یلر، ۱۵ نفر یوق؛ تربوخویله یك نه اولدیغنی ۱۵ نفر یلر، ۱۷ نفر یوق؛ تربوخویله نك نقصانلارینی ۲۹ نفر بیلمه یور، ۳ نفر بیلسمده فقط بوتون-بوتونه دوزگون و مکمل جواب ویره بیلمه مشلر. ییزلرده نه کییی تاخیل اکیلدیگی خصوصنده ۳۰ نفر آز چوق دوغرو جواب ویریرور، ۲ نفر بیلمه یور. تصرفات شوراسی خصوصنده بر نفر متعلمك معلوماتی واردر، یاخود موجود معلوماتاری یاگلیشدر. آخرنجی سؤاله مختلف درجه ده دوزگون انجاق ۲۸ نفر متعلم جواب ویره بیلیمیشدر. برده فلان دورد نفرك جوابلری یاگلیش چیمیشدر. آنكه تالرنی متعلملریمك كند تصرفتی دائره سنده موجود معلوماتاری ایله اطرافلیجه تانیس ایتدی. بن آنكه تا سایه سنده متعلملر ایله نه مسئله خصوصنده دانیشاجاغمی وقتنی سیاحت زمانی چوقوقلرك دقتی نه به جاب ایده جگمی لایقيله دوشونیوردیم. کیچن پایزده، نادرا تصادف ایدن پارلاق برگونده بن ۲۲ نفر متعلم و پیداغوزی اینستیتوتی طلبه لریندن نیچه نفرله

بىر بىر ئېزىنىڭ باقىنغانىدە اولان (شەردن ۶-۷ وىرست اوزاقاندىمە) كۈبە روان اولدىم بىز بول اوزونى ترصدلر ياپيور، يىچكىسە گۈرە ناخك تر كىينى، تربوخپول تصرفاتك سېستىنى مشرگا آيدىنلاشدىربر، توپراغك خصوصىتلرى، ىردن استفادە فورمالرى، نردە تراقور (زراعت ماكىنەسى) ايله ايشلەمك مەمكن اولدىنى بارەسندە بحث ايدىردىك.

آخرا لا مەركۈبە وارد اولدىق. كەندك عمومى گۈرۈشى ايله تانىش اولدىقن صوگرا كەندىلەردن بىرىنك حياط و تصرفاتى اطرافلىچە نظردن كىچىروب و اوزىلە بىر ساعەدن آرتىق مشرك صورتدە تصرفاتى خصوصىندە بحث ايتىدك كەندلى بىزىم مەكتەبلىلەردن بىرىنك آتاسى اولدىغە گۈرە بىزىملە مەجت و حرەت ايله داورانىوردى. مەتلەملر صەجت زمانى آشاغىدە كى مەئلەلرى اطرافلىچە و مەكمل-صورتدە آيدىنلاشدىردىلر :

۱- ەمان كەندىنك تصرفاتدە نە قادار توپراقدە و سائط واردى؛

۲- نە قادار و نە جەسەن قارا مال وار و اولرك وظىفەلرى؛

۳- زەمت آلاتىك نولەلرى اولەردن استفادە اصولى؛

۴- توپراقدان استفادە اصولى؛

۵- تصرفات سېستەمى؛

۶- تەخل تەخلىرىنك (ЗЛОКИ) و بوستان بىتىكىلەرنىك تر كىيى؛

۷- مەحصولك مەقدارى؛

۸- تصرفاتدە اولان فەلە قوۋەنك مەقدارى؛

۹- تصرفاتك يۈجەسى، يەنى كەلەر و چىقار بىرلىرى؛

۱۰- تصرفاتدە باردىمچى صەنەلرك و تصرفات خارجەدە چالېشەق

ئىيى واسطەلرك رول و اھمىيتى؛

۱۱- كەند تصرفاتك شەر ايله رابطەسى

مىصاحبە اېستىر اقصادى ، رىقىمى ، اېستىر ياشاش مىسىللەرىنىڭ دائىرىسى خېلى مەلۇمات وېرىدى . چوقۇقلىرى كېڭ - كەڭ - مىصاحبە قارىشى بىلەن كەندىلىككە مەستەل سىواللىرى بىلەن بىر بىر بىر بىر .

يېزە تەسادىف ايدىن تام مەنىسىلە كەندىلىك تەصرفاتى اولماسا ، مىصاحبە اوڭرىنىش ايجىن غايەت مەرقىلى بىر تەصرفات ايدى . مىصاحبە ايتىدىكىمىز و تەصرفاتى اوڭرىنىدىكىمىز كەندىلىك ، آتسىز ، كەندىلىك تەصرفاتىدىن ايشلىرىنى لايىقەتچە بولسا قويا بىلمەن بىر كەندىلىك ايدى . اوڭرى بول قازانماق ايجىن ياردىمچى واسطەسى ياقىن دە اولان (كەندىك آلتى و بىرستىلىگەندە واقع) . زاووددە چاشماق مەقابلىدە الدە ايدىلىن حق زىمىت ايدى . احتىجارلىك اودىنمەسى ايجىن سىرف اولان ، بول و كەندىلىك تەصرفاتى مەھسۇلى ، آيدىن و كور كەلى ايدى . بو مىقدار كەندىلىك ، حەقىقەتدە ايسە فقير كەندىلىك بىيۇجەسىنى آشكارا سورتىدە كۆستۈرىدۇ . مەقايىسە ياقىن ايجىن بورادە بىر دولتى كويۇلۇنۇگە تەصرفاتى نەزەردىن كەچىرىمەك ، اوڭرىنىك لازىم ايدى . بىن بو ايشى ياقىن قارارە آلمىشىدىم ، فقط قىسە ياز كۆنى اوزىرە اولدىنىدىن بو فەكرىدىن واز كەچىرىمەك و فقير كەندىلىك تەصرفاتى ايلە تانىش اولدىنىدىن سوڭرا شەرىق قايتماق خەسەسەندە غەكرلىشمەلى ايدىك سىباحى كۆنى . سەندە سىباحەت زىمانى آلدىغىمىز مەترىباللىرى چوقۇقلىرى ايشىدىكىلىرى و كوردىكىلىرى شىلەر اوزىرىدە مەشركا تەحلىلات ايشلىرىنى باشلايدۇ . نەزەردىن كەچىرىدىكىمىز تەصرفاتىدىن اولان توپراق و باشقا خەسەللىك ، مەقدارى دىياگراماسىنى خەسەرلەيدىن چوقۇقلىرى بىرلىن مەلۇماتلىرى خەسەرلەيدىن و ھەمان كۆي ئاظرافىدە مەشە ايلەمەنى خەلدە كەندىلىككە ھاردان ياقىن الدە ئايتىدىكىلىرىنى آيدىنلاشدىر بىر بىر . چوقۇقلىرى اوتە كى دەرلىك مەتتە ھەمان كەندە بىر دەنەستە ، عىن زىماندە عومۇمەتە بىر دەنەستە

استفاده فورمالری دفترده بازی تخته‌سند مطابقی چیزگیلر ابله کند تصرفاتی مدیتی و تطبیقی ممکن تصرفات سیسته‌مالری اوزرینده اطرافلیجه دوربورلاردی چوجوقلر مشترکاً و سیستملرک نقصانلرینی، یارارقلرینی، آز مکمل بر اصولدن داها مکمل بر اصوله کیچمگک امکاتتی آیدنیلاشدیردیلر. ییز تحلیل ایدیلن ماتریاللر ابله علاقه‌دار اولاراق، منفق سوسیال شورا جمهورینی داخلمده موجود اکین برلرینک مقداری و تقسیمی مسئله‌سینه توقوندیق، تاخلمده حصولی مقدارنی جماعت طرفندن صرف ایدیلن ارزاقک، قارا مالک و غیره‌نک مقدارینی آیدنیلاشدیردیق. بو باره‌ده همیشه چوجوقلره یا بو تحلیل ایدیلن ماتریاله مطابقی دیباغراملر چیزمک یاخود رقمی معلوم‌اتلر بولوب (شهرک کتبخانه‌لرینده باشلیجه اولاراق ولایت ستاتیسیتی بیوروسنک کتبخانه‌سند) اولارک اساسی اوزره دیباغراملر حاضرلاماق کییی وظیفه‌لر ویریلردی. مثلا: ۱۹۱۲ نجی ییلده، ۱۹۲۰ و ۱۹۲۲ نجی نجی ییللرده روسیه‌ده نه قادار تاخلم توپلاندیقی خصوصنده: آمریکا جماهیر متحده‌سند، آرقه‌تیناده، انگلتره و آلمانیده نه قادار تاخلم توپلاندیقی نه قادار تاخلم ادخال و اخراج ایدیلدیگی خصوصنده ۱۹۱۳ نجی و ۱۹۲۱ نجی ییلده روسیه‌ده نه قادار آت اولدیقی باره‌سند و غیره سیاحت زمانی توقونولان بر باره مسئله‌لری بن اوزیم تحلیل ایتمه‌بوب نمونه مکشینده تجربه درساری ایچین ماتریال ضقیله اجتماعی تاریخ و مکتبدن خارج شعبه‌لرک ۴ نجی قورس طابه‌لرینه ویریلردیم، مثلا: طابه ر. و. م. کویلی تصرفتک بیوجهسی موضوعنه دائر مصاحبه ترتیب ایدیلر و اولارک چالشماسی نتیجه‌سند چوجوقلر طرفندن بوتون صنفک اشتراکی ابله آشاغیده کی سخمه - جدول یارادیلدی:

كندلى تصرفاتنىڭ يىوجەسى .

مداخل		مخارج	
جنسى حصە	بارا حصەسى	جنسى حصە	بارا حصەسى
۱ - كندى احتياچى ايچىن توپراقدان آلتان محصولات	۱ - تاخلى ساتىشى	۱ - شىخسى احتيا جارىنى كندى تصرفا تىك مەلانى ايلە اودەمەك (يىمەك ، پالتار ، آياغ قابى)	۱ - شىخسى احتيا جارىنىڭ اودىمەسى ايچىن اشيا آلتىسى (.وز ، صابون ، نەت جوهرى ، كىر- يت ، آياغ قابى ، پالتار وغيره)
۲ - ابوحيوالمرىندىن آلتان: سوت ، ياغ ، قوروق ، ات ، ون ، گىون و قوشلاردىن آلتان (يىورطە ، توك وغىرە) كىبى محصولات	۲ - ابو حى المرىندىن و قوشلاردىن آلتان محصولاتنى ساتقى سى	۲ - كوى - تصرفاتى خىرجىلىرى (.خىم سېگىسى ، توپراغى جالاندېرىق سىمى - رىتىك)	۲ - جانلى و جانسىز اموال الدە اېدىلەمە- سى
۳ - اردىمچى باشقا: بوستانچىلىق ، باغچى لىق ، آرچىلىق ، خېرە ال اشچى - لىكى ، تجارت و عراە بىلىك	۳ - اردىمچى باشقا: بوستانچىلىق ، باغچى لىق ، آرچىلىق ، خېرە ال اشچى - لىكى ، تجارت و عراە بىلىك	۳ - وېر كىلەر اوزاق وېر كىسى . باشقا وېردىكى وېر كى	۳ - كوى تصرفاتىك و باشقا تېكىلىلر و جانسىز اموالنىڭ تەمىرى
۴ - تصرفات خار - جەدە : دولكراك ، بىئەلىق ، يوك چىكىك و باشقا ، بو كىيىمات لرە مشغۇل اولغانى	۴ - تصرفات خار - جەدە : دولكراك ، بىئەلىق ، يوك چىكىك و باشقا ، بو كىيىمات لرە مشغۇل اولغانى	۴ - وېر كىلەر	۴ - وېر كىلەر
			۵ - نوعەنوع ياشاش خىرجىلىرى : (دىگىون ياس و غيرە)

سیاحت زمانی الدہ ایدیلن ماتریالدان باشقہ مصاحبہ ایچین لازم اولان علاوہ ماتریالی متعلملر تطبیقاتچی - طلبہ نك دوزگون کوستریشی اوزرہ، مستقلا ولایت ستانیستبق بیوروسنك کتبخانہ سنده آرادیلر. چوجوقلر اوچ قروپہ بولندیلر و هر قروپہ معین وظیفہ ویریلدی. قروپلردن بریسنه بیوجه سنده ضرری اولان کند تصرفاتی خصوصنده معلومات توپلاماق و همچنین کندلینك نہ کبی بوللر ایله آغیر حالدان چیقایله جگنی آیدینلاشدیرماق وظیفہ سی ویریلدی؛ اوتہ کی قروپ ضررسیز کیچن کند تصرفاتی خصوصنده ماتریال توپلاماق وظیفہ سی آلدی؛ صوگنجی اولارق ۳ نجی قروپ نوع بہ نوع باز دیمچی ابشار گورن و خیلی گامیری اولان کند تصرفاتی خصوصنده رقمی ماتریالر ویرمہ لی اولدی. آرایش اصولی ایله آپاریلان بو ایشی چوجوقلری غایت مراقلاندریر و اونلر طرفندن گوزل صورتده عملہ کتوریلردی تطبیقاتچی - طلبہ «کند صرفاتنك اگر اکسیگلری و گوزلشدیرلمہ سی بولی» موضوعنه دائر مصاحبہ یریتدی. ایش نتیجه سندن تطبیقاتچی طلبہ نك رهبرلکی آلتندہ آپاریلان متعلملرک مشترک زحمتی ایله حاضرلاناں سخما اورتلغه چیتدی. دیوار جدولی شکلده اولان سخما ذیلده کی صورتی آلدی :

کندلی تصرفاتنك آلچاقلغنك سببی .

۱ - کندلینك جاهلکی و کندده فی، آغرونوم قوملرینك عدم موجودیتی .

۲ - کندلینك فقیرایکی :

(آ) قارا مالک آزلینی و پس جنسندن اولماسی،

(ب) کوی تصرفاتی آلاتك آزلینی و مکمل اولماسی،

ت) بول و سائىتنىڭ آزلىقى :

- ۳ - طەبىئىي سەمىرتەنىڭ كافى درجەدە اولمىمىسى و سەمىرتەنى يىلمەمەزلىك .
- ۴ - زەمىننىڭ پەس و توقتىنىش سۈرئەتدە سۈرۈنمەسى .
- ۵ - تەمىزلەنمەش، پەس توخۇم سەيلىمەسى .
- ۶ - تەربۇخپۇل تەصرفاتى .
- ۷ - تەبىئەتتە تەبىئىي تەصرفاتى .
- ۸ - كەنە اكنىچىلىك و تەبىئەتتە تەصرفاتى .
- عادەتتە تەصرفاتى
- ۹ - آز تەبىئەتلىك .

كەندىلى تەصرفاتى يۈكسەكلىك واسطەلىرى .

- ۱ - يىلگى نەشە و ھەر بىر شەيئەنىڭ سۈرئەتلىك تەصرفاتى .
- ۲ - آغزۇنۇم ياردەمىنىڭ تەشكىلى .
- ۳ - مەل قارنىڭ تەصرفاتى .
- ۴ - قارا مال، توخۇم، كۆپەرە، مەككە ئالغىمىسى و ھەممىنى تەصرفاتى .
- ۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۲۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۳۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۴۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۵۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۶۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۷۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۸۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۱ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۲ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۳ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۴ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۵ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۶ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۷ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۸ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۹۹ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .
- ۱۰۰ - تەصرفاتى قۇتۇپ تەصرفاتى .

- ۸ - توپراغنىڭ ھىددىن آرتىق خىردە پارچالارە بولونمەنىڭ نەۋى .
- ۹ - چوق مەھسۇللى اصولە كىچىمەك ،
- ۱۰ - آتالان بوللردىن استفادە ايتىمەك .
- ۱۱ - ئەلىقتىرىقاشدىرىمەك .

طلبە ق. اوز درسىنى كۈيلى تصرفاتنىڭ تەصفىقە ، اوناڭ اقتصاى طيعتلىرىنىڭ تەيىنلەنمە ، كندلى تصرفاتنىڭ قواعوماق ، اورتا فقير كندلى تصرفاتى كىي اوج حصەبە بولنديگنە ، اونلرڭ متقابل اقتصاى و حياتى علاقهلرئىنە صرف ايتدى . يازى تختهسىندە و دفترده قيد ايدىلن تەصفىقە بر تصرفاتى اوزە كيندن آبران خصوصيتلىرى آيدىن صورتده تصور ايتىمەك مەساعده وبردى .

طلبە ل. مشترك مصاحبە كندلى تصرفاتى ابلە تصرفات شوراىنى تەھلىل و مقابىسە ايتدى ، تصرفات شوراىنىڭ كئارده اوزاق كند اھالىسى اچىن ائتمال اولنان اقتصاى و مدنى اھميتلىرىنى آيدىنلاشدىردى .

طلبە پ. مشترك مصاحبەدە روسىە سوسىال فېداراتىف شورا جەمھورىيتى توپراق قانون مەجلەسىنىڭ مەضمونىنى اطرافلى صورتده آيدىنلاشدىروب مەدە بەمادە تەھلىل ايتدى .

طلبە م. مەھلىندە چوقۇقلار ابلە برابر شەراىلە كندى اقتصاى رابطەسىنى بىللىشىدىرىمەك اچىن شەر و بازارا قنى سياحت تەرتىب وبردى . چوقۇقلر تەصد باپور ، كندلىارە سۋاللر وېرىر ، كندىڭ شەرە نە ساتىدىغى كۈيلىڭ ساتىدىغى كندى مەھسۇلاتى مەقابىندە آلدىغى پارانى نەبە صرف ايتىدىگىنى قيد ايتدى و آيدىنلاشدىردى . بو سياحت و اوندان سۈڭرا تەرتىب ايدىلن مەصاحبە زماىنى چوقۇقلر مبادلە برارىنى و اصوللرىنى و اونلرڭ برىرىندىن متقابل فرقلرىنى (مازارلر ، آلبىلر ، باققال دكانى ، مەغازە ، قوئوبە راتىقىدن) اۈگەرنەندىلەر .

طلبه ای. کندی درسینده «کندلی و فعله» موضوعنده مصاحبه آپاردی. اونلرک عمومی منفعتلری، فعله ایاه کویلیکک رابطەسى و شەفلیک خصوصنده بحث ایتدی.

طلبه ب. کندک مدنی حیاتی مسئلهسینه توقوندى و بو مسئلهنى چوجوقلر ایاه برابر تحلیل ایتدی.

طلبه ق. کندده اقتصادى، اجتماعى - سیاسى و مدنی ماهیتده اولان نوع به نوع تشکیلاتلرک تحلیل، و اونلرک وظیفهلری (کند شوراسى، کند - تصرفات آرتهلى، قوم سومول، شورا - کوشک قرائتخانه و غیره) اوزهرینده دوردى.

طلبه ک. چوجوقلر ایله برابر «عادی زراعت آلتندن مرکب ماکنیه دک» موضوعندن بر طاقم چیزگیلر، شکللر و جدوللر حاضرلاماغنى عهدەسینه آلدی.

کندک حال حاضرکی اقتصادى و اجتماعى قورولوشینی اوگرمەمکله متوازی بر صورتده ییز یېڭى حیاتی و کندک اجتماعى علاقهسینی آڭلاماق ایچین کندک و کویلونک کیچمیشنه سیاحت یابدیق. صنف قوللقئوی و تطبیقاتچی طلبه لر ایله برابر بو مسئله به عائد بوتون تاریخی ماتریاللری بر صیرا موضوعلره بولوب متعلملره معین صیرا ایله مبادلە افکار ایله نتیجهلەنن شفاهی معروضه لر حاضرلانماغى تکلیف ایتدیک. هر بر معروضه چی متعلم انتخاب مسئلهسینه دائر عادت اوزره ۲ - ۴ مقاله اوقومالی، معروضه نک یلان - قونسپه قتنی ترتیب ایتمه لی، مذکورى بوتون صنف قارشوسنده شفاهاً سويله مه لی و ممکن قادار مدافعه ایتمه لیدر، یعنی معروضه دن سوکرا بولداشلر طرفندن تقدیم ایدیلان سؤاللره جواب ویرمه لیدر. متعلملری معروضه به حاضرلاماق ایشلرینی و اونلرک مشترک مبادلە

افكارى دولاندىرماق طرفىدىن تەتقىقاتچى تەلپەرلەر مەھسۇل ئېلىنىشى.
بۇ بولسا سىنىپىيە ئۆگەتكەن مەسىلىلەر ھازىر ئېلىنىشى:

۱ - روسىيەدە تەكشۈرۈلگەن قانۇنسىز (Крепест. прав.) ئىچى
توغۇلدى؛

۲ - ۱۷ - ئەسىردە كەندىلەرگە مەھسۇلاتلار قارشى ئۆزلىرى مەھسۇلات.

۳ - ۱۸ - ئەسىردە كەندىلەرگە ھەققى، ھەقسىزلىق ۋە ھەقسىزلىق.

۴ - ۱۸۶۱ - ئىچى سەھىيە ئازادلىق ھەققىدە مەھسۇلات ۋە كەندىلەر.

۵ - كەندىلەرگە ئازاد ئېلىنىش سىياسىتى.

۶ - ۱۸۶۱ - ئىچى سەھىيە ئازادلىق سىياسىتى.

۷ - ئازادلىق سىياسىتى كەندىلەرگە ھەققى.

۸ - ۱۹۰۵ ۋە ۱۹۱۷ - ئىچى سەھىيە ئازادلىق ۋە كەندىلەرگە ھەقسىزلىق.

اوقۇتقۇچى كەندىلەرگە ھەقسىزلىق،

۹ - بۈيۈك فرانسىيە ئازادلىق فرانسىيەدە كەندىلەرگە ھەققى،

فرانسىيە ئازادلىق كەندىلەرگە ھەقسىزلىق، بۇ مەسىلىلەردىن باشقا ۲ - ئىچى

درجە مەكتەپ ۲ - ئىچى قارمىقىدىكى مەكتەپلەردە بولسا، بىر قىسىم

سىنىپىيە مەھسۇلاتى كەندىلەرگە لازىم تەجىربە ھەققى ئېلىنىش

ۋە بىر قىسىم ۲ - ئىچى درجە ۲ - ئىچى قارمىقىدىكى مەكتەپلەردە بولسا،

يېڭى پروگراممى كەندىلەرگە مەھسۇلات تەجىربە يېڭىلىرى سەھىيە بىر قىسىم

بىر قىسىم. كەندىلەر بۈيۈك ۶ - ئەھدە ۶ - ئەھدە مەھسۇلات مەھسۇلات

سەھىيە بىر قىسىم.

توقۇنىلان مەسىلىلەر اولان مەھسۇلات درجەسى تەيىن ئېلىنىش،

ھازىر ئازادلىق مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى ھەققىدە ھەقسىزلىق ئۆگەتكەن

مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى

مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى

مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى

ايتىمىڭ ھەلەكەتلىك مەمكىن اولماسىدا فقط بىزىم مەكتەپتە بۇ خىسۇسىيەتتە مەيىن قەدىملەر آتېلىمىشىدۇر. ھەزرايىدان ۲ نەچى درجەنىڭ ۲ نەچى قىرپىندە روسىيەنىڭ طەبىئىي ئىروئەتلىرى، انسانىڭ بوزنىكىلىكلىرىدىن ئىستىفادەگە سىرف اولتۇن زىخمت فەئالىيىتى، كەندە تەسرىقاتى دائىرەسىندە باش مەھسۇلات اوگرەتېلىمىشىدۇر. ادەبىيات دىرىسلىرى اوزىرە ايسە ھال ھازىركى و كىچىمىش فورمادە كۆپلىنىڭ ھەيائىتى اوگرەتېلىمىشى؛ كەندىلىنىڭ زىخمت باشاشىشى، اقتصادى ھەيائىتى ايلەپلەمەسىندە دولابى كەندىلىنىڭ باشاشىشىدە ئىملە كەلگەن تەبدىلاتى تىزوپىر ائىدىن بىدىيى - ادەبى ماتېرىياللىرى ھازىرلانمىش و غىرە. بوندىان باشقە يېڭى پروگراممىلىرى اوگرەنمەك و. تەھلىل ايتىمىڭ دائىرەسىندە مەكتەپ داخلىدە جەدى قەدىملەر آتېلىمىشىدۇر. مەللا، پەيداغۇزى ائىستىتوتى و لايت ھەلىق مەعارىف شەبەسى و ولايت مەعارىف ادارەسىنىڭ اجمەئە دىرىسلىرى اصوص تەدرىسى مەئەدە دىرىنگەدە مەروۇئە تەرتىپ ايدىلەمىشىدۇر، مەروۇئەدەن سوڭرا جەئەلى سورتىدە مەبادلە افكار و اقەق اولمىش، اجمەئە دىرىسلىرى يېڭى پروگراممىلىرى اوزىرە تەدرىسە دائىر اصوص تەدرىس و قەئە مەھىيەتتە بىر چوققۇن آڭلاشمايىان مەسىللەر ايدىنلاشدىرىلەمىشىدۇر.

تربیه ستونی

آذربایجان خلق معارف قومیسارلیغی فعال معارف ایشجیاری
قونفرانسی حقیقنده ماتیریاللار .

I

اجلاس لرك مضبوطه سی .

۱۹۲۴ سنه سی سنتیابر آینک آلتیسیندا سحر ساعت اون برده باکوده
عالی به داغوزی آنستیتونی بناسینده آذربایجان معارف قومیسارلیغی نك
چاغیرماسیله قضا برنجی و ایکینجی درجه لی مکتب نماینده لرینک
دارالمعلمین و قضا معارف مدیرلرینک مشورت اجلاسی واقع
اولور . اجلاس خلق معارف قومیساری مصطفی قلی یف یولداشک
ایلک سوزیله آچیلاراق آشاغیداکی یولداشلاردان عبارت ریاست
هیئت سی چیلیور : قلی زاده مصطفی ، افندی زاده محمد ، خلیفه زاده
محمد علی ، بنیادوف بشیر ، ویردیف حیدر ، افندی زاده غفور .
بونلاردان بنیادوف بشیر رئیس و خلیفه زاده ایله افندی زاده غفور
مضبطه کاتبی اولور . مذاکره اولوناچاق مسئله لر آشاغیداکی قاعده
اوزره ترتیب و قبول اولتور :

- ۱ . باش اجتماعی تربیه دائره سینک گلهجک فعالیتی .
- ۲ . باش سیاسی معارف دائره سینک فعالیتی .
- ۳ . انشاآت اداره سینک فعالیتی .
- ۴ . یای به داغوزی قورصلری حققده معروضه .

۵. ئىشراپات شەبەسىنىڭ مەروۇسەسى.
۶. يىڭى تۈرك الفبەسىنىڭ مەروۇسەسى.
۷. قۇمبەلەسىنىڭ مەروۇسەسى.
۸. دارالمەلىمىنلار پەداگوگىيەسىنىڭ مەروۇسەسى.
۹. جارى مەسىلىلەر.

بىرىنچى اجلاس و ايىكىنجى اجلاس.

قرار وىرىلور :

مذاكرە اولتۇر :

عمومىي اجلاس (۱) نومۇرلو
 علاۋەدە گۈستەرلەرنىڭ مەروۇسەسى
 دىگەنلەرگە مەروۇسە نىڭ
 تەزىسىلەرنى ئاشاغىسىندە كى
 علاۋەدە بىلەن قوبۇل ايدىيور.

معارف قومىسازى قىلى زادە
 مصطفىا تەربىيە اجتماعىيە شەبەسى
 كەلەجەك فەالىيەتنىڭ مەروۇسەسى
 وىرىيور .

داقلاد و قرار سائەت ۱۰ دىن ۶ گە قەدەر و سائەت بىشەن
 سەكزە قەدەر دوام ايتىمىشەن .

۳ و ۴ نجى اجلاس آيىڭ ۷ سىندە واقع اولور.

عمومىي اجلاس (۲) نومۇرلو
 علاۋەدە گۈستەرلەرنىڭ داقلادى
 دىگەنلەرگە تەزىسىنى ئاشا-
 غىسىندە كى علاۋەدە بىلەن قوبۇل
 ايدىيور .

عالى سىياسى ادارەسىنىڭ
 كەچمىش و كەلەجەك فەالىيەتنى
 حەقىقەتەن بولمىش ئىجاداۋەت
 داقلادى .

انشاآت شەبەسى نىڭ كەچىك
خالىتى حقنىدە بولداش مەارف
قۇمىسارى قولى زادە مصطفىانك
داقلادى .
۳ نومۇرلۇر علاۋەدە كۇستىرلەن
داقلادە غۇمىي اجلاس
لىسەنە نىڭ نەپىسەدە كۇستىرلەن
قارارى وىرىيور .

اۋچ آيلىق باي پەداغۇزى
قورسلارنىڭ فەلىتى حقنىدە
بولداش وىردى زادە حىدرىك
داقلادى .
۴ نومۇرلۇر علاۋەدە كۇستىرلەن
قاعدە اوزىرە داقلادە دىگەلەنەرك
اجلاس غۇمىي طرفىدىن قارار
وىرىيور .

قىد : اجلاس سحر ساعىت ۱۰ دىن ۲ يە قدر
و آقشام ساعىت ۵ دىن ۸ . قدر
دوام ايتىمىشدر .

۴ نەچى و ۵ نەچى اجلاس سەنتىابىرك ۸ نەدە واقع اولور .

نەشرىيات شەبەسى داقلادى
داقلادەچى مۇھىدزادە جەلىل
بولداش .
داقلادە دىگەلەنەرك ۵ نومۇرلۇر
لىسەنەدە كۇستىرلەن قارارلر
وىرىلييور .

۸ نەچى و ۹ نەچى اجلاس سەنتىابىر آينىڭ ۹ نەدە واقع اولور .

قىد : ۸ نەچى اجلاس تەزىس و قۇمىسئونلرنىڭ
قارار و تەزىسلەرە باقماسىلە كىچىمىشدر .

تەصرفات تەمالى حقنىدە بولداش
قولى زادە مصطفىانك داقلادى .
داقلادە دىگەلەنەرك ۸ نومۇرلۇر
لىسەنەدە كۇستىرلەن قارارلر
وىرىلمىشدر .

اجلاس ساعىت ۱۰ دىن ۲ يە قدر و ساعىت ۵ دىن ۸ . قدر
دوام ايتىمىشدر .

۱۰ نجی و ۱۱ نجی اجلاسار ستیابرک ۱۰ نده واقع اولور.

۱۰ نجی اجلاس مشورت فوتوغرافر آلدیرماق .
هیئتینک فوطوغرافینی آلدیر-
ماقله کبچیر .

عمومی قرارلرک و تیزیلرک
مذاکره سی .
تیزیلر اوقوناراق عمومی
قرار ویریلیور .

اجلاس ساعت ۱۱ دن ۲ یه قدر و ساعت ۵ دن ۱۰ . قدر
دوام ایدیر و معارف قومیساری قولی زاده مصطفی بولداشک
تشویق و تبلیغ نطقبله ختم بولور .

II

مضبطه یه علاوه - ۱

باش اجتماعی تربیه دائره سنک گله جک فعالیتی حقنده

(قولی زاده مصطفی بولداشک معروضه سی و معروضه اوزهرینه اولان مباحثلر، تیزیلر و قرارلر)
صدر: ایلك سوز «تربیه اجتماعیه مدبرلکی نك گله جکده کی فعالیت بلانی»
خصوصده معارف قومیساری قولی یف مصطفی بولداش ویریلیور .
(معروضه)

معارف قومیساری قولی یف مصطفی بولداش:
یولداشلار!

تربیه اجتماعیه شعبه سی بو واقته قدر برچوق ایشلر گورمشدیر.
انسانلق حالی اولمق اوزره موفقیتلرمز و عین زمانده نقصانلرمز
اوله جقدر؛ بز هر زمان نقصانلری او گرنمکه، دوزلتمکه، چالشمش
ینه ده چلشاجمز . نقصانلارنمزی کورمک گله جک فعالیتلرمزه

طوغری یوللار آچمق ایچون، مشورتلر، مذاکرہلر ایتملی بز۔
 بو سنہ قورصلرمدہ بابدیمز تقشیلر، قورص شورای معلمیندان
 آلدیمز دافلادلر بزہ کوستردی که اوبری ییلہ نسبتاً برنجی
 درجہلی مکتب معلمربنی تدریس و تربیہ، حاضر لاق خصوصندہ
 بویوک آدیملر آتلمشدر۔ بو برنجی درجہلی مکتبلرمزی اصلاح
 خصوصندہ اولدقجہ ایلریلہ مک دیمکدر بونگلہ برابر ایکینجی
 درجہلی مکتبلرمزی دہ ینہ کوزدن قوبمہ مشز۔

بز ییلورز: مکتبلرمز ہلہ لگدہ شورا تشکیلاتہ اویماق، زحمت
 و شورا اصولی اوزرہ تدریس و تربیہ صاحبی اولمق ایچون
 سوک آدیمنی آتمہ میشدر۔ ہلہ بوقدر گنیش اصلاحلر ایچون
 آزی اون سنہ لازمدر۔ معارف و مکتب اصلاحاتی بردن برہ
 پایلہ جق ایشلردن دکلدر۔

بوگا اوزون زمان ایستہ، لکن بونگلہ برابر کیچن سنہ بہ
 نسبتاً بویال مکتبلرک تعلیم و تربیہ سندہ اولدقجہ گنیش انقلابلر
 بابدیمزی بہ داغوزی قورصلرمزلہ ادعا ایدہ ییلہ جکز۔

بو سنہ قورصلرمزدہ ۱۳۰۰ قدر معلم تعلیم آلمقدہ ایدی۔
 بوللردن بر جوغی دہ یگی اولہرق داخل اولمیشدی؛ بوسنہ کی
 قورص پروگراممز، طرز تعلیمز ایلہ دہا طوغریسی قورصلردن
 بو سنہ کوزلہ دبکمز غابہ ایلہ اوبری سنہ کبلر آراستندہ بویوک
 فرقلر اولمیشدر۔

بووقہ قدر بزم ۱ نجی درجہلی مکتبلرمز سواد ایولرندن
 عبارت ایدی۔ اورالردہ بالکز اوقو - بازی او کرتیلوردی۔ تربیہ
 طرفی، شورا حکومتک تشکیلاتی جہنی، بزم تشکیلاتیمیزک حیاتی
 طرفی مکتبلرمزدہ معلملرمزدہ ییلکی یوق ایدی۔

اوبری طرفدن مکتبلرمزدہ تازہ اصول ایلہ تدریس و تربیہ

کیتیمہ یوردی. معلم رمز اسکی اصولہ یا بشمہ دیر: دھا طوغریسی
اسکی اصولی آتمہ نیک یولنی ییلیمہ یوردی دیر.

قضایرمزده اولان بو حال عینی ایله باکودوده واردی. بز
کیچن سنه بوراده یابدیغیمز تفتیش لرمزله بوک قناعت ایندک.
دیملک که مکتبلرمیز آذربایجان مقیاسنجه ضعیف حیاته اویماز
بر حالد ایدی. بو سنه کی قورصلرمزده تطبیق ایندیگیمز تازه
تعلیم پروگراملری، تشکیلاتلار، اجتماعیات و طبیعیات درسلری،
یگی مه تودلره، په داغوزی به عائد له تسیالر معلملرمزک علملرنده
فکرلرنده. طولایسیله مه تودلرنده بوبوک انقلاب عمله کورمشدرد.
دیملک اولیور که کله جک سنه برنجی درجه لی مکتبلرمزده
تعلیم و تربیه شورا حیاته اویغون و تازه اصول دائره سند کینمکه
جالشه یله حکمدر.

کیتمکه چالیشه یله جکدر دییورم. چونکه بردن بره کیده جکدر دیسم بایاق دیدیکم کبی تدریس و تعلیم عالمنده صوڭ قدمی معلملر تامیله آته جقدر دیمش اوله جقم بوده طوغری دکلدرد. هله بر چوق نقصانلرمز واردرد؛ اونلری ده کله جکده قورصلر قونفرانسلر و سائره ار واسطه سیله دوزاتملی یز.

ایکنجی درجهای مکتبلره کاند کده دییه یایرم که بزده تضاردم دارالمعلمینلر و تخیق و ملردن باشقه جدی ایکنجی درجهلی مکتبه آزدی. بر چوق تضارلر ایکنجی درجهلی مکتبلری برنجی درجهلی مکتبدن ده ضعیف ایدی. باکوده ییه روس مکتبلری و بر نیجه ایکنجی درجهلی مکتبلر چیقلیق شرطیله احوال بویله ایدی. بونگده سببی بولد اشلار معلومدر. چونکه ایکنجی درجهلی مکتبلرده درس و بردجک معامز یوقدی. مکتبلرده بو

ضعیفك و سائط عینہ بہ دن سراپت ایتمش اولہ جفنہ شبہ یوقدر بو سنہ ایکنجی درجہلی مکتبلرہ اہمیت و برہ جکز.

بزم اقبالردہ اہمیت و برہدیکمز ایکنجی درجہلی مکتبلر دارالمعلمینلر ایلہ تہخیقومار اولمشدر، بوندن صوگرہدہ بز بو ایکی شیق مکتبہ دہا بجوق اہمیت و برہ جکز زیرا برسی معارفی تشکیل ایدمک معلملر حاضرلابور، ہم کلہ جک حیاتمزی تامین ایدمک برنجی درجہلی مکتبلردہ ایشلمک ایچون حقیقی ایشجیلر چقارمق املنی بسلہ بور: دہا طوغریسی شورا حکومتک اصل جان داماری اولان معارفی چیکنہ آلیور. البتہ بز اوبری مکتبلردن بوگا دہا جوق اہمیت و برملی و تہخیقوملردہ بزم ینہ قیمت و برہدیکمز مکتبلردنذر؛ چونکہ اقتصادی حیاتمزدہ بونلاردن آصلیدر.

بونیک ایچون بو وقہ قدر اولدغی کبی بوندن صوگرہدہ معلمجہ، و سائط عینہ جہ بونلاری تاہین اتمکہ چالیشہ جغز. یولداشلار! کرک دارالمعلمینلرک، کرک دارالمعلملرک، تہخیقوملرک و کرکسہ اوبری ایکنجی درجہلی مکتبلرک تدریس و تربیہ حیاتلرنده دہ کلہ جک سنہ بویوک تبدلات اولدجفنہ امید وار اولہ یلہ جکز.

بو امید بزه بو سنہ عالی بہ داغوزی انستیتوتدن چیقان کنج فکری کنج معلملر و بریور. بز بو سنہ کی ماذونلری احتیاجہ کورہ قضالر آراسندہ تقسیم ایتہ شز. بزم اعتقادمزدجہ تقسیم خصوصندہ عدالت ایلہ مشز.

کلن یولداشلار، بیلورم، ایمدی هر طرفدن شکایتلر یاغدیراجق، هر قضا: «بزه آز معلم اولدی» دیہ جکدر، آنجاق اونو تمہملیدر کہ قضالری معلملہ بردن برہ دویدرہق ممکن دگادر. آذربایجان

مقیاسندہ ۲۷ اینستینوت ماذوتک نہ قدر حکمی اولہ بیلہ بزدہ
 قضا ایکجی درجہلی مکتبلرمزی او قدر تاملن ایتمشر .
 بو کون کتہ عالی بہ داغوزی اینستینوتہ برنجی نوبہدہ اہمیت
 و بربورز . چونکہ بزم آذربایجان معارفک کوزی اوراسیدر ؛
 بوتون دارلماہملری ، ایکجی درجہلی مکتبلری او تاملن
 ایدہ چکدر . بو کون اورایہ و بردی کمز اہمیت طولایسیلہ بزی
 تقید ایدنلر ظن ایدرم کہ آرتیق تقدیر ایدہ چکدر .
 بولداشلار کلہ چکدہ معارف پلانمزی کوسترک ایچون سزہ
 دہا اطرافلی معلومات و برمکہ مجبورم .

معارف ، مکتب مسئلہ سندہ «مکتب بنالری» الک بوبوگ بر
 طوتیور ، وقیلہ معارفہ آز اہمیت و بریلدیکیندن آذربایجان
 قضا لرنده مکتبلرہ مخصوص بنادہ او قدر تیکیلہ مشدی .
 ۱۲۰۰ قادار مکتب اولارک بر چوغی فرسودہ شمش . بر چوغی دہ
 مکتبہ یارامابوردی . نضالردہ یابدیمیز تفتیشلر بر چوق کند و
 شہرلردہ مکتب بنالریہ چوغی حقیقتہ - مکتبہ یارامق کنارہ دورسون -
 بر آزار ابوی اولرق کوریلدی ؛ بوندن باشقا احتیاج
 اولان بر چوق برلردہدہ بنا ہیچ اولمیدی آکلاشیلدی . لکن
 یولداشلار بوقدر زمانک بزمہ بو کلدیسکی بو مقدارده نا احتیاجلرینی
 یردن برہ اورتادان قالدیروب آذربایجان مکتب بناسندہ ، دویدیرماق
 ییلورسگزر کہ امکان خارجندہدر بو کتا اوزون زمانلر لارمدر ؛
 و یالکزر حکومت مصارفیلہدہ ممکن اولان شئی دکدر . اہالینک دہ
 کومک خصوصندہ اورتاق اولملری لازمدر .

بز بو سنہ ایشہ تشبث ایلہ مشز ، اوزمز نضالرمزدہ بوزہ قدر
 مکتب بناسی تیکہ چکزر خصوصی داقلادمرده بو حققدہ دہا ، فصل
 دانیشیلہ چقدر . بورادہ بونی دیملی یم کہ بو بنالری تعمیرات اخصوسندہ

ینه تمامیلہ عدالت اجرا اولنمشدر. هانسی قضادہ دها اول و
هانکیسندہ دها صوگرہ ایشہ کیریشمک لازم اولدیفی خصوصندہ
کنہ ممکن اولدیفی قدر بی طرفلک یایلمشدر. بوراسی خصوصی
دافلاندہ دها یاقشی یانه جکدر. مکتبلرک انتظامہ کیرمہنی، الوبیشلی
بر حالہ کلمہ-نی تامین ایدہ جک شیلردن بریسی دہ تدریس لوازمانیدر.
بونلری ایکی قسمہ آیرمق لازمدر. مصرفی دها چوق اولانلر
برده آز اولانلر. مثلا سقامیا کبی، کہ قیمتجہ آغر یکون دوتار.
برده لوحہ تابشیر، سوپور کہ اودون و سائرہ کبی مصرفلر کہ
اوفرده آغیر قیمتلرہ مال اولماپور.

انشآت شعبہسی نلک آتچوتندہ کورہ جکسگز، بز بو سنہ
سقامیادن مکتبلری آز چوق تامین ایدہ جکز. یولداشلار آز چوق
دیورم، چونکہ مکتبلری سقامیادن تمامیلہ تامین ایتک ایچون
(۴۰) ییک صیرہ لازمدر؛ بو ایسہ زمانلہ اولہ ییلورہ شیمدیکی
حالدہ آنجاق آرتیق احتیاجی اولان مکتبلرہ سقامیا ویرہ جکز
آلدیقلاربنی آنباردہ صاقلایانلرہ هلہ لکدہ سقامیامز یوقدر.

مکتبلرک ایکنجی خیردہ لوازمانی نی لوحہ، محروقات، میل
کبی شیلربنی دہ برلی اہالی یاخود برلی حکومت وبرملیدر؛
بز بورادہ برلی حکومتک باجارمہ یجفی مصرفلری باہجفز، اودہ
البتہ اوز باجاردینی مصرفلری یرینہ کوتورملیدر.

کیچن سنہ کیمیا قاینہسی، لوحہلر، خریطہلر کبی بر چوق
و سائط عینہ پایلانندی؛ بو سنہ دہ پایلانہ جقدر. دارالمعلمیلر
ایلہ تہخیقوملرہ آیریجہ بو خصوصدہ اہمیت ویرہ جکز آلدیغمز
فیزبق قاینہلربنی یالگز دارالمعلمیلرہ و تہخیقوملرہ پایلاہ ججز.
ارزی دہ قضا ماشتانبندہ باکو مکتبلرینہ وبرمہ جکز سییی دہ ظن

ایدرسم یوقاریده سوبانمشدی اوبری مکتبلرده بو خصوصه ،
ایکنجی نوبهده اهمیت وبره جکزر .

یوقاریدهده دیدک مکتبلرمزی تربیه و تعلیمجه حیاتلاشدیرمق ،
عصریلشدیرمق فائدهلی مهتودلرداخلنده آبارماق ایچون بزم
معلملره ، حقیقی ، مهتود ، علم وفکر صاحبی ، هیئت اجتماعیه
اعضاسی اوله یله جک قدر قابلیتلی ایشجیلره احتیاجمز وار . بوتورلو
حقیقی ایشجیلری بزه عالی ، داغوزی ایستیتوتی ، دارالمعلمین و
دارالمعاتلر وبره جکدر ، بونارده اهمیت ویریورز .

اوبری طرفدن معلملر حاضرلامق ایچون برده معلم قورصلرمز
واردر ؛ بز بو وقته قدر بوجوره قورصلردن استفاده ایله دیک .
کله جکدهده ایده جکزر . بز بو کونکی ابتدائیة معلملرینی قورصلرمزه
هر حالده حقیقی و شورایه یارار معلم یانجهیه قدر دوام
ایتدیره جکزر بوندن باشقه کله جک سنه بلکهده ایکنجی درجهلی
مکتب معلملرینی خصوصی قورص آچوب حاضرلقه دعوت ایده جکزر .
بولد اشلار ؛ معلومگیزدر که به داغوزی اصول وفقی هر ییل د کیشیور ؛
معلم هر ییل اوزینی د کیشدیرمک مجبوریتدهدر . بونک یکانه چاره سیده
قورصلر برده یگی تربیه ادبیاتی تیز تیز مطالعه ایله مکدر .
قورصلر حکومت بویینده اولملی . لکن کتاب تدارک ایدوب
اوقومق ایسه معلمک اوزندن آصیلیدر .

بر چوق روسجه بیلن معلملرمز واردر که اونلر موسقوادان
دیگر برلردن دائما یگی چیقان کتابلری کتورتیور ، ژورناللارا
آبونه اولبور ؛ مطالعه ایله یور . لکن بر چوقلریده مطالعه لردن
محرومدر . بوراسی هر حالده نظرده طوبیلمه لیدر که بز شهادتنامه
دکل یگیلکله ، یگی مطالعه لره دائما چالیشمهیه اهمیت
وبره جکزر ، تازه تازه معلوماته صاحب اولان معلملره بزکله جکده

مەلۇم دىيەجىز، ئەكس ئەتتۈرىدە ھېچ بىر تەرەپكە بىردىنبىكى
 ئايتىنغانلىرىڭىز بىزنى ئۆزىمىزگە ھۆرمەت بىلەن قارىتىدۇ.
 بۇنىڭدىن مەلۇم ھېسابقا ئېرىشكەن مەلۇماتقا قىممەت بېرىدۇ...
 دېيىدۇ.

بۇ سەنەت بوزە قىلاردا مەكتەپ ئاچماقچى؛ كىشىلەرنىڭ مەكتەپكە
 ۋە ھۆرمەتچىلىك. قىلاردا مەكتەپ ئاچماقچى داھا چوقۇم زامان
 سۆڭەكلىرىنىڭ بىلەن. مەلۇم، بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم قىلاردا مەكتەپ
 ئاچماقچى قىلاردا بىلەن.

فەقەت بۇگۈن بىز ئاچماقچى قىلاردا بىلەن قىلاردا بىلەن
 ھالەتتە چىقىرىدۇ؛ لازىم قىلاردا مەكتەپ ئاچماقچى ھەلەلىگە مەلۇم
 مەسئۇل دىگەندە. بۇنىڭدىن مەلۇماتقا قىلاردا بىلەن ۱۰۰
 مەكتەپ ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ مەكتەپكە قىلاردا بىلەن
 قىلاردا ئاچماقچى مەلۇم قىلاردا بىلەن قىلاردا بىلەن.

قىلاردا بىلەن چوقۇم بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك (بىز چوقۇم بىزگە)
 چوقۇم بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم

قىلاردا بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم

مەلۇم؛ چوقۇم بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم
 مەلۇم؛ چوقۇم بىز بىزگە ۋە ھۆرمەتچىلىك. بۇ ۋاقىتتا بىز چوقۇم

شورا ھۆكۈمىتىڭىزنىڭ نەزەرىيىسى بۇرالىرى زىيادەستە جەلپ ايلەمەيدۇر . قىضالردە بۇنلارڭىز مەقدارى اولدىقچە آرتمايدۇر . لاکىن بىنە مالە وضعىتى سىيىلە بىز گەلەجەك سەنە چۈچۈق ابۇلرىڭىز مەقدارىنى آرتىرمەيەلەيدۇر .

گەلەجەككە فەكىرىمىز كۈيۈلۈ فەقىر چۈچۈقلارڭىز تىرىيەلرىنە ياردەم ايتەك ، تەخسىلاتىنى داھا يۈكسەتكە نىيەلە دائىرلەردە بىرر چۈچۈق ايوى و ايلى مەكتەپلەر آچماق پلانمىزە داخلىدۇر ؛ آنچاق بۇدە مالە وضعىتىمىزڭىز دۈزەلمەسەنەن آصاى بىر شىدۇر .

مالە وضعىتىمىز دولائىسىلە مەعارف قومىسارلىقىڭىز بىر چۈق تەشەببۇلى تاخىر ايدىلمەككە مەجبۇردۇر ؛ بۇ سەنە وچ مىليون مەنات سەمەتا گۈستىرىلمەيدۇ . ۲۰۵ . قەدر اختەسار ايدىلدى . دارالمەلىمىن و سائىر مۇسسەلەرمىزدە (۳۰۰۰) . قەدر ايتەرنات خەرجى گۈستىرمەيدۇ . (۲۵۰۰) . قەدر ايدىرىلدى . ايتە بۇللىر ھېسى مالە ضعيفلەنگەن ايلەرى گەلۈر .

آذربايجانڭىز مەلۇم نەفت فۇندى وادىدۇر ؛ اونڭ مەعارفە وېرىلەن فائىزى بۇ سەنە آرتىمىش ، آتەمىش فائىزە چاتىدىرىلمەيدۇر ؛ آنچاق او فۇندەدە بىزە وېرىلەن زەمان مەين بىرلەرە سەرف ايدىلمەك اېچۇن وېرىلىۈر . مەللا ، مەكتەپ بۇللىرى ياپىدىرماق ، نەشرىاتە سەرف ايتەك ، قۇرۇقلار آچماق . عالى سەئاسى مەعارف دائىرىسىڭىز بىعضى مەم مەسارفىلىرى . ايتە او فۇندە بىزە بىراقىنى يارەلردە بۇيلە مەين بىرلەرە سەرف ايدىلىۈر .

بۇلداشلار ! گۈرۈپۈرسىڭىز عەمۇمى سەمەتامىزدە اولدىقچە دارلق وادىدۇر ؛ خەسۇسى فۇندەمىزڭىز سەرف اولۇناچاق مەم جەتلىرى مۇجۇددۇر ؛ آرتىق بۇنۇت قارشۇسىنەدە بۇدە قىضالردە ايتەرناتلار آچماق مەمكەن دىگەلدىر .

بارہ مسئلہ سی گامیشکن سویله دیم: زاقاقاسیه قومیسارلیغی برنجی درجه لی مکتبلرک مالیه اداره سینی محلّی وارداتلره تاپشیرماق فکرینه دوشمیشدی. بیلورسکیزکه بویله اولدیقه مکتبلرک ۶۰ فاضدن زیاده سی قاپانا جاقدر. بونک ایچون بوتون جمهوریتلر ایله برابر بزده بونک ممکن اولدیقه ینه عمومی حکومت وارداتله اداره اولونماسی خصوصنده المزدن گلن سعی ایله دیک. هله لیک یئنه ایشه قطعی بر شکل و قرار ویریلهدی.

اما یولداشلار، قضالر بوکا یاواش - یاواش حاضرلانمالی در؛ هر احتمال قارشو ایشه آلیشمق ایجاب ایدر. اگر بویله اولاجاق اولورسه بز قضالری بو جهتن ایکی قسه آیراجاغز: بر قسمی ینه عمومی آذربایجان وارداتدن ساقلامالی یز، بونلر حقیقتاً محتاج قضالردن عبارت اولاجاقدر. بر قسمی ده محلّی واردانه تاپشیرلا جاقدر (زنکین قضالر کییی).

لاکن بورا سینی ده اونوتمالیسکیز که اگر بز عمومی آذربایجان وارداتدن بعضی قضالرده ابتدائی مکتبلری ساقلامیش اولساق، خصوصی فوندمزی آرتیق بنا نیکدیرمکه دگل، او مکتبلری ساقلامایه صرف اتمک مجبوریتی اولاجاقدر، بوده عمومی آذربایجان معارفه آغیر ضربه اولاجاقدر.

بوراسینی ده اونوتماییدر که او بری طرفدن وارداتمز آزالبور، بر طرفندن ده تازه - تازه معارف پلاملری صرف اولوناجاق یرلر آچلیور. سمه تامز اختصار اولوندی دیمشیم: ظن ایتیم یگیز که کیچن سنه کی سمه تامز اختصار ایدیلمشیدر: خاییر، بو سنه اختصار اولوندیغی حالده ینه معارف سمه تامز کیچن سنه یه نظراً چوق آرتیقدر.

اشتراك ايتىملىرى ، بو دورلو حياتلار گىرمەلەيدىلار . بونىچىچون بو
 وقە قدر ايدىلارن خطالارنى تەصحىح ايتىمك مجبوريتىدەيز .

مەلەملەرنىڭ مطالەلەرنىڭ اهمىيەت وېرىلمەلەيدىر . سوڭرا انقلاب
 وقارنىڭ اولدىنقى كېيى بو مەكتەپلەرنىڭ شەرقىي يورۇزى دىكىل ، حەقىقى
 كەندىلى و فقرا بالالارنىڭ ايتىمەلەيدىر . كە دەا ايتىمەلەيدىر . چاتىمەمىش
 قاجوب دارالفوننا كىرەك سودانىڭ دوشمەسون ، تەربىيەنى او سورنىلە
 آبارمەلەيدىر كە اونلارنىڭ روخنىدە آتەق مەلەملىك ايدە ئالەندىن باشقە
 بىر شىئى اولمەسون . ايتىمە بو مقصدە مەنى مەعارف قومىسارلىقى
 دارالمەلەمىنار ايتىچون . پالانار قورمەچقىدەر .

بىز دارالمەلەمىنلەرنى بوتون پەداگوگىيەلىك مەركىزىي سايۇرۇز ؛
 اونلار يالڭىز ، طلبەلەرنىڭ دىكىل ، قىزا مەلەملەرنە دە تازە جەربانلار
 خىسوسەندە رەھبەرلىك ايتىملىرىدەر . لېنە اونلار روسچە يىليۇرلار ؛ اونلار
 روس كىتاپلەرنىڭ استفادە ايدەيەلەجىكلەر . ايتىمە بو مەلۇماتلەرنىڭ ،
 تەپتىقاتلەرنىڭ قىزا مەلەملەرنىڭ دە آشنا ايتىمكە چالاشمەلى . نە جورە ؟
 تېز - تېز مەلەملەر يېغىنچاقلىرى دوزلەتمەك ، لىقىيەلەر تەرتىب ايتىمك . نەمۇنە
 دەرسلەرنى وېرۇپ وېرەيەك . . . و سائە ايلە . يولداشلار بو
 خىسوسەندە . يەنە داڭلار اولەجاق بوڭادە يەنە بوللار كوسترىلەجىكدەر .
 يولداشلار بورادە بىر آز دە دىمىر يول مەكتەپلەرنىڭ دانىشمەلىرى
 دىمىر يول جەننەدە دىمىر يول قورسلەرنى وادەر ، بونلارنىڭ تەلىم ،
 بنا و مويەلەجە وەجىتلىرى اولەقچە قىنا ايدى . بىز بىر زامان بو
 مەكتەپلەرنى اوز ادارەمىزە كوتورمەك ايتىمەشەك ، سوڭرە كى مالىيە
 وەجىتمەز بىز قاجىر تەمىشەدە .

لەكىن دىمىر يول فوندىنىڭ وېرىلەن ائەنە ايلە بىر بىر يەنە او
 مەكتەپلەرنى بىز اخىتارمەزە كوتورمەك نەتىجەدە بىز ظن ايدىمەك كە كوتورمەجىك .

یولداشلار سوزمی قورتار یورم. هر حالده معارف بزم روحمزد.
وار قومه می هم مادی جیتدن هم معنوی طرفدن صرف ایتملی بز
ینده ایتملی بز. هر حالده بوبوک موفقیتلر تابه جغمزه امیدم واردر.
صدر - یولداشلار. دافلات بازه سنده سواللاری اولانلر و برسونلر
(برجوق سواللار ویریلور، یولداش قولی زاده هر بر سواله
آیری - آیری جواب ویربور).

صدر - یولداشلار ساعت اوچدر؛ ده قلامه تنه کوره. اجلاسی قاپامق
تکلیفی، وار آنجاق اجلاسارمز ایچون وقت تعین ایدوب صوگره
طاغیلاق دیورم.

- هر کون سحر ساعت ۱۰ دن ۳. و آقشام ساعت ۵ دن
سکزه قدر اجلاسارم دوام اولماسی قراره آله. اقی برنجی اجلاسه
نهایت ویریلور.
(مباحثه)

ایکنجی اجلاس اسکی هیت ریاست ایدارد سنده آقشام ساعت
۵ ده آچیلور دافلات خصوصنده سوز خلیفه زاده محمد علی به
ویریلور.

خلیفه زاده

یولداشلار دافلاتدن، الده موجود پروگرام و کتابلاردن آگلاشیلدیکه
تربیه اجتماعیه شعبه سی نیک بو وقته قدر اولان فعالیتده معین
بر بلان اولمشدر؛ بو سنده معلم قورصلرمزده کیچن درس
پروگراملرندن بالخصوص یگی به داغوزی. طبیعات، اجتماعیات درس لرندن
و ایدیلن تفتیشلر دافلاتدن ده آگلاشیلد. یغنه کوره معارف قومیسارلی
کیچن سنه کی تعلیم و تربیه مه تودارندن اولدقجه اوزاقلاشدیفی
و غایت کنیش ایلری آدیملری آتدیفی میدانه چیقدی. بزجه
موجود تعلیم و تربیه دن نهللک خارجه آدیم آحاق و موجود

مکتبلرده بوندن باشقه تبدلاتلر یایمق امکان خارچینده در، بلکه ضرر در. لکن مکتبلی ایمدیکی تعلیم و تربیه وضعیتده صاقلامقله برابر خصوصی چیغیرلرله تمام ییگی آدیمار آتمقده لازمدر. معارف قومیسارلقی بونک ابتدائی قسمنه کیچمش یعنی نوخاده بر نمونه زحمت مکتبی آچمیش و بر نیچه یردهده آچه جغنی وعدایله مشدر. بزجه بو ییگی چیغیر مکتبلی آچماق ایچون موجود پروگرامزدن آیری و روسیه نک ییگی چیغیر مکتبلی پروگرامنه اوینون مکتبلر آچماق ایجب ایدر اورالرده ابتدائی مکتبلر زحمت اساسی و سوآدده دائره حساب اولئدوق دورت مللقدر.

صوگره لری ایکنچی درجه لی غروپلر کلیور که بوراده
ینه عمومی معلومات و دائم زحمت اساس اوله رق کیدیور بود
ارچ ییلدر؛ صوکرده ایکی ییلق اختصاص شعبه لری کلیور
بورالرده صنعت اساسی و خصوصی دیرلرده دائره اوله رق تحصیل
دوام ایدبور.

دیمک ایسته یورم که یگی چیغیر مکتبلرمز بویله اولمه لیدر ، دارالمعلمینلر، تخنق و مار، ایکنجی درجلی مکتبلر تامیله بو دائیره کیرملی و معلملکه صنعت اوله زق خصوصی شعبه لرده اوبری صنعتلر ایله برابر کیتمه لیدر .

لكن اوقتہ قدر نہ ایکجی درجہلی مکتبلرک کوزدن قوبولماماسی
لازمدر، او مکتبلرہ کرک و سائط عینہجہ، کرک معلماجہ اہمیت
ویریلمای، بالخاصہ اورالرہ معام حجاب ابدینہ بیلماک ایجین معاشر
آرتیرللمہلدر.

برده نيولداشلار مکتيلرمزه اڭ چوق ضربه ووران بر شئي
 وارسه اوده قورص معلمرينڭ گله چکلرندن نا اميد اولمه لريد.

اونلرڭ اللرنده بر شهادتنامه اولمه ديغندن كله جكلرندن امين دكللر.
اونلرى اختيار صاحبي ايله مك لازمدر. بوده اونلرڭ تحصيللرني
بر نظام دائيره سنه قويقله و برده دارالمعلمين لرده نه قسيه رني
امتحان و بروب شهادتنامه آلملرنيه امكان و بريمكله اولور،

قورصلردە كىچىن بىلىكلەرە نسبتاً بويۇك ترقىي وار، بويۇك شېھە يوقدر: لىكن بويۇك انكل بوراسندە دركە بز هر يىل عين حىمدە پروگرامى اوج. آيدە معلملەرە اوكرتمك ايستە يورز، تىيجه اعتباريله يادلرندە برشنى قالمة يور. بونگچون مثلاً، دارالمعلمين پروگرامى اساس كوتوريله رڭ بر نيجه يىلە تقىيم ايدىلوب معلملەرە اورتە تحصيل ويرمە ليدر كە بۇدە اونلر ك دارالمعلمينلردن ئەقستەرنى شهادتنامە آلە يىلمەلرينە آيرىجه ياردم ايدىر. بويۇلە اولمىز سە بز معلملى ناميدلكدن خلاص ايدە يىلمەنە جىگز. اولر كە مەم بر مسئلهدن بحث ايتمك لازم كليور، برنجى دىجەلى مکتىبارڭ يرلى وار دانه كىچمەسى.

يولداشلار بو آغير بر مسئله در. اكر بويله اوله جق اولورسه
مكتبلرده بر اوچوروم عمله كله جكدور. بويله اولديغي تقديرده
هئچ اولماسه هر قضائك اوز وارداتيله دكل، مكتبلى بوتون
آذربايجان وارداتيله اداره ايتمك لازمدر. بر مدت بويله اولورسه
اوبرى طرفندن ده ياواش ياواش يرلى قضا اداره و اهالىسىنى
مكتبلى اوز وارداتيله اداره ايتمكه آليشديريليرسه يعنى كويليلر
مكتبك اوز فائدهلرينه خدمت ايدر بر مؤسسه اولديغنه او بورايه
صرف ايديلمه جك پاره نك اوز منفعللرينه خارجلاندیغنه قناعت ايتديريليرسه
اوزمان بو مسئله او قدرده قورقولدوكلدر. بلكه فائده ليدر. نيجه كه
آوروپاده دا بو حال واقعدر.

مصطفیٰ زادہ ویسل

بولد اشلار! معلماری یگی بہ داغوزی آقینتیاریلہ خبردار ایتمک ایچون - اولئرک یگی چیقان اثرلری و او جملہ دن معارف قومیسارلنی طرفین نشر اولنان یگی مکتب ژورنالنی مطالعہ ایتدیرمک یولینی تاپمہ لیدر. یگی مکتب ژورنالنی مطالعہ ایتدیرمک معارف قومیسارلنی طرفین مجبوری بر حالہ قوبولمہ لی. هر معلمه یگی مکتب ژورنالنی آلمق مجبوری اولملی و مخصوصی دائرہ لره مطالعہ ایلان پارچ دن تہزیسلرینی گوندرمک هر معام ایچون گنہ مجبوری بر وظیفہ حالینہ کلمہ لیدر.

دائرہ مکتبلری عملہ گلہ ییلور؛ و او دائرہ مکتبلرندنہ بر رایون یا خود بر ناحیہ نمونہ لر گورمک یگی بہ داغوزی جریانلرینی او گرنمک خصوصندہ استفادہ ایتمک دہ ممکندر. دائرہ مکتبلری هلہ اولایلر سوزینی بونگچون بن اساس سز صانیورم. بورادہ زحمت مکتبلرینک بر ایدہ آل و هلہ تطبیقی اوندان بر شئی اولدیننی ادعا ایدنار واردر؛ محمد علی بولد اشدہ مکتبلرک صنعت حالہ کلمہ سنہ طرفدار گورونیور، اما بنچہ او قدر تکفلرہ گیتمہ یہ هلہ احتیاج یوقدر و گیتمک دہ ممکن دگلدر.

برنجی درجہ لی مکتبلری آرتیلدن، گنیش بہ داغوزی معلوماترہ محتاج اولمہ یہ حق درجہ دہ بسیط و ال ایشلرینہ مقارن حالہ گتورمک ممکندر. یالکز بورالردہ مکتب شاگردلرینی ال ایشلری یامغہ تشویق ایلہ مک و اوزلرینی دہ بو خصوصہ سربست برافق کفایت ایدر. ایکنجی درجہ لی مکتبلری دہ صنعت حالہ گتورمک ممکن اولماسدہ شیمدیکی حالندہ ترکی دہ دوز دگلدر. اورالردہ دہ گنہ ال صنعتلرینک بسیط بر صورتدہ تطبیقی اولدقجہ فائدہ لر

ویره یاور. بالخاصه هر شهرک اوز صنعت و تصرفاته اویدیره مقدمه هیچ بر مشکلات بوقدر.

امین بکلی

بوراده محمدعلی خلیفه زاده بولداش کند معلمارینک کله جگی حقنده فکر بیان ایله دی؛ طوغریدانده اونلرک کله جگری قارالقدرد؛ اونلر قورصلر نه علم ویربور، نه اختیار. بنجه قورصلردم عاملی دائرلر بولمهلدر، هر ایل بر دائره سی کیچمهلی، یاخوذ اختصاص دائره سنده حسابدن، طبیعتدن. . . . الخ قورصلر آچیلمه لیدر؛ بویله اوله حق اولسه معلملر معلومات صاحبی اوله ییله جگر. و بونلرده اختیار ویرمک اوله جقدر.

برده غروپلرده شاگردلر مقیدارینک اصغرینسی معارف قومیسارلنی تعیین ایتمه لیدر؛ بعضاً بش طلبه اولیور، اونٹ ایچون غروپ آچمق اوله جقمی بو معلملر بللی اولمه لیدر.

شیخلینسکی آلا

بولداشلار! بوراده دارالمعلمینلر بر آدیم ایلری گیتمه بور؛ هله ده علم دائره سندن چیمه بور تازه جریانلر کیرمه بور دینیلدی. بنجه دارالمعلمینلر کوهنه ایله ده گیتمه بور، تازه ایله ده، چونکه کیده مه بور. بر کره بو وقته قدر بزه تازه معلم ویریلمه میشدر. صوگره ابدی ویرلنلرده هله گلوب چاتمه میشدر. کوهنه لری یوز جورده درسه مشغولدر. بونک ایچون اجتماعلر، تازه ادبیات مطالعنه معاملرده وقت بوقدر. دارالمعلمینلر آنجاق معلملرک یوکی آزالدینی زمان حقیقی حاله گله ییله جکندر.

برده مکتبلری زحمت اصوله یا ناشدیرملیدر دیبورلر. دوغری آنجاق بولی اوگرنمک ایچون معارف قومیسارلنی بزه یاردیم

ايتەلىدۇ. بىر كىرە بىزدە زىھىت مەكتىبى آچىلمەيدۇ؛ دىقە لىرايىلە بۇ خىصوصىدە طىرفىمىزدىن مەراجەت اولمىشىدۇ، قازاقىدە بۇ مەكتىبى مەعارىف قومىسارلىقى آچىلمەيدۇ. صوگرا مەراجەت ايدىدۇكى زىھىت مەكتىبى گورىمىك ايجون بىزدىن بىر ايكى آدم موسقوويه گوندىرىلمىك ايجون مەاونىت اىستەدك بۇدە اولمادى.

مەكتىپلارنى تىصرفاتە ياناشىدىرىمەلى دىيورلى. بونىكچون دارالمەلىمىنلارە مەعارىف قومىسارلىقى آغرانوم وىرمەيدۇ. اون ايكى مانات مەاشلە دارالمەلىمىنلارە تەيىن اولانان باغچوانلار ايلە ناصل مەكتىپلارە تىصرفات بولى آچىق اولاجىقدۇ. قىزا آغرانومنى لىقىسە اوقۇمىقە چاغيردۇدە اۇدە بارە اىستەيور. بىنچە بىزە تىكلىف ايدىلمىگىلە بىراىر واسطە لردە وىرىلمەيدۇ.

حسبىن بىكلى (شماخى مەارىف مەدىرى)

اىككىنچى درىجەلى مەكتىپلار بۇ ايل تامىن اولىمەچىقدۇ دىنىلىدى. حالبو كە بىزە اىككىنچى درىجە ايجىن ىنە بىر مەلىم گوندىرىلمىشىدۇ بۇدا كافى دىگىلدۇ بىردە بىزدىن قازاغا گوندىرىلەن طىلبىلار دارالمەلىمىن طىرفىدن قايتارىلمىشىدۇ؛ امتىحان ايلەمىشلىر بارامەمىشلىر دىيورلار. بىنچە حىكومەت مەكتىبى تىيرىن ائىدە شەادتامەسى اولان طىلبىبى حىكومەتكى دىىگر مەكتىبى امتىحون ايتەلمەيدۇ. بىزە وىرىلەن بىر بىزم طىلبىلارمىز طىرفىدن دولدىرىلمەيدۇ.

بىردە بىزدە مەعارىف شەبەلىرىنىك شىتانى مەلىوم دىگىلىمى. بوقىسە شىتاندە آنىچاق دورىت آدمىن عىبارت مامور وارمىدۇ اوراسىنى بىلمەيورم. يالىگىز بۇ قدر دوشونورم و بىليورم كە گوستىرىلەن شىتالە مەعارىف شەبەلىرىنى اداره ايلەمىك مەمكىن دىگىلدۇ.

مەكتىپلارمىزدە كىيىچىن يىل ياناجاق مىسئەلىندە اذىت چىكدە. وقىتدە

تدار کته باقلمدیغی ایچون بوسنه ینه هله اورمان اداره سنه میشه و ویریلیمک ایچون امر یوقدر. گورینور که ینه یانا جاق مسئله سی لیچن سنه کی قاعده اوزره اوله جقدر. معارف قومیسارلیغی بنجه بر آن اول بو خصوصده تشبئاتده بولمه لیدر.

مدینه خانم (باکو دارالمعلماتی مدیره سی)

مصطفی قلی زاده یولداش دیدی که دارالمعلمینلر و دارالمعلماتلر کندیلر ایله یاخود کند تصرفاتیه علاقه دار اولمه لیدر. بو چوق طوغری بر سوزدر. مادام که بونلر کندلره معلم و معلمه چیقارمقله مکلفدر، او حالده دارالمعلمین طلبه و طالبه لرینگ کندیلر و کند تصرفاتیه علاقه لیمه سی لازم گلوب کیچن ییل بز دارالمعات طلبه لرله تنزه گندک، اوراده طوغرودن ده کندیلر و کند تصرفاتیه علاقه لندیک، آشنا اولمق خصوصنده بوبوک فائده نرمنز اولدی. بو وقته قدر ظن ایدیلیردی که بویه شیلر وقت کیچرر، طلبه لری درسدن گری قوبار، اما بزم تجربه مزگوستردی که دفعه لرله درسدن بونک آرتیق فائده سی اولدی. اگر ینه اوبله تنزه لر یایمق ممکن اولسه بزم دارالمعات طوغریندن ده یولداش قوی بونک دیدیگی کی کندیلر ایله و کند تصرفاتیه گوزلیجه علاقه له نه یله جکدر. و بر یولداشک دیدیگی کی باکوده نه دارالمعلمینک و نه ده دارالمعلماتک کندیلره و کند تصرفاتیه علاقه لیمه سی ممکن اولمه به جقدر.

افندی زاده محمدیه (کنجه معارف مدیری)

یولداشلار، بزم کندلره معلم تعیینی خصوصنده بر انگلمزده بوراده در که بز معلملرک یاقشیلرینی سه جوب شهرده صاقلایورز، ضعیفلرینی، کندیلر و کند تصرفاتیه علاقه لیمه سی باجارمایانلری ده کندلره گوندربورز. ایشی بو جهت چوق خراب ایدبور. کندلره همیشه قونلی معلملری گوندرمکه باقمه لی بز.

بیرده کندلردن گئلر دارالمعلمین و تہخیقوملرہ گیرمہ بی اقتدار
چہتدن باچارما یورلر دئیلدی.

بنجہ بونک بیر چارہ سی و اردر؛ اودہ لیلی دائرہ مکتبلری
آچمقدر؛ و بو تپدہ مکتبلردن چقانلر البتہ امتحان ایلہ، اقتدارلہ
او مکتبلرہ گیرمہ بی باچارارلر.

بیردہ یولداشلار، ییزیم معلملرہ ایلہ والدین آراسندہ علاقہ
یوقدر؛ بودہ ابونک مکتبلرہ لاقید باقنا سینی متحی اولیور.
عائلہ لری مکتبلرہ ایصیندیرمہ مز لازمدر. بودہ والدین شورالری
اہمیت ویرمکلہ اولہ جقدر.

بورادہ دئیلدی کہ دارالمعلمینلرہ آغرانونم ویریلہ ایدر. بنجہ
بوگا لزوم یوقدر؛ ہر دارالمعلمین اولان یردہ تہخیقومدہ واردر؛
اورانک آغرانونمندن استفادہ ایدیلہ ییلور. بنجہ دارالمعلمینلرک
تہخیقوملرک، و ابکینجی درجہ لی مکتبلرک صیقی علاقہ لری
لازمدر.

موسایوف (قوبا معارف شعبہ سی مدیری)

یولداشلار، بورادہ زحمت مکتبی، حقیندہ بیر نیچہ یولداش
سوز دانیشدی. بو تازہ بیر مسئلہ دگلدر. دہا چوق زمان
اوللر ییز بونک لقسہلرینی دیگلہ دک و یینمزہ بیر ایدہ آل
اولرقا قویدق. ییزجہ یندہ او بیر اید آل حالندہ اولہ جقدر.
مکتبلرک دخمہ لردن عبارت اولدیغی و ہر یریندہ تاختا پارچہ لری
قوبولدیغی بیر زماندا ییزیم ابلک وظیفہ مز مکتب بنالری و مکتب
اشیالرینی نظمہ قویماق. آز چوق اوقوتماق ایچون کتابلر حاضرلامق
لازمدر. ہلہ او ایدہ آلی تطبیق ایتمکہ چوق زمان ایستہر. بیر
پارچہ معلملرہ حاضراسق او تدریس حالندہ ییزیم ایچون
بو بوک آدیمدر.

بۇرادە مەعارف شەبەلىرى دىئەلور، و اوزىنەدە بىر چوق وظيفەلەر تودىع اولتور؛ اوزىندەزدە بىر چوق شىئار اومولپور، بىنچە مەعارف شەبەلىرى بوقدر؛ اونىڭ مستفل بىر ھىئىتى موجود دكلدر. نە واردر؟ اسپالقوملرڭ، اونلرڭ كاتبلرنىڭ، نە بىلىم قوربەلرلرنىڭ اوفروكلربە اوچماغە دائما مجبور مامور واردر. بولداشلار بو جورە مامورلردن سىز نە اومپورسكز؟ مەعارف مدبرلكارىندە نە قدر تشكىلاتلار بوجورە گىدىورسە بىر شىئى اومماق طوغرى دكلدر.

كىچەك تصرفات مسئلەسىنە. تصرفات مسئلەسىندە كىنچىيە يافلاشماق لازمدر؛ بەداغوزى طرفى دورسون معلمك ھر حالدە كىنلى ايلە علاقەسى لازمدر؛ بىزىم معلملرمزدە او مھارت بوقدر. بىزىلورزكە كىنلىلر اوللرى بوش وقتلرنى معلمك ياتىدە صحبت ايلە كىچىرىوردىلر. اگر كىنلى معلم ايلە علاقەلىمە يورسە ىنە سبب معلمك علمسىزلكىدر. قالدى كە تصرفات مسئلەسىندە كىنلىدن اتقادە ايتىمك لازمدر. معلم اوندىن اوگرەنوب چوق ياقشى مەكتىپى ياتىدە تطبیقات بىرلى آچە بىلەجكدىر. آنچاق اوزى و طلبەلرى ایشلەتمك لازمدر. بىزىم معلملرمز مەكتىپلەرە وىربان بىرلردن تطبیقات استفادەسى دكل، استثمار قاعدەسى اوگرەنىور و اوشاقلارە اوگرەنىور كورونىور كە بونىدەدە نقصانمز واردر. بۇدە آبرىجە، اثبات ایدىور كە بىزدە ھلە مەكتىپ تشكىلى، معلم تشكىلى لازمدر، تربىە مسئلەسى صوگرەكلەجكدىر.

محمود زادە علمى اكبر. (نوخامەارف شەبەسى مدبرى)

خلىفە زادە مەكتىپلرڭ بىرلى مصارفە كىچمەسى حقىندە سويلەدى اونىڭ تەكلىفى بعض ياكلىش فكلرلر وىرە بىلور بىز اوبىزدا ايلە

چوق علاقه‌ده‌یز و ییلورز که مکتبلر یرلی وارداتله اداره اولسه‌لر باغلاناچقلردر.

نارقومپروس اگر مکتبلری صاقلامق ایسته‌یورسه، یرلی مصارفه اصلا راضی اولما‌میلدر.

اجرائیه قومیت‌سنده بن اوزوم اولیورم. اونلر همیشه انضباط سوگره معارف دیسکه مجبوردرلر. هر نه تدبیر اولسه‌ده یا یلمه‌لی مکتب ویرکیسی قوبمه‌لی. یا خود اوزکه واسطه‌می تا‌پمالی، هر حالده مکتبلری محلی وارداته ویرمه‌میلدر. یوقسه مکتبلرک اللی فاضی قاپانه‌چقدر.

موسی‌یف بولداش سوبله‌دیگی کییی معارف شعبه‌لرینک وضعیتی اجرائیه قومیت‌لری نزدنده آغیردر. بنجه اونلر اجرائیه قومیت‌سی خارجنده معارف قومیسارلفنیگ یر موکلی شکله‌گیرمیلدر.

بوراده کند تصرفاته تمایل مسئله‌سی موقع مذاکره‌یه‌قوبولدی. تمایل مسئله‌سی قطعی صورتده کیچمه‌لی‌در. حتی کندلرده تصرفات مکتبلری آچماغه باقمه‌لیدر. طوغریدر بونلر آچیلدقدہ بوده آیربجه مسئله شکله‌گیره‌چکدر. تربیه اجتماعی‌یه‌می، یوقسه عالی صنایع اداره‌سنه‌می کیچسون دیه بحثلر اولاچقدر. یولداشلار قانمیرام بو ایکی شعبه نه‌جور آیریلمشدر؟ بیرده باقیورسک تربیه اجتماعیه شعبه‌سنده وسائط تدریسیه وار، قایینت وار. فعله فاکولته‌سنه ایسته‌یورسک. عالی صنایع اداره‌سنک دگل دیور. ته‌خنیقومه یر شتی ویرلمه‌یور. چونکه تربیه اجتماعیه راضی اولمه‌یور. بو ایشلرده یر نهایت ویرمیلدر.

یگی مه‌تودلر ایله ویگی ایده‌آللرله علاقه‌دار اوله‌رق دارالمعلمین پروگراملرنی دگیشدیرمک لازمدر. اداره‌نک پروگرامنه طبابت

اطفال حفظ الصحه (гигиена) درساری علاوه ایدیلمه ایدر. کند
تصرفاتی درساری و هنکذا.

یرده معلملر بو وقته قدر معاشمز آرندی دییه گوزله یوردیار
مکر که بو زواللیر داها یکریمی بش مناتندن یوقاری معاش
آلمسنه حقاری یوقمیش. بونه جور ایشدر. ییز آرتیق معاشی
گوزلرکن (۳۰) دن یوقاری یکریمی بش دن آشانی آیلق
اولمه یه قدر دییه امر آلیورز.

مصطفی قلی زاده

یولداشلار!

مذاکره لر حقینده فکرلر سوبله دیم. فکرت یولداش سؤالنده
زحمت مکتبلی حقینده نه جور دافلاتده بیر شی سوبلنمه دن دیور.
زحمت مکتبلی حقینده مذاکره ده بولنق یرده بو سنه بیر نیچه
زحمت مکتبی آچماق ییزیم اساسی مسئله ارمزدندر. بو سنه بیر
نیچه یرده زحمت مکتبی آچه جئز. و گله جکده ده گیتد کجه
زحمت مکتبی دائره سنی گنله ته جکز. آنجاق خلیفه زاده نلک دیدیک
وجهله شیمدیک حالده مکتبلی و ایکنجی درجه مکتبلی
صنعت مکتبی حاله کتوره مکه اقتداره ز یوقدر. و ییردن ییره
ده گیشد برسه ک اوقرانیدا اولدینی کیبی بیر طرفدن موجود
مکتبلمز قاپاناجاق و او ییری طرفدن ده صنعت مکتبلمز اولمه یه قدر.
صنعت مکتبلی آچماق ایچون معلم قومه ز اولمدقن باشقه تصرفات
قومه مزده یوقدر؛ مثلا آرتیل و فابریقا کیبی (قضالرده) مصنوعات
مؤسسهرمزده ییز هله لکده مکتبلمزده آز چوق تازه جریانلر
ویرمک فکر نده یز. زمان ایله اولنری ده یابه جئز صنعت مکتبلمز
آرتیرماق بوسنه کی بلانمزده واردر. بیر ایکی یرده صنعت
مکتبی و ایکی یرده دارالمعلمین آچماق ایسته یورز.

بولداشلاردان موسایوف دیدی که هله مکتبلرده تازه جریان ایده آلدی؛ گویا که ییز هله هیچ تازه جریان آدی چکمه ملیزه، بو طوغری دکلدر. بولداش آرسون دیدی که تورک معلمارنده تصرفاتی او گرنمکه چوق میل واردی. بنده علاوه دیورم که معلمارمزه تازه جریانلری او گرنمکه فوق العاده میل و استعداد واردی. بیر نیچه اویزدده ییزیم تفتیشمیز بونی اثبات ایله دی. هر حالده ییزده تازه جریان چوق تیز حیاته کیچریله ییله جکدر. ذاتا کیچریلمزسه ییز بوسنه پاره خارجلایه ییامه یه جکز. او حالده ییز بنالری نیچون تیکپورز. قورصلری نیچون آچپورز قونفرانسلی نه ایچون چاغربورز. بونلردن چیقان فائده لر بوگون آشکاردر. بو سیه زدلری، قونفرانسلی مرکزین باشقه ناحیه لرده ده دوزلتمکه طرفدارز آنجاق بو کبی واسطه لرله ییز یگی جریانلره بول آچه جفز. بناء علیه یگی جریانلرایچین چالشمق لازم دکل دیمک طوغری دکلدر.

موجود مکتبلرمزه زحمت اوصولی تطبیق ایدیله ییله جکدر؛ بز بوتون مه تودلر تطبیق اولونسون دیمه یورز. ممکن اولدینی قدر. ممکن اولدقجه تطبیق ایدیلمه ایدر دیورز. بوده ظن ایدر سه لازمدر و اوزی ده آیش ده کلدی.

بورادا معارف شعبه لری آپاراتلرندن دانیشیلدی. شتاتلرک آزلنی معارف قومیسارلنی ده نظره آلمیشدر آنجاق سبالقو ملردن آبریلحق مسئله سی طوغری دکلدر. مملکتک بزم تابع اولدیغیمیز آیری دائره لری ده واردی. او بر طرفدن اجراییه قومینه لرله اویوشماق ده چتین دکلدر. یالکیز یولنی تابان مدیرلر لازمدر؛ سز معارف مدیرلرنیک مستقل اولمه سنه طرفدارسکیز بز ایسه ک اوزه زلگده اونلار ایله علاقه لشمه سنه طرفدارز. بو وقته قدر مرکزین کیدن مفتشله،

انستروقتورلر و سائر مامورلارمز یالکیز معارف شعبه‌اری و مکتب‌ار
ایله علاقه‌لئوردیلر. اما بوییل بز اجراییه قومیت‌لرله‌ده اجلاس‌لر
یاهر قاتاق‌لارا کیره‌ک ایش کوردک. چوق یاقشی تیجه‌لر ویردی.
امین بکلی قورسلر حقنده دانیش‌ر کن په‌داغوزی قورسلرندن
فائده یوقدر، قورسلر اجتماعی دائره‌ده آچیلمه‌لدر دیدی. بریسی‌ده
دیمشدی که قورسلرده بر آی حساب، بر آی تور کچه . . .
بو قاعده‌ایله درس‌لر کیمه‌لدر. . . البته امین بکلی‌نک تکلیفی‌ده بونا
اوقشایور.

قورسلردن فائده یوقدر سوزی طوغری دکدر فائده واردر،
اولمیشدر؛ بونی‌ده قورص مدبرلرینک داقلا‌لری اثبات ایتدی.
بزم‌ده تفتیش‌مزده بو فائده آشکارجه اوزینی گوستردی. اما بوننگله
برابر نقصانمز یوقدر دیمه‌یورز. واردر؛ بویله مشورت‌لر ایله دوزلته‌جک‌ز.
بر یولداش‌ده دیدی که قورصک پروگرام‌لرنده هر ایل عینی‌لک واردر.
بوده طوغرو دکدر. هیچ بروقده بزم ییلدیرکی پروگرام‌مزله
بویلیکی پروگرام‌مز بر دکدر. بوییل آرتان درس‌لری نظره
آلماسق ییله اسکی درس‌لرده عینی‌لک یوقدر، هر ایل بز قورصک
پروگرامی حجمی بو‌یوتیورز، ایلریده قورصی آرتیق تازه چیغیرلرک
اوکرتیله‌جک یری حالته کله‌جک و هر درجه تحصیل‌لی معام ایچون
دوامی ایجاب ایده‌جکدر.

ایکنجی درجلی مکتبه اهمیت ویرمه خصوصنده اعتراض واقع
اولدی بز اهمیت ویرمه‌یورز دیشلیدی. خایر بویله دکدر، بز
اهمیت ویر‌یورز، ویر‌جک‌ز، آنجاق یوقاریده‌ده دیدم ممکن
اولدقجه ویر‌جک‌ز البته بز اهمیتجه بیرنجی صیره‌ده دارلمعلمینلری
و تحقیق‌وملری طوتیورز، هله طوته‌جفز، مملکت‌مز معارف‌دن طوبونجه‌یه
قدر بویولی تعقیب ایله م‌مز لازم کله‌جکدر.

خلفه زاده معلمه شهادتنامه و بریلیمسی حقنده دانیشدی. بز شهادتنامه اهمیت و برمه یورز بز تازه لکدن خبردارلغه، چالیشقانلغه، علمه قیمت و بریورز. برده کوهنه معلم و تازه معلم سوزندن اور کمه بگیز، بز کوهنه معلم یاشی (۴۰). چاتانه دیمه یورز. تازه علمله میل ایتمه یه نه چالیشمایانا دیورز.

بوراده برده مکتب اداره لرینه یعنی تربیه اجتماعی شعبه سیله عالی صنایع شعبه لرینک آبریلیمه لری حقنده دانیشیدی، بوده هله لکده آبری اولمه سی لازمدر؛ بز مکتبلارمزی صنعت مکتبی حالتیه کتورد کدن سوگره بو شعبه لرده برلشه جکدر.

دارالمعلمین پروگراملری خصوصنده بر یولدش دیمشدی که زمانیه او یغون برد کیشیکلک لازمدر بلی بزده بونا طرفدارز. بویایله جقدر؛ حتی ایمدیکی اجلا لارک برنده بو مسئله ایچون بر قومیسون سه جیلیمه لیدر.

برده معاش مسئله سنده محمود زاده یولدش تزه بر امرنامه سوبله دی؛ بو امرنامه کوره (۳۵ - ۳۰) دائره سنده معلملر معاش آله ییله جکلرمش؛ او امرنامه محو اولمیشدر، کورجستانه کوره یاپیلیمیش ایدی. بزده هله لکده اسکی تصرفه اصولی اوزره کیده جکدر یای قولونیه لری تشکیله بزده طرفدارز، آنجاق مملکت مزده بونی یایماق اولدقجه چیندر، بوبله ده قولونیه لر عمله کتورمک ایچون قومیسارلغمزک مالیه قومسی نامساعددر؛ طوپراق قومیسارلغی و سائر قومیسارلقلر دده بویله برتشت اولمه میشر، اولمه یور که بزم مکتبلارمزه او قولونیه لردن استفاده ایله سینلر.

علی اکبر یولدش مکتب نالوغلری حقنده تکلیفده بولندی. نالوغ مسئله سی کوریلدیکی قدر قولای برشی دکدر. بوده بر جوق مذاکره لردن کیچمک مجبوریتده در. سوگره بزده واحد ویرکی

شەئارىدە باردى؛ بۇنىڭ ئىچىن ئوقۇردى قايىل تەطىيىق و قبول بىر شى دىكىلەر .

بىردە بىر سىزە تەمىلە سىز قىئەت ئىدىگىز كە مەكتەپلەر بىرلى و اردانا كىچە جىكىر دىمەك ھەر ائتمالە قارشو اھالى بى ياواش ياواش ئىشىنىدىرىگىز دىدىك . اكر زاقاققاسىيە قومىسارلىق مەكتەپ مەصارفەتنى قبول ئىتمەسە كەنە ئايرى بىر يول ئاپمەلى بىز، غرض بىر ئىش ياۋوبدە كەندىلەر ئالېشنىچە قەدر مەكتەپلىرى دولت و ارداتىلە صاقلاملى بىز .
مايوسلىق لازىم دىكىلەر . مەملىكەتتە ئولا بوشوق و ھوس مەعارفى ھەركۈن ئايرىلەتەجك . ئامىن اولمىدىركە ئازىربايجان مەعارفى بىو كەسلە جىكىر .

صەدر - بولداشلار ، قىرار ئىچىن قومىسىون سەجىلمەلىدىر .
قىرار جىقارمىق ئىچىن ئاشاغىدە كىي آدملىرىن عىبارت قومىسىون سەجىلور :
(تىرىيە ئىجتىمائىيە نەمەندەسى) بىردى زادە جىدىر .

ئاقىندى زادە ئىشمان

موسا زادە ھىسەن

قارىيىلاروف

خەلىفە زادە مەھمەد ئالى

قومىسىون تەرىقىدىن ئاشاغىدا كوستىرىلەن قىرارى مادەلەر ئىجلاس
عمومى تەرىقىدىن قبول اولتور .

تەئەس و قىرارلەر .

بو ۱۹۲۴ - تەدرىس سەنەنىڭ ئىككىنچى قىسمى مەكتەپلەرنىڭ مادى جەھەتتىن ئامىن اولدىغىنىن مەعارف قومىسارلىقى بو تەدبىرلەرنى ئىلەك وظيفە سايار :

۱ - مەكتەپ ئىدارىسى تەمىر ئىشەنچكە يېڭى مەكتەپ ئىدارىسى ياپىق

و مکتب لوازمی حاضر لاق ایچون قومیسارلر شوراسی واسطه سیله بارا تدارك ایلمك و برنجی درجه مکتبلرک محلی وارداته کچیریلمه سنه هیچ بر وجهله امکان وبرمه مک.

۲ - حال حاضرده آذربایجانده موجود مکتب بنالرندن آنجا ق دورته بری ایشه یارایاجق بر حالده اولوب متباقیسی خراب بر وضعیتده اولدیغندن قومیسارلر شوراسی قارشیمزده کی تدریس سنه سنده، داش، کبره چ، قوم کبی انشا آت لوازماتی برلی اهالی طرفندن تدارك ایدیلمك شرطیله، یوزه قدر مکتب بناسی تیگمکه قرار ویرمش. بونك ایچینده محللرده کی مسئول معارف ایشچیلری مذکور لوازمی تدارك ایتمك و کندی اهلیسنك کندی تشبیلریله یگی مکتب بنالری تیگمك خصوصنده برلی اهالی بی جلب ایتمکه دعوت اولونور.

۳ - مکتبلرک موویله چیتدن تامین ایدیلمه سنه یاردیم اولمق اوزره معارف قومیسارلغی طرفندن، قضالره کوندریلمك ایچین، صیرا و لوحلر یابدیریلیر. بونگله برابر سائر موویله قسمی مرکزی اجرائیه قومیه سیله محلی حکومتلره حواله ایدیلملیدر.

۴ - معارف قومیسارلغی نو تدریس سنه سنده اورتا مکتبلر ایله دارالمعلمینلر آراسنده اون بیه قدر فیزیک و کیمیا قاینه لری پایلیاجاق. بوندن باشقا برنجی و ایکنجی درجه مکتبلریده و سائط عینه و قاینلرله تدریجاً تجهیز ایتمکی لازم ییلیر.

۵ - بو سنه برنجی درجه مکتبلر ایچین یالکز یوزه قدر بنا تیگمکه اکتفا ایده رک مکتبلری دها زیاده آرتیرمقدن امتناع ایدیلیلیر. فقط بونك مقابلنده برنجی درجه مکتبلرک داخلنه یعنی تدریسات و اصولی جهلرینه دها زیاده اهمیت ویریلملیدر.

اونلرک مادی حاللرینک تامینی معارف قومیسارلری قارشیسنده دوران
اڭ لزوملی مسئلهلردر.

۱۳ - معلملری مادی جہتدن تامین مقصدیلہ معارف قومیسارلری
معاشرک آرتریلماسنه چالیشمالیدر.

۲ نجی مادهیه علاوه: اہالی طرفندن مکتب پلاتہ اویغون
اولہرق یاییلمیش و اتمام ایدیلدیکی حالده یرلرک اقتداری فوقندہ
اولان مکتب بنالرینک تاملانمہسی ایچون لازم کلہن و وعد اولان
لوازمات تیزلکلہ اوزلرینہ وبریلہلیدر.

۷ نجی مادهیه علاوه: باش تریہ اجتماعیہ شعبہسی؛ معلملرک
امتحان ایلہ یرلردہ وثیقہ آلمہلریچون بر واسطہ آراملیدر.

۲ نجی مادهیه علاوه: بعض یرلردہ وقوع بولدیغی و جہلہ یرلی
حکومتک مرکزی اجرایئہ قومیتہسی طرفندن تعیین اولان معین
شتاتی دکیشدیرمہسنہ امکان وبریلہملیدر.

III

مضبوطہ یہ علاوه - ۲

عالی سیاسی معارف دائرہسینک ۱۹۲۳ - ۲۴ سنہ فعالیتی حقندہ
(مروضہ)

۲۳ - ۲۴ نجی سندہ عالی سیاسی معارف دائرہسینک ایشلری
ذیلده کی ساحده اولمشدر.

I - عالی سیاسی معارف دائرہسی کندی سیاسی معارف ایشلرینی
آذربایجان قومونیسٹ فرقهسینک مرکزی قومیتہ تبلیغات شعبہسی
قادینلار شعبہسی، همکارلار اتفاقک مدنی معارف قومسیونی.
جوانلار اتفاقک مرکزی قومیتہسی. آذربایجان عسکری فرقهسینک

سىياسى شەبەسى، «ستەپىن» نامىنە ئىسكىرى فرەنىڭ سىياسى شەبەسى، دوتما (فلوت) سىياسى شەبەسى و باشقە بوتون مدنى معارف قومسبونلارى ايله صيقى رابطهده اولاراق دوام ايتدېرمېشدر.

بايلىمش ايشلرى قيد ائتمەزدهن اول عالي سىياسى معارف دائرەسى كندى سىياسى معارف ايشلرىنى جەمهوريت دائرەسىندە نە كېيى شرايط داخلندە آباردىقنى مختصرده اولسا كوسترمەكى لازم بلكەدە واجب يېليور.

آذربايجان اجتماعى شورا جەمهورىتى عالي سىياسى معارف دائرەسى ۲۳ - نچى سەسى فيورال آيندان تاسس ائتمەسەنە باقمىاراق (يېرنەچى دورەدەن صوگرا) بىر طاقم اويزە قىبو (آفاقى) شرايطە استقادا كندى فعاليتى ۲۳ نچى سەنەنىڭ نەپائتەدەن - يەنى دىقابر آيندان باشلاماغا موفق اولمشدر.

تشكىلات دورەسىنى ياشادىقە - ان صوگرا حكومتدەن بىر مقدار مبلغ آلاماغا موفق اولاراق. بو مبلغ ساپەسىندە كندى ايشنى نشر ائتمەكە باشلامېشدر.

اىلك اهمىيتى، عالي سىياسى معارف دائرەسى. سواد سىزلىقى تسوبە ايچىن تسوبە منطقەلرى تشكىلنە ويرمېشدر. تاسقىر اولسونكە بورادە بويوك مشكلاتلرە تصادف ايدىلەشدر. بو مشكلاتلرەدا - بىر طرفدەن سوادسىز اھالىنىڭ سىياھى و احصائەسى بولونماماسى، دېكەر طرفدەن مەركىزى فرەقە قوميتەنىڭ تېلىقاب شەبەسى، همكارلار اتقاقلارنىڭ مدنى معارف قومسبونى ايله اولان رابطه سىزلىكلردەن عبارت ايدى.

معافىە صرف ايدىلن ئەنەرژى ساپەسىندە بومشكلات و مانئىلر رفع ايدىلمش و ايشتە محاسبە دورىندە ايستەرسە سواد سىزلىقى تسوبە ساحەسىندە و ايستەرسە مدنى معارف ايشلرىندە آز چوق موفقيت الدە ايتىش اولدىغىمىز كوز اوگىندە دورىيور.

سوادسیرلنی تسویه ایشلری.

یوقاریدا گؤسترديکمز او پرقینو شرایطلری نظره آلاق
۱۹۲۳ - ۲۴نجی سنه تدریس سنه سی پلانی موجبجه آذربایجان
اجتماعی شورا جمهوریتده ۵۰۰ مکتب آچیلاراق، ۱۵۰۰۰ ییک
سوادسیر اهالی بو مکتبلره جلب ایدیلمله لی ایدی، محاسبه سنه سی
نهایتده بو ایش تماميله، یعنی ۱۰۰٪ تیریلش اولدی.

۱۹۲۳ - ۲۴ تدریس سنه سینده سوادسیرلنی تسویه ایچین ۷۶۹
القا و ۱۴۰ آز سوادلیلر غروپلاری تشکیل ایدیلش ایدیکه
بونلاردا ۲۱۴۸۰ نفر اوقوماقدا ایدی. بونلاردان ۴۱۶۳ نفر
آذربایجان کنج قومونیسترلر اتفاقی عضوی. ۸۲۲۴ نفر همکارلار
اتفاقی عضوی، ۱۹۶۰ نفر آذربایجان قومونیسست فرقه سی عضو. و
نامزدلری قالانلاری ایسه میلیس - عسکرلر، مزدور ایشچیلر و زحمت
کش اهالی ایدی،

ملیتجه تور کلر ۱۷۰۰۸، روسلار ۲۶۷۳، ارمنلر ۱۹۴۳ باشقا
ملتلر ۳۵۰ نفر اولمشدر. بو عمومی القا و عالی غروب مقدارینده ن
مکتبی بتره نلر ۱۲،۵۵۲ نفر اولمشدر که بونلاردان قادیلار ۱۲۸۷،
آذربایجان قومونیسست فرقه سی عضوی ۱،۵۵۰، کنج قومونیسست
اتفاقی - ۲۲۲۲، همکارلار اتفاقلاری عضولری ۷۸۸۷ نفر اولمشدر.
عمومیت اعتباريله سوادسیرلنک و آز سوادلنک ۵۵٪ ی تسویه
ایدیلمشدر. یوقاریده کؤستریلن لردن علاوه - آغداش کوردستان
سالیان، قزالری، مختاریتی داغلق قاراباغ ایالتی، دوتمه، آذربایجان
عسکری فرقه سی و دیر یول خادملری اتفاقندن اطرافلی
معلومات الده ایديله مەمیشدر.

بو قزالرده و بو مؤسسهدرده سوادسیرلنی تسویه ایشلرینک

كافى درجەدە آپارىلمىش اولدىغىنى نەزەر آلاچاق اولورساق - بوقضالردە و مۇسسەلردە ۳۰۰۰ نەزىر سوادسىزلىقى تەسۋىيە ايدىلدىكىنى كورەجك اولورق كە بو حسايله بوتون جەمئۇرىيە داخلىندە ۱۵۰۰۰ اھالىنىڭ يەنى تەيىن ايدىلغان پلانىڭ ۷۰% ى سوادسىزلىقى تەسۋىيە ايدىلمىش اولدىقى ميدانە چىقىمىش اولويور .

اصول و تعليمات - اصول و تعليمات شەخەسى اعتباربە سوادسىزلىقى قىسمى . تەسۋىيە ايشلىرى قنايىر و ضەيىت داخلىندە بولنۇردى .

اصول و تعليمات واسطەلەرنىڭ (كىتاب ، رەبىر و سابىرە) ھېچ بولونمايىسى ، خەسۋىيە تور كەچە ، دىككەز جەتەن و بۇيە كىتاب و تەيىماتلارنى طەبىع ايتىدىرەيىلەجك پارانىڭ بوقلىقى ايشىڭ كىدىشىنى اولدىقجا مەشكىل يىر شرايط آلتىندا يىراقىوردى .

بوقدرجە سەنە لزوملى ادييات و وسائىتك اوجمەلدەن تەدرىس و على العمدە مەتود مەشئەلەرنە عائد كىتابلارنىڭ بوقلىغىنى و قومىشۇ جەمئۇرىيەلردە عالى سىياسى مەارف ايشلىرنىڭ خەت خەركىلە آشنا اولماق لزومىيەتنى نەزەر آلاراق روسىيە و لەنىنقراد عالى سىياسى مەارف و مەكتەپلەرنە خارچ مەارف مۇسسەلەرنىڭ بوتون نەشرىياتى الدە ايدىلمەشدر .

رابطە - عالى سىياسى مەارف ادارەسىنىڭ شتاتىندا خەسۋىيە تعليماتچىلارنىڭ بولونمايىغىنا باقىياراق ، ۱۹۲۳ - ۲۴ نەجى تەدرىس سەندسىندە مەارف قومىسارلىقى تەشكىلاتلارنى واسطەسەيىلە يىر چوق قورصلار و مدنى مەارف ادارەلرى تەفتىش ايدىلمەسى مىسر اولمىشدر . يىردە بىض يىرلردە مەتود و تعليمات سەجىيەسى قەتئە نەزەرىندەن مەشاورەلەر دىعوت ايدىلمەشدر ، تەحرىرى رابطە ايسە ھەر طرفدە مەنتەظم آپارىلمەشدر . وقاتلى وقاتىندە ھەر قضايە لازىمى تعليماتلار ، تەلىقەلەر و سوادسىزلىقى تەسۋىيە مەركىزى قومىتەسىنىڭ نەظامنامەسى و

قضا عالی سیاسی معارف ایشلرینده قومبایا آبارماق لایحه لری کوندربلمشدر. قضا لردن بیر طاقم احصائیه معلوماتلارینی و محاسبه لری آلماق ایشی اولدیقجا فنا بر وضعیت داخلنده کیتمشدر. بالکیز بیر تعلیمی قاج کره تکرار ایتدی کدهن صوگرا بعض معلوماتلاری آلماق ممکن اولمشدر.

عالی سیاسی معارف ایشنی حقیقتاً منتظم بیر شکله سالماق آرزوسیه بوتون همکارلار، فرقه و باشقا ادارهلریک مدنی معارف قومیتلری ایله صیقی رابطهیه کیریشمش و بویلهده قومشو دولترلریک سیاسی معارف ادارهلری ایله صیقی رابطه دوزلتهرمک اونلارلا کتاب، ادبیات و استخبار معروضه‌لری مبادلہ‌سنه باشلامش.

روسیه عالی سیاسی معارف ایشلریله آشنا اولماق و بونلاریک بو فعالیتلرله استفاد ایتمک مقصدیله ۳- نجی عموم روسیه تسویه جیلری قورولتانه نمانده کوندرمشز.

تبلیغات و قلوب ایشلری.

دولتی، تائینات صبراسیندان چیقازیلدیفی ایچین قلوب ایشلری بیر قدر فنا حالدا بولینورلار. حال حاضرده بوتون ایشجی - اکینجی، قادیلار، قزیل عسکر، کنج قومونیسترلر و همکارلار قلوبلارنک عددی ۱۱۰ دانهدر که بونلارداندا قادیلار قلوبی ۲۲، کنج قومونیسترلر ۵، باشقا ملتلر ۲، ایشجی - اکینجی قلوبی ۷۰ قالانلاری ایسه، عسکری سیاسی اداره لرینه، دوتمايه (فلوت) و قزیل عسکره متعلقدر.

هئج بیر مبلغ اولمادیقا باقمیاراتی بو کونه قدر قلوب ایشلری
 ساحه سینده بعض ایشلر کورولمشدر. بوتون قلوبلار صحنه سینک
 تعمیری ایچین ۳۳۳۳ آرشین بهز بیراقلمش، آرا صیرا بعض

قلوبلارا پارالار ویریلمش و بهضیلرینه تیاترو ادبیاتی کییی اوفاق شیلر بیر اقیلمشدر.

بوتون قضالره لازمی تعلیماتلار، بلانقلار طبع ایدیلهره کوندریلمش. قلوب ایشلری حقنده آتیده کی کتابلار نشر ایدیلمشدر.

۱. قلوب ایشلری.

۲. قلوب ایشجیلری ایچین ۳۰۰ سوال.

۳. کندی لوتوسی [lotto]

موسقودان آلمش قاتالوق (اسامی مکتب دقتری) و قولبا - قرائتخانه سنه لازم اشیا سیاهی سی موجبجه بیر فوند - (مبلغ) قومسیونی تشکیلاتک لایحه سی ترتیب ایدیلمشدر. قومسیونک مقصدی قضا سیاسی معارف اداره لرینه مادی معاوتنده بولونماق و آذربایجاندا بولونان - قولبا - قرائتخانه لره لازمی اشایی بولماق ایدی. قومسیونه آتیده کی اداره و مؤسسه لریک نماینده لری داخل اولوردی، آذربایجان قوممونیست فرقه سی، آذربایجان متحد استهلاک اتفاقلاری (آز سایوز) باکو ایشجی استهلاک اتفاقلاری (باکسایوز) عدلیه قومیسارلنی، صحیه قومیسارلنی. داخلیه قومیسارخی آذربایجان همکارلار اتفاقلاری شوراسی. خلق تصرفات شوراسی و سائره. آذربایجان قوممونیست فرقه سنک ۵ - نجی قورولتای قراردادینا مطابق تورک قادینلاری آراسیندا مدنی معارف ایشلرینی یوکسلتمک و تورک قادینلارینی شورا قورولوشینا جلب ایتمک مقصدیه اوچ منطقه ده یعنی قوبا، نوخا، و کتجه ده، «علی بایراموف نامنه قلوبه» مشابه اوچ قلوب تشکیل ایتمک عالی سیاسی معارف اداره سینه تکلیف ایدیلمشدی. بو قلوبلاریک آچیلماسی ایچین لایحه و سمه تا ترتیب ایدیلمش و خلق قومیسارلار شوراسی و آذربایجان قوممونیست فرقه سی مرکزی قومیته سی طرفلریندن تصدیق ایدیلهرک، تعمیری

ایچین شیمدیلیک ایلک دفعه اولاراق ۹۰۰۰ منات بیر اقلیمش در. تبلیغات قسمی - آذربایجان قومونست فرقه سی مرکزی قومیت سنک قادیلار شعبه سی نزدیک تشکیل ایدیلیمش قلوبلاری لازمی اشیادهن تجهیز قومسیونی آوغوست آیدان اعتبارا ایشه باشلامیشدر. عین زماندا عالی سیاسی معارف دائره سی، طرفیندهن بوتون آذربایجان قضا لرینده اوقونماق ایچین سیاسی، طبیعی، اجتماعی و کند تصرفاتی مسئله لرینه دائر بیر صیرا لقسیا موضوعلرینک لایحه سی ترتیب ایدیلیمشدر.

بولقسیالاری آپارماق ایچین آذربایجان همکارلار اتفاقلاری شوراسی مدنی معارف قومسیونینک ائقتورلاری ایشه جلب ایدیله جکدرلر که بو خصرصدا همان ائقتورلار ایله حال حاضرده دانیق آپارلیور. تبلیغات و پروپاگاندا ساحه سینده پاپلان ایشلر بوتون قضا سیاسی معارف اداره لرینه بیر یغین تعمیم نامه لر کوندریلمش و مطبوعات واسطه سیله هر هانکی بیر انقلابی و عکس دینی و باشقا بو کیی بایراملاردا جدی صورتده اشتراک ایدیلیمشدر. محاسبه زمانینه قدر تبلیغات نیم شعبه سی آتیده کیلری نشر ایتمه موفق اولمشدر. تبلیغات مضمونلی ورقه لر (کوچوک کتابچالار) ۵۰۰۰ نسخه تبلیغات سجه سنی حاوی لوحه و شعارلار - ۶۰۰۰ نسخه (۱۰ درلو) انقلاب سجه لی بیر چوق کتابلار الده ایدیلیمش و بونلاردان بعضیلری تور کچه طبع ایدیلیمک ایچین شیمدیلیک ترجمه ایدیلیورلر.

اون قسمدهن عبارت له نینک بوتون اثرلری اخذ ایدیلهره ک بوتون قضا لر و مرکزی کتبخانه لر کوندریلمشدر. طبیعیات، سیاسیات، عکس دینی و اجتماعیات موضوعلرینه مخصوص، پایلاماق ایچین ۱۴ قسم کتابلار آلمشدر.

قولبا قرائتخانهلر - عالی سیاسى معارف ایشلرینک باشلیجالاریندان بریسی آذربایجاندا قولبا - کتبخانهلری کنیش بر ساحده نشر ایتمک و بونلاری لازمی و موافق ادبیات ایله تجهیز ایتمک مسئله سیدر. فقط مالیه بخرانیله مربوط اولدیقدان بو ساحده بک آیش یاپیلمشدر. هپسی ۷۳ قولبا - قرائتخانه مز واردر که بونلاردا آذربایجاندا چیقان غزیه، مجموعه و دیره قیو (خط حرکت) لرله تجهیز ایدیورلر. قولبا - قرائتخانه لر بک حاللاری غایت مشکل بیر شکله ده. بیر چوق یئرلرده قرائتخانه لر بک رسمی مدیرلری ییله یوقدر. بونلاریک اداره سی، بیر چوق مکتب ایشلری ایله یوکلنمش معلملر بک عهده سنه تاپشیریلمش، حتی بعض یئرلر واردر که معلملر دنده اوراده مدیرلر یوقدر. اوقویجیلری جلب ایدمک واسطه لری الیه ایدمک پاره مز یوقدر. بیر چوق یئرلرده تطبیق ایدیلن و قولبا - قرائتخانه لر بک تجهیز ایدم سيار - کتبخانه ییزده هنج یوقدر. روسیه ده قلوب و تبلیغات ایشلری ایله آشنا اولماق قصدیه عموم روسیه قلوب ایشجیلری قورولتاینا نماینده کوندریلمشدر.

کتبخانه ایشلری .

آذربایجان مرکزی اجرائیه قومیته سینک ۲۰ نجی سنه ۲ آوریل تاریخی مدنی معارف اداره لرینک حکومت تجهیز اتدن چیقاریلما سی امری کتبخانه ایشلرینه بوبوک ضربه اورمیشدر. تورکجه کافى قدر ادبیاتک (کتابلار) بولونماماسی، بونلاری الیه ایتمک ایچین پاره نك یوقلغی طولایسیله کتبخانه لر مز بو گونه قدر دوام ایدیور. بعض کتبخانه لر ایسه بک اسکی و لزومسز کتابلاری کندیلرینه محافظه ایدیورلر. بوکا گوره قضا کتبخانه لر بک گوندمن گونه

اعتبارلارنى غايىب ايدەرك نەيات قاپانماغا مەجبور اوليورلار . عالي سىياسى مەعارف ادارەسىنىڭ جەدى تەشۋىرلەرنە مەنى قىلىش كەتەپخانەلىرى ۲۴ نەچە سەنەنىڭ يانوارىنە قەدر دوام ايدە گەلمەش و بوندان سوڭرا خەتتە بىر قەدر يوقىلىدىلمەشەدۇر . ۲۴ سەنە يانوارىنىڭ ۱ نەدە آلىنمەش مەلۇماتە گورە بوتون كەتەپخانەلەردە ۴۶۴،۳۸۹ جەلد (توم) كەتاب بولونمەشەدۇر كە ، بونلاردان يالڭىز ۳۷،۳۶۱ جەلد تورەك دىلەندە يازىلمەش كەتەپلاردۇر .

حال خەزىرە بىر مەركەزى حەكۇمەت كەتەپخانەسى ، قىتالەردە ايسە ۷۳ كەتەپخانە واردۇر .

قىتالەردە كەتەپخانەلەرنىڭ مەصارفى عالي سىياسى مەعارف دائىرەسىنىڭ ەھدەسىنە باكو و رايونلارنىڭدا كەتەپخانەلەرىسە باكو شوراسىنىڭ ەھدەسىنەدۇر . بوتون كەتەپخانەلەردە ۷۵،۸۹۴ جەلد كەتاب يازىلمەشەدۇر كە بونلاردان ۱۵،۱۴۹ جەلد تورەكچە اولموشدۇر .

بو سەنەنىڭ آپرىلەنە قەدر عموم آذربايجان سوسىيالىست شورى جەمهورىتى دائىرەسىندە اوقۇيۇچىلەرنىڭ مەقدارى ۵۴،۳۰۷ نەفر اولموشدۇر . بونلاردان ۵۰،۳۴۳ نەفر باكو و رايونلارنىڭدا ، قالان ۳،۹۶۹ نەفر ايسە قىتالەردە بولونيورلار .

دىنى و عەكس شورى سەجىلەلى كەتەپلار بوتون كەتەپخانەلەردەن چىقارىلمەش . بو ايش بوگونە قەدر دوام ايدىيور .

داغستان جەمهورىتىندە ايككى كەتەپخانە آچىلماسىنە تەشۋىت ايدىلمەشەدۇر . مەمكەن اولدوغى قەدر نەمۇنە كەتەپخانەلىرى آچىلاچاق مەنطقەلەر قىد ايدىلمەشەدۇر .

بوتون قىتالەردە ورقەلەر ، بلاقتلار ، سۇال ورقەلىرى (آنكەت) و كەتەپخانە قەسەمەنە ئائىد اشيا ورەقەلىرى گوندىرەلمەشەدۇر .

مەركەزى حەكۇمەت كەتەپخانەسى - مەركەزى حەكۇمەت كەتەپخانەسىنىڭ

تعمیری و ایشلرینک لازمی موقعنه قوبولماسی اطرافنده اُبی تیجهلر الده ایتمیشیز. هیچ بیر شی بوقکن اون بیر آییگ مدینه، باکودا، معارف سرایندا، هر بیر قنه عائد اوقوبیجیلرینک بوتون احتیاجینی تأمین ایده ییلن ۶۰،۰۰۰ کتابی حاوی، کافی قدر مکمل بیر کتبخایه مالک اولمشیز.

سیاسی - معارف ایشجیلرینک حاضریغی اطرافینده.

اُبی متخصص و حاضرقلی ایشجیلر (عالی سیاسی - معارف ساحه سینده) تیشدیرمک و مدنی - معارف ایشلرینی حقیقتاً بوقسک موقعه قوباق مقصدیه ۲۴ سنه یایندا قیصا مدتی قورصار آچیلیمشدر. بو قورصارلار هر قصادن ایکیش نفر دعوت ایدیلیمشدرلر. بونلار قورصی تیردیگدن سوگرا قضا عالی سیاسی معارف مدیرلری و عالی سیاسی معارف تعلیماتجیلاری تعیین ایدیلهرمک قضالره گوندریلمیشدرلر.

همچنین کتبخانه ایشلری حاضرقلاماق ایچین ۲۳ سنهده ایکی هفته لیک قورصارلار تشکیل ایدیلیمشدردی. بو قورصارلاری ده ۱۵ نفر مداوم تیریمشدرکه، بونلاردا ایشه جلب ایدیلیمشدر.

تجهیزات - بوتون سوادسیزلی تسویه ایدیجی الفبا و عالی غروپلارینا آئیده کی کتابلار و تعلیم شیلری پایلانمشدر، (۱) تورک الفباسی ۱۰۰۰۰ (جلد ۲) روس الفباسی ۲۰۰۰ (جلد ۳) ارمنی الفباسی ۴۰۰ (جلد ۴) یگی تورک الفباسی - ۱۰۵۷ (جلد ۵) ایشجی نیک بیرنجی کتابی - ۲۷۶۸۶؛ ۶) ایشجی نیک ایکنجی کتابی - ۳۳۵۸؛ جلد؛ ۷) بو بوکلر ایچین کتابچالار - ۱۰۰۶ (نسخه ۸) سوادسیزلی تسویه مکتبلری ایچین آیلق محاسبه (معلومات) ورقه لری - ۱۲۰۵۰۶ ۹) سوادسیزلی تسویه مکتبلری ایچین پروگرام - ۱۴۸۰ نسخه

۱۰) عالی غروپلار ایچین پروگراملار - ۳۶ (۱۱) دفتر - ۳۹۵۰۹
 دانه ۱۲) قارانداش - ۱۸۴۴۶ دانه ۱۳) تابشیر - ۱۵ بوط
 ۱۲ گروانکه ۱۴) عمومی جغرافیا - ۶۷ نسخه ۱۵) ریاضیات
 استفساری (سپراوونچیق) ۳۲ نسخه ۱۶) سوادسیزاق تسویه سنی
 کوسترهن دیاغرام - ۱۳۵۰ نسخه ۱۷) ریاضیات کتابی ۲۹۷ جلد.
 بونلاردان علاوه بوتون کتبخانه و قرائتخانه و باشقا مدنی
 معارف مؤسسه لری هر آی منتظم صورتده آتیده کی قرار
 اوزره تجهیز ایدیولورلر، تورک غزیتهلری - ۵۹ نسخه ژورناللار
 ۱۲۱ نسخه، روس غزیتهلری - ۵۰۰ نسخه، ژورنال - ۱۰۲،
 ارمنی غزیتهلری - ۷ نسخه.

تحریرات و نشریات نیم شعبه سی

عالی سیاسی معارف دائره سینک تحریرات و نشریات نیم
 شعبه سی دیکرلری ایله برابر تشکیل ایدیلمشدرسه ده بو نیم
 شعبه تیک معین بیر مدیری اولمامیش و ۲۳ - نجی سنه ایولینه
 قدر ایشه باشلامامیشدر؛ رسمی مدیر تعین ایدیلدیگدن سوگرا
 یاپیلان ایشلر بو طرفده اولمشدر، نشر ایدیلمش تعلیم کتابلاری.

- ۱ - ایشچینک بیرنجی کتابی . . . ۵۰،۰۰۰ نسخه
- ۲ - « ایکنجی کتابی . . . ۱۰،۰۰۰ »
- ۳ - ریاضی سواد - (ریاضاتجه سواد) . . . ۲،۰۰۰ »
- ۴ - معلملر ایچین ریاضیات درسینک رهبری . . . ۱،۰۰۰ »
- ۵ - سوادسیزلیق پروگرامی مجموعه سی . . . ۲۰۰۰ »
- ۶ - سوادسیزلغی تسویه عالی غروپلاری
 ایچین هر ایکی دیلده پروگراملار . . . ۴،۰۰۰ »
- ۷ - بویو کلر ایچین عمومی جغرافیا . . . ۱۰،۰۰۰ »

طبع و تالیف ایدیلیور،

- ۸ - اسکی و یگی مقیاسلار . . . ۱۰۰۰۰ نسخه
 ۹ - طبیعیات تدریسی کتابلاری . . . ۱۰۰۰۰ »
 ۱۰ - سواد سیزلار ایچین حساب مسئلہ لری
 مجموعہ سی (برنجی قسم) . . . ۵۰۰۰۰ »
 ۱۱ - ۲ نجی قسم . . . ۱۰۰۰۰ »
 ۱۲ - یارادیجی یازیلار (مستقل یازیلار) ۱۰۰۰۰ »
 ۱۳ - قومبلقس مہ تودی (اصولی) . . . ۲۰۰۰ »

» ۸۳۰۰۰

کتبخانہ و قلوب ایشلرینہ عائد نشر ایدیلیمیش کتابچہ و ورقہ لار .

- ۱۳ - صابر اثرنیک اساس ماہیتی . . . ۲۰۰۰ نسخه
 ۱۵ - تبلیغات سچیہ سنی حاوی ورقہ لار (اون نوع) ۵۰۵۰ »
 ۱۶ - ایشجی اکینجی قلوبلارنک تشکیلی . . . ۴۰۰۰ »
 ۱۷ - قلوب ایشلرینہ عائد ۳۰۰ سوال . . . ۲۰۰۰ »
 ۱۸ - بوبوکلر ایچین عالی غروپ مکتبلری . . . ۱۰۰۰ »
 ۱۹ - کندلی نک لوتوسی (lotto) . . . ۱۰۰۰ »
 ۲۰ - اوروج بایرامی مناسبتیلہ ورقہ لار . . . ۱۵۰۰۰ »
 ۲۱ - قادیلار قلوبی نظامنامہ سی . . . ۵۰۰ »
 ۲۲ - ایشجی اکینجی قلوبی نظامنامہ سی . . . ۲۰۰۰ »

طبع و تالیف ایدیلمهده اولانلار :

- ۲۳ - کتبخانه لر و اونلاریک تشکیلی . ۱۰۰۰۰ نسخه
- ۲۴ - قلوبلاردا کتبخانه ایشلری و قلوبلاریک تشکیلی . ۱۰۰۰۰ »
- ۲۵ - انقلاب مجموعه سی . ۱۰۰۰۰ »
- ۲۶ - آلمانیا . ۲۰۰۰۰ »
- ۲۷ - له تور و آتؤد بتور (محاضره چی و حاضرین) . ۱۰۰۰۰ »
- ۲۸ - عالی سیاسی معارف اداره سینک فعالیتی حقه ده ورقه . ۱۰۰۰۰ »
- ۲۹ - «رد اولسون سوا سیزلق» نظام نامه سی . ۵۱۰۰۰۰ »
- ۳۰ - «رد اولسون سوا سیزلق» جمعتیقک عضو لری ایچین کتابچالار . ۵۰۰۰۰ »

۱۷۰۰۰۰

تبلیغات لوحه لری و مختلف محاسبه لر ورقه لری .

- ۳۱ - تبلیغات سجیه لی لوحه لر (سوا سیزلیقی تسویه ایشلرینه عائد ۸ شکللی ایکی لوحه) . ۱۲۰۰۰۰ »
- ۳۲ - اوروج بایرامی مناسبتیه لوحه . ۱۲۰۰۰۰ »
- ۳۳ - آذربایجان شوراله شمه سینک ۴ سنه لیکی مناسبتیه لوحه . ۶۰۰۰۰ »
- ۳۴ - محرم مناسبتیه لوحه . ۵۰۰۰۰ »
- ۳۵ - آذربایجان اجتماعی شورا جمهوریتی طبی شوراسینک اوروجلق تیجه سی حقه ده چیقاردیغی قرار . ۵۰۰۰۰ »

- ۳۶ - آذربايجان شورا حكومتى ۱۰ نجى
سەنە سەنە قدر سوادسىزلىقى تسويه ايشارنىڭ
» ۶،۰۰۰
۳۷ - بولداش موسى بىكوفىڭ سوادسىزلىقى
» ۱۵،۰۰۰
۳۸ - كندىلى لوتوسى شىكلى (اراضى قودەئەس
» ۲۵،۰۰۰
۳۹ - سوادسىزلىقى تسويه ايشارنىڭ كىندىشى
» ۲۵،۰۰۰
۴۰ - قلوب، كىتەپخانا ايشىلىرى حقىدە مەخاسبە
» ۱۵،۰۰۰

بىكونى ۱۱۲،۰۰۰ نەسخە

بونلاردان علاوه تورك دىلندە، كند تصرفاتى، صنايع، ھەمكارلار
اتفاقى ھەركانى، قونۇپراسيون (استىلاڭ) ايشارى، فرقه خطىر كنى،
باموقچىلىق، اىيىڭ جىيىلىڭ و كند تصرفاتى قوممونالارى (مىشركىت)
موضوعلارينا عائد بىر چوق كىتاب ورقەلرىنىڭ طبع و تالىف اىدىلمەسى
قىد اىدىلمەشدر.

«رد اولسون سوادسىزلىق» جەمئىيىتى

ھىكومتىڭ ھال ھازىردە كەچىرىدىكى مالىيە بىھىرانى شىرائىطى
آشتىدا، مىليونلارغا سوادسىز اھالى آراسىندا سوادسىزلىقى تسويه
مىسىلەسى كىيى مەم بىر مىسىلەيى ھەل ايتىمكە ھىكومت مەقتدر اولامىاجانى
آشكار بىر مىسىلەدر. بو مىسىلەدە اھالىنىڭ كندى سىنى، گىنىش كىتەيى
ايشە جىلب ايتىمك لازىمدر.

بو مەقتدە قومشو جەمئورىتىلدە بىر صىرا مدنى مەارف، موسەلىرى
ناسس ايتىمىشدر كە بونلار ھىقىقتاً «مەركىزى سوادسىزلىقى تسويه
قومىتەسى» نە بويوك مەاونت ايدە بىلدورلر. بويە موسەلىردەن بىرىسىدە

«رد اولسون سوادسیزلیق» جمعیتی در. بو جمعیت قومشو جمهوریتلرده، خصوصیه روسیه شورا جمهوریتده کندی فەالیتینی کنیش بیر ساحهده نشر ایدمه یلمشدر. نمونه ایچین بیر رقم آلام ۱۹۲۳ - ۲۴ نجی تدریس سنه سینده فوق العاده قومیسون داخلنده سوادسیزلیقی تسویه ایچین حکومت طرفندن ۴۰۰۰۰ روبله بیر اقلدیقی حالدا «رد اولسون سوادسیزلیق» جمعیتی بوگیا ۷۰۰۰۰ روبله ویرمیشدر.

یونلاری نظره آلدیقدان صوگرا بوبله بیر جمعیتک تشکله نه قدر احتیاج اولدیقینی سویله مکه لزوم قالمايور.

بیر دقیقه غایب ایتمهدهن هر ناصیل اولسا «رد اولسون سوادسیزلیق» جمعیتی تشکیل ایتمه کیریشمه لی بز بو ایشده باشلیجا روالاری قضا معارفچیلر مز ایفا ایتمه لیدر لر. بو ایشک ترقی سی قضا معارفچیلر مز بک تشبث و نه نه رزیرلر بندهن آسیددر.

کنیش تبلیغات واسطه سیله کندیلر. آراسندا بو ایشه تشبث و مراق او یان دیرمالیدر. شیمدی بک با کوده موقت زمان ایچین مرکزی بیورو تشکیل ایتمشدر. بو تشکیلاتک کندی مهری، طبع ایدیلیمیش نظامنامه سی، تعلماتلاری، قبض کتابچالاری واردر. بعضی رایونلاردا حتی اوزه کلر بیله تشکیل ایدیلیمیشدر.

اک باقین کونلرده موقتی بیورو تشبثاتلرنیک حیاته تطبیقنه کیریشه جکزر.

عالی سیاسی معارف اداره سی صدری:

تهزیس و قرار لر.

عمومی شعبه تشکیلات. آذربایجانک اون ییل بک شورالاشماسنه دک سوادسیزلیقی لغو ایتمک خصوصنده کی حکومتک همین سنه ۱۸ مارت تاریخلی قراردادی موجینجه و سوادسیزلیقی لغو ایدیچی

مرکزی قومیسونک ۱۹۲۳ نجی ترتیب ابتدگی پلانیک احصائیه معلوماته گوره آذربایجان جمهوریتک شورالاشماسینک ۱۰ سنه لیکنه کییی سوادسیزلیق لغو ایدیلمه لیدر .

آذربایجاندا ۱۵ باشیندان ۲۵ باشینه دک سوادسیز ۸۱۵۰۰۰۰ نفر در . هانسیلار که «۷» تدریس سنه سینه بولنور . ۱۹۳۰ نجی سنه یه دک هر ییل ۱۱۲۰۰۰ نفر سوادلانمالیدر . بوندان اوتری هر سنه ۵۰۱۵ عدد تسویه منطقه لری آچیلمالیدر . بو ایسه ییزم شرائطمه گوره ممکن دگلدر .

عمومی مکتبلرک مقدارینی ۱۲۰۰ ، معلملرک مقدارینی ۲۸۷۸ و آذربایجانک مادی وضعیتی نظره آلاراق سوادسیزلیغی لغو ایدجی ۲۵ - ۱۹۲۴ سنه سینه گوستریلن مقداردن تخمیناً آنجاق ۵۰ فائضینی سوادلاندراییلر . بوندان اوتری ۱۲۷۰ تسویه منطقه لری تشکیل اینمه لیدر . هر مکتبه ۲۵ دن ۳۵ کییی مداوم قبول اینمک شرطیه جمیع مکتبلرده ۴۹۱۸۵ سوادسیزلر جلب اینمه لیدر . گوستریلن ۱۲۷۰ تسویه منطقه لری قضالره تقسیم ایدیکده هر قضانک مادی وضعیتی، گزیده قالماسی، سوادسیزلارک مقداری قضانک و شهرک اقتصادی وضعیتی دخی نظره آلنیرلار .

بوندان علاوه ییزیم کندجیلرک غایت گزیده قلماسینی و بولنان مدنی - معارف مؤسسه لرینک ضعیف حالدا بولونمالارینی ، لازمی ادبیاتک اولمماسی و اهالی نک مدنی مرکزدن آیریلماسینی نظره آلاراق هانسیلار که ، سوادلانمیش شخصلر کندی ییلدیگلرینی محکم لشدیرمکه امکان ویرمه یور . بوکا بناء ۲۵ - ۱۹۲۴ سنه سینه هیچ اولمازا ۲۲۰ «آز سوادلیلار مکتبی» عالی درجه لی قضالرده گوستریلن تقسیمات اوزره آچیلمالیدر .

صیرا نومرو	قضانك آدی	سواد سیرا لاراك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری	قضاوه بوشان مكتبرك مقداری
۱	آغدام . . .	۷۸۴۵۰	۴۶	۷۰	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۲	آغداش . . .	۲۷۵۰۰	۴۱	۶۵	۴۰	۶۰	۶۰	۶۰
۳	كو كچای . . .	۵۵۶۰۰	۷۱	۱۴۸	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰
۴	سلیان . . .	۵۱۲۰۰	۶۰	۱۱۴	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۵	قوبا . . .	۸۶۷۰۰	۱۵۷	۱۷۹	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰
۶	لنكران . . .	۸۱۵۰۰	۲۷	۱۰۰	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۷	شاخی . . .	۴۸۰۰۰	۵۹	۱۰۸	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۸	كججه . . .	۹۴۵۰۰	۶۵	۲۷۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۹	زاقاتال . . .	۲۵۲۰۰	۵۰	۱۲۲	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰
۱۰	كوردرستان . . .	۱۱۶۰۰	۲۷	۶۱	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۱۱	قازاق . . .	۹۲۰۰	۵۱	۱۰۱	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
۱۲	جیراتیل . . .	۹۱۰۰	۵۳	۱۲۴	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰
۱۳	نوخا . . .	۴۸۹۰۰	۷۲	۱۵۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۴	شامخور . . .	۲۰۰۰	۱۶	۸۸	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰
۱۵	نخجوار اولکسی . . .	۴۸۹۰۰	۵۲	۱۵۶	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
۱۶	قاراباغ . . .	۳۳۷۱۶	۱۰۳	۱۷۸	۷۰	۷۰	۷۰	۷۰
۱۷	باکو قضاسی . . .	۲۴۱۰۰	۱۹۰	۱۲۵۶	۲۲۰	۲۲۰	۲۲۰	۲۲۰
۱۸	فاوت اوردو و دمیریولی . . .	—	—	—	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
جملتانلی . . .		۸۴۲۱۶۶	۱۲۰۰	۳۴۱۵	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۲۳۰

قید: همکارلار اتقاقی، اوردو گنجلر اتقاقی،
انات شعبہ سی و غیرلریندن احصائیہ معلوماتی اولمادیقیندن
اونلرده کی سوادسیزلرک مقدارینی کوسترک غیرممکندر.
آتقاق عمومی مقدار کوتوریلمشدر.

اصول تدریس حصہ سی: ۱- مرکزی سوادسیزلقله مبارزه
هیئت سوادسیزلفی لغو ایشلرینک اصول تدریس رهبرلیکینی اوز
عهدہ سینہ کوتوریر:

آ- اصول تدریس اوزامات تدریسیه مصلحت ایدیچی سیاهی
ترتیب ایدیور.

ب- معلملر تعیین ایدیور. ت- هر قضاده مستند تعلیماتیچی
سواد منطقه لری تشکیل ایدوب اولنر واسطه سیله آز حاضرلفی
اولان معلملر آراسنده حاضرلیق آپاریور. اصول تدریس ایشلری
بارہ سینده مصاحبہ لر، درنکلر تشکیل ایدیور.

۲- سوادسیزلقله مبارزه ایشلری معلملرک ییگلرینی
محکمہ لشدیرمکدن اوتری مرکزی سیاسی معارف ایشلری قوروسی
تشکیل ایدیلیر و اجتماعی تدریس دائره سی قورصلرینده سیاسی
معارف ایشلری خصوصنده بیر نیچه درس مرامنامه یه آرتیریلیر.

۳- مرکزی قضایله صیقنی علاقہ سی اولماقدان اوتری قضا
سیاسی معارف ایشیلرلی سیاسی معارف شعبہ سی مدبری وسواد-
سیزلیغی لغو ایدیچی تعلیماتیچی مرکزیک خرجه کوتوریلیر.

۴- قضالرده اولان مکتبلرک اوزہ رینده مرکزک نظارتی و
رهبرلیکی اولماقدن اوتری مرکز خرجه ایکی نفر گزیچی
تعلیماتیچیلار صاقلانیلیر.

۵- کیچن ییلمر کیی درسلر مادی سوادسیزلیغیک لغویندن

عبارت اولمايۇپ درسلىر عىانى كىچىلەرك سىياسى، طىبىى، اجتماعى و كىند تصرفاتى ايشلىرىلە علاقه دار اولمالى در.

همكارلىر اتفاقلىرىنىڭ ايشلىرى. همكارلىر اتفاقلىرى آشاغىده كوستىرلىن ايشلىرى آبارىرلىر:

آ- سوادسىز عضولىرىنىڭ حسابى دوتىورلىر. ب- سوادمىكتىرلىنى سوادسىز اتفاق عضولىرى ايله دولدىرمايلىدر. ت- درسه دوام اىده نلىر و ترخىص اولنانلار بارمىسندە دوزگون حساب آبارمايلىدرلىر. س- مركزى سوادسىزلاقە مبارزه هىتىنىڭ تقدىم ايتىدىكى مصلحت سياهىسىلە اوز مىكتىرلىنى اوازمات تدرىسىلە و تدرىس كىتابلىرى ايله تىجىز ايتىمەلىدرلىر. بونىكلە برابر سوادسىزلىقى لغو ايتىمىكك تىقەنە و «محو اولسىن سوادسىزلىق» جمعىتىنىڭ مقصدىنى ائشار ايتىمىكك ايجىن بوتون قامپانىلاردا اشتراك ايتىمەلىدرلىر.

سوادسىزلىرى سواد مىكتىرلىنىلە جالب ايتىمىك خصوصىندە ۱- سوادسىزلىرى سواد مىكتىرلىنىلە جالب ايتىمىكك اوتىرى: آ- همكارلار اتفاقلىرى، فرقه، جوانلار اتفاقلىرى و اوردونىڭ سىياسى شىبەلىرى واسطەسىلە تدرىس سەنەنىڭ اولىدە كىشى قومپانىا آبارماق.

قىد. قومپانىلار، غزىتە، درىنكلر، اوزكلر، قابوللار و قرائت خانەلر كومهالىرى واسطەسىلە آبارىلمايلىدر همكارلار و فرقه تشكىلاتلىرى قومپانىلارنىدان استفادە ايدىلمەلى در. ۲- فرقه همكارلار شورا اتفاقلىرىنىڭ نمايندەلىرى و كىندچىلارنىڭ اشتراكىلە طىنطنەلى ترخىصلر تشكىل ايتىمەلى در.

۳- لايىقەجە سوادسىزلىقى لغو ايتىمىش و طىنداشلارە تحفه اولارلىق كىتابچەلر، وثىقەلر و ىرمەلى.

۴- سوادسىزلىقى لغو ايدىجى ايشىندە بىوك فعالىت كوستەرمەن

۶- ممکن قدر «۲-۵» دك سواد غروپلاری بیر منطقهده بیرله شیرلر. معلملردن بیرى ایشك گوزدل گیدیشی باره سنده جواب دهنده اوامقله مدیر تعیین اولئیور.

۷- آز سوادلیلار غروپنك تحصیل مدتی ۶ آی اولمایدیر. هفته ده «۱۸» ساعت درس آباریلمالیدیر.

۸ - سواد غروپلارینی بیره نارك ییلدیكلرینی محکماشدیرمگدن اوتری آز سوادلیلار غروپى تشکیل اولئیور.

۹ - آز سوادلیلار غروپلرینه ۳۰ - ۴۰ نفره دك مداوم قبول اولئیور؛ استئا بعضاً ۲۰ - ۳۰ نفره دك قبول اولنا ییلر.

۱۰ - بی سوادلار و آز سوادلیلار غروپلاریندا درس لر آنا دیلینده و اکثری ملتلرک دیلینده آباریلمالیدیر.

قید: تورکلر ایله درس لر اسکى القبا ایله آباریلمالیدیر. یشرلی شرائطه گوره ممکن قدر درس لر یگی القبا ایله ده آباریلمالیدیر.

۱۱ - بی سوادلار و آز سوادلیلار مکتبلرینه درس لر یشرلی شرائطه گوره زحمتکشلرک راحتلیگی ایچین اڭ الویریشلی وقتده آباریلمالیدیر.

عالی سیاسى معارف اداره سى مدیرى: بنیاتوف.

سوادسیزلیغى لغو ایدىجى مرکزی قومیسىون صدرى:

میرجعفروف.

داقلاد دیگلدیکدن سوگرا قرار ایچون آشاغیده کى آدملردن.

مرکب بیر قومیسىون سه چیلیمیشدر:

بونیاتوف، نامازوف، اقدى زاده محمد، موسایوف، حسین بگوف،

على حیار اسماعیل اوف، الیاس اوف.

۱ - برنجی مادهیه علاوه : یالیکز قضا معارف شعبه لرینه اذن ویریلیرکه، محلی قریهیه محسوباً سوادسیزلیغی لغو ایدیجی قورصلارک ساینی محالرده آر تیرسون . ۲ نجی مادهیه علاوه : قضالرده سوادسیزلیغی لغو ایدیجی قومیسون اولمالیدر ، آشاغیده کی نماینده لردن عبارت : تبلیغات شعبه سیندن . همکارلر اتقاقیدن . قادیئلار شعبه سیندن . جوانلار اتقاقیدن . سیاسی معارف اداره سیندن . قرائت کومه لری حقنده اولان مادهیه علاوه : قضالرده معین مقدارده قرائت خانه کومالری تشکیلی عالی سیاسی معارف اداره سی طرفندن اولاراق قضا معارف شعبه لری ، سیاسی معارف اداره لری ، تبلیغات شعبه لری طرفندن محالری تعیین ایدیلوب اداره ایدیلرلر . لوازمات عالی سیاسی معارف اداره سی طرفندن بیراقیلا جاقدر .

قلوبلر حقنده اولان مادهیه علاوه : قلوبلرک انکشافی و اداره اولماسی ایچین عالی سیاسی معارف اداره سیندن کومک گوستریلور . هر قضاده غیری قلوبلره نمونه اولماق اوزره ایکی قلوبه آیریجه دقت ایدیلیر . کتبخانه حقنده اولان مادهیه علاوه : قضاده نمونه اولماق اوزره مرکزی کتبخانه اولوب اوز شعبه لرینی ناحیه لرده آچور . کتبخانه لر عالی سیاسی معارف طرفندن کتیب ، غزیه ، زورناللار ایله تأمین ایدیلور .

قومیسون صدری : (امضا)

کاتب : (امضا)

مضبطه علاوه نومرو ۳

انشاآت شعبه سى فعاليتى حقنده

(مصطفى قولى يىف يولداشك معروضه سى)

صدر: ايمدى اوچنچى مسئله كىچيورز سوز «انشاآت حقنده»
 قوميسار قولى زاده مصطفىا يولداشكدر:
 (معروضه)

قولى زاده مصطفىا

يولداشلار! معارف قوميسارلىقى نازدنده انشاآت ايچون تشكىلاتىز
 واردر. بو تشكىلات مکتبلر تىككمك، مکتبلرى مو ييلهجه
 تامين ايتكمك كىبى وظيفه لرى متعهددر. بو يىل برنجى صرادا
 آذربايجانده (۱۰۰) قدر مکتب بناسى دىككمك فکرنده يز.
 بو وقته قدر انشاآت شعبه مزده پاره بوقدى. اونك ايچون نه
 مکتبلرى رهمونت ايدم ييليردك و نه ده يگى بر مکتب بناسى
 دىكديرمك المزدن كلىوردى. يالگىز شوشا دارالمعلمينىك بناسى
 رهمونت ايديلمىشدى و بعض مکتب بنالرينده خصوصى ياردمده
 بولمىشدى. اما اصل انشاآت و تامينات ايشلر مز بوندن صوگره
 كيدم جكدر. چونكه ايمدى بزه معين بر مبلغ انشاآت تاميناتى
 ايچون پاره براقميشلردر. كنده لازم اولسه براقه جقلىر. ايمدىكى
 حالده بو پارا بردن براقيلمه يور؛ حصه حصه براقيله جقدر.

پاره ايله علاقه دار اوله رق مکتبلرى ده بردن بره دىككمه مز
 ممكن اولما ياجاق ياواش ياواش دىككمه جكز، آنجاق (۱۰۰) مکتب
 (۱۰) آبه قدر تمامه يتمه ليدر. بردن بره اشيا و لوازمات
 يتورمكده چيندر، اكر هر طرفدن بنالر باشلانجق اولسه اوگما
 بزم اينترنهرلر مزده كفايت اتمه يه جكدر.

اوبرى طرفدىن اولجىدە سويلەشكە، مەكتەپ بىنالىرىنىڭ اوچىدە
بىر مەصارفىنى تەشكىل ايدىن داش، كىرە، قوم كىيى شىلەر بىرلى
اھالى طرفدىن وىرىلمەيدىر بوبوك مەصارفى يەنى اوچىدە اىككى
ھەسە خىرجىدە بىز اوز عەھدەمىزە كوتوربورىز.

بورادە بونىدە علاوہ ايدەيمىز كە اھالى يە غائىد اولان مەصارفى
بونونە كوتورمەيەن بىرلەردە مەكتەپ بىناسى دىكىلەمەيەچكىدە.

ايمىدىكى ھالەدە بىر چوق قىزارىنىڭ، كوپلەرنە مەكتەپ بىنالىرى
ياپىلمىغە باشلامىش بولغا بىر طرفدىن بىرلى اھالىنىڭ كومىكى سەبب
اولمىشىدە. بىر طرفدەندە اورالنىڭ بىناچە چوق قىيىر اولدىغىنى نەظرە
آلارنى بىرنەچى سەرمە قويىمىش.

بەئى قىزارمىزدە واردىر كە فوقالەدە ضرەدىدە و' خرابەدە;
بىز بىلبورىز كە اوراننىڭ اھالىسى اوزى ھېچ بىر مەصارف ايدەمەيەچكىدە;
اويلە قىزاردە مەكتەپ بىناسى بىزىم طرفمىزدىن ياپىلەچقىدە قىزارنىڭ
بىر قەسمى اىكەنچى سەرمە بىراقىمىش دىدە. اما اولنەندەدە باشلامالى بىز،
اون آيە قەدەر بوتون قىزارمىزدە بوتون بىنالىرىمىز تامام اولەچقىدە.

سەزە ھانكى قىزادە تامام مەصارفى ھەكىمەت عەھدەسەندە اولەرق
بىنالى ياپىلەچقىدە، ھانكىسەندە ايمىدىكى ھالەدە بىنا ياپىلبور، و
ھانكىلىرىدە اىكەنچى نوبەيە قويولمىشىدە، اونى اوقوبورم: (چەدول)
يولداشلار، انشاآت قومىتەسىنىڭ بىر وظيفەسىدە مەكتەپلىرى سەرمە
ولۇھەدىن تەمىن ايتەمكىدە. بىزىم ايمىدىكى ھالەدە مەشار خانە و
دولكەر خانەمىز واردىر؛ او بووقتە قەدەر خەسەسى ھەكىمەتلىرى سەرمە
ايدى، بىز ياقىندە اونى اوز اھتیارمىزە كوتوربور، اصلاح ابلەدە،
شىمىدى ايشلەيور، تاختە دوغرىيور او فابرىقامىزە (۱۵۰۰) قەدەر
سقامىيا و لۇھە وىرەچكىدە. او اسقامىيالىرى و لۇھەلىرىدە بىز
قىزارلە كوندەمەيەچكىز، اننىڭ زىيادە. مەھتاج اولان قىزارلە قاپاقچە

وبره جکز، ایکنجی درجه ده احتیاجی اولان قضالردن ده برنجی نوبه ده بنا تیکلمه بن او بزداره ایکنجی نوبه ده بنا یاپیلان قضالره وبره جکز.

فابریقامز برده مکتب بنالری یایمق ایچون تاخته دوغرابور؛ چونکه بز بعض قضالرده محیط ایجابی اوله رق مکتب بنالربی تاختادان یابدیرمه قرار ورمیشز.

ولداشلار ییلورم ابعدی بو سقامیا مسئله سنده اوستمه دو کیله جکسکز، نیچون بزم قضایه آز دوشدی، نیچون داله قالدی دییه جکسکز. شیه سز بو هجومکز دوغری اولمایاجاقدر. چونکه (۴۰) ییک سقامیایه آذریایجانک احتیاجی واردر. بو قدر احتیاج بردن بره تأمین ایدیله مز. بو قدر ییللمیسکز که بز مویلیدن مکتبری تأمین ایچون چالیشبورز یولداشلار کوربورسکز انشآت شعبه سی ایشله یور مکتب بنالری یابدیربور؛ مویله حاضرلابور آنجاق بو قدر احتیاجلرک هبسی بزم طرفمزدن اوده نهمیه جکدر. برلی حکومتلرک برلی اهلانک مالیه اعانه سی لازم در. بوکا چالیشجفکزه ده قوی امیدمز واردر.

اجلاس انشآت حقنده اولان دافلادینی ترییه اجتماعیه شعبه سی نك دافلادینه قرار ایچون سیجیان قومیسونه حواله ایدبور. قومیسونک آشاعیده کی قراری اجلاس عمومی طرفدن قبول اولوبور.

(قرارلر)

۱- انشآت شعبه سی نك فعالیتی تقدیر اولوبور؛ کله جک فعالیت حقنده کی بلانی موافق تا ییلبور.

۲- مکتب بنالربی یایمق خصوصنده اهالی عهده سنه دوشن مصرفلرک اونلر طرفدن اوده نهمیه سی یعنی بنالره لازم کان طاش.

کیربیج، قوم کبی برلیر طرفندن ویریلمه سی خصوصنده معارف قوملری بوتون وارلقاریله چالیشه ققدرلر.

۳- کویلرده حکومت کوستردیکی تپیده و مکتب یابدیرماق ایچون اهالی بی تشویق و ترغیب ایلامک یولنده چالیشمیی، معارف خادملری بویولترینه کوتور یورلر.

۴- بعض مهم وقتلی مکتب بنالرینگ تعمیرندن اونری پاره بر اقلیمه سیچون معارف قوم یسارلقی سوونار قوم غندنه تشبیه بولنمه لیدر.

مضامه به علاوه ۴

V

۱۹۲۴نجی ییل یای پداغوزئی قورصلاری حقنده

ویردیف حیدر یولداشک معروضه سی.

(معروضه)

آذربایجاندا تعلیم تربیه ایشلرینگ ایی بیر یولا قویولماسی ایچین ائهم مسئله لر دن بیر یی معلملرله آباریلان سیاسی و مه تود ایشلریدر. بوتون دورلرده و بوتون حکومتلرده مدنی مرکز لر دن آیری دوشمیش کوی معلملری قورولتای، قوشرانس و هر دورلو عمومی معلوماتلی قورصلارا محتاج بولونمشلاردر. اونلار قورص و قوشه رانسالاردا پداغوزینک یگی موفقیتلریله تانیش اولیور و بیر آرایا توپلانماقلا مکبلرده قازانمقلاری تجربه لرینی یکدیگرینه نقل ایدیور، کندیلرینه معارف و مدیتندن اوزاق اولان قارانلق بوجاقلاردا ایشلرینی دوام ایتدیره ییلمک ایچین ضروری اولان علمی معلومات و اعتبارلار کسب ایدیور. نهایت، ائک باشلیجا و مهم اولان سیاسی تربیه ده الیه ایدیورلر. همان - همان سکسان قاضی آذربایجان

شورالاشاندان سوگرا قبضا مدتلی پداغوزی قورصلاری یتیرمیش اولان کنج آذربایجان معلمری بو فوئقہ رانس و قورصلارا پک کسکین یر. احتیاج حس ایدیورلر.

۱۹۲۴نجی ییلک ہاریندا کیچن ییللرہ مثال اولاراق عالی تربیہ اجتماعیہ شعبہ سینک قارشوسیندا، معلملرک معلوماتینک آرتیریلماسی، سیاسی تربیہ سینک چوغالماسی و اونلارک ایشچی-کویلی جمہوریتندہ اجتماعی تربیہ نک بوتون سیستمی قورولمیش اولان اساسی غایہلر روحیندہ حاضرلانماسی ایچین فرقه تشکیلاتلاری ایلہ صیقی علاقہ دہ اولاراق جدی صورتندہ چالیشماق مسئلہ سی دوریوردی.

عالی تربیہ اجتماعیہ شعبہ سینک اولجہ حاضرلانمیش اولان بلانہ گورہ قورصلار آچیلیمیش بولنیوردیلار. بو قورصلار یالکتر معلملر ایچین دگل، کندیسینی پداغوزی فعالیتتہ حاضرلاماق آرزوسیندا اولان آداملار ایچین دہ احضار ایدیلیمیش ایدی.

قورصلار آئیدہ کی منطقہ لردہ آچیلیمیش ایدیلر:

۱ لئکراند۱ - لئکران و سلیان قضالرینک معلمری ایچین؛ ۱۴۲ نفرلک (بونلاردان ۴۷ نفری یگی ایدی.)

۲ قوباد۱ - قوباء شماخی قضالری و داغستان جمہوریتی معلمری ایچین؛ ۲۷۵ نفرلک. (بونلاردان ۱۵۰ نفری یگی ایدی.)
۳ - نوخود۱ - نوخو، آغداش و زکر تالا قضالرینک معلمری ایچین؛ (۱۰ نفرلک عالی قورص) ۱۳۷ نفرلک. (بونلاردان ۴۱ نفری یگیدر.)

۴ - گنجہ - گنجہ، شامخور، گوکچای، قازاخ قضالری و نخجوان جمہوریتی معلمری ایچین؛ ۳۸۷ نفرلک. (بونلاردان ۱۳۲ نفر یگیدر.)

۵ - شوشادا - شوشا، آقدام، حیرائیل قضالری و کوردستان
معلمری ایچین، ۱۸۲ نفرلک. (بونلاردان ۶۲ نفر یگی در.)

۶ - زکرقالاده - زکرتالا قضاسی ایچین ۸۰ نفرلک.

۷ - سته پانکه رتده - داغلق قاراباغ معلمری ایچین ۴۰ نفرلک.
(سابق خان کندی)

قورصلاردا اشتغالات تموزک ۱-بندن باشلامالی ایدی، فقط
عالی تربیه اجتماعیه شعبه-بندن آصیلی اولمایان سیلره گوره بیر
آزگهچ باشلانیدی. قورصاتلار مکتب بنالرینده بیرلشمش ایدیلر.
قورصلاردا آتیده کی قنلر تدریس ایدیلیردیلر:

۱ - طبیعیات.

۲ - مه تودیق ایله ریاضیات.

۳ - مه تودیق ایله تورک دیلی.

۴ - اجتماعیات.

۵ - بداغوزی.

۶ - سیاسی معارف ایشی.

۷ - ژیمناستیک (تربیه بدنیه)

۸ - یگی تورک الفباسی.

بروغرامدا قید ایدیلشم عادی اشتغالاتدان باشقا قورصاتلاردا
آتیده کی مسئلهلر اوزرینه محاضره لر ویریلیمیشدر.

۱ - زحمت - مساعی مکتبی حقنده.

۲ - مکتب حفظ الصحه سی » »

۳ - ایصیتما (قیزدیرما) » »

۴ - داخلی خسته لقلر » »

۵ - مکتب کار گذارلی » »

۶ - اولکه شناسلق » »

۷ - کوی تصرفاتی » »

۸ - اجتماعی سفورطه و سائره » »

قضا فرقه قومیتلری نمایندهلری طرفیندن ده سیاسی و دین علینه اولان مصاحبه لر ترتیب ای دیلمیشدر.

قورصاتلاری درنه ک ایشرینه دوغرو اولاراق آلیشدیرماق ایچین معلمارک رهبرلیگله ریاضیات، طبیعیات، سبور، اجتماعیات - ادبیات و درام درنگلری تشکیل ای دیلمیش ایدی. قورصلاردا درنه ک ایشری بک موفقیتلی کپچدی، قورصاتلار بونگلا چوق مرافلانیردیلار. ریاضیات، طبیعیات، اجتماعی - ادبیات کییی فنی قومیسونلار تشکیل ای دیلمیش ایدیلر. بو قومیسونلار هر معلمک ایش پلانی تدیق ایدیور و بروغرام - مه تود مسئله لرینی مذا کره ایدیوردیلر. بو قومیسونلارک ایشری سایه سینده قورصلاردا کی اشتغالات بک نتیجه پذیر اولدی. آغستوسک ابدالرینده همان هر قورصک نزدینده قورصاتلاریک تطبیقات درس لری ایچین ۳-۴ غروپلی بیرنجی درجه لی مکتبلر تشکیل ای دیلمیش ایدی. اجتماعیات و طبیعیات داندا نمونه درس لری ویریلیر ایدی. قورصلارک نهایتنده بوتون قورصاتلار طبیعی معاینه ای دیلدیلر. معاینه بک چوق فائض (۷۵%) ایصیتما خسته لقی بولدی.

کیچهن بیللرده معلمار قورصلارا احتیاج یوزیندن گیدیوردی سئلرده ۱۹۲۴-نجی بیل یای قورصلاریندا معلمار ایشجی کوبلی حکومتی قارشوسیندا کندی وظیفه سنی شعورلی بیر صورتده تقدیر ایده ره ک کندی دایشیدنی معلم آدینی بو کسه لیمک ایچین توپلانمشیدیلار. قورصلارا اولان میل و رغبت او قادار چوق ایدی که قورصلارا دعوت ای دیلمیش معلملردن باشقا قورصلاردا سربست - مداوم

VI

مضطبه علاوه ۵

نشریات شعبه سی حقنده

(جليل محمدزاده يولداش معروضه سی اوزه رينه چيقاريلان قرارلر)

۱ - کوردستان قضاسى نك فقرالفنى نظره آلاق اورايه مجانى كتاب براقمق ايچون باره براقيلمه سيندن اوترى سوونار قوم غندنده تشبثانده بولونيلسون .

۲ - انرلر كوزلشمه، ديلجه و مندرجاتجه مكمل لشمه سی ايچون بوتون معارف خادملرى تنقيده اشتراك ايتمه ليدر.

۳ - معارف مدنيت زورنالى قضالرده صانديراجق، عمومى بر زورنال حالته كتورمك ايچون اوڭا عمومى، حتى ساده ديلده مقاله يازمق خصوصنده معلملر وار قوملرينى صرف ايله مه ليدر.

۴ - نشریات نك اساسى اولان ديل و املا مسئله سنده اتحاد عمله كتورمك ايچون معارف قوميسارلقى بر آن اول ايشه باشلامه ليدر.

۵ - مهم كتابلر تاليفى اتاسنده قاباغجه مسابقه اعلان ايديلمه ليدر.

VII

مضطبه علاوه ۶

دارالمعلمينلر معارف فكرلى مركزى اولماليدر .

(سبحان ويردى خانوفك معروضه سی اوزه رينه قبول ايديلن تيزس و قرارلر).

۱ - دارالمعلمين و دارالمعلماتلر هم كنديلرينده طوبلانيلان حاضرلقى معلم قوملرينك موجوديته بناء و هم ده فيزيق، كيميا، لابوراتوريالارى، تاريخ - طبيعيات قاينه لرى و كتبخانه لرله تجهيز اولونديقلارينا گوره قضا مركزلرينده مهم يئر دوتديقلاريندان معارف مفكوره لرينك مركزى اولماليدر.

۲ - آذربایجان معلملرینک اکثریتی گودک وقلی قورصلاردا تحصیل آلدیقلاریندان لازمی خصوصی به داغوزی تحصیل و حاضرلقلری یوقدر، بو قادار که: یگی به داغوزی جریانلرینی کندی کندینه تحصیل اصولیه هضم ایدمه زلر. بونا بناء منتظم و دائمی صورتده بونلرک فعالیتلرینه رهبرلیک گوستریلمه سی لازمدیر.

۳ - معارف قومیسارلیغی گودک وقلی قورصلار آچماق و قورانسالار ترتیب ایتمک ایله معلملک کتله سینک عمومی تسویه سینی قالدیرماق ایچین نوع به نوع تدبیرلر گوربور، آنجا یگی حیاتیاتک نتیجه سی اولاراق یگی مکتب حیاتیله علاقه دار و مربوط بیر چوق یگی مفکورملر مثیدانه چیقاریبور. بو مفکورملر او قادار کلی و بعضاً او قادار مختلف و مرکب درلر که، گودک مدتلی حاضریق دورلرینه بونلاریک آز قوه لی معلملر طرفیندن بللیشمه سی ممکن ده گیلدر.

۴ - دارالمعلمین و دارالمعلماتلر یگی معلم حاضرلابان بیر اوجاق اولدیقلاری حالدا یوقاریدا سویله نه ن مفکورملرک آذربایجان معلملیگی آراسیندا انتشار تاپماسی مسئله سینده بیگانه و اشتراکسیر قالامازلار و قالمالیدرلار.

۵ - گوستریلن به داغوزی رهبرلیکینی کندی دائرلرینده ایفا ایدمه یلمک ایچین هر بیر دارالمعلمین و دارالمعلمات یگی مثیدانه آتیلیمیش و حلی لازم گلن مفکورملری اولجه کندیسسی بوتون تفصیلات و تفرعاتیله هضم ایتمه لیدرلر. هر بیر سواله دوزگون جواب حاضرلابقدان سوگرا مثیدانه آتیلان مسئله لرک تطبیقی ایچین بلان و بوللر ترتیب و تطبیقینه گهریشمه لیدرلر.

۶ - هر بیر دارالمعلمین و دارالمعلمات رهبرلیک ایتدیگلری منطقه لری معین مقدارلی مکتبلر اولماق اوزده ده دائرلره تقسیم

ایتمه‌لی و قضا معارف شعبه‌لری یازدیجه‌له دائره قونفراتسلاری
چاغیرمه‌لیدرلر. همین قونفراتسلارده معلملر معروضه‌لر، ریفه‌راتلار
ویرمه‌لی، مرکب اصول و سیاحت اصولی کییی یگی اصوللری
ایضاح ایتمه‌لی، یاگلیش باخود شبه‌لی مسئله‌لری آیدنلاشدیرمالی
و اونلاریک دوغرو حقی ایچین عملی بوللار و واسطه‌لر
گوسترمه‌لیدرلر. عین زه‌اندایکدیگرینه یاقین مکتبلر آراسیندا
درنه‌کلر تشکیل الممه‌لیدرلر که، بوراده باجاریقلی عضولر
معروضه‌ده بولونسونلار.

۷ - معلملری مراقلاندیران نوع به‌نوع - والره جواب ویره
یلمک ایچین هر بیر دارالمعلمین نزدینده قونسولناسیون بیورولاری
تشکیل ایدیلمه‌لیدر: مخبرات، سیلیثوغرافیا و غیره کییی.

۸ - دارالمعلمین و دارالمعلماتی کند مکتینه صیغی بیر
صورتده باقینلاشدیرماق ایچین و دارالمعلمینلریک صوگ صنف
طلبه‌لرنی کند مکتبی ابله آشنا ایتمکدن اوتری دارالمعلمینلر
کندی طلبه‌لریله کند مکتبلرینه گشتمه‌لیدرلر و همان زمان
گئذیلن کندیک دائره‌سینده بولونان معلملریده اورابه دعوت
ایدوب طلبه و کند معلملریله آشنا اولوب بیر یترده اولجه‌دهن
تعیین ایدیلیمیش و اوراده چیقان مسئله‌لری مذاکره ایتمه‌لیدرلر.

۹ - هر بیر دارالمعلمین بیرینجی و ایکیینجی درجه مکتبلریک
قباقه گئندن معلملریندن لیقنورلر قوه‌لری تشکیل ایتمه‌لیدر.
بولیقنورلر معلملیگی مراقلاندیران غیر مرکب مسئله‌لر خصوصنده
معروضه‌لر ارقومالیدرلر.

۱۰ - هر بیر دارالمعلمین و دارالمعلماتده به‌داغوژی و
مه‌تودیک درنه‌کلری تشکیل ایدیلمه‌لیدر.

۱۱ - هر بیر فعالتم، دارالمعلمین و دارالمعلماتلر قضا معارف

شبهه‌سی، معارف خادم‌لری اتفاقی و دیگر اجتماعی و مدنی
مؤسسه‌لرله مشترک آبارمالیدرلر.

قومیه‌سیه طرفیندن علاوه اولونان و قورولتای طرفیندهن
قبول اولونان قرارلر:

۱ - گوسته‌ریلن ته‌زیسلر معارف قومیسارلیغی طرفیندهن
آیدینلاشدیریلاراق اینستروکسیالر ترتیب ایدیلین و تطبیقی ایچین
دارالمعلمینلره گونده‌ریلسین.

۲ - ته‌زیسلرده گوستریلن وظیفه‌لریک عمله کتیریله ییلمه‌لری
ایچین دارالمعلمینار و یانلاریندا کی نمونه مکتب‌لری یگی طلبانه موافق
صورتده معارف قومیسارلیغی طرفیندهن یگیدن تشکیل اولونسون.
کند نصرفات صنایع -- و یگی درس اصوللری نقطه نظریله
بروغراملارلا باقیلاراق یگی‌دهن ترتیب اولونسون. عین زماندا
دارالمعلمینلرده صنایع شبه‌لر و کندی تصرفاتلری قورولسون.

۳ - گوستریلن په‌داغوزی وظیفه‌لر اجرا ایدیلن زمان وجود
اولان یشلرده نمونه - تجربه مؤسسه‌لریندهن استفاده ایدیلهره‌ک
مذکور مؤسسه‌لریک اشتراکیله فعالیت آباریلین.

مضطه‌یه علاوه - ۷

مرکب اصوله عائد

VIII

یگی اصوللر حقنده.

(قرارلر)

۱. روسیه معارف قومیسارلغی حکومت علمی شورامینیک (قوسک)
ترتیب ایندیکی یگی واحد زحمت مکتبی بروغرامیله، معلم
کله‌سنی یاقین مدته و اساسی صورتده تائیش ایتمه‌لی. بو شرطله

۶۹۲۵ - ۲۶ تحصیل سنهسی ازلنه قدر یگی بروگرام قوملیقس (مرکب) اصولیه آشنا ایدلمهش بر معلم قالماسین .

۲. حاضر کی ۱۹۲۴ - ۲۵ سنهسندن اعتبارا ممکن قدر یگی بروگرام تطبیق ایدلمه که باشلانمالی تطبیقات بیوک مرکز لرده حاضرلانش معلم قوهسی اولان مکتبلرده یا خصوصی نمونه تجربه مکتبلرینده آبارلمه لیدر .

۲. خلق معارف قومیسارلغینیک - علمی مهتودبق شوراسی همین تحصیل سنهسی نهایتده برابلیک تجربه لرینی حساب آلوب یکونلاشدرمه کی برلردن کن تجربه لره استاد ۱۹۲۵ - ۲۶ سنهسینه اطرافلی تحلیل اولتمش بروگرام لار ترتیب ایتمه لی و معارف قومیسارلغی قوللیقیاسنه (هتینه) تصدیق و حیاته کیرمک ایچون تقدیم ایتمه لیدر .

سیاحت اصولنه عائد

۱. بتون مکتبلر همین تحصیل سنهسنگ اولندن اعتبارا سیاحت اصول و ایشلرینی آبارمغه باشلامالیدرلار. همین سنه نوایبر آینک ۱۵ ندن کیچ اولمایارق قضا معارف شعبه لرې معارف قومیسارلغنگ دهریقیتولری اوزره کندی قضالری دائره سنده . یابلمه سی لازم کن سیاحت پلاتی معارف قومیسارلغنه تقدیم ایتمه لیدرلر .

۲. همین پلانلار معارف قومیسارلغی طرفندن تصدیق اولندقدان سوکرمه معارف شعبه لرې قظمی صورتده همین پلانلار اوزره سیاحت طهرزینی تطبیق ایتمه لیدرلر ، و هر سنه یاریسی نهایتده باش اجتماعی تربیه دائره سنه بو خصوصدا آباریلان فعالیت حقنده معروضه تقدیم ایتمه لیدرلر .

IX

مضطلعه علاوه نومرو ۸

مکتبار و کند تصرفاتی میلنی یوروتمک خصوصیه

یولداش مصطفی قلی یفک معروضه-ی

(قرادرل)

۱- دارالمعلمین پروگراملرینه تهرفت درسلی علاوه ایدلمه لی
یوتون دارالمعلمینلر نزدنده تصرفات یرلری علاوه گنوزملی، تصرفات
اولان یرلریده اهمیت ویرلمه لی در.

۲- تمخنیق قوما لر قضا لردہ تصرفات تمایله رهبرلک ایتمه لی در.

۳- تصرفات تمایلی ایچون اثرلر طبع ایدلمه لیدر.

۴- بوسنه آنجاق تصرفاته بلد اولان معملری بولتان مکتبلردہ
تصرفات تمایلی کیچیرم لیدر.

۵- عائله تصرفات لری ایله کند مکتبی آراسنده علاقه پیدا ایدیلد کند
چیقاقچاق به داغوزی تیج لرنی آکلاق ایچون بض کند مکتبلرینه
بو علاقه اشتراک ایتدیروب تجربه یابدیرمه لیدر.

۶- آذربایجانک یر نیچه یرنده (کند جوانلر مکتبی) تشکیل
ایتمه لیدر.

۷- تصرفات تمایلی مسئله سنده آغرانوملری ده اشتراک ایتدیرمه
باقمه لیدر.

۸- تصرفات تمایلی حقنده یغی مکتب ژورنالنده مقاله لر درج
ایدیل سین.

مصلو مدیر: مصطفی قلی یف

ياز بلانلار .

عمومي مسئلهلر :

صحيفه

- ۱ - فعال معارف ايشچيلرى قونفرانسينىڭ
نتيجىسى ۳ قلىيف مصطفى .
- ۲ - يىڭى اجتماعى تريبه ايشچىلرىنىڭ
حاضرلىقى ۸ رضا بىگلى ف .
- ۳ - آزاۋسون ئوزاۋسون
آذربايجان مەكتىپلىرىدە يىڭى اصول و
ويىڭى تريبه اساسارىنە كچىلمەسى
قارشىلىقىدا ۱۳ اسماعىل حكمت .
- ۴ - قومىلەتس اصولى حقىدە ۳۰ پرفىسور فرىدولمىن .
- ۵ - يىڭى تەلىم كىتابلارى مىثلىسى خىصوصىندا
۵۱ آۋتوخوف .
- ۶ - برىنجى درەجەلى كىلوى كوى مەكتىپىدە
كوى تىصرفاتى فەكرىنى وروتەك
مىثلىسىنىڭ حلى ۵۹ سەۋروف .
- ۷ - مەكتەپ و كوى مەبىشتى ۶۸ شانسكى .
- ۸ - كوى ايشلىرى حقىدە ۸۴ قروپسقايا .
- ۹ - جوقۇقلارنىڭ باشلىلار تەمرىنى ۹۳ شالى مووىچ .
- ۱۰ - معارف ايشچىلرى ئاپتونومىيىسىنىڭ پرولى ۱۰۷ اوفاروفا .

چاپلىنىش جايى: مەدەنىيەت نەشرىياتى

علمی - اختصاصی :

- ۱۲- اسکی اصول تدریس و سوک نظریه لر ۱۱۲ از اقبگلی ع.
۱۳- حساب درس لر نیک اصولی ۱۲۴ علمی راغب.

په داغ وژی تجربه لر یندن :

- ۱۴- مکتبه آزادلیق ۱۳۲ . . . مصطفی زاده و .
۱۵- اجتماعیات درس لرینی خ . م . ق .
متحد زحمت مکتبلری ایچین اولان
پروگراملاری اوزده تدریس ۱۳۹ قوتوزوف .

تربیه شتونی :

- ۱۶- آذربایجان خلق معارف قومیسرلیگی
فعال معارف ایشچیلری قونفرانسی
حقنده ماتریال لر ۱۵۳ . . .

قىمىتى يىر روبلە

مجموعەنىڭ بۇ مائىسنا «مەركەب تەدرىس ھەققىدە» و
«بىرىنچى دەرىجەلى يىڭى مەكتەپدە بىرىنچى تەدرىس
دورەسى» آدىنلى كىتابچالار علاوہ اولونور. مائىچىدان
بونلارى طلب ايدىڭر !

Дени мактаб.

يڭى مکتب

1924. n/3-4

يڭى مکتب

يىل : ۱ - ۱۹۲۴

صايفى : ۳ - ۴